

Vatra veche

7

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XV, nr. 7 (175) iulie 2023 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Arcadie Răileanu, Arhitecturi urbane

CA ȘI CUM

stai timp cu mine
ca și cum
culoarea vie
dinspre maci
mi s-ar prelinge-n
trup

acum
din iureșul cu care
treci
dar taci
îmi număr timpul
ca și cum
final de tremur
s-ar ivi

dar când să-l prind
se pierde-n drum
și iarăși a trecut
o zi
cuvintele-mi sunt
astăzi fum
se duc și vin
sub cer deschis

stai timp cu mine
ca și cum
ai înțelege
ce ți-am scris...

VERONICA
PAVEL LERNER

Iulie 2023

Vatra veche dialog cu Nicolae Dabija

SUMAR

Vatra veche dialog cu Nicolae Dabija, de Ghiță Nazare/3
 Vatra veche dialog cu Valeria Bîlț, de Viorica Pârja/6
 Adrian Păunescu – 80. Ataraxia păunesciană, de Nicolae Suciu/9
 Jurnal de prezență, de Ecaterina Țarălungă/12
 Noi scene din viața literară, de Ion Lazu/13
 Corespondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/14
 Ocean întors. Povestea unei mari întâlniri (Ileana Vulpescu), de Doina Cherecheș/15
 Miezul unui ev aprins. Izbâzni teatrale, de Aurel Buzincu/18
 Poeme de Constantin Mărăscu/19
 Asterisc. Despre grotesc, de Laurențiu Bădicioiu/20
 Europoezia. Poeme de Ileana Mălăncioiu/21
 Critica literară actuală..., de Dumitru Hurubă/22
 Ocean întors. Resalitatea virtuală, de Simona Mihuțiu/23
 În viitor, poem de Răzvan Ducan/24
 Tumultul existențial și lyric (Traian Vasilcău), de Terezia Filip/25
 Revelații lirice (Teofil Răchițeanu), de Iulian Chivu/27
 Adie subțire poezia (Valentin Emil Mușat), de A.I.Brumar/28
 Pe frecvența umorului (Dumitru Hurubă), de Doina Bălțat/29
 Poetul devenit poezie (Răzvan Ducan), de Ioan Marcoș/32
 Structuri de rezistență (Andrei Novac), de Valeria Manta Tăicuțu/35
 Momente morale... (Ovidiu Onisei), de Aureliu Goci/36
 Istoria în partitură literară (Ioan Andreiță), de Ionel Necula/37
 Rememorări subiective (Simona Mihuțiu), de Doina Bălțat/38
 For liberty, Fernando (Viorica Lazăr), de Romulus Bucur, Cosmin Perța/41
 Scorpia flămândă (Puiu Răducanu), de Mihai Posada/42
 O ficțiune istorică savuroasă (Ovidiu Mihalache), de Iulian Cătălu/44
 Herr Wang și genitivul (Letiția Vladislav), de Lőrinczi Francisc-Mihai/46
 Aventura cunoașterii (Olivia Mândruțiu – Rusu), de Livia Fumurescu/47
 Dimineata lianelor (Cătălina Hașoti), de Luminița Cornea/49
 Liviu Rebreanu (Mihai Petre), de Zenovie Cărlugea/50
 Tălcui ale locurilor (Letiția Florina Brătulescu), de Daniel Marian/52
 Tur de orizont (N.)Stănescian (Nicolae Băciuț), de Ioan Marcoș/53
 Spațiul mioritic al lui Lucian Blaga, de Mircea M. Pop/56
 Avocația pasionată (Octavian Paler/Ognean Stamboliev), de Krum Gherghitov/57
 Poeme de Alexandru Mărchidan/58
 Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/59
 Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/60
 Sf. Ier. Calinic de la Cernica, de Florin Bengean/61
 Starea prozei. Dans cu indienii, de Rodica Bretin/62
 Paper cut, poem de Ruben Bucoiu/63
 Starea prozei. Viața pe strada principală, de Silvia Urdea/64
 Poeme de Gabriela Mocănașu/67
 Memoriile unei capre, de Dumitru Ichim/67
 André Maurois, François Mauriac și Academia celor 40, de Alex Măroiu/68
 Starea prozei. Călătoria, de Dorina Brândușa Lândeu/71
 Didi, poem de Ștefan Jurcă/72
 Protocoalele de la Toronto, de Eugen Mera/73
 Povești despre muzicieni: Astor Piazzolla, de Veronica Pavel Lerner/74
 Teatru. Avram Iancu, de Pașcu Balaci/75
 Întâlniri internaționale TN Cluj 2022, de Gabriel Cojocaru/77
 Un festival de teatru... de Tamara Constantinescu/78
 Literatură și film. Mizele puterii, de Alexandru Jurcan/80
 Teatrul zilelor noastre. Alt festival piteștean, de Adrian Simeanu/80
 Muzica zilelor noastre. Tangoul veșnic tânăr, de Adrian Simeanu/80
 Șevalet. Arcadie Răileanu, de Nicolae Băciuț/81
 Cât să mai umblăm cu fofărica ?, de Nicolae Mățaș/82
 Lumea lui Larco, de Vasile Larco/83
 De la un clasic citire. Nicolae Munteanu/83
 De ce iubesc Vatra veche?, de Dorin Nădrău
 Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/83
 Panoramic cultural 2023. Iulie/87
 Întoarcere, poem de Dumitru Mălin/88

Arcadie Răileanu, Umbra florilor

Arcadie Răileanu, Fereastră în timp

Arcadie Răileanu, Compoziție în roșu și negru

Număr ilustrat cu lucrări de Arcadie Răileanu

Vatra veche dialog

NICOLAE DABIJA

„Mă consider un om cu
destin împlinit”

NICOLAE DABIJA -75
(15 iulie 1948, Codreni - 12 martie
2021, Chișinău)

-Domnule Nicolae Dabija, sunteți o personalitate a culturii românești contemporane, poet, eseist, jurnalist, istoric literar, editor, autor de manuale școlare de limbă și literatură română și istorie, redactor-șef al prestigiosului săptămânal *Literatura și Arta*, sunteți membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, membru de onoare al Academiei Române și membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, sunteți autor a peste 80 de volume de poeme, eseuri, romane și manuale școlare, ați primit de-a lungul anilor aproape 50 de premii, ordine, titluri și medalii, bucurându-vă de o mare recunoaștere internațională. Opera dumneavoastră a fost tradusă în mai multe limbi: engleză, italiană, rusă, ucraineană, franceză, bulgară, macedoneană, portugheză și spaniolă.

Pentru începutul dialogului nostru, vă rog să prezentați publicului românesc de dincoace de Prut câteva repere ale devenirii Dv. personale și profesionale.

-Am trecut printre lupi ca să ajung Învățător, așa spune, sintetic, despre devenirea mea. Unul dintre repere este faptul că eu m-am născut într-o bibliotecă. Când am deschis ochii, i-am deschis pe niște cărți: cărți multe, legate cu ațe, înfășurate în prosoape, așezate în clături după dimensiuni – pe sub paturi, pe sub mese, prin unghere, pe geamuri, prezente în toată casa. În anul 1947, mai înainte de a fi arestat și condamnat la 25 de ani de Siberie pentru „crima” gravă de a fi „construit

o mănăstire în scopuri antisovietice” (cum este precizat în dosar), unchiul meu, arhimandritul Serafim Dabija, starețul mănăstirii Zloți, a reușit să salveze uriașa bibliotecă mănăstirească și s-o mute în casa bunicii mele, unde am văzut eu lumina zilei. Și jocurile copilăriei erau legate de acele cărți, descătărâmam cu frații mei câte vreun liturghier și citeam, prefăcându-ne că știm ce-i scris în ele: „A fost odată un băiat pe care-l chema Făt-Frumos, și acesta s-a bătut cu un balaure...”. Ca să se mire prietenii bunicii: „Cartea e mai mare decât el și de-acum știe să citească. Vai, să nu fie de deochi...”. Acele mirări sincere m-au făcut să învăț devreme cele două alfabetice – latin și chirilic – și să descopăr lumea miraculoasă a cărților. Debutul meu s-a întâmplat atunci, bănuiesc. Când bunica mă îndemna să spun vreo poezie din cărți, iar eu improvizam la nimereală pe orice temă. Cel puțin așa avea să-mi povestească chiar ea mai târziu, când îmi publicasem în presă primele versuri și îmi mărturisise că până atunci crezuse că toate poeziile din lume sunt scrise de Mihai Eminescu.

-Ce vă mai amintiți despre anii copilăriei și ai adolescenței, despre școala de atunci, despre profesori și colegi?

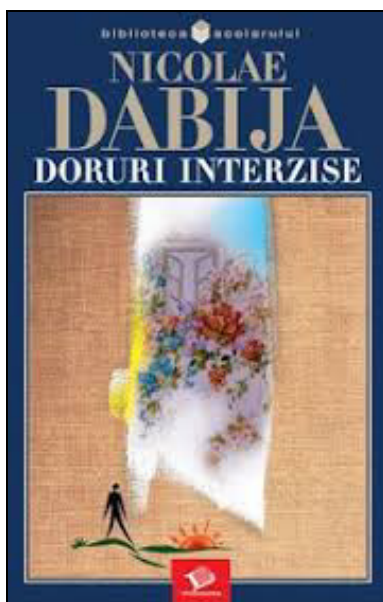
- Satul Codreni, în care m-am născut, e o localitate mică, înconjurată de păduri. Avea doar școală primară. Clasele erau simultane și mixte. Știți ce înseamnă clase simultane și mixte? Elevii clasei întâi stau în băncile de

lângă geamuri, iar cei din clasa a treia – în cele de lângă perete. În cadrul aceleiași lecții, învățătorul dă sarcini elevilor din clasa întâi, să facă în caiete bețișoare, de pildă, și, cât aceștia scriu, îi întreabă pe cei din clasa a treia tabla înmulțirii. Elevii claselor a doua și a patra aveau lecții în aceeași sală de clasă, dar în partea a doua a zilei. Următoarele clase le-am făcut în satul vecin, Săhăidac, situat la vreo 5-6 kilometri peste dealuri. Umblam în clasa a cincea cu Mihai Cotorobai, când într-o zi de iarnă am văzut, la câteva sute de metri în fața noastră, un lup care ne aștepta chiar în cărare. Pădurea era alături și lupi erau mulți pe atunci în părțile noastre. Ne-am oprit. Ne-am fi întors acasă, la părinții noștri, care nu ne-ar fi certat că n-am ajuns la școală. Dar aveam în acea zi geografia – cel mai cumplit obiect – pe care ni-l preda directorul școlii, iar a lipsi de la lecțiile lui era o catastrofă. Am înconjurat locul, lupul venea agale din urma noastră, până am intrat în sat, iar dihania a dispărut în una dintre răpe. Până la urmă, ocolul pe care l-am făcut fiind prea mare, am întârziat la lecția de geografie. „De ce-ați întârziat?”, ne-a întrebat bine dispus directorul școlii. „Ne-a fugărit un lup”, a răspuns colegul meu. „Și-acela n-a putut să vă fugărească mai repede?!”, ne-a întrebat profesorul nostru, făcând toată clasa de băieți și de fete să izbucnească în râs.

Acum câțiva ani l-am invitat pe marele actor Dan Puric în satul copilăriei mele. Și arătându-i cărărușele care duc în satul vecin, șerpuind printre vii și livezi, i-am relatat, mai mult ca să se învelescă, această întâmplare. În cartea „Fii demn!”, distinsul filozof al culturii repovestește întâmplarea, găsind în ea alte semnificații, mult mai profunde și, poate, așa vrea să cred, cele adevărate: „Nicolae Dabija nu s-a întors înapoi, a înconjurat locul unde se afla lupul, ca să ajungă la Învățător.” Dan Puric scrie profesia de dascăl cu majusculă. Drumul meu către Adevăr, inclusiv cel Românesc, către Credință, către sinele meu, a fost întortocheat, dar faptul că nu m-am întors din drum, că mi-am urmărit în viață scopul, a fost cel care mi-a decis până la urmă destinul.

-Când și cum, pe la ce vârstă ați simțit/ intuit pasiunea pentru literatură, pentru scris? →

prof. GHITĂ NAZARE
Galați, februarie 2017

-A fost o pornire lăuntrică, reflexul educației sau îndemnul unor mentori?

-Aveam, cred, vreo 10 ani, când mă aflu pe o câmpie din preajma satului, atunci am văzut de undeva de sus lunecând în cercuri line către pământ o pană. Aceasta a căzut la un pas înaintea mea. Am scrutat cerul încă o dată, dar el era pustiu. Nu se vedea nicio pasăre. M-am aplecat și am cules-o de jos. Era o pană de înger. Așa am crezut atunci. Pentru că citisem chiar în acele zile într-o carte că poezii scriu cu pene de înger. Am alergat bucuros acasă, i-am pus în ombilicul ei o mină de creion și am scris o poezie. Prima mea poezie. Era o poezie despre rujă – numele basarabean al trandafirului – pe care o știu și acum pe de rost. Am ascuns pana între filele unei cărți. O scoteam doar atunci când urma să facem gazeta de perete a școlii sau când trebuia să ne scriem compunerile. Aveam impresia că nu eu, ci pana scrie cele așternute pe file. Abia mai târziu am aflat că nu era decât o banală pană de gaiță.

Azi, la multe întâlniri pe care le am cu scriitori începători le dau un sfat: poeziile să vi le scrieți cu pene de înger. Să vă imaginați că tocul, pixul, condeiul sau creionul cu care vă așterneți versurile e o pană de înger și atunci veți reuși. Și mai adaug: nu se poate să nu reușiți! Unul dintre voi odată demult a încercat și se pare că a reușit. Cel puțin așa crede dânsul, dar și poeziile care s-au lăsat îmblânzite de pana de înger, pe care o mai păstrează și azi pe masa lui de lucru.

-Când ați debutat în presa literară? Dar editorial? Cum ați fost întâmpinați de critica de specialitate?

-Primele cicluri de poeme mi-au apărut, pe când eram elev, în publicația „Tinerimea Moldovei” în anul 1965, fiind prezentat elogios de către tânărul critic de atunci Mihai Cimpoi. Editorial, am debutat în anul 1975 cu volumul „Ochiul al treilea”, titlu care s-a extins asupra întregii generații șaptezeciste, ea fiind consemnată în istoria literaturii basarabene drept Generația Ochiului al Treilea.

-Ați semnat, așa cum spuneam mai sus, peste 80 de volume, un număr impresionant. Care au fost subiectele predilecte ale creației Dumneavoastră?

-Temele literaturii, se spune, sunt aceleași de la Homer încoace.

Subiectele predilecte: dragoste, natură, istorie, timpuri, credință...

-Aveți o operă monumentală. Sunteți un scriitor deplin consacrat. Vă bucurați de recunoaștere unanimă. Cum vă reacționează sufletul și mintea la o asemenea stare de fapt?

-Mă consider un om cu destin împlinit. Datorz acest lucru părinților mei, care, odată demult, când m-au petrecut la școli, mi-au oferit rețeta fericirii. Ei mi-au spus:

– Dacă dorești să devii în viață om fericit, să fii bun și harnic.

Bunii mei părinți mi-au dat astfel de înțelese că oamenii răi și leneși nu sunt niciodată fericiti, chiar dacă au de toate. De ce? Pentru că nu merită. E o rețetă simplă, la îndemâna tuturor. Să fiți fericiti!

-De la înălțimea acestui statut, vă rog să faceți o radiografie referitoare la starea literaturii actuale din Republica Moldova, din România. Extrapolând, ce loc credeți Dv. că ocupă creația literară românească în context european și universal?

- La ora actuală literatura română, în care o includ și pe cea care se scrie în stânga Prutului, e una dintre cele mai importante din Europa. M-am convins de acest lucru având acces la literaturi de expresii slavone și latine. Literatura română este anonimă însă și din motiv că e tradusă nereușit în alte limbi. Nu există o politică de stat, așa cum se procedează în Ungaria, Lituania sau Ucraina, de promovare a culturii și a valorilor naționale. Am observat un lucru: toți conducătorii noștri sunt microbiști, mari admiratori ai fotbalului, și aproape niciunul – al culturii. De aici și admirația lor doar pentru cultura fizică.

-Vreți să ne vorbiți ceva despre

**Mihai Cimpoi Nicolae Dabija,
Nicolae Băciut, Vasile Bahnaru,
5 mai 2011, Lancrăm,
la mormântul lui Lucian Blaga**

prietenie și tensiune, despre lumini și umbre în literatura noastră de astăzi, în relațiile dintre scriitori?

-Toate victoriile noastre, ale întregului popor din stânga Prutului, vin dintr-o perioadă a înfrățirii și a solidarității intelectualilor. Azi literații noștri sunt împărțiți în tineri și bătrâni, postmoderniști și tradiționaliști, situându-se în diverse tabere, cercuri, „găști”, solidaritatea de gașcă sugerând că orice carte care apare în afara cercului este obligatoriu una nereușită, iar talentele unei literaturi se află toate doar în „gașca” din care fac parte. Este o autoinducere în eroare, menită să inducă în eroare. Cea mai tristă este mai ales critica literară de gașcă. Criticii acestora nu mai scriu despre texte, ci despre autori. Prefătează și recenzează cărți pe care, de regulă, nu le citește, vorbind ce persoană divină sau malefică e autorul și aproape deloc despre opera la care se referă. A scrie despre literatură și a nu o iubi e grav. Poți să nu-i iubești pe cei care o fac, dar de ceea ce fac – dacă fac bine – ești obligat să îi cont. Eugen Lovinescu sugera că un om de artă, oricâte resentimente ar avea față de autor, trebuie să se resemneze în fața evidenței. Dacă un adversar de-al tău a scris o carte bună, trebuie să ai forța morală să recunoști că un individ care nu-ți place a scris o carte care-ți place. Numai așa se conviețuiește într-o cultură. O meserie trebuie respectată chiar când e profesată de inși cu care ești certat sau care îți repugnă.

-Cu permisiunea Dv., v-aș ruga să trecem într-un alt registru tematic dialogul nostru. Este cunoscut faptul că ați fost unul dintre promotorii revenirii limbii române în Republica Moldova la grafia latină și decretarea ei ca limbă oficială, la 31 august 1989. (Un rol important în acel demers l-a avut publicația *Literatura și Arta*, al cărei redactor-șef erați.). Ce credeți că ar trebui să știe publicul larg, tineretul de astăzi, despre acel eveniment și acea izbândă?

- Limba română a redevenit limbă de stat în RSS Moldovenească la 31 august 1989. În aceeași zi, a fost legiferat alfabetul latin, pentru care s-a plătit de multe ori cu viața. Un exemplu: dacă pe timpul URSS scriai „Trăiască URSS!” cu grafie latină căpătai ani de închisoare. Publicația *Literatura și Arta* a trecut la alfabetul latin începând cu 15 iunie 1989, →

deci cu aproape trei luni mai devreme. Procurorul general al republicii de atunci, un rus, Nicolai Demidenco, ne-a intentat dosar penal, clasat abia după 31 august 1989, dosar care garanta lucrătorilor redacției perioade lungi de penitenciar. *Literatura și Arta* avusese în acea perioadă un tiraj de 260 000 de exemplare, fiind, după cum a scris cotidianul francez *Le Figaro*, la 1 martie 1990, „publicația literară cu cel mai mare tiraj din Europa”.

-Domnule Dabija, vă provoc la o confidență: s-au împlinit așteptările Dv. de atunci? Dacă da, convingeți-ne! Dacă nu, dovediți-ne!

- Noi am locuit în URSS, numită „închisoarea popoarelor”. Libertatea pe care n-am avut-o până în 1991 ne-a ajutat să fim mai solidari. Acea solidaritate ne lipsește astăzi. Independența, credeam, ne va duce la Reunirea cu Țara. Lucru care nu s-a întâmplat. Asta a fost așteptarea mea cea mare care, din păcate, a devenit decepția mea cea mare.

-Cum receptează, astăzi, scriitorul și omul politic Nicolae Dabija marcarea Centenarului Marii Uniri a Românilor din 1918, dincoace și dincolo de Prut?

- La o reuniune de la Palatul Parlamentului consacrată Centenarului Unirii, un corespondent m-a întrebat:

- Cu ce vor consemna basarabeni Centenarul Unirii?

Am răspuns:

- Cu lacrimi.

- De ce? Nu vă bucurați?

- Ne bucurăm. Pentru dumneavoastră. Dar nu și pentru noi, câtă vreme unica graniță din Europa și cea mai rușinoasă e cea de pe Prut, dintre români și români. Pentru noi 1 Decembrie 1918 încă n-a venit. Noi îl mai așteptăm. Îl mai visăm. Știm că e undeva pe drum, pornit către noi. Sperăm să ajungă cât mai curând, ca să ne putem bucura cu toți frații împreună.

- 15 ianuarie este ziua nașterii lui Mihai Eminescu, este Ziua Culturii Naționale Românești. Cu ce-i suntem noi datori lui Eminescu?

-După anul 1940 nouă, basarabenilor, ni se furase aproape totul. Spre deosebire de domniile voastre, consăngenii noștri de peste Prut, cărora li se furase o bucată de țară, nouă ni s-a furat Țara însăși. Iar odată cu ea ne-au mai fost răpite: Limba, Alfabetul, Credința, Istoria, Trecutul, Prezentul și – în măsura în care copiii nu aveau acces la valorile neamului –

Viitorul. Și cu toate acestea, am avut un dram de noroc: dintr-o „eroare” a celor care s-au lăsat peste noi, ne-a fost lăsat Eminescu. Și cu ajutorul lui Eminescu am putut reconstitui, pe rând, Țara, Istoria Națională, Limba Română, Alfabetul, Trecutul, adevărata Literatură Românească etc. Și ne simțeam bogați. Am fi fost mult mai săraci dacă ne era lăsat totul și ni s-ar fi luat Eminescu.

Eminescu ne-a ajutat să supraviețuim. Să rezistăm. Pentru noi e mai mult decât un poet. El este un simbol. Eminescu a vegheat integritatea limbii românești în toate teritoriile locuite de români. A fost acel liant care ne-a ținut împreună, pe noi cei de-o parte a Prutului cu noi cei de cealaltă parte a Prutului, pe nepoți – de străbunei, pe emigranți sau înstrăinați – de Țară. Poetul a corectat mereu, sincronizându-ne, limba română a celor din Transnistria, spre exemplu, cu a celor din Banatul Sârbesc, a celor din Bucovina cu a românilor din Maramureș... Am putea spune despre el: Eminescu – unificatorul. Unificator de grai, de țară, de suflet, de cultură națională.

-Patronați, administrativ și spiritual, în calitate de redactor-șef, de foarte mulți ani, revista de mare tradiție și prestigiu național, *Literatura și Arta*. Care este strategia culturală pe care o promovați în „laboratorul” de creație al acestei publicații?

-Publicația *Literatura și Arta* este recunoscută ca o publicație de cultură, ea impunându-se în conștiința cititorului prin mesajul său românesc, de promovare a valorilor identitare, spirituale și culturale românești, de apărare a adevărului științific – care la noi se schimbă mereu, în dependență de cei care se află la guvernare – privind Limba Română, Istoria Românilor, Valorile Naționale și Europene, prin discursurile publicistice, de

La ansamblul „Poetii Unirii” (Eminescu, Grigore Vieru, Adrian Păunescu), de la Trușeni, Republica Moldova)

problemă, semnate de scriitori, oameni de cultură, savanți, cititori de diverse generații, publicația garantând acea continuitate necesară într-o societate, preocupare pe care aș identifica-o cu strategia culturală a publicației.

- Înainte de a încheia conștientul nostru dialog, pe care aș vrea să-l considerati și ca un adevărat omagiu pe care vi-l adresăm cu prilejul împlinirii, în acest an, a unei vârste rotunde, onorabile, 70 de ani, vă rog să aduceți la cunoștința cititorilor revistei noastre proiectele Dv. literare pe termen scurt și mediu. Așadar, când ne invitați la lansarea viitoare a Dv. cărți?

- Afirmasem despre preocupările mele că am scris cărțile pe care aș fi vrut să le citesc.

N-am făcut decât să le aștern pe file, așteptând ca ele să-și urmeze destinul. Unele – romanul *Tema pentru acasă*, de exemplu – ca și cum mai degrabă m-au scris ele pe mine. M-au modelat, m-au renăscut, m-au schimbat. Acesta e sentimentul pe care-l am: că le datorez mult pentru felul cum sunt, cum gândesc, cum scriu. Îmi iubesc cărțile ca pe copiii mei. Și aș îndrăzni să cred – ca niște copii recunoscători – că țin și ele la mine.

Scriitorul trebuie să creadă în ceea ce face. Și atunci e răsplătit. Am lansat recent un nou roman, intitulat *Te blestem să te îndrăgostești de mine*, din care în două luni de zile s-au vândut 10 000 de exemplare. Cum voi scrie o carte nouă, o să vă anunț cu drag, ca să putem fi împreună la lansarea ei și în orașul de la Dunăre, Galați.

-Vă mulțumesc pentru adevăr, consistență și amabilitate!

-Și eu vă mulțumesc!

Nicolae Băciut, Viorel Dinescu, Nicolae Băciut, la Uniunea Scriitorilor, Chișinău, 2011

Vatra veche dialog

VALERIA BÎLȚ

„Omul are nevoie de tandrețea cuvintelor”

(II)

VP: *Sunt mulți și creează multe probleme. dacă se deschide poarta...*

VB: Pandemia nu i-a scos de acolo, i-a lăsat acolo și probabil că atât s-a reușit în toată această perioadă de restricții și de relativă închidere a granițelor pentru că, de exemplu, eu am putut circula și vara trecută am circulat în Europa fără niciun fel de probleme și probabil că și alții pot la fel. Dar s-a mutat centrul de atenție, cred asupra acestei pandemii și mai puțin asupra migrației. Nu cred că a fost rău din acest punct de vedere. Cred că a fost bine că s-a stopat puțin acel flux greu de stăvilit.

VP: *Fluxul care a îngrozit Europa. De la literatură am ajuns la subiecte foarte sensibile. Spuneam eu mai la început că opiniile de astăzi și migrația de astăzi nu mai seamănă cu migrația de acum 200-300 de ani, când oamenii mergeau în căutare de oportunități, pentru un trai mai bun. Ai adus în discuție războiul din Siria și cum vrea Uniunea Europeană să securizeze și să protejeze spațiul european, să facă, să facem față crizelor. Au venit spre Europa oameni din alte zone, care nu neapărat erau în căutarea unui trai mai bun; am văzut foarte multe reportaje în care migrații nu prea arătau a săraci, ci a oameni care aveau bani, aveau haine scumpe, își doreau altceva. Spuneai că femeile nu vor să lucreze! Mulți au venit pentru ajutoare sociale, nu să fie o mână de lucru care să ajute la dezvoltarea economică a țărilor. Sunt foarte multe aspecte destul de delicate. Europa a încercat să-și deschidă granițele, să nu pară că face discriminare, dar trebuie să-ți aperi cultura, trebuie să-ți aperi identitatea.*

Mai apare o mare problemă: integrarea acestor migranți. Vedem exemple și cazuri în care nu se respectă legea europeană, nu se respectă tradiția europeană, vor să-și impună propria lege, propriile tradiții, propria religie și aici intră în conflict cu populațiile băștinașe.

VB: Da, este într-adevăr o situație pe care Europa o gestionează din ce în ce mai greu. Sigur că dezideratul Europei este acela de a fi un spațiu deschis și sigur pentru toți cetățenii ei, dar odată cu aceste populații migratoare, în post-modernitate lucrurile sunt mult mai ciudate. Sigur că demult se știa: vine invazia migratoare, arde lanurile, otrăvește fântânile, omoară copii, violează femei... Cam asta era. Ei, acum războiul este altul, războiul se petrece altfel. Iar efectele nici nu pot fi cuantificabile. Vorbim de schimbarea culorii feței sau schimbarea genetică, până la urmă. Practic ei vin aici mai degrabă ca niște cuceritori, decât ca niște victime...

VP: *... care să se integreze, care trebuie ajutate... Mă uit și la spațiul american. Câte probleme sunt, cum se vorbește despre drepturile minorităților, care vor să-și impună regulile lor, în detrimentul majorității. Care începe și e nevoită aproape să se lupte pentru drepturile ei.*

VB: Este una dintre marile spaime actuale. Mă întorc, însă, în Europa. Eu în America am fost acum vreo 17 ani.

VP: *S-au schimbat foarte multe lucruri de atunci.*

VB: Da, dar și atunci știi că era deja o problemă. Eu am plecat de acolo chiar când se pregăteau alegerile pentru cei doi candidați la președinția de atunci. Nu-mi cere să spun cine au fost, că nu mai știu și nu mai contează.

„Zilele Iei, Zilele Poeziei”, Târgu Lăpuș, 2023

Știu că românii îl sprijineau pe unul dintre candidați, pentru că era favorabil migrației, iar celălalt vroia să închidă granițele Statelor Unite. Deci cam așa se pun lucrurile în practică.

VP: *Așa s-au pus și la alegerile trecute. Unul dintre candidați spunea că-și închide granițele, celălalt deschide granițele. Unul voia zid, altul solidaritate socială.*

VB: Exact. Sigur că aici intervine o altă poveste. Nu poți închide granițele atâta vreme cât ai o tradiție în a primi, a fi întotdeauna gazdă bună pentru toți cei care vin să locuiască la tine în casă.

VP: *Ce frumos sună „multiculturalitate”, „unitate culturală”...*

VB: Da și „unitate prin diversitate” și „multiculturalitate” ș.a.m.d. Astea încep să devină niște arme și niște pericole clare pentru populația autohtonă. Pentru că dacă tot m-ai adus, pornind de la romanul meu, înspre aici, am să mă întorc la ceea ce semnalăm, la felul în care musulmanii încearcă să își impună legea lor, sharia se numește.

VP: *Cât scandal a fost în școlile din Franța în special, dar cred că și în Germania.*

VB: Și peste tot e un scandal destul de acut. Încă nu e stins, pentru că oamenii nu se mulțumesc cu o lege, cu o concesie. Oamenii sunt oameni, au firea lor, personalitatea lor și au la urma urmei încărcătura genetică a neamului lor și atunci se comportă conform specificului etnic. Această lege este extrem de subversivă, nu tolerează nimic ce diferă de stilul lor de viață, de religia lor, de credința lor. Nu întâmplător au devenit niște spații de-a dreptul periculoase – celebrele ZUS-uri, adică zonele interzise nemusulmanilor. Cam în toate capitalele europene, unde ei au considerat că trebuie să se stabilească, că acolo este rost de un teatru bun pentru a-și pune în practică interesele, există astfel de zone; zone unde tu, ca european sau ca parizian, ca londonez, ca bruxelez, nu ai ce căuta acolo. Dacă te-ai dus acolo și te-au observat, riști să fii bătut, să fii mutilat, să fii (Doamne ferește!) chiar ucis. Și au fost nenumărate cazuri în acest sens. Nici poliția nu are ce căuta acolo...

VP: *Și vorbim de soluții, despre faptul că „Nu vrem să ne asimilăm. Bun, nu vrem să ne asimilăm”. Trebuie să vă integrați. Nu merge →*

VIORICA PÂRJA

nici cu integrarea. Haideți să trăim împreună. Nici așa nu merge, că uite și politicile europene băjbăie în situația asta și probabil că nu s-au găsit cele mai bune metode de a-i integra pe oamenii aceștia, pentru că ei se simt discriminați. O discriminare există, e clar. Și atunci, în baza dreptului lui ca om, el vorbește: „Mă simt discriminat”.

VB: Nu știu ce să zic de discriminare la un astfel de personaj, pentru că eu am văzut limpede și în Suedia și în Italia și în Franța, vara trecută, în Londra nu mai vorbesc. Am văzut că au drepturi nemăsurate. Ei pot să facă ce școală doresc, pot să se îmbrace cum doresc. Nimeni nu le mai interzice acum să se îmbrace cu burca și cu ce au ele acolo. Ba mai mult, iată, că a devenit foarte la modă masca și putem da frumos din gene de după mască și suntem fermecătoare. Iată, ne „islamizăm”, practic, dar mă rog, asta e altă discuție. Acum noi ne prostim, discutând în felul acesta, doar ca să mai aruncăm așa câte o picanterie. Dar am văzut în școlile internaționale că cele mai multe probleme le pun ei, cei care provin din Siria, din Irak, din țările arabe, pentru că ei vin cu un soi de orgoliu, de aroganță etnică. Nu știu, par a fi ei rasa ariană. Se întorc lucrurile într-un mod fantastic. Eu am făcut o gafă. Noroc că mi-am dat seama de la început. Am fost în Suedia în urmă cu câțiva ani la o școală internațională; mi-a fost foarte drag să îi văd pe toți, de toate națiile, că sunt extrem de aspectuoși așa. Să vezi un negruț cu părul creț, ca de ciocolată, să vezi un arab, să vezi un chinez, să vezi tot felul de nații pe acolo, și am vrut să fac fotografii. Imediat s-au sesizat băieții arabi. Ei au fost primii: „N-ai voie, n-ai dreptul” și nu m-au lăsat să fac poze. Deși am vrut imagini de ansamblu. Să am și eu niște amintiri de acolo, din acea școală.

VP: Intervine și monopolul asupra cuvintelor. Nu poți să folosești anumite cuvinte. Nu poți rosti în public cuvinte care sună a... discriminare și denotă rasism.

VB: Este ca povestea cu „rom” și „țigan” la noi. E aceeași poveste. Cu siguranță e aceeași poveste. Nicio altă poveste nu se aseamănă mai bine decât asta cu aceea.

VP: Citeam o știre, apropo de migrație și de discriminare și de căutare de oportunități, că la granița dintre Mexic și Statele Unite, vreo

2000 de romi au fost arestați pentru că voiau să treacă din Mexic în Statele Unite. Motivul: Discriminare. Se simt discriminați în România. Era o rețea foarte bine pusă la punct. Plăteau bani serioși ca să poată să încerce măcar să treacă Rio Grande, din Mexic în America.

VB: Iată că și acest termen de discriminare a devenit de fapt un termen-pretext.

VP: De presiune.

VB: Și de cele mai multe ori sunt niște minciuni gogonate. Și înainte de pandemie a fost aceeași poveste. Cam aceeași cifră țin minte că a fost. Tot 2000 de țigani de-ai noștri care se duc și fac... Îmi amintesc că în America (am stat un an de zile atunci când am fost în America, în urmă cu 16-17 ani) cei care își depuneau documente pentru a rămâne acolo pentru cetățenie, cam asta spuneau – că sunt persecutați, că sunt discriminați. E un pretext. Ei doresc efectiv să plece, să-și schimbe locul în care să trăiască. De aceea zic de multe ori că ar fi mai convenabil să fie toate granițele deschise. Dai din cap, nu-ți convingi ideea. Mie mi-ar plăcea.

VP: Dacă ar avea toată lumea conștiința ta și conștiința mea și conștiința oamenilor care într-adevăr înțeleg ce înseamnă lege, înțeleg ce înseamnă tradiție, înțeleg ce înseamnă și religie, la urma urmei, nu că tu vii și îmi impui credința ta și-ți bați joc de credința mea... Asta nu-mi place.

VB: Am experimentat o altă poveste în Franța, vara trecută, în metrou. Era îngrozitor când în vagonul de metrou în care te urcai tu sau alte câteva persoane de rasă albă și

nimereai alături de arabi sau de țiganii noștri. Nu aveai voie să te uiți la ei, era interzis. Dacă te uitai din întâmplare la vreunul din ei, automat te ataca. Era rost de conflict, pe care n-aveai cum să-l rezolvi tu și așa că mai bine lăsați capul în jos și te uitai pe geam, sau în altă parte. Și foarte multe situații în care s-au plâns de persecuție într-un mod de-a dreptul eronat. Și încă ceva: se dădeau drept țigani, chiar dacă nu erau țigani. Români get-beget au declarat că sunt țigani, știind că țiganii au credibilitate în sensul persecuției, că așa au reușit ei să scornească anume celebritate negativă vis-a-vis de atitudinea statului român față de etnia romă, lucru care nu e adevărat. Eu știu și toată lumea știe – țiganii noștri, eu iubesc orice nație, dacă e om omul respectiv, deci nu am nimic împotriva lor, Doamne ferește!, dacă sunt oameni), dar la ei se duce banul contribuabilului român, sau maghiar sau orice altă minoritate ar fi, mai mult decât în orice altă parte. Ei sunt asistații sociali cei mai mulți din țara noastră.

VP: Sunt ai noștri, trebuie să-i apărăm, n-avem ce să facem.

VB: Pornind de la drepturile pe care le au, au foarte multe drepturi.

VP: Da, au drepturi. Dar lucrurile se mișcă și lumea se schimbă. Lumea s-a schimbat, e clar că se va schimba în continuare. Cum ar trebui să fie politicile de emigrare? Acum am văzut că și traseele migratorii s-au schimbat, s-au diversificat, s-au înmulțit metodele. Vezi că legislația le dă voie să meargă. Partea economică, partea financiară, că vorbeam că plătesc foarte mulți bani. Ce ar trebui să se întâmple? Uite, vorbim despre Europa, că noi, mai mult la Europa ne-am referit. Ei spun că să ne apărăm cultura, trebuie să ne apărăm granițele. Ce faci, cum faci?

VB: Nu știu. Dacă aș fi poate într-o instituție de profil aș fi obligată să mă implic în felul acesta și poate că împreună cu echipa din care posibil să fac parte, aș căuta soluții. Așa... îmi pare rău. Soluțiile pe care le-aș găsi eu, oricum n-ar fi băgate în seamă de nimeni și eu cred că la ora actuală nu există nicio soluție. Cred că lucrurile vor evolua într-o direcție pe care nimeni nu o poate estima.

VP: Nici lumea care ia calea Occidentului în căutare de alte oportunități nu este informată sau are informații difuze sau eronate, pentru→

că pleci de acasă cu foarte multe visuri și te întâlnești cu româncea păcălită. Stăteam de vorbă cu o doamnă tot din Italia, care consilia asemenea oameni și ea povestea de ororile ce se întâmplă. Am întâlnit un domn, despre care aveam să aflu că în România fusese cercetător la Institutul de Cercetări Miniere. Plecase în căutare de oportunități, iar în Italia îngrijea trei femei în vârstă, dar nu mai voia să se întoarcă acasă.

VB: Nu, pentru că poate intervine rușinea de nereușită, dar și pentru că standardele sunt cu adevărat altele... Sau poate nu e rușinea, că cei de aici nu știu ce faci tu acolo... Dacă tu te duci acolo și îți câștigi existența, ce rușine să fie? Care rușine dacă te-ai dus acolo și ai acceptat să muncești?

VP: *Că te-ai dus acolo cercetător sau profesor și acum îngrijești femei în vârstă.*

VB: Și ce dacă? Eu am cunoscut o doamnă în America, care era soția unui director de spital celebru în Transilvania.

VP: *Știu și eu exemple multe.*

VB: Da, și de profesoare. Păi și eu unde crezi că am lucrat în America? Tot așa, într-o casă de bătrâni. Și de ce să-mi fie rușine? Scuză-mă, dar n-am niciun motiv să-mi fie rușine. Știi cât suflet am pus eu lucrând cu bătrânele de acolo? Știi cât mă iubeau? Mă iubeau enorm, pentru că și eu țineam la ele și aveam grijă de ele și le făceam un oarecare confort psihic, dar și ele mie. Eu de asta m-am și dus într-un anume fel. Bine că nu mi-au picat rău nici dolarii pe care i-am câștigat acolo, ci mi-au prins foarte bine, dar motivul meu a fost altul, a fost de natură sufletească, mai degrabă. În sfârșit, asta e altă poveste.

VP: *Tu nu ai vrut să emigrezi, ci să uiți de gânduri, de necazurile de care nu te scutește viața.*

VB: Acolo am avut parte să cunosc oameni care în țară au fost profesori, medici, iată, soție de director de spital, jurnaliste, avocate, sau bărbați cu funcții de diferite nivele și care munceau în construcții, pe lângă azilele de bătrâni, ca instalatori, poate chiar ca infirmieri, s-au calificat ca infirmieri, alții au devenit fotografi... Deci și-au găsit rostul. Am întâlnit multe doamne românce, din Moldova, în general din Moldova. Să știi că moldovencele sunt mai practice decât restul româncelor din celelalte zone (dar am cunoscut și de la noi, din

Maramureș); și-au făcut case de bătrâni. Au devenit ele proprietare de case de bătrâni și le merge foarte bine.

VP: *Da, despre asta este oportunitatea, sau oportunitățile.*

VB: Le merge foarte bine. Altele și-au făcut studii acolo. Chiar în seara aceasta, după ce voi pleca de aici, pe la ora 8, sunt invitată pe Zoom, la susținerea doctoratului unei domnișoare cu care am lucrat eu în acea casă de bătrâni, care se măritase între timp cu un american. Au și o fetiță și care acum își dă doctoratul. A făcut medicină între timp, deci în cei 10-15 ani de când am plecat eu de acolo, ea a evoluat fundamental. Deci, se poate realiza integrarea cu condiția să vrei integrare.

VP: *Adică „să trăiești împreună”.*

VB: Dacă rămâi într-o țară, înseamnă că îți place țara aceea, îți place legea pământului, te simți bine acolo.

VP: *Mai este legea pământului?*

VB: Să știi că într-o foarte bună măsură există. În fiecare țară, se păstrează câte o lege a pământului. Nu cred că se va pierde identitatea națională atât de ușor. Tot va rămâne. Noi nu vom prinde, poate. Eu sunt convinsă că noi nu vom prinde prea curând această schimbare dramatică de configurație genetică, că nu știu cum să-i spun altfel.

VP: *Sau demografică.*

VB: Da, demografică. Oamenii își păstrează identitatea. Am văzut în Italia. Nu mai poartă nimeni costume populare, dar au niște cântece păstrate de la bătrâni sau au rostul acesta al lor de familie, mesele lor îmbelșugate. Seara târziu, ei se strâng câte 20-25 la masă și stau până noaptea târziu și aceea e cina lor, bucuria de a fi acasă.

VP: *Ce ai adăuga la punctele acelea de suspensie dintre întrebările din*

O nouă carte de Valeria Bilț

titlul cărții tale? Ce ai pune acolo?

VB: Eu am încheiat cartea mea într-un mod absolut deschis. Cartea mea are: „The story of the world goes on” și înainte de asta: „Sequitur spectaculum mundi”. Amândouă au aceeași esență, adică spectacolul lumii continuă. Nu se termină nimic. Cartea aceasta nu epuizează niciun destin, în mod clar.

VP: *Vei continua subiectul?*

VB: Nu știu dacă voi continua acest subiect. Cred că voi scrie despre America, despre experiența americană (am început să scriu), dar am în lucru alte două romane.

VP: *Nici n-am spus telespectatorilor că Valeria Bilț vine din zona frumoasă a Lăpușului. Ai niște activități foarte frumoase acolo. Te rog să faci o invitație iubitorilor de literatură, iubitorilor de poezie, de carte...*

VB: Cu toată dragostea, vă invit, stimați maramureșeni, stimați lăpușeni, la Târgu Lăpuș, unde va avea loc o activitate de muzică, poezie și tradiții. Se intitulează „Zilele Iei, zilele poeziei” – Lansări de carte, lansări de reviste, lansări de muzică...

VP: *Oameni frumoși, oameni buni.*

VB: Am invitați din toată țara: Poeți, romancieri, jurnaliști, oameni de cultură, muzicieni, pictori, oameni faini de tot vor veni și se vor bucura alături de mine și de prietenii mei.

VP: *Valeria Bilț, eu îți foarte mulțumesc. Timpul s-a dus așa de repede. Subiectele sunt multe, au rămas nevorbite. Promitem că vei mai fi la noi în emisiune.*

VB: Cu mult drag! Cu multă bucurie!

VP: *Să ai inspirație la scris. Știu că ți-a apărut o carte de poezie. Poezia este foarte frumoasă, este hrană și balsam pentru suflet. Omul are nevoie de tandrețea cuvintelor șoptite prin poezie.*

Târgu Lăpuș, lansare revista „Astra Lăpușeană, 2023

ATARAXIA PĂUNESCIANĂ

Cu toată calificarea aluzivă, pe care i-o făcea lui Orfeu în poezia *Părerii despre liră*: „Orfeu acesta/ E un bărbat/ Rezonabil./ E un dulce. / E un manierat./ Păcat că ține/ În mod/ Necuviincios/ Un fel/ De pieptene/ În mână/ În permanență” (să fi fost aceasta, o prefigurare a devisei postmoderniste a lui Ihab Hassan: „Lyre whihout strings”?), și cu toate că autorul *Istoriei unei secunde* părea a promova, așa cum opinează Nicolae Manolescu, o artă „în care factorii de poezie oratorică au mai mare importanță decât reflexul liric pur al unei emoții (1), Adrian Păunescu tot era tributar, încă de la volumul de debut, *Ultrasentimente* 1965, zeului poeziei, cel puțin în ceea ce privește sublimarea acestei lumi cu neajunsurile ei, în cântare orfică, nu prin reflexivitate, poetul fiind, așa cum însuși se declară, „magazinul lacrimilor / durerilor lumii”, poezia sa, transcriere de „stări care dor”, iar versul său, plâns al condiției precare a omului: „transcriu doar niște stări care mă dor / și scriu un vers atunci când nu-l pot plânge” (*Inevitabila poezie – Sînt un om liber*). Poate că chiar prin aceasta, autorul *Rezervației de zimbri* poate fi „un poet de netăgăduit talent, înzestrat cu harul de a transfigura realitatea cotidiană și, într-un fel, de a demistifica...”, cum opinează Aurel Martin (2).

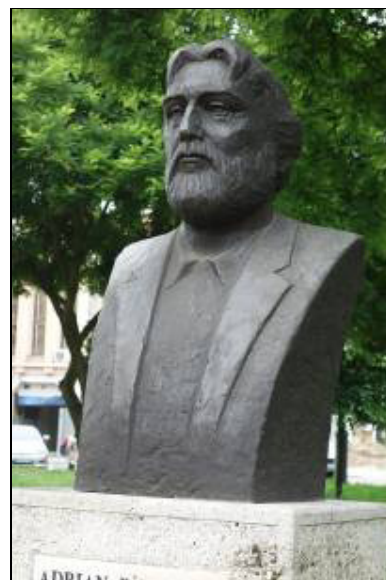
Vorbind despre revolta *semnificativității* împotriva *semnificativității*, ori *semnificativității* împotriva *semnificativității*, Eugen Simion este de părere că „...pentru Adrian Păunescu lucrurile, ca și cuvintele, sunt prea strâmte. El crește repede și haina logicii normale rămâne prea mică pentru al imaginației sale trup. Energia interioară, condensată, este pe punctul de a arunca în aer structura formală a *Ultrasentimentelor*” (3).

Prin urmare, total diferit de orfismul autorului *Necuvintelor*, unul catabasic, Adrian Păunescu preferă un orfism anabasic, al atacului și, fiind cunoscut prin „vigoarea pamfletară (care) se consumă în satire” se lasă marcat de „orgoliul de a silui limba...” (4).

Poet și luptător în același timp, care învățase, așa cum spune Ion Rotaru, din *Apărarea lui Socrate*, că „vulnerabilitatea” fățișă se poate transforma în „invulnerabilitate”, autorul *Măștilor*

însângerate este, în același timp de părere că poezia mare nu se face cu floricele de stil, ci „cu imagini din însăși carnea, sângele și oasele limbii” (5); că misiunea poetului înseamnă *armonie în sălbăticie*: „Că omenirea-i un ciudat amestec / De violență și de duioșie, / Răget de leu în ou de ciocârlie, / Dar toată lumea trebuie să știe / Că nu-i poetul animal domestic, / Ci armonie în sălbăticie”. În concepția lui, poetul trebuie să fie oricând în stare de a se sacrifica pentru patria sa, pentru semenii săi, și de a-i uimi mesianic prin biruințele sale: „Dacă mi-aș da pentru gloria țării o mână, / Poate chiar mâna dreaptă cu care scriu, / Poate numai atunci v-ar fi limpede într-un târziu / Cine sunt și ce-nsemn în cultura română. // [...] // Sunt Poet ce-nvinge, armonie a sălbăticiei spontane, / Mă simt ca o țevă de tun pregătită-ntr-o două icoane” (*Eu, cel care vă irită*). Important este în lirica sa, *ce spune și nu cum spune*, iar înțelegerea versurilor sale nu are nevoie de o cheie anume, în ceea ce privește deciptarea ca în cazul unei hermeneutici, mesajul unui astfel de lirism adresându-se atât cercurilor restrânse de învățați, cât și ale celor mulți, trudituri ai gleei. Poezia lui se lasă înțeleasă atât de țărânul din Bârca Gorjului, cât și de cei din țara întreagă, cărora el le simte problemele cu care se confruntă.

Poetul așa-zis „personajul, histriionul, clovnul” propriilor sale poezii, cum îl caracterizează Eugen Barbu și „fachir valah”, căruia i se reproșă „dilatata verbală” prin puterea cuvântului, făcuse în acei ani, din condiția cântărețului revoltat, o veritabilă ars poetica, gata de a-l „impune definitiv criticii” (6), de aceea, în viziunea lui, Poetul în genere, trebuie înțeles ca totalitate, nu ca sinteză ori ca rest: „Poetul e totalitate cu fiecare gest al său, / e avocatul din oficiu, mereu al cauzelor toate. / Există binele și răul ? Poetul e și bun și rău! / Poetul nu se cantonează, poetul e totalitate. // [...] // Pentru poet nu prea există nici adunări și nici scăderi, / iar împărțirea și-nmulțirea degeaba trag în el cu tunul, / el creditează amănuntul, Hristos al altei învieri...”, iar rolul lui într-o societate este bine definit: „Fără poeți, pământul ar mugii, / și casele s-ar stinge fără teatre, / și noaptea nu s-ar mai sfârși în zi / și pruncii ar putea atât, să latre. // Desprinderea de regnul animal, / intrarea în limbuta noastră oază, / ca și proiecția în ideal, / prin poezie se rea-

Alba Iulia, bust realizat de sculptorul Romi Adam

lizează! / Și orice literă pe care-o scriu / la voi adânc în sânge se resimte, / ca un ceresc, nedezmîțit pariu / de dincolo de legi și de cuvinte. // Eu simt că am puterea să vă schimb / cu un poem al meu, fără de moarte...” (*Sînt un om liber*). Dacă, pentru autorul *Ninsorii de adio*, scrisul înseamnă sinceritate: „Sînt ca un butoi cu vin/ proaspăt destupat,/ dacă nu scriu tot ce simt,/ se acrește cuvântul în mine,/ se umple de mușgai, / devine inoperant, / impracticabil,/ otrăvitor. // Scriu grabnic și teafăr,/ parcă la mai multe/ tunuri deodată,/ scriu ireparabil,/ într-un dezmăț neconținut/ de simțuri și de imediată expresie” (*Expresia imediată*), poezia înseamnă triumf al vieții asupra morții și servește ca testament pentru posteritatea peste care va cădea blestemul, dacă aceasta va abandona poezia: „Asupra voastră las acest blestem, / ca-n viața voastră, orice-ar fi să fie, / prin orice răni ar fi să-ntârziem, / să nu vă despărțiți de poezie” (Năsăud-Bistrița 27.08. 1988).

În „veacul de putredă schizofrenie”, poetul se vrea tot timpul aproape de cei pentru al căror destin se zbate. De aceea el nu suportă „condamnarea la moarte prin împăturire” a versului care trebuie să ajungă la urechile celor năpăstuiți și poate că de aceea este atât insistent, *gălăgios* și totodată convins că, pentru a nu se alege praful de unele lucruri, este nevoie de un poet care să immortalizeze condiția celor mulți, năpăstuiți și niciodată băgați în seamă: „Se alege praful, cînt și nu regret, / →

NICOLAE SUCIU

se alege praful, grea e judecata,/ nu mai este cale și sentința-i gata:/ se alege praful, trebuie-un poet” (*Praful*). În concepția lui Ion Pop, Adrian Păunescu „rămâne poetul care-și clamează patetic sentimentele și ideile, cu prezumția de a se afla mereu în fața unei mulțimi chemate să-l asculte, să-l aprobe sau să nu-l înțeleagă, de unde tonalitățile diverse ale discursului liric, de la jubilația cea mai neîngrădită, alimentată de sentimentul consonanței cu *publicul*, la spectaculoasa lamentație nu lipsită de orgoliu, a celui care se descoperă monologând solitar, și la apostrofa sarcastică, necruțătoare” (7).

Pentru Petru Poantă, autorul *Rezervației de zimbri*, „trăncănește formidabil, cuvintele se revarsă puhoie din dicționare și se alătură extrem de capricios șocând mai mult prin asemenea *întâlniri* exterioare decât prin efectul liric, adeseori minim (...)” (8). De asemenea, Eugen Negrici consideră că „din marginea unei foarte vechi mentalități estetice, care nu e încă perimată [...], i se reproșă lui Adrian Păunescu, pe la începutul carierei, lipsa de frână estetică, imposibilitatea disciplinării materiei poetice, însușirea fanfaroană de forme goale, apocalipsa verbală, răsfațul imagistic etc.” (9).

Ca poet șaizecist, alături de „seraficul” Ioan Alexandru, autorul *Fântânii somnambule*, poet din familia lui Evtușenko și Dylan Thomas, a creat o adevărată epistemă, întreținând flacăra sentimentului nostru patriotic într-o perioadă când, forfecate de realismul socialist, suflarea noastră neaoșă, românească, istoria patriei și folclorul, aveau să fie promovate, la ordin bolșevic, în mod exagerat, și în culori artificiale, distrase propriei lor firi. Un poet ca el, „*locomotivă lirică* în permanentă presiune” (10) gata de a apăra cauza colectivității, colinda întreaga țară, croindu-și un drum propriu pentru repunerea în drepturi a adevăratelor sentimente de dragoste de patrie și făcând tot timpul deosebire între *fașul sau călduțul patriotism*, de azi pe mâine (căldicel tabiet al oportunistului) - și fierbinte patriotism.

Prezentul nici n-ar putea fi conceput, fără ca, alături de viitor, să fie înrădăcinat în trecut și mai ales, fără a concretiza tandemul dintre gura celui care azi frământă pâinea și, pe de o parte *gura pământului flămând*, iar pe de altă parte *gura strămoșului înfometat*: „Când ducem pâinea la gură, știți voi./ Numai spre gura noastră, ci și spre

gura pământului flămând./ Spre gura strămoșului înfometat, de aceea/ La ora mesei se-aud și mormintele mâncând” (*Masa noastră*). Nicăieri în poezia neomodernistă nu întâlnim o mai fidelă imagine a legăturii dintre cei morți ai noștri care, ocrotindu-ne, au flămânzit destul, și cei vii care repetă, pare-se, aceleași gesturi ancestrale: „La ora mesei se-aud și mormintele mâncând”.

În numele lui Avram Iancu, poetul adresează un *Avertisment cosmopolitilor*: „Eu cu lașitate nu pot plăti/ impozitul meu pentru moartea lui Iancu, / eu cu lașitate nu pot urma/ refuzul lui Iancu de-a primi pe împărat”, militantismul său patriotic nerezumându-se doar la evocarea sau elogierea marilor noastre personalități care au consolidat de-a lungul veacurilor iubirea de moșie. Militantismul său patriotic este tot timpul ancorat în prezentul care „nu ni-i mare”, în care se zvârcolește țărâtimea, talpa țării, el (patriotismul) confundându-se cu cel mai fierbinte îndemn, deosebit de aluziv, către țărani români care, după ce-și *înscriseseră de musai, ca de bunăvoie*, pământurile în colhozuri, se trezesc ca niște intruși, muncind la oraș: „Hai, țărani, întoarceți-vă-acasă./ Casa-i totuși locul cel mai sfânt, După atîta fugă friguroasă./ Puneți iarăși mîna pe pământ”. Ca și cum normalitatea lumii ar fi stat numai în brațele țaranului șantajat. Aparținând unui tradiționalism „agresiv”, comparativ cu al lui Ioan Alexandru, poetul înalță pe alocuri, un strigăt de dimensiuni sarcastice („Prea sînt bălării pe bolovani”), pentru o necesară (o predistă „imposibilă întoarcere”) întoarcere înapoi, la sat, la pământ (fără pământ oare țărani ar mai putea fi altceva decât *muncitori agricoli*?), bunăoară,

Adrian Păunescu, plachetă de Romi Adam

în *Chemare către țărani*: „Și luați și fabricile-n sate, / Fiți și muncitori, dar și țărani./ Prea sînt urbe suprapopulate./ Prea sînt bălării pe bolovani // (...) Casa voastră însăși vi-i străină./ Doar atît, un buletin aveți. // Hai, țărani, întoarceți-vă-acasă./ Casa-i totuși locul cel mai sfânt./ Dup-atîta fugă friguroasă./ Puneți iarăși mîna pe pământ. // (...) Și chemați cu vorba voastră groasă/ Pe poet să cînte lângă foc:/ - Oameni buni, bine-ați venit acasă./ Hai și puneți patria la loc”.

Aproape în toate aceste poeme cu țintă directă, ale celui care „și cu gura închisă părea a striga”, se resimt accente din poezia mesianică a lui Octavian Goga. Una dintre cele mai grăitoare, prin îndemnurile adresate prin verbe la imperativ, Măriei-Sale, țaranului român, celui care ar mai putea salva țara, ar fi și *Întoarcerea țărănilor*: „Apleacă-ți fruntea de stăpîn/ Spre brazda noastră milenară/ Reînviat țaran român/ Și făcătorule de țară”! (...) Și nu uita din când în când./ Să mai și mori cum se cuvine./ În toți urmașii renăscând/ Cum toți strămoșii sînt în tine./ Țaran român, Măria-Ta,/ Îndreaptă căi ce se strâmbară/ Prin tine țara va dura/ Că tu ai palma cât o țară”, îndemn ancestral, care ar fi valabil și astăzi.

Față-n față cu starea deplorabilă în care se găsește țărâtimea de veacuri, sunt vizați țapii ispășitori. În ciuda marilor prefaceri sociale din țară, vinovați de starea în care se află țărâtimea se dovedesc a fi birocrații care în *Îmburghezitul*, de atîta șezut, li se îmbăcșise pielea cu miros a *scoun*: „Sînt birocrați-n în stare de rocadă/ Miros a scoun și-a vremelnice”, care nu pot ieși din cutumele cu care-i obișnuise vechea burghezie. Asemenea autorului *Epigonilor*, din modestie, poetului Păunescu îi place să se numere, nu fără modestie, printre acești birocrați aflați „în stare de rocadă”.

Un alt neajuns pe care poetul îl țintește cu săgețile sale de caustică satiră, este postura în care este pusă țărâtimea aflată în derută deoarece, deși se vorbește de egalitate în drepturi, cei de la țară nu vor avea posibilitățile orășenilor, pentru a-și instrui copiii la școli înalte: „Și una e-aceea că încă la sate/ Nu-î școala făcută cum e la oraș./ Că fiul țaranului, totuși, nu poate/ Intra-n facultăți cu același curaj” (*Copii de țărani*).

În poezia creatorului *Cenaclului Flacăra*, până și Shakespeare →

depinde de agricultură, de țărani: „Că Shakespeare, în aceste stranii toamne./ De ce fel de porumb avem, depinde” (*Ruga de pretutindeni*), iar Mihai Viteazul nu este iertat de poet, pe motiv că nu a rezolvat problema țărănească: „De care s-a interesat cinci veacuri grăul/ ce crește liber peste mormântul voievodului” (*Problema țărănească*).

Profunda și sincera neliniște față de situația țăranului e excepțional exprimată și în sonetul *Întoarcerea pâinii risipitoare*, în care, nu fără o usturătoare ironie, comme d’habitude, poetul pune față-n față candoarea sufletească a celor care muncesc pentru pâinea de pe masă, și pâinea personificată, etern simbol al supraviețuirii umane: „Și-acum, frumoase, negre și încete./ Îi înșoțesc pe bunii lor părinți./ Pe cei ce le-au făcut, răbdând de sete./ Țărani cuminți, ce poartă pâini cuminți”. Calificativul *cuminți*, cu sensul de bază al cuvântului, face aluzie la dimensiunea morală a țăranului român, de neînlocuit în oricare epocă istorică, pâinile fiind *cuminți*, pentru că tot timpul ies din mâinile *părinților cuminți*. (*Pâini cuminți* în sensul că pâinea frământată era rodul permanentei combustii a conduitei morale, dimensiune încrustată în milenarele gesturi ritualice). Cu totul neașteptată este aluzia din finalul poemului, la libertatea de a putea achiziționa pâinea în timpuri vitrege, de către cei care au frământat-o din totdeauna și momentan nu o au pe masă (se știe de ce nu o au, dar se tace), de vreme ce pământul nu mai e al lor (ironia sorții) și ei sunt doar *chiriași în casa pâinii*: „Aspră coroană pentru-ai muncii prinți./ Se-ntoarce pâinea-n sat pe biciclete”, ca în *beckett-iana* literatură a absurdului. Se observă și în acest poem, ca de altfel și în multe altele, că autorului *Copacilor fără pădure* îi place, ca odinioară a marelui Arghezi, să plesnească cu *biciul cuvintelor*, cutumele din anii proletcultiști, nu fără așteptata sinceritate exprimată într-un limbaj pe înțelesul tuturor. Simplu, dar nu fără o liminară profunzime alegorică. Același paradox îl întâlnim, spus aluziv, în *Casa pâinii*, în care țăranii, ajunși chiriași „în casa pâinii”, chiar fără să iasă din ritmul vieții lor milenare, amintesc de munca dură a pământului din argheziana *Plugule*: „Dinspre țărani nimica nou nu este./ De-o veșnicie-și văd de ale lor./ Copiii-i uită, oasele îi dor./ Între pământ, tăcere și neveste. // Dar ce fac

ei? Ce brazde au pe glezne/ În casa pâinii dacă-s chiriași”. Mișcat din locul lui și obligat să muncească la oraș, omul pământului nu ar trebui niciodată ignorat: „că de amar de vremuri/ Niște țărani culeg murdara sfeclă”. În *Boli scumpe*, biciul poetului, înstrunit pentru paradoxuri de toate zilele, pare și mai drastic: „Să fii țăran și să nu-ți meargă bine, / Ceva inexplicabil când te doare, / Să n-ai atâția bani în buzunare./ Cu-o boală mult mai scumpă decât tine”.

Ieșirea din sobă, echivalentă cu coșbuciana *Noi vrem pământ* (Eugen Simion), pare a fi una dintre cele mai răspicate diatribe păunesciene, atât prin alcătuirea frazei, cât și prin vioiciunea alegoriei care spune totul în așa fel ca cenzura să nu poată ridica tonul: „noi, care ne vedem liniștiți de treabă/ în soba convenită fiecăruia sau unora dintre noi./ noi, care n-am protestat niciodată/ (da, erau prea mulți oameni, trebuia/ să fie cineva și lemn și vreasc și așchie și butuc)/ noi care – teracotă sau nu – soba o respectăm/ suiam cu fumul fibrei noastre./ noi care știam/ că nu sîntem lemne, nici vreascuri, nici așchii./ dar acceptăm să ne facem că sîntem/ noi care ne născusem la fel// ca și gospodarii presupuselor odăi cu sobe” sau: „am izbucnit din sobă./ afară./ în presupusele dumneavoastră odăi”.

Tot așa, satira *Dați-ne pace* copleșește prin curajul cu care poetul exprimă în mod indirect, alegoric, atmosfera de teroare specifică dictaturii în care, pare-se, nu era suficient ca cetățenii țării să *iubească* tot ce avea patria mai de preț, inclusiv „pâinea intermediară” și „taximetrele inexistente”, lirica păunesciană dovedind că se poate spune orice și oricând, dar nu oricum. De aceea poetul face această adresare unei supraindividualități vremelnice, cerând să li se dea pace cetățenilor acestei țări în care singura libertate era aceea de a nu fi liberi (paradoxul absurdului!) să gândească în poziție de drepti: „Noi iubim tot ce spuneți că trebuie iubit./ noi nu iubim ceea ce spuneți că nu trebuie iubit./ dar lăsați-ne în pace/ și recunoașteți, măcar atât./ cât suntem de cuminți”.

Este ca și cum puterea, care-l obligă pe cetățean să stea tot timpul în *poziție de drepti*, i-ar reproșa acestuia simultan, că ar pierde timpul în această poziție. Aluzia la atmosfera de sufocare în dictatură nici nu putea fi

Adrian Păunescu, plachetă aniversară (80), de Romi Adam

spusă atunci, decât foarte voalat și mai ales aluziv, precum versul: „Din poziția de drepti nu se pot pune întrebări...”

Nu mai puțin alegoric sunt *Orașul cailor indolenți* ce amintește de estetica suprarealistă: „Și-atunci m-am dus să spun acestea toate/ La judele ce m-a primit răsând/ Și-am reclamat pe caii împăiați de prin cetate./ Vedeniile hipo le-am reclamat pe rând” și faimoasa *Lehamite*, „prin îndrăzneli de limbaj iarăși nemaîntâlnite până acum” (11): „Foaie verde, blânda mea lehamite./ simțurile mele stau pe mine și se usucă la soare/ ca frunzele de tutun pe gard/ și mi-e lehamite și-mi vine să casc și să mor”. Aceeași stare de lehamite din *Soldatul* este de altfel, chiar un mod de a fi în stare de ataraxie păunesciană: „și mai ales acei contemporani/ Cu mâna decât aripa mai lungă./ Ce cântă revoluția pe bani/ Și-acuză răul sprijiniți de pungă”.

În poezia politică propriu-zisă, -opinează Eugen Simion - Adrian Păunescu folosește față de eveniment două atitudini: fie dilatarea, ridicarea lui la valoarea unui simbol general prin acumulare de propoziții oraculare, fie, în sens contrar, tendința de a înveli rana deschisă a faptului într-o plasă de imagini aluzive. În primul caz poemul se deschide, se explicitează pe măsură ce în cuptoarele lui încăpătoare intră noi șarje de minereu verbal, în cel de al doilea se codifică, pătrunde deliberat în zona aproximației și a aluziei” (12). Elocventă în acest sens este invitația din *Iubiți-vă pe tunuri* la „lupta pentru pace”, ca o nouă replică la sloganul pacifist *Make love, not war!* specific epocii *Power power*: „În numele singurei→

religii care ne unește, / Credința în continuitatea speciei umane, / Iubiți-vă, / Iubiți-vă pe tunuri! / Concediați tunarii / Și dezamorsați obuzele/ Și dați-ne acest prim și netrecător/ Semn al păcii universale. / Iubiți-vă, / Iubiți-vă pe tunuri!”, iar pe de altă parte, proba de foc din *Rezervația de zimbri*, scrisă poate în cel mai sarcastic și aspru stil: „O rezervație de zimbri/ e un frigider pus la cuptor. / Ei nu sînt zimbri,/ aceștia de la Hațeg,/ ei sînt niște arătări/ la carnavalul speciilor,/ ei sînt niște surogate/ ale unei specii voievodale (...) Fir-ar ai dracului de zimbri! / Mai bine era la C.A.P.”/ Primisem niște Holstein. / Dădeau lapte,/ aveam primă (...) A trecut vremea zimbrilor,/ lăsați-i dracului,/ aștia au ceva cu lumea”.

Poate că tot din dorința de a-i apostrofa pe cei care se simțeau atunci vinovați de îngrădirea libertății cuvântului, poetul care odinioară se declara „om periculos”, acum vrea ca din numele său propriu să se facă interjecție „Când am să mor/ am să dau voie/ lingviștilor români să facă: din numele meu propriu/ o interjecție/ pentru durere (...) o, abia aștept/ să fiu interjecție!/ inconștientă, irresponsabilă,/ elementară, inflexibilă, /interjecție”, așa cum mărturisește într-o veritabilă artă poetică - ecou al zecilor sale de volume de poezie, însumând peste 300.000 de versuri (o *Mahabharatha* literaturii române) - și reală mărturie a misionarismului său poetic.

BIBLIOGRAFIE:

1. NICOLAE MANOLESCU – *Istoria critică a literaturii române*, ed. Paralela 45, 2007, p. 1054
2. AUREL MARTIN – *Poezii contemporani*, Buc., Editura pentru Literatură, 1967
3. EUGEN SIMION – *Scriitori români de azi*, vol. I, București, Editura Cartea Românească, 1974, p. 247
4. NICOLAE MANOLESCU – *Ibid.*
5. ION ROTARU – *O istorie a literaturii române ****, ed. Minerva, 1987, p. 357-358.
6. ION ROTARU, id. 355-357
7. ION POP – *Poezia unei generații*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973, p.224
8. PETRU POANTĂ – *Radiografii*, II, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1983, p. 7
9. EUGEN NEGRICI – *Expresivitatea involuntară*, I, București, Editura Cartea Românească, 1977, p. 289
10. ION ROTARU, id., p. 357
11. ION ROTARU, id. 367
12. EUGEN SIMION, id., p. 256

JURNAL DE PREZENTĂ

(III)

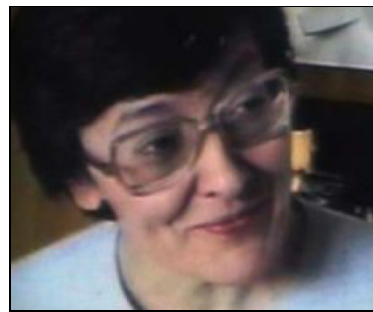
1968, 12 iulie

La cantina taberei se mânca în două serii, eram foarte mulți. Mesele erau rotunde, fiecare de patru persoane. Așa că ne pregăteam de la coadă să fim patru câte patru. Eu și ieșeau stăteam de obicei cu Mircea Diaconu și Diana Lupescu, amândoi erau studenți la actorie (6), ea tot de prin Moldova. Umblau tot timpul împreună, erau amici, îi vedeam de obicei pe stabilopozi cum se sărutau.

27 septembrie

În vara asta am citit:

Hegel – *Prelegeri de estetică* (ce greu text!); Vianu – *Estetica; Studii de stilistică*; Wellek – *Teoria literaturii*; Paul van Tieghem – *Literatura comparată*; Ion Vitner – *A. Camus și tragicul exilului*; Romul Munteanu – *Noul roman francez*; Wölfflin – *Principii fundamentale ale istoriei artei*; Ion Biberi – *Poezia – mod de existență*; P. Surer – *Teatrul francez contemporan*; O. Gheorghiu – *Istoria teatrului universal*; Mihai Ralea – *Portrete, cărți, idei*; Elena Vianu – *Oameni și idei*; Al. Dima – *Conceptul de literatură universală și comparată*; G. Nicolaeva – *Bătălie în marș*; Dostoievski – *Frații Karamazov*; Gorki – *Trilogia (Copilăria, Universitățile mele, La stăpân)*; Tolstoi (celălalt) – *Învierea*; Dolgușin – *Generatorul de minuni*; Pirandello – *Teatrul*; Vitaliano Brancatti – *Anii pierduți*; Pater Chesterton Eliot – *Eseuri literare*; A. E. Bakonsky – *Meridiane*; H. Taine – *Pagini de critică*; A. Thibaudet – *Fiziologia criticii*; Dumitru Ghișe – *Existențialisul francez și problemele eticii*; *** – *Muzică și literatură* (eseuri, diverși); George Bălan – *Dincolo de muzică*; W. G. Berger – *Muzica simfonică-barocă-clasică*; R. I. Gruber – *Istoria muzicii universale*; *** – *Ghid de concert*; Ed. Roditi – *Propos sur l'art* (Chagall, Miró, Max Ernst); Lionello Venturi – *De la Manet la Lautrec*; Max Frisch – *Teatrul*; Strindberg – *Întâmplări din arhipelag*; Hans Erich Nossak – *Interviu cu moartea*; J. Steinbeck – *Iarna vrajbei noastre și Eu și Charlie descoperim America*; L. Feuchtwanger – *Ducesa slută*; S. Lewis – *Babitt*; Wells – *Opere alese*; S. Butler – *Erewhon* (ce

frumos!); Julien Green – *Leviathan*; Dickens – *Documentele postume ale Clubului Pickwick*; Michel Butor – *Renunțarea*; Marcel Proust – *În căutarea timpului pierdut* (primele două volume); Stendhal – *Mănăstirea din Parma*; Balzac – *Strălucirea și suferințele curtezanelor*; *** – *Anthologie des écrivains français du XIX-e siècle. Poésie*; Al. Dumas – *Contele de Monte Cristo* (în franceză); Romain Rolland – *Inimă vrăjtită*; Elsa Trolet – *Sufletul*.

25 octombrie, vineri

Luni va fi ședință de UTC pe an. Trebuie aprobate listele delegaților la ședința pe facultate cu datele: numele, facultatea, anul de studii, sexul, naționalitatea, data nașterii, apartenența politică, originea socială, media anului trecut, sarcini obștești, adresa din București, telefonul, nr. carnetului de student, dacă e decorat.

A plecat de la zi la cursurile fără frecvență colegul nostru Paul Goma (7), mai mare ca vârstă (basarabean prin naștere, scrie proză cred, a mai început în trecut Facultatea de Filologie – în situația asta e și Doina Sălăjan, fosta iubită a lui Nicolae Labiș, are niște ochi verzi senzaționali și e veșnic tristă). Ambii au fost arestați și au făcut închisoare - în urma și din cauza aderenței – verbale probabil, că altfel nu văd cum – la mini-revoluția anti-sovietică de la Budapesta. Acum Goma s-a căsătorit însă cu o fată de ilegalist, Ana Maria Năvodaru. Goma și Doina Sălăjan s-au mutat la fără frecvență în același timp, dar Ana Maria a rămas la zi.

ECATERINA ȚĂRĂLUNGĂ

6) S-au căsătorit și au făcut cariere actorești notorii. După 1989 Mircea Diaconu a făcut și o fulminantă carieră politică, fiind, o legislatură, deputat european independent.

7) Arestat și deținut pentru protestele sale (ca student) legate de evenimentele din Ungaria. Reînscriș ca student la Filologie, secția Fără Frecvență, a trecut la zi în anul nostru (în 1965), dar a fost obligat să se întoarcă la Fără Frecvență (1968). A debutat ca prozator în *România literară*, înainte de a absolvi facultatea, cu ajutorul lui George Ivașcu, șeful publicației.

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(LXI)

Scrisoarea lui Gheorghe Sarău, trimisă din București, profesorului universitar Al. Husar, de la Universitatea din Iași, în 27 aprilie 1989.

Notă

Gheorghe Sarău nu a păstrat o copie a scrisorii. A se vedea, în schimb, răspunsul profesorului Al. Husar, trimis acestuia în 7 mai 1989.

*

Scrisoarea trimisă de Teodor [Theodor] Ionescu din Constanța, în 3 mai 1989 (data poștei: 05.05.1989), lui Gheorghe Sarău, la București (str. Elena Cuza nr. 79, Bl. 13, sc. I, et. V, ap. 20, cod: 75 168, data poștei: 09.05.1989), în care Teodor Ionescu îi răspunde la unele întrebări legate de Dimitrie Stelaru, despre prima soție a acestuia, Despina, despre fiica lor – Eumene – despre perioada constănțeană a poetului Stelaru; se anexează și un CV al lui Teodor Ionescu].

Constanța, 3 mai 1989

„Stimate Domnule Sarău,

Îți mulțumesc pentru amabila și interesanta scrisoare și te rog să-mi scuzi întârzierea răspunsului.

În afară de faptul că luna trecută împlinii 74 (cu surle și tobe), am vagabondat în Deltă la rude și prieteni de închisoare ca să aduc de Paște vreo 30 kg pește proaspăt și icre – desigur, braconaj, e o voluptate, Domnule! – să-mi măresc veniturile oficiale, cu care abia plutesc pe linia „valorilor vieții”. Îți închipui...

Mi-e greu să-ți răspund deodată la cele 11 întrebări pe care mi le-ai pus. Sînt înhamat la finisarea *Studiilor de galerie*, care zac de doi la „Meridiane” (vol. I), și, momentan, redactez cu termen necruțător Catalogul unei expoziții dedicată Partidului, *Caravaggio și caravaghiștii din România*, care se va deschide în București.

Deocamdată, vă trimit drept omagiu față de gestul Dvs. delicat de a-mi fi xeroxat scrisorile, al meu curriculum vitae. I-am scris însă mai multe scrisori de la Sibiu, în unele făcându-i „critica” poeziilor pe care mi le trimitea. Cred că le-a rupt. Îmi răspundea: „Eu sînt Stelaru, măi!” și eu îi răspundeam: „Ego mi-s von Brukenthal!”. După cum v-am răspuns la telefon, am primit 7 scrisori, interesante atît pentru poetica lui, cît și pentru biografia sa. Îl înțepam că „se burghelize”. Eumene, pe care am cău-

tat-o aici, acum opt ani, cînd am revenit în orașul natal, și care seamănă leit cu taică-său (ten măsliniu, ochi petulanți, scundă), învățase meseria de macaragiu în port și avea un vocabular pitoresc de toată frumusețea. Căsătorită cu un fost ofițer securist, Andronescu [?, Androneasa?], aveau un băiat de 6 ani. Toți trei au fost „expediați” acum trei ani și ceva într-un avion cu alți „dizidenți” în R.F.G.

Puțin înainte de plecare, mi-a cerut scrisorile ca să le citească la un simpozion ținut de *Tomis*. Din păcate, nu mi le-a mai înapoiat. În loc să vină să mi le înmîneze, mi le-a înapoiat printr-un preot. Acesta, citindu-le, s-a speriat și le-a ars! Domnul fie cu el... Mi-am zis că a fost prețul plecării ei. Nu-l simpatiza, fiindcă-l văzuse de două, trei ori în viață. Îmi spunea că e de origine slavă prin maică-sa. Sîrb? Cunosce monografia lui Emil Manu și o consider destul de bună, ținând seama de faptul că e prima sinteză. Manu citează din textul lui Pavel Chihaia, despre boema noastră de atunci (în plus, Tonegaru, sculptorul Demu, pictorul Șerfi, balerinul Stere Popescu și Bimbirica, soră-sa).

O imagine inedită despre Stelaru nu am. Când ne-am cunoscut în 1948, cu toată „șlehta” după el, ne-a citit într-o noapte un manuscris *Sclavul roșu*, după ce se despărțise de Despina, care l-a tolerat și l-a iubit. Avea subtitlu *Nevoia de dictatură*. Mi-a spus la Sibiu că o parte din poezii le-a distrus, altă parte le-a modificat.

Sper că la anul cînd oi scăpa de dictatura *studiilor mele de galerie*, să-mi scriu pe îndelete amintirile cu el și atunci te voi anunța. Mare-i Dumnezeu, că de aia nu-l înțelegem – îmi spunea Noica! Îți urez, domnule Sarău, succes în investigațiile despre Stelaru! Al Dvs. **Teodor Ionescu**”.

*

Anexă: „Curriculum Vitae (Teodor Ionescu)

*

Scrisoarea profesorului universitar Al. Husar, trimisă de la Iași (Aleea Rozelor nr. 9, [Bl. Z 3], Sc. A, et. 1, ap. 6), în 7 mai 1989 (data plecării: 09.05.1989), lui Gheorghe Sarău, la București (str. Elena Cuza nr. 79, Bl. 13, sc. I, et. V, ap. 20, cod: 75 168, data poștei: 11.05.1989), în legătură cu poetul Stelaru.

Iași, 7 mai 1989

„Dragă domnule Sarău,

O rară surpriză ca aceea pe care mi-ai făcut-o, adresîndu-mi scrisoarea dv. din 27 aprilie – mă obligă, întîi, să vă mulțumesc foarte mult pentru însăși ideea de a vă ocupa de numele unuia dintre cei mai aleși poeți ai noștri din acest veac. Vă felicit sincer și vă urez deplin succes.

Voi face tot ce-mi stă în putință să vă ajut. Deocamdată, o mare dificultate mă împiedică. Întreaga corespondența mea din acei ani a fost depusă spre păstrare la Arhivele Statului din Năsăud (unde am funcționat cîțiva ani) și de unde, între timp, după câte am aflat, transferate la Bistrița – fără știrea mea și fără măcar un inventar prealabil – se află într-o stare de care mă voi interesa personal în vara aceasta. Abia atunci vă voi putea pune la dispoziție ce voi găsi scris de mîna poetului. Și voi face-o firește, cît mai curînd.

V-aș trimite totodată și o recenzie a mea la „Noaptea geniului”, apărută în ziarul „Tribuna de Brașov” în 1942 (nu fără speranța că avînd acces la Biblioteca Academiei, ați putea-o data. Mie nu mi-a rămas decît textul de acolo, fără nici o indicație, din păcate, într-o vreme cînd nu puneam mare preț pe nici un fel de date (istorice sau nu). Vă felicit pentru admirabilul interviu cu Rodica Pandele și vă mulțumesc pentru rara bucurie de a o cunoaște pe această cale și a-mi da seama ce a putut însemna în viața poetului. Respectul care i-l poartă atestă în ea o femeie demnă de Dostoievski. Vă îmbrățișez.

Mi-ar face plăcere să pot scrie cîndva cîteva pagini despre Stelaru. Invitația dv. nu mă lasă indiferent. N-ar fi exclus să dau de urmele lui în jurnalul meu intim din acea vreme. M-aș bucura, deci, nu prea tîrziu, să pot reveni. Cu o mîna caldă și cele mai bune urări, al dvs. **Al. Husar**”.

GHEORGHE SARĂU

Noi scene din viața literară

(X)

11 iunie 94. La parastasul M. Eminescu-Gh. Eminescu de la ora 12 la biserica Precupeții Noi. Preot Nicolae Cozma, nepot de-al lui Ion Creangă și un preot tânăr. În strană, maica Sica. După veșnica pomenire, Nicolae Florei spune ceva despre poeziile lui Eminescu de după 1883, apoi cântă *Tatăl nostru* și o Priceasnă. Pan Vizirescu, Pan Izverna, acad. Valentin Georgescu, Gh. Bulgăr. Iolanda Eminescu, primul magistrat femeie din România. Suntem invitați la părintele Cozma vreo 12 ini, inclusiv Dan Tărchilă cu soția. Pentru că sunt pentru prima dată invitat aici și pentru că sunt basarabean refugiat, mi se oferă locul de onoare din capul mesei. Dna Florei e din Soroca, refugiați în 1940. Pe el îl vizitasem mai an la Bocșa. Vorbim de moartea suspectă a lui Eminescu, de cartea lui N. Georgescu, de masonerie, de Veronica Micle, iar Florei despre succesele lui la Kazan, Ufa și Celiabinsk. Ruși pătimăși după voci de bas. Un român îl așteaptă după spectacol ca să poată vorbi cu el în limba natală. Îl îndemnăm să-și scrie memoriile. L-am felicitat pe Vizirescu pentru *Memorialul durerii*. Maica Sica mi-a dat colivă pentru Lidia, știind ce mult îi place. Mereu atentă la celălalt, cu gând să facă un bine.

12 iunie 94. Dacă Mircea C. și-a dat demisia, să spun adio șansei de a apărea în colecția *Scriitori români de azi*.

De unde senzația că m-am îndepărtat de marea răscruce a vieții? Și cealaltă senzație: că eu și prietenii mei trăim în lumi paralele. Popovici, Izverna, Andreiță, Noni Cristea – oameni pe care îi simt aproape doar când suntem împreună și care pînă la următoarea noastră întâlnire lasă găuri mari în atenția lor, în a mea...

Revista ecumenică! A popilor securiști și a securiștilor din literatură pe vremea lui C. Cine credeți că sunt pravoslavnicii? Dinu Săraru, Paul Anghel, Ion Dodu Bălan, Mihai Negulescu, Nicolae Dragoș... După ani de nerușinare, imposibil să ajungi un om decent, cu demnitate, cu obraz măcar.

19 iunie 94. Seara la tv îl ascult pe Vaclav Havel: Literatura a avut rolul de voce a opoziției, fără voia ei.

În viitor își va recîștiga funcția fundamentală, de investigare a universului uman.

Eminescu: Urît și sărăcie, recitată la sala Dalles de Ludovic Antal.

Eminescu: Nefericire, iată confesiunea mea.

24 iunie 1994. Aseară Lucia N. îl prezintă pe Gellu Naum într-o casă de țară la Comana: o bancă de lemn în iarbă, un vișin copt, o potecă abia întipărită, șir de câni țărănești pe perete, tablouri prin casă, poate chiar ale autorului – așa cum eu însumi simt uneori dorința de a picta.

Camilo Jose Cela despre scriitori: Să crezi că poți influența societatea prin scris este un păcat de trufie, propriu tinerilor poeți și prozatori. Premiul Nobel 1989.

Din raftul de poezie scot trei cărți, apoi încă una: Dimov, Baci, Kiropol, Vlad. Le răsfoiesc pe rînd, îmi cad ochii pe cite un vers, pe vreo strofă. Citesc *Lucarna* și *Rondelurile* lui Dimov, în total vreo 20 de pagini, apoi din Baci: *Analiza cuvîntului dor*, un vers de ici, o strofă de colo, *Baie în Olt*, poeziile cu Al. Paleologu și Emil Botta, cîteva dedicații; apoi prezentarea lui Kiropol de M. Ciobanu și vreo trei poezii și termin cu *Omul decupat* și *Către cititor* de V.V. Ațita poezie! Bună. Dar cine are nevoie de ea? Poți însă să-l oprești pe poet? E o utopie din care nu-l poți scoate pe Poet (decît cu picioarele înainte...). Nu-l vindeci. Dar... prea multă poezie bună...

30 iunie 94. Ieri la prînz, la expoziția de picturi a lui Horia Bernea (la et. IV Teatrul Național, unde se țin târgurile de carte) care o continuă pe cea de la Catacomba (Stîlpi), cu titlul generic „grădini” – grădina unei maici de la Vratec pictată de zeci de ori, din toate pozițiile și iar de la capăt, fără vreo teamă că s-ar repeta. Un fel de Rousseau-Vameșul, se apucă să deseneze fiecare frunză a unei plante, a unui copac. Vreo zece pînze mari pe simeze, umplînd tot spațiul rotunde. Par realiste și ignorînd țelul estetic. Pe un perete, la ieșire, desenul care a fost preluat pe coperta *Jurnalului de la Tescani*.

Apoi pe la umbră șiocolind. Dar și prin soarele dezagregant, ucigaș, pînă la librăria Sadoveanu, la lansarea cărții *Fata care n-a vrut să moară*; o zăresc pe Doina U., vorbind la telefon din biroul dnei Munteanu. Mai rătăcesc prin fața standurilor, în librăria goală. Pînă la 16:15 se adună vreo șase-șapte reporteri, cînd începe vorbirea suntem vreo 10-15, cu Ioana Diaconescu, Ana M. Smighelski și cîteva chipuri necunoscute. D.U. povestește viața Ioa-

nei Ionescu Jolly, cum a vrut să treacă granița, cum oamenii lui Tito au returnat-o lui Dej, bătută, schingiuită, șase ani detenție la Mîslea; iese, e cumpărată de statul francez, ajunge la Paris, scrie acest roman trăit, cu multă sensibilitate și talent, se prezintă la edituri dar... atitudinea maoisto-marxistă a franțuzilor vede în această carte o contrazicere a imaginii pe care ei o întrețineau despre ce se întîmpla aici, după cortina de fier. Peste niște ani, totuși cartea apare, e bine primită – o avanpremieră a literaturii gulagurilor – mai scrie alte două-trei cărți. I se luase dreptul de a reveni în țară. Dar vine Revoluția, ea face multe drumuri aici, vrea să ajute, începe construirea unei fundații în satul natal și în februarie e găsită moartă. Mister nedezlegat. De față e soțul, mr. Jolly, și un domn de la Min. Culturii care spune că nu au bani să plătească paznici la fundație, așa că materialele sunt furate de localnici... Iar cînd fu la autografe, noi cei patru-cinci curioși o zbughirăm rușinos pe ușă, pentru că deja auzisem ce era de auzit, iar 3000 lei nu sunt de colo. O să-mi pară în veci rău că nu am cumpărat cartea respectivă, am plecat umilit, cu florile în geantă – nu știusem că autoarea a murit.

Scrii viața pe care ai trăit-o, în viața pe care nu o trăiești.

Mă sună Niki Oprițescu, să ne vedem a doua zi, joi, la 13. Iau flori pentru dna O. Stăm de vorbă vreo oră. Și-a consolidat poziția de profesor regie film la Institutul din Angers, are și un post de profesor la o facultate prin corespondență. Anne însă nu s-a plasat prea bine, îi era mai bine la București, unde făcea paleoarheologie. Aici are deplasări tot anul. Un copil termină liceul, altul e student la politologie în Strassbourg, va deveni funcționar public. Ar vrea să-și încerce din nou norocul în film. Îi dau două scenarii. Dar îl previn că nu e așteptat cu roze. Mă laudă pentru articolele din *România liberă*, cel cu caracterul, cel cu femeia și copilul, teribilă imagine! Îi arăt ce-am mai scris, volumul Lidiei, articolele despre cartea ei.

IOAN LAZUR

POVESTEA UNEI MARI ÎNTÂLNIRI...

(Ileanei Vulpescu,
in memoriam...)

(III)

Copilăria mea nu cunoscuse răsfături de acest fel, în schimb îmi era familiară atitudinea calmă, răbdătoare și empatică a cuiva care mă aștepta în prag, bucurându-se că am ajuns acasă. Or, exact aceeași atitudine avea acum femeia din fața mea, cu statura sa planturoasă și cu mișcărilor sale încete și parcă gândite să o solicite cât mai puțin. Am regretat că n-am oprit-o la timp. Când mi-a venit ideea, era deja prea târziu. Intuiam că nu va renunța la ce-și propusese. În ciuda vârstei și-a serioaselor probleme locomotorii pe care le avea, mai păstra ceva din cutezanța, fermitatea, dârzenia și, nu în ultimul rând, semeția femeii de odinioară. Din bucătărie, s-a auzit zgomotul unui vas spart, probabil o farfurioară scăpată pe jos, lucru ce m-a făcut să tresar și mă simt de-a dreptul inconfortabil. Cine eram eu, de se deranja pentru mine o asemenea persoană? Eu, aproape o nimenea, venită dintr-un oraș de provincie și cunoscută de o mie și ceva de oameni, dar hai să zicem două mii sau puțin peste și asta numai datorită profesiei mele de medic, iar dumneaei o scriitoare de care auziseră douăzeci de milioane de români. Am auzit-o venind, dar n-am putut nici măcar să întorc capul, darămite să mă ridic de pe scaunul pe care stăteam ca bătută-n cuie. Bocănitul celor două cărje se auzea mai înfundat pe porțiunile unde erau covoare și, dimpotrivă, puternic, asurzitor pe pardoseala neacoperită. Poc-poc, poc-poc, am auzit tot mai aproape, apoi chiar în spatele meu, o cărjă proptită de speteaza scaunului și o mână încordată întinzându-mi peste umăr farfurioara cu prăjitură. Nici astăzi nu înțeleg cum s-a putut deplasa, aducând și farfurioară, dar s-a descurcat ducând treaba până la capăt. A ocolit masa fără să se mai folosească și de cărja lăsată în spatele scaunului meu, dar sprijinindu-se pe rând, la început de muchia mesei și apoi de brațul băncuței din fața mea. S-a răsucit încet, cu grijă, bazându-se tot timpul pe forța brațelor, în care găsea un punct de sprijin mult mai solid decât la nivelul picioarelor. A

răsufat, reluându-și locul. Mi-a făcut semn să-i dau și cea de-a doua cărjă. A așezat-o frumos lângă cealaltă. *În momentul de față, ele îmi sunt picioare și, pentru asta, trebuie să am grijă să fie tot timpul lângă mine*, a spus bătându-le cu mâna. Când și-a ridicat privirea, am văzut că avea ochii umezi. Umbra unei grimase dureroase i se mai întrezărea în cutele pielii, dar o alungă repede, înlocuind-o cu înflorirea timidă a unui surâs. *E proaspătă – mi-a spus arătând spre prăjitură. Trebuie și un pahar cu apă. Însă, pe asta, îl luați singură. Tot singură găsiți și bucătăria. Ați auzit pe unde trebuie să mergeți*, a mai adăugat, făcând desigur referire la zgomotul de mai înainte al cărjelor. Nu știu de ce, gândul m-a dus imediat la romanul *Suflete zbuciumate*, al lui Stefan Zweig. Dintr-acolo, îmi venea un fond sonor asemănător... M-am apucat să mănânc doar ca să nu încep să plâng.

Cele aproximativ treizeci de minute ale primei mele vizite la doamna Ileana Vulpescu au trecut cumva și m-am trezit din nou în hol, pregătită s-o salut și să plec, ceea ce am și făcut. Ajunsă la lift, mi-am mai întors încă o dată capul, simțind că ușa de la intrare era tot deschisă, iar dumneaei, încă în prag. *Să mai vii, Ileda, să mai vii!*, am auzit-o spunând și dacă nu i-aș fi văzut și buzele mișcându-se aievea, poate că pentru o clipă mi-aș fi pus sub semnul întrebării sănătatea mentală, crezând că am început să am halucinații auditive. Așadar, s-a putut trece aproape instantaneu de la un ton cald și plăcut la unul de-a dreptul familiar. Nu mi-a venit să cred, m-am înfiorat din creștet până-n tălpi și mi-a venit din nou să plâng. Cineva înțelesese cu precizie că personajul *Ileda* din romanul cu titlu omonim – mai precis alcătuirea aceea de aer, eter și cuvinte – eram eu însămi, cea care acum ținea de ușa liftului să nu se-nchidă și dădea aprobativ din cap.

Nu-mi amintesc ca în vreo altă vizită să fi avut mai puțină prezență de spirit și mai puțină spontaneitate,

să mă fi purtat mai infantil și chiar nătâng, dar nici să mă fi simțit mai adevărată decât m-am simțit atunci. Ajunsă în stradă, nu mergeam, ci pluteam, având sentimentul straniu că o parte din greutatea sufletului meu a rămas în locul din care tocmai plecasem...

Firește că am revenit, invitația atât de naturală și de lipsită de prefăcătorie a doamnei Ileana Vulpescu funcționând ca un resort cemi readucea pașii în fiecare an pe aceeași ulicioară, la nr. 1, apartamentul 10. În întâlnirile ulterioare, a procedat de așa manieră, încât am reușit să-mi depășesc inhibițiile și să-mi recapăt firescul ființei mele. Atunci, am putut să mă bucur din plin de prezența domniei sale, respirând un aer în care nu-și găseau niciodată loc bârfa, răutatea sau invidia față de colegii de breaslă. Arareori, am simțit amărăciunea, prea puțin exprimată, aproape cu neutralitatea cu care ar fi rostit un fapt divers. Îmi amintesc că odată am găsit-o citind *România literară*. A împăturit atent revista, a pus-o pe marginea patului și a spus bătând-o ușor cu palma: *Nici anul ăsta nu le-a spus nimic ziua mea de naștere*. Se referea la calendarul privind zilele aniversare ale scriitorilor. A continuat: *De-asta, eu sunt liniștită în privința bărbatului și-a fetei mele. Lor, nu le mai poate face nimeni nimic. Ei au depășit orice piedică...* S-a scuturat repede de acea stare, încheind cu mult umor: *Ei, nu-i nimic că am motiv să trăiesc până la anul, poate se împropătează memoria cui trebuie...*

N-am înțeles prea bine ce voia să spună referitor la obstacolele trecute de cei doi, dar nici n-am îndrăznit să întreb. Nu se cădea... Am aflat, însă – și nu de la dumneaei – că decedaseră. Cumplit! Am rămas stupefiată. Apoi, am admirat tăria cu care trecuse peste acele momente de grea încercare. Ști-am din experiență proprie că, de fapt, o parte din tine rămâne definit blocată, iar mai departe mergi împuținat și copleșit de amintiri. Deci, că treci peste așa ceva e numai un fel de-a spune. Nu trecuse nici dansa, dar își internalizase suferința îmbrăcând-o în eleganta haină a tăcerii de mormânt, menajându-și astfel interlocutorul. Totuși, când și când, amintea de trecerea celor dragi în zona în care nimeni nu le mai putea face nimic. →

DOINA CHERECHEȘ

Folosea de fiecare dată aceleași cuvinte, de parcă repeta o rugăciune numai de ea știută sau înțeleasă.

În scurtele noastre întrevederi, avea o grijă deosebită să mă întrebe dacă mai scriu. O făcea într-un fel reținut și doar cu jumătate de gură. O înviora pe dată răspunsul meu pozitiv. În ochi i se aprindea puzderie de luminie, iar zâmbetul îi stăruia multă vreme în colțurile gurii. A fost plăcut impresionată, dar și surprinsă, când i-am dus placheta de versuri *Sfârșit de vară* (Editura Nico, 2014). *Scrii și poezie?*, m-a întrebat, mirată. Am confirmat precizând că doar arareori făceam lucrul. *Nu-i rău, dar, până la urmă, va trebui să te hotărăști cui anume vrei să slujești. Să știi că slugă la doi stăpâni nu se poate. Una e poezia și cu totul altceva e proza.*

Acesta a fost unul dintre primele sfaturi pe care mi le-a dat. Au urmat și altele – nu prea multe la număr, fiindcă nu-i plăcea să te bată la cap – la fel de înțelepte și de prețioase. Îmi spunea un lucru, vorbind rar, apăsător și concis, ca de la catedră, întotdeauna privindu-mă-n ochi și doar o singură dată, probabil zicându-și că nu e nevoie să repete pentru cine are urechi de auzit. Iar eu chiar am avut, sfaturile pe care mi le-a dat rămânându-mi întipărite în minte precum legile lui Moise, în piatră. De exemplu: *Iedera*, – căci așa mi-a spus de la prima până la ultima vizită –, *când scrii, să nu te gândești niciodată la ce va spune bărbatul, soacra, copilul sau vecina. Masa de scris îți aparține în totalitate, acolo ești doar tu cu ideile, gândurile și personajele tale.* Sau: *Fii atentă când scrii despre lucrurile cu adevărat intime. Nu e nevoie să le descrii cu lux de amănunte, care, contrar așteptărilor, îl pot deranja pe cititor. Sugerează-le doar și, în rest, lasă să cadă peste ele o perdea cât mai groasă și grea cu putință. În niciun caz, literatura de bună calitate nu trebuie să aibă de-a face cu găleata de lături. Ea nu este tratat de anatomie, sexologie, pornografie sau mai știu eu ce altceva lucru cu care un om educat și de bun-simț nu dorește să aibă de-a face.* **Altădată:** *În scris, va trebui să fii foarte-foarte sinceră. Altfel, nu vei fi credibilă. Cititorul nu se va lăsa păcălit de elucubrații, înzorzoneli de limbaj, efecte speciale, aiureli suprarealiste și nu vei crea în acest fel personaje verosimile. Pe cât*

posibil, rămâi în limitele realului, pentru că el îți oferă inepuizabile situații de viață și modalități de a-l explora. Să nu fi excentrică, pentru că îți aduci singură mari prejudicii! Un fapt de viață, oricât de banal ar fi el, dacă e tratat cu seriozitate și măiestrie, devine interesant și atractiv pentru cititor.

Toate aceste microcursuri de înaltă ținută academică și eficientă pedagogie scriitoricească le-am primit în dormitor, eu stând pe un scaun, cu genunchii rezemați de bara de fier a patului, iar dumneaei, întinsă pe spate, nemaiputându-se folosi de cârje sau de cadrul metalic.

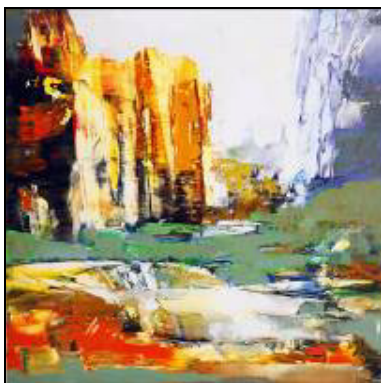
Nu-mi venea să cred că această femeie bolnavă se ridicase din pat de multe ori pentru a-mi deschide mie ușa. Mă aștepta în prag cu un zâmbet mereu reținut. Poate că, altădată, zâmbetul îi fusese mult mai larg și mai luminos sau poate că râsese din toată ființa, descătușat și zgomotos, dar acele vremuri erau deja apuse. Acum, îi plutea pe față umbra unei tristeți permanente, ceea ce n-o împiedica să fie o prezență plăcută și agreabilă.

„Acum nu mai părăsește nicio-dată patul. Până și mișcările banale, cum ar fi să se întoarcă de pe o parte pe alta sau să stea puțin în șezut, îi produc dureri insuportabile. Nu se plânge, dar o văd cum se albește la față, închide ochii și își ține și respirația, ca să mai poată îndura”, îmi spunea în șoaptă doamna Angela Robu, femeia care o îngrijea cu un devotament cum rar mi-a fost dat să văd și căreia doamna Ileana Vulpescu, dovedind respect și apreciere pentru serviciile aduse, nu-i spunea decât *colaboratoarea mea!* Dacă îmi anunțam vizita și se întâmpla ca doamna Angela Robu să fie nevoită

să plece pentru rezolvarea unei probleme ce nu suporta amânare, găseam ușa descuiată și chiar ușor întredeschisă, să pot intra, lucru ce nu s-a întâmplat o singură dată, ci de mai multe ori.

În vizitele mele, o singură dată am găsit-o deosebit de tristă pe doamna Ileana Vulpescu. În antecedente, avea deja mai multe accidente vasculare cerebrale minore – așa-zisele ic-tusuri ischemice –, ca apoi să survină și un accident vascular cerebral major, cu repercusiuni pe centrul motor al vorbirii, exprimarea devenind astfel dificilă și limitată. Găsise, totuși, soluția, căutându-și cuvintele-cheie care să exprime ideea, chintesența a ceea ce voia să spună. Nu știu dacă în sufletul dumneaei se resemnase și în fața acestei noi limitări a propriei ființe, dar nu lăsa să-i transpară amărăciunea prin niciun gest. Era în continuare dispusă dialogului, chiar dacă participarea dumneaei se limita la expresii faciale și câteva cuvinte, însă atât de bine plasate, încât deduceai întregul a ceea ce voia să-ți spună. Totuși, atunci când a aflat că și vederea îi era pusă în pericol, am văzut-o puțin descumpănită. S-a străduit să-mi spună diagnosticul, dar era prea complicat pentru problemele dumneaei de vorbire și atunci mi l-a arătat. Îl avea notat cu mâna proprie pe un caiet: *Degenerescență maculară la un ochi, iar, la celălalt, cataractă avansată.* Probabil că m-am schimbat la față (îmi venea și să plâng, dar m-am abținut), pentru că m-a privit lung – asemenea oricărui pacient atunci când vrea să citească pe chipul medicului gravitatea diagnosticului stabilit. Apoi, a întors pagina și mi-a dat să citesc ce era scris acolo. Reproduc din memorie: *Și când te gândești că cititul, și nu scrisul, a fost marea mea plăcere. Am observat că de ceva vreme nu mai vedeam literele din mijlocul cuvântului, dar le deduceam cât de cât și tot înțelegeam despre ce era vorba. Acum, s-a terminat și cu asta. Mi-a zis oftalmologul că nu mai am voie să citesc deloc. Îmi venea s-o întreb dacă am voie să mor, dar nu mi-a mai ars de nicio glumă.*

M-am cutremurat în sinea mea și am evitat să-i întâlnesc privirea. Îmi era greu să accept că femeii care scrisese mii de pagini și citise biblioteci întregi, parcurgând rând cu rând și făcând adnotări până și pe cele

Arcadie Răileanu, *Stânci în amurg*

282 de pagini ale manuscrisului celui de-al treilea roman al meu – *Străinul din oglindă* (RAO, 2018) – era privată de una din cele mai mari plăceri pe care le avusese. Pe jumătatea de pat ocupată înainte de soțul dumneaei, poetul Romulus Vulpescu, erau acum fel de fel dicționare. Îmi spusese cândva că nu putea să lase să treacă o zi fără să deschidă un dicționar, căutând sensul unui sau al mai multor cuvinte. Acum doar le pipăia, mângâindu-le parcă... Avea un tremur înfrigurat al mâinii atunci când le dibuia, de parcă regăsea pe cineva drag.

De-acum, bine că măcar le știu aici, aproape de mine – a spus cu mare greutate și le-a bătut pe rând cu podul palmei. Apoi, a răsfoit din nou caietul și mi-a arătat unde să citesc. Reproduc tot din memorie: *E-book-uri –cartea înregistrată – și câști de ascultat*. N-am știut la ce să mă gândesc, dar mi-a arătat prin semne, ducându-și la ochi, ca pe niște rame de ochelari, degetul mare și arătătorul fiecărei mâini, unite în cerc. Deci, despre medicul oftalmolog era vorba, de la care primise vestea severei afectări oculare. Umorul îi revenise pe neașteptate și, cu o sforțare nemaipomenită, a reușit să înceapă și să ducă la bun sfârșit o frază întreagă: *Aia – schiță din nou gestul cu cercul făcut din unirea degetelor pe post de lentile, adică oftalmoloaga, am tradus eu – nu știa cu cine are de-a face, pentru că eu nu sunt funcțională nici pe linia asta și ar trebui să-mi pun câști peste câști, când și așa mă asurzesc aparatele auditive cu juiiturile din urechi*. Apoi, n-a mai scos niciun cuvânt până la sfârșitul întrevederii, semn că obosise. Umbra unui zâmbet îi zăbovea însă pe chip, dovedind o mare robustețe psihică. Putea să facă haz de necaz, având o tărie de caracter ce nu putea fi doborâtă prea ușor.

Aceasta a fost singura dată când doamna Ileana Vulpescu a vorbit mai mult despre propria-i persoană și problemele ei de sănătate, în cele mai multe ocazii atenția fiindu-i îndreptată spre interlocutor, iar dacă eu eram acela, mă întreba fără ocoliș: *Iedera, tu ce-ai mai scris, ce-ai mai citit, ce îți mai fac copiii etc.*? La capitolul „scris”, nu scăpam niciodată prea ușor. După ce a trecut un timp de la publicarea romanului *Străinul din oglindă*, i-am spus că am început să

lucrez la o nouă carte. A ciulit urechile și m-a sancționat scurt: *Povestește-mi!* A trebuit s-o fac de-a fir a păr, observându-i atenția sporită cu care mă urmărea. Apoi, la următoarele întrevederi, s-a interesat de fiecare dată despre cum decurge narațiunea, uimindu-mă prin faptul că reținuse numele dat personajelor mele. Doar ce o auzeam întrebând: *Și ce a mai făcut Maria? Dar zăpăcita de Lavinia? Și Victor?*, comprima, începând să obosească. Acest nume îi plăcuse cel mai mult. Spunea că sună foarte masculin. Îmi atrăsese atenția că îl folosise și M. Preda în *Cel mai iubit dintre pământeni* și că, fiind vorba tot de un personaj principal, ar fi bine să fie la fel de memorabil precum Victor Petrini, altfel să aleg un alt nume. N-am făcut-o, și nu pentru că aveam aspirații exagerate, ci din simplul considerent că îmi plăcuse și mie mult de tot rezonanța acestui nume. Ca pedagog și, totodată, călăuză de drum, doamna Ileana Vulpescu aproape că îmi interzicea să am îndoieli, ezitări și complexe: *Tu scrie și, dacă faci bine acest lucru, în mod sigur va veni vremea când ei – bătea aerul în trepte urcătoare, sugerând astfel ierarhiile sau poate forurile administrative scriitoricești – te vor băga în seamă, neavând încotro. Și chiar dacă nu se va întâmpla asta, puțin să-ți pese. Atâta pagubă! Tu scrie!* Nu mă lăsa mai niciodată să mă plâng că merge greu cu scrisul sau că nu prea merge, de fapt: *Ei, nu merge! Doar ți se pare, pentru că nu evadezi din timp. Ia să faci un pas alături de morișca vremii și ai să vezi că va fi altfel!* Doar în situații de acest gen se dădea drept exemplu: *După viteza cu care scriam eu, melcul nu doar că s-ar fi putut înscrie la maraton, dar l-ar fi și câștigat*. Știam că nu era adevărat, aceste cuvinte fiind tableta de umor a dumneaei și tonifiantul de care aveam eu nevoie. Îmi plăcea pofta cu care râdea în asemenea momente. În acest mod se desfășura o întâlnire cu dumneaei pe vremea când accidentele vasculare cerebrale fuseseră minore și pronunția nu-i fusese grav afectată. Știa însă și apoi ce voia de la mine – muncă, perseverență, progres, finalitate –, dorință pe care și-o exprima scurt și concis: *Vreau să ating, să pipăi cu mâna mea...* Cartea, adică – deduceam eu.

Stimată Doamnă, îmi pare nespus

Arcadie Răileanu, Anotimpuri

de rău că n-am reușit să am mai mult spor, iar dumneavoastră n-ați avut cum să vă mai sustrageți problemelor de sănătate și astfel noul meu roman – *În calea destinului* – să ne fi fost un prilej de revedere și bucurie. Dar, cine știe, poate că un fir din cenușa osemintelor dumneavoastră, plutind pe-a mărilor singurătate, să afle vestea apariției lui.

Ultima vizită pe care am făcut-o pe strada Radu Cristian, nr. 1, ap. 10, a fost pe 16 decembrie, 2020, dată la care mi-am ridicat legitimația de membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala de Proză București. I-am comunicat verbal acest lucru, dar n-a fost mulțumită. *Vreau să văd!*, a fost mesajul unei mâini fluturate, slăbite și palide, iar eu, supusă, m-am... legitimat... Fața-i radiind de o lumină tainică, liniștită și calmă, bucuria adulmecând mireasma specială a succesului altcuiva ca și cum ar fi fost vorba de o izbândă proprie, îmi vor rămâne pentru totdeauna în minte ca un simbol etern al puterii de dăruire altruistă.

Aceasta este povestea unei întâlniri chiar de poveste, mai bine-zis a unei întâlniri providențiale...

Viața fiecăruia dintre noi e înrăurită la un moment dat de către altcineva. Eu am avut această mare șansă, pentru care îi mulțumesc Cerului și Pământului deopotrivă. Multe lucruri ni se par simplu hazard, dar ele nu sunt decât bornele care ne jalonează drumul prin viață, dovedind că, în ceea ce nouă ni se pare la prima vedere a fi doar întâmplare pură, Dumnezeu își face discret simțită prezența...

1 iulie 2022, Alexandria

Miezul unui ev aprins

Izbânzi teatrale (II)

De câteva zile, scrie Nestor Ignat în *Scânteia*, se joacă la Teatrul Național, cu mare succes, *Bălcescu*, cea mai nouă creație a lui Camil Petrescu. Piesa fiind inspirată dintr-unul din momentele de seamă ale luptei pentru libertate a poporului nostru: anul revoluționar 1848, cronicarul dramatic de ocazie și, în realitate, piesă de bază în echipa de colportaj ideologic a vremii, trebuie să interpreteze, înainte de toate, faptul istoric din perspectiva învățurii luptei de clasă. Cititorul se lămurește astfel în privința forțelor sociale care au participat la mișcarea revoluționară din Țara Românească, a rolului și scopului urmărit de fiecare dintre acestea: burghezia în formare – negustori, cămătari și puținele elemente industriale existente în epocă, parte din boierime și boierimea mică – cea care făcea comerț cu grâne și era prin asta apropiată de interesele economice ale tinerei burghezii, cărturarii proveniți din păturile sociale care își permiteau studii în străinătate și se întorceau de acolo cu idei noi și relații în cercurile revoluționare. Baza de masă a mișcării a format-o însă țărănimea iobagă și elementele muncitorești – tăbăcari, măcelari etc. Dușmanul comun era reprezentat de marea moșierime feudală și regimul ei înăpoiat. Dar scopul luptei nu era același pentru toți revoluționarii. Burghezia chemase poporul la luptă, promițându-i libertăți și reforme economice, însă urmarea de fapt doar să determine marea boierime să-i cedeze o parte din putere. Conduasă de Eliade, nu era propriu-zis interesată de realizarea reformelor democratice, deoarece se temea de elanul revoluționar al maselor, care – lovind în boierime – ar fi lovit în fond și în interesele economice ale burgheziei. Ceea ce explică trădarea poporului și a idealurilor revoluționare, înfrângerea revoluției și, în consecință, instaurarea regimului burghezo-moșieresc, care a frânt dezvoltarea țării vreme de aproape un veac. Nicolae Bălcescu – în Principate, cel mai luminat cărturar și om politic – este personajul din fruntea aripei înaintate a burgheziei momentului, cea care combate politica trădătoare a majorității burgheze și

rămâne alături de popor. Dragostea față de popor și devotamentul față de interesele patriei îl fac să înțeleagă că singura forță a revoluției în fața boierimii reacționare și a amenințării de cotropire de către puterile feudale învecinate stătea în realizarea reformelor democratice și ridicarea poporului la luptă. Stând pe o poziție mult mai înaintată decât întreaga burghezie, el nu a fost un simplu revoluționar burghez, ci un revoluționar democrat – asemenea lui Herzen și Belinski din Rusia – și vede revoluția nu ca pe un moment, ci ca pe un fapt de durată menit să ducă până la urmă omenirea acolo unde decid legile obiective ale dezvoltării societății umane. În ce-l privește pe Bălcescu, întocmai ca în cazul lui Eminescu, regimul reacționar burghezo-moșieresc s-a străduit să arunce asupra-i lințoliul tăcerii și al falsului istoriei. Poporul muncitor însă, în primul rând clasa muncitoare și Partidul care au înfăptuit și depășit astăzi revoluția burghezo-democratică – trădată în 1848 de burghezie – și au trecut mai departe la revoluția socialistă, vede în Bălcescu un înaintaș iubit al luptei pentru democrație.

Poporul aștepta, de aceea, întâlnirea cu imaginea unui astfel de înaintaș, iar Camil Petrescu – apropiindu-se de poziția de luptă a clasei muncitoare și a Partidului, apropiindu-se de concepția științifică asupra istoriei – a folosit materialul rezultat din studiul științific al revoluției pașoptiste, isbutind să realizeze artistic viața dramatică a revoluționarului democrat, a istoricului și gânditorului de seamă care a fost Nicolae Bălcescu și, în același timp, făcând să reiasă ciocnirea ascuțită dintre forțele progresiste și cele reacționare, lupta de idei, oglindind lupta social-politică. Piesa are și neajunsuri – explicabile prin faptul că momentul nu este încă suficient studiat de istoria științifică, dar și prin aceea că autorul nu a adâncit uneori suficient materialul istoric cunoscut. Așa s-ar face, spre exemplu, că Eliade apare mai puternic sub aspectul său demagogic și mai puțin ca ideolog și conducător al aripei drepte a burgheziei, ceea ce-l proiectează în ridicol înaintea de a i se fi arătat rolul de trădător al revoluției, iar astfel slăbește ciocnirea dintre forțele

angajate în conflict și în felul acesta se antrenează și o slăbire a intensității dramatice. Observație validabilă – doar că lentila prin care faptul este privit nu e în primul rând artistică: un Eliade ridiculizat este, ideologic și propagandistic, înfinit mai puțin decât unul care își joacă rolul, nu ca un chiabur caricaturizat, ci ca un activist al poziției proprii. Comentatorul ar fi dorit o demascare a poziției reacționare realizată pe un palier superior, al cunoașterii. Dar una peste alta, piesa pune în lumină ideea prețioasă a lui Bălcescu că revoluția nu poate birui decât sprijinindu-se pe popor.

Bălcescu este – scrie Simion Alterescu în *Contemporanul* – unul din marile evenimente ale teatrului nostru, precum și, fără vreo îndoială, cea mai valoroasă piesă din opera dramatică a d-lui Camil Petrescu, întrucât avem de a face cu prima operă în a cărei construcție autorul se folosește de metoda științifică a interpretării istoriei și face în acest chip popularizarea patrimoniului progresist al trecutului nostru, realizând prezentarea valabilă a uneia dintre cele mai luminoase figuri revoluționare ale istoriei noastre. Pusă în scenă, lucrarea contribuie la dezvoltarea conștiinței de clasă a oamenilor muncii prin încrederea ce o capătă [aceștia] în superioritatea transformărilor revoluționare de astăzi și, de asemeni, ajută la înțelegerea corectă a locului și rolului personalității în istorie, pentru că autorul ar fi fost la curent și s-ar fi folosit de importante considerații în materie ale de curând dispărutului A.A. Jdanov.

Dan Petrașincu observă că întâia oară ne este înfățișat un Bălcescu nu ca participant „secundar” al Revoluției dela '48, ci ca un animator →

AUREL BUZINCU

al ei și mai ales ca un om care vede mult mai departe, peste limitele posibile ale evenimentelor din acea epocă. Ar fi, crede cronicarul, de luat în seamă faptul în sine că scriitorul a realizat acest *Bălcescu – o lume și personaje evocate cu o impresionantă putere de sugestie, deși cu mijloace sobre, dând viață întâmplărilor istorice cu energie și subtilitate – într-un moment când arta domniei sale atinge o treaptă superioară datorită cotiturii ei pe drumul ideologiei clasei muncitoare, pe drumul făuririi unei culturi socialiste în țara noastră.*

Tot în aprilie, lui Victor Bârlădeanu (acum, de numai 21 de ani!) i se publică în *Scânteia* cronica la valoroasa piesă a tovarășei Lucia Demetrius, „Cumpăna”, al cărei mare merit stă în primul rând în faptul că se numără printre primele piese românești care aduc în scenă imaginea realistă a vremii de astăzi, a luptei clasei muncitoare împotriva exploatarelor ei, întrerupută într-un conflict dramatic de o deosebită ascutime. Și aici e mai important pentru comentator racordul cu ideologicul decât dramaticul în sine. Conflictul dramatic se bazează pe conflictul esențial al timpului nostru: lupta pentru zdrobirea definitivă a dușmanului de clasă.

Contextul ales de autoare este cel al naționalizării – când exploatareii au fost alungați, când stăpânirea principalelor mijloace de producție industrială a trecut în mâna poporului muncitor. Reușita vine din situarea scriitoarei pe poziția de luptă a clasei muncitoare. În rezumat, un conflict de factură clasică se asociază cu o poveste de viață de activist comunist: tatăl, un dârz și un neînduplecat, devotat cauzei și moralei proletare, e adus de împrejurări în situația de a-și înfrânge sentimentele părintești și de a demasca ticăloșia intratabilă a propriului fiu, care nu poate ieși din condiția de unealtă a fărâdelegilor patronului de fabrică în serviciul căruia se află.

O morală aspră, principială, a intransigenței, trebuie să se impună în fața uneia oportuniste, a comodității, tolerantă cu josnicia și ticăloșia – firește, privite și acestea, ca mai tot ce se lasă privit, prin caracterul lor de clasă: Lucia Demetrius arată în piesa sa că nu există cale de compromis, că nu poți avea sentimente familiare (sic) față de cei ce sunt dușmanii clasei

tale, că trebuie dusă aceeași luptă necruțătoare împotriva dușmanilor și uneltelor lor chiar dacă-ți sunt cele mai apropiate rude.

Barbu Beceanu, în *Contemporanul*, insistă pe realația om nou-om vechi: *Accentul dramei e pus pe conflictul dintre tată și fiu, dintre omul nou, hotărât, care nu manifestă ezitări în lupta de clasă chiar dacă trebuie să treacă peste copilul său și omul crescut în mentalitatea burgheză care nu-și dă seama de realitate nici atunci când o vede în față.*

Mircea Vadu ar putea să devină și el un om nou, dar nu se poate smulge de sub influența mamei și a patroanei. Interesant lucru este observația în sine, *Mircea e un personaj slab și sentimental. S-ar consacra cu tot sufletul muncitorimii, dar îl înduioșează situația patroniilor.* Pentru eroul piesei, Anton Vadu (probabil că Vadu avându-și disponibilitatea lui de a se lăsa speculat), *adevărată morală e înlăturarea exploatareii omului de către om – ceea ce noul regim se străduiește să facă să treacă, indiferent de natura situațiilor, drept nemonstruos și neodios, ci dimpotrivă, o virtute de temelie. Inclusiv în familie și în iubirea de cuplu. Autoarea subliniază că un om adevărat nu poate iubi pe cineva care se împotrivește mersului înainte al omenirii, pe cineva care se călăuzește după putreda morală burgheză.*

Iar în felul acesta, participând consistent, de fapt, la demararea procesului de schimbare în artă a compoziției esenței umanului, la deraiul și derapajele în această privință pe care urmează să le impună realismul socialist, „Cumpăna” este o contribuție la construcția socialismului în țara noastră, precum și un mare pas înainte în dramaturgia noastră.

Ca urmare, piesa deschide stagiunea 1949-1950 a teatrelor din Arad, Sibiu, Brașov, Turda, Bacău, Brăila și la teatrele maghiare din Oradea și Sf. Gheorghe și se constată că, spre deosebire de interpretarea de la București, în provincie, *muncitorii sunt interpretați cu mai multă căldură, umanizați și sunt convingători.*

În mai multe cazuri a fost nevoie de consultări cu muncitori frunțași pentru a se da personajelor interpretarea valabilă sub unghiul veridicității.

Singurătate la dublu

Sunt singur, iubito, lângă tine și cred că umbra cuiva se strecoară noaptea printre tramvaiele adormite și ajunge în visurile tale.

Vecinii spun că se aud chiar pași ușori. Cred că e umbra instalatorului cu caloriferul în spate să îți încălzească visele congelate.

Vecinii mai spun că pleacă apoi cu sacul plin de cuvinte aruncate la gunoi și că umbra mea aleargă din urmă și ea. Mă întorc cu fața la tine și văd că nu există decât ca o umbră în mintea mea.

Sunt singur, iubito, așa cum n-am mai fost decât în fața mirării când am văzut lumina.

Hai, că-i unsprezece Mai

Despre unsprezece Mai nu pot spune decât că nimic nu s-a întâmplat în lume:

câteva milioane de oameni au murit, alte milioane de copii au izbucnit în lumină, aerul a fost călduț de la respirația ta, presiunea atmosferică a fost normală la nivelul gleznelor tale.

Ce se poate spune despre o dată pe care alții nu ar avea nevoie să o știe,

doar tălpile mele au tremurat de bucurie prin iarba sufletului tău.

Să ne iubim până când rămânem fără suflare, să ne iubim până rămânem fără sânge și cerul începuse să sângereze peste statuile noastre răstignite în miezul zilei.

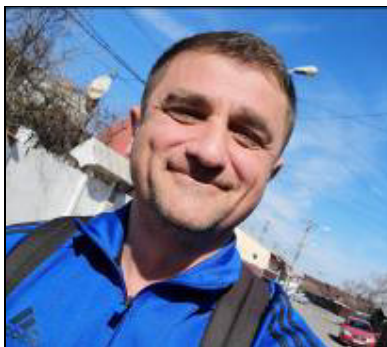
CONSTANTIN MĂRĂSCU

Asterisc DESPRE GROTESC (I)

Grotescul este exagerarea unui caracter individual, exagerarea caracteristicului, fiind vecin cu fantasticul. Deși face parte din categoria mai vastă a comicului, grotescul se opune, de facto, frumosului, apropiindu-se de urât și fantastic. Dicționarele validează contiguitatea grotescului cu comicul, însă nu-l reduc la comic. Ion Heliade Rădulescu vedea în grotesc imaginea răsturnată în oglindă a sublimului: „Pretutindeni sublimul are de contrast grotescul; seriosul are burlescul, pretutindeni luminele ca să tresalte, au necesitat umbre. [...] În toate capetele d'operă amândouă contrastele se vedu în aceeași operă; în *Iliada* lui Homer d'allătura cu sublimul se vede și grotescul. Aquellași autor iaro vedem que reparte seriosul în *Iliada* și *Odyseea* și burlescul în *Batrachomimachia* (lupta Broșcelor cu Sorecii).”¹

În perioada romantismului, grotescul i s-a acordat o importanță sporită atât de scriitori, cât și de teoreticieni. S-au scris volume întregi care tratează tema: Theophile Gautier a scris *Les Grotesques* (1853), o antologie a celor mai importanți scriitori francezi care au abordat grotescul în opera lor (Francois Villon, Cyrano de Bergerac și alți poeți ai secolului al XVII-lea), iar un savant german a scris *Istoria satirei grotești* (1894), consacrată exclusiv grotescului; cercetarea acestuia este îndreptată mai ales către Rabelais, căruia autorul german îi atribuie un rol important în dezvoltarea satirei grotești.

Scriitorul german Jean Paul, care s-a ocupat îndeaproape de fenomenul comicului în numeroase abordări teoretice, a asociat grotescul cu sintagma „umor distructiv”, acuzând latura înfricoșătoare a grotescului, pe care o consideră reprezentativă pentru definirea și înțelegerea termenului. Chiar dacă este de acord cu legătura intrinsecă dintre râs și grotesc, Jean Paul reproșează grotescului că închide

orizontul prin raportarea numai la lumea cunoscută, la realitate, în timp ce abordarea umoristică nu are limite, ieșind din tipare sau din ceea ce poate fi îndeobște știut. Victor Hugo, în prefața sa la drama *Cromwell*, manifestul literar al romantismului francez, acceptă ambele laturi ale grotescului, atât cea comică, cât și cea înspăimântătoare: „Grotescul există pretutindeni: el creează imagini informe și înfricoșătoare, și concomitent altele comice și burlești”. V.Hugo asociază grotescul mai ales cu urâtul, punându-l în opoziție cu sublimul, fără a minimaliza însă importanța grotescului în estetică, atunci când acesta a fost acceptat, cele două fiind, în opinia sa, complementare.

Etimologic, grotesc derivă din ital. *grotta*, semnalat în perioada de maximă înflorire renașcentistă din secolul al XVI-lea, *Cinquecento*, epoca lui Michelangelo Buonarroti. Rădăcinile grotescului sunt adânci în cultura și civilizația europeană, grotescul reflectându-se amplu și intens în scrierile lui François Rabelais, după cum găsim în cvasi-exhaustivă abordare a fenomenului „culturii populare” propusă de Mihail Bahtin. Trupul, glorificat de populație în timpul carnavalurilor, este prezentat în ipostaze fiziologice exacerbate, venind în contradicție atât cu armonia antichității, cu frumusețea trupului antic, cât și cu reevaluarea estetică pe care Renașterea o face imediat după întunecatul Ev Mediu. Cu prilejul festivităților și spectacolelor populare medievale, carnavaluri, bălciuri, sărbători care au loc cu diverse prilejuri religioase. Pot fi menționate mai multe astfel de serbări populare: saturnaliile romane, *Risus Paschalis*, când râsul, glumele și povestioarele de orice fel, inspirate mai ales din viața materială și trupestă, erau permise în interiorul bisericii, chiar

preotul implicându-se activ în atmosfera acestei sărbători, *Corpus Christi*, *charivari* (care a avut și un corespondent în presa satirico-umoristică românească în publicația *Șarivari*) sărbătoarea măgarului (*miselle măgărești*), care avea loc spre reamintirea fugii Mariei în Egipt împreună cu pruncul Isus, sau cunoscuta sărbătoare a nebunilor (*festa stultorum*), al cărei punct culminant era alegerea unui papă, în cazul catolicilor sau a unui rege/a unei regine, sărbătoare care a avut o foarte îndelungată existență în Europa occidentală, întinzându-se pe mai multe secole (V-XVI) și pe care o întâlnim în Spania, Franța, Germania, Anglia etc. Trupul omenesc apărea în ipostaze care evidențiau grotescul în multiple înfățișări: piticii, cocoșaii, oamenii pe papainoage, în general hidosul și diformul atrăgeau atenția celor mulți. Bahtin propune sintagma „realism grotesc” pentru a defini „tipul specific de imagini propriu culturii populare a râsului în toate formele ei de manifestare”, referindu-se la ipostazele bizare, spectaculoase, îngroșate ale ființei umane, care erau, de fapt prezențe firești în cadrul sărbătoresc al festivalurilor și carnavalurilor medievale. „Ca tendință, trupul reprezintă și încorporează întreaga lume material-corporală, considerată drept planul de jos absolut, drept principiul devorator și procreator, mormântul trupului și sânul matern, câmpul în care se seamănă și din care răsar mlădițe noi.”²

În dicționarele mai vechi ale limbii române, din prima și a doua jumătate a secolului al XIX-lea, grotesc nu are încă o explicație coerentă, apropiată de sensul pe care-l oferă dicționarele moderne. Astfel, în *Dicționar român. Mic repertor de cunoscințe generali*, G.M. Antonescu, București, 1862, Imprimeria Națională a lui Stephan Rassidescu, la p.219 întâlnim *grotesc- risibile, stravagante*. În *Dicționar universal al limbii române*, de Lazăr Șăineanu, ed. a VI-a, Editura Scrisul românesc S.A., 1929, **grotesc** are următoarele ocurențe: caricatură-reprezentare **grotescă** a unei persoane sau a unui lucru; clown-personaj **grotesc** în farsa engleză; dramă [...] dramă romantică, când întrunește→

Prof. dr. LAURENȚIU BĂDICIOIU

¹ Rădulescu, Heliade I., *Curs întreg de poezie generale*, vol.II, Tipografia Lucrătorilor Asociați, București, 1870, p.15-16

² Bahtin, op.cit., p.34

Ci iarăși țin în palmă sufletul tău

Ci iarăși țin în palmă sufletul tău și iarăși mă tem pentru drumul lui pe întinsul ceresc o dată sufletele ar putea să zboare cum zboară cocorii și să își schimbe locul atunci când obosesc

dac-am putea să știm bine unde ajung în zborul uniform obositor

și dacă s-ar putea să fie însemnate ca niște păsări cu inel la picior

dacă ea ar putea să-nfîlnească sufletul tău din nou pentru o clipă ca-ntr-un ținut de vis

și dacă ar putea citi însemnul meu și-ar înțelege că eu l-am trimis

să facă o dată drumul între mine și ea călcînd pe obiceiuri și pe lege și să se-ntoarcă pînă la hotar să-mi dea un semn că ai putut alege

De spaima unei clipe

de spaima unei clipe mai senine ce-n taină-mi pregătește o spaimă și mai mare

mă-ntorc peste prăpastia pe care cu spaimă am trecut-o către tine

un gol imens mă ține tăcut deasupra lui

și mută munții către care vin simt marginea prăpastiei pierind asemeni unui orizont divin

fă un hotar mai sigur între mine și între țărnul tău care s-a dus vreau să m-apropii fără să te văd mi-e frică și merg ca privită de sus

Am început să aștept

Am început să aștept, se apropie, În vis sufletul face exerciții de ieșire Din trupul care stă nemișcat, Întunericul pare în afară de fire

Și de timp și de orice iluzie, Încăperea mea este un ținut pustiu Prin care se rotește căutînd ceva Și bucuros că e încă viu

Face în taină salturi ireale Împrejurul meu și în sus și în jos Să afle cum va fi desprins de trup Și să se-ntoarcă iarăși în cutia de os

Făcută anume pe măsura lui În care îi era cald și bine Și în care de trei ori pe zi i se îngăduia Să se apropie de tine.

ILEANA MĂLĂNCIOIU

→tragicul cu comicul, frumosul și urâtul, sublimul și **grotescul**; giurgină-horă caraghioasă, turcească; joc **grotesc** însoțit de gesturi, grimase și atitudini de răs **grotesc** a.-1) care imită natura într-un mod bizar; 2) fig. ridicul, extravagant: scenă **grotescă**, ceea ce-i **grotesc**, burlesc; șarjă f. A-daogă. fig. caricatură, imitație **grotescă**.

Într-o enciclopedie³ de la sfârșitul secolului al XIX-lea: „La început, *grotesc* însemna, în artă, figuri capricioase, fantastice și de obicei grațioase, numite *arabesce*; mai târziu se aplică numai figurilor schimonosite și aproape caricaturate.”

În *Dicționarul limbii românești*, August Scriban, edițiunea întâia, Institutul de Arte Grafice „Presa bună”, Iași, 1939, pentru **burlesc** autorul găsește ca sinonim adjectivul **grotesc**. **Grotesc**, la pagina 579, este definit astfel: **grotesc**, -escă, adj.pl.f. ști și sce (it. *grottesco*, d. *grotta*, grotă, săpătură, cum se numeau ruinele palatului lui Titu,

dezgropate la Roma și pe ai căror pereți erau caricaturi). Ridicul prin aspect ori prin mișcări. S.n. Ceia ce e grotesc, -ca adverbul *grotesc*.

În *Dicționarul enciclopedic ilustrat „Cartea Românească”*, de I. Aurel Candrea și Gh. Adamescu, Editura Cartea Românească, București, partea I, D-G, la pagina 562, *grotesc*, 1.care imită natura în mod schimonosit, ciudat; 2.caraghios, de răs, ridicul, burlesc

În DEX, 2009, **GROTESC**, -Ă, *grotesci*, adj., s. n. 1. Adj. Care este de un comic excesiv prin aspectul caricatural, neobișnuit de caraghios; ridicol, burlesc; bizar. ♦ substantivat, n.) *Grotescul unei situații*. ♦ (Substantivat, n.) Categorie, ipostază estetică reflectând realitatea în forme fantastice, bizare, disproportionale, caricaturale. 2. S. n. Corp de literă de tipar fără piciorușe, format din arce și segmente de dreaptă de aceeași grosime.- Din fr. *grottesque*

În MDN, 2000, **GROTESC**, -Ă I. adj. de un comic exagerat; caraghios, nenatural; ciudat, bizar. II. s. n. 1. categorie estetică reflectând realitatea, contrar sublimului, în forme fantastice, bizare, monstruoase. 2. gen de ornamentație de origine romană, reintrodus în epoca Renașterii, din

pictură sau sculptură decorativă cu figuri grotesci. 3. literă de tipar fără piciorușe, din combinații cu arce și segmente de dreaptă. III. s.f. (teatru) gen de comedie. (< fr. *grotesque*, it. *grottesco*)

În dicționarele internaționale întâlnim pentru grotesc explicații substanțiale.

În *English Oxford Living Dictionary* găsim următoarea explicație a evoluției conceptului:

”Mid 16th century (as noun): from French *grotesque* (the earliest form in English), from Italian *grottesca*, from opera or *pittura grottesca* ‘work or painting resembling that found in a grotto’; *grotto* here probably denoted the rooms of ancient buildings in Rome which had been revealed by excavations, and which contained murals in the grotesque style.” Ca explicație, *English Oxford Living Dictionary*, *grotesque*, adj. 1. Comically or repulsively ugly or distorted. ‘a figure wearing a grotesque mask’ (urâtul comic, respingător sau distorsionat) 1.1 Incongruous or inappropriate to a shocking degree.”a lifestyle of grotesque luxury” (incongruent sau nepotrivit până la un nivel șocant. „viață de un lux grotesc.”

³ Dr. Diaconovich, C, Enciclopedia română publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociației pentru literatura română și cultura poporului român, tomul I, Editura și tiparul lui E. Krafft, Sibiu, 1898, A-Kopenhaga, p.891

CRITICA LITERARĂ ACTUALĂ ȘI LITERATURĂ SATIRICO- UMORISTICĂ (II)

Nu mai știu când, nu mai știu unde și nici nu am la îndemână citatul exact, însă ideea este cam așa: cândva, criticul E. Lovinescu, probabil după o experiență trăită, a spus că un critic literar trebuie să-și aleagă cu grijă „victimele” pe care urmează să le analizeze. Explicația? Un prieten, un autor cu carte publicată se poate metamorfoza în neprieten, ba chiar în dușman pe viață, dacă se simte atins în genialitatea lui. Respectivul sentiment nu e lipsit de o bază logică, fiindcă unui scriitor i se poate naște în suflet o idee-fixație cum că el este o valoare pe când criticul nu poate fi decât un comentator oarecare sfârșindu-și viața ca un anonim, de fapt, asemenea unui critic literar scos pe vecie dintre hotarele criticii literare.

E ceva complicat și nou? Nici pomeneală! Scriitorul a publicat o carte, criticul abia o cronică-cronichetă, adesea de-un subiectivism cu ramificații nu tocmai adecvate operei analizate, drept care...

Iar dacă autorul tipărește o carte cu atmosferă satirico-umoristică, criticul literar are obligația să fie grijuliu cu propria existență, fiindcă umoristul în cauză are, iar dacă nu are își face rost de relații care pot pune în pericol inclusiv viața analistului, iar aici am în vedere inclusiv megalomania unui autor al cărui sentiment de autocenzură este atrofiat ori nu l-a avut...

Aici se naște o problemă-întrebare: dar creația satirico-umoristică, în povestea de față, este sigur valoroasă, sau e doar produsul unui orgoliu auctorial, în unele cazuri? De cele mai multe ori, nu! Mai ales în ultimii ani în care valoarea operelor literare de gen, sunt cam repetente la o testare responsabilă. Nu e frumos și, poate, e chiar nepotrivit, dar dacă punem în balanță creațiile literare antedecembriste cu cele postdecembriste, umorul actual poate fi cu ușurință etichetat drept un fenomen în general rahitic. În această ordine de idei, un vocabular sărăcăcios și lipsa de lecturi nu de puține ori, încalcă regulile de... circulație prin gramatică cu nonșalanța care, într-adevăr, e în stare să provoace râsul,

dacă nu cumva chiar creând un sentiment de batjocorile. Iar, dacă luăm în discuție situația multor autori total lipsiți de talent și aflarea umorului în operă devine sisifică, atunci comentariul devine o compromitere. Acest lucru, prin extensie și datorat în primul rând autorului poate contribui, cel puțin în parte, la rotunjirea fenomenului de degradare a literaturii datirico-umoristice. Deși, lipsa de cultură generală, lipsa de lecturi și de cunoaștere a creației de valoare, îl ajută pe destinatarul-receptor – cititorul – să fie mulțumit, chiar satisfăcut și chiar se înveselește grozav cu umorul întâlnit, îmbrăcat în haina strălucitoare a unei mediocrități desăvârșite ajustată din greu cu expresii și construcții epice de-o vulgaritate fățișă. Evident, aici un rol nu lipsit de importanță joacă și unele traduceri din literatura străină contemporană, respectiv: cărți de literatură occidentală proaste traduse prost, însă lansate pe pizza cărții cu adresă către un cititor răzând entuziasmat și până la leșin vizionând cu aviditate la televizor emisiunile vesele în care umorului, cum spuneam, i se substituie cantități enorme de obscenități și momente de seminudism, ca să folosesc un cuvânt ceva mai blând

În astfel de situații, parcă nici nu ar mai încăpea comentarii, deși... Adică, ba da: criticul literar este, în destule cazuri, un chițibușar chiar feroce și greu digerabil, ceea ce deranjează, irită și îi ia nuanțe de revoltă, scoate din sărite până la momente speciale... Ce să mai vorbim dacă ajungem și la capitolul, sau partea din literatură pe care o numim cu înțelegere, alteori cu simpatie, dar și cu zâmbete de îngăduință, ori de indiferență a fi literatura creată de inși gata să se creadă în grupul umoriștilor universali. În astfel de situații, criticul literar poate deveni victima propriei sale nesăbuite de a fi analizat corect și fără a ridica la rang de genial un text anodin pentru care e necesară o autoconvingere prin ambiție că citește o creație colcăind de umor, doar că nu se prinsese el de... subtilitatea transmisă de autor. Pe loc, pentru critic se pune eticheta nertătoare: un ageamiu, un pârțitor, un habarnist fără nicio legătură cu literatura satirico-umoristică modernă și modernistă – ce pricepe el? Așa și

este: criticul a rămas înțepenit în tradiția carageliano-mușatescă, ori urmuziano-brăesciană, ceea ce este cel puțin umilitor pentru un critic literar care hotărăște imediat să se ocupe de creația literară serioasă – cel puțin la... vedere. În vreme ce umoristului i se umplu de suferință sufletul și mintea fiindcă scrierile sale ocupă un nemeritat loc doi în loc de un cu lauri.

Sper că am reușit să trag un semnal de alarmă pentru ca lucrurile să se schimbe, pentru ca reprezentanții celor două tabere să abandoneze armele de război și, în urma unor negocieri sincere, obiective și deplin realiste, să ajungă la un tratat cu reguli reciproc avantajoase prin care noi toți să avem de câștigat.

Nu cred să fie imposibil dacă atât autorul cât și criticul literar se vor dovedi doi parteneri coreți, iubitori de literatură de valoare, de cititori și buni și pricepuți constructori ai literaturii satirico-umoristice de care toată lumea are nevoie.

Aceasta fără a avea cineva pretenția că ar fi fost primul în renovarea și renașterea respectivului gen literar prin respectarea unei și unor tradiții cu personalitate indiscutabilă din oricare parte ar fi privite lucrurile.

Nu trebuie decât să continue cu grijă, cu talent și, de ce nu?, tradiția unora dovedindu-și personalitatea, dar și loialitatea față de înaintași. Nu ar fi greu, dimpotrivă, ar fi un bun și real câștig pentru întregul ansamblu cultural. Dar fără orgolii și fără ambiții pur subiective în contextul unui ansamblu cultural-literar care să inspire și să fie privit cu respect...

DUMITRU HURUBĂ

Ocean întors

Realitatea... virtuală

La originea lor, majoritatea noilor concepte filozofice au avut premise pozitive, umaniste, înscriindu-se pe traiectoria dorinței de progres, de ameliorare a condiției umane, în raport cu perioada istorică traversată. Unele au apărut chiar ca o reacție la schismele istorice, economice și sociale existente în vremurile în care au apărut. Confruntarea curentului de gândire cu realitatea a relevat însă discrepanțele ivite la intersecția dintre teorie și practică, în special atunci când aceste concepte au fost radicalizate și duse la extrem.

În mod similar, majoritatea descoperirilor științifice, a invențiilor, încă de la apariția focului, de la confecționarea primelor unelte și până astăzi, în epoca inteligenței artificiale (I.A.), au avut același scop, de a aduce prin progres tehnic, confortul și îmbunătățirea traiului, prelungirea vieții. Nu a existat inovație tehnico-științifică lipsită total de riscuri pentru om, pe lângă avantajele indiscutabile. În istoria evoluției speciei umane, balanța a înclinat în favoarea avantajelor, omul învățând cu timpul să anticipeze și să prevină pericolele sau să se protejeze. Primitivii au observat că uneltele de lucru pot fi folosite ca arme utile în apărare, utile și-n atac. Focul însuși comportă riscuri. Dinamita nu a fost creată cu scop războinic, dar potențialul său agresiv s-a relevat de îndată ce a apărut. Oamenii și-au dorit dintotdeauna să zboare și într-un final au reușit, ajungând de pe un continent pe altul în timp record. În paralel, au apărut și avioanele de luptă, mai perfecționate de la un an la altul. Bombele atomice au produs atât de multe nenorociri! Fuziunea nucleară este una dintre marile descoperiri științifice ale omenirii, dar pasul de la știință pusă în slujba omului și până la distrugerea omenirii ca specie se prefigurează a fi unul extrem de mic!

În contemporaneitate, Internetul a transformat profund existența umană. Comunicarea a crescut în viteză, iar aspectele pozitive ale acesteia nu se pot nega. Iată, ne transmitem gândurile transpuse în cuvinte chiar în acest moment și ele sunt receptate pe loc de către cei care ne citesc. Experimentăm în prezent efectele secundare ale utilizării excesive a Internetului, reflecta-

te în capacitatea de analiză și memorare în descreștere, în fenomenul subsecvent de de însingurare, în modificarea percepției față de mediul exterior, în creșterea dezordinii psihice și a capabilităților de manipulare mentală. Acestea apar în ciuda accesului foarte larg la informație.

Cunoștințele de virusologie și microbiologie sunt azi la cel mai înalt nivel. Astăzi se moare mai rar de boli infecțioase, dar nu se poate exclude posibilitatea de utilizare a microbilor și a virusurilor ca arme biologice.

I.A. se aplică astăzi în toate domeniile medicale, de la diagnostic genetic, imagistic, morfopatologic, până la chirurgia robotică, de la educația medicală până la dezvoltarea tratamentelor oncologice sau corectarea unor boli genetice etc. Dacă beneficiile medicale până în prezent sunt clare, I.A. fiind încă în slujba omului, nu avem nicio garanție că lucrurile vor rămâne astfel și în viitor. Clonarea, utilă pentru transplanturi de organe, extrem de periculoasă ca utilizare în alte scopuri, este astăzi posibilă nu doar la nivel de ficțiune cinematografică. Cine ne-ar putea asigura că genomul uman nu va fi manipulat și utilizat împotriva speciei umane?

Visul de nemurire, acea „tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte” din basmele românești sau, cel puțin, speculațiile Marchizului de Condorcet asupra folosirii științei medicale pentru extinderea duratei vieții umane, pot deveni realitatea viitorului.

De la descoperirea focului și până acum, specia umană a învățat din experiență proprie care sunt riscurile descoperirilor și a invențiilor ei și s-a adaptat. Normele scrise și nescrise de morală au fost cumpănă care a ajutat omenirea să rămână într-o stare de echilibru, firav adesea, dar totuși, men-

ținut până de curând.

Transumanismul nu este un curent nou de gândire. Discutabil, unii filozofi transumanști își plasează, ca o justificare, filonul de gândire în antichitate. Filozofia a apărut pe baza convingerii că specia umană ar trebui să evolueze și este suprapusă de către susținătorii săi noțiunii de progres. Termenul de „transumanism” a fost folosit prima dată de biologul Julian Huxley (fratele scriitorului Aldous Huxley) și definea transumanismul ca „omul rămânând om, dar depășindu-se pe sine prin realizarea noilor posibilități ale naturii sale umane”.

Asistăm astăzi la o radicalizare a transumanismului, la o deturnare a sensului acestei definiții. Omul riscă să nu mai rămână om. Departe de a-și depăși sinele, poate ajunge în situația în care să nu și-l mai poată atinge! Capacitățile de adaptare umană de această dată sunt depășite de viteza de dezvoltare exponențială a I.A. Programele de evaluare a riscurilor nu au avut și nu au aceeași pantă de augmentare, rămânând mult în urmă. Pe cea de a doua direcție formală de dezvoltare prevăzută în „Declarația Transumanistă” adoptată de WTA în 1999, aceea de a studia pericolele potențiale ale noii tehnologii, a implicațiilor bioetice, nu se focusează suficient interesul. La drept vorbind, chiar și prima direcție de dezvoltare – creșterea capacităților umane sub aspect intelectual, fizic și psihologic, are mari derapaje, întrucât se observă o descreștere a acestora. Ceea ce s-a dorit a fi un progres pentru specia umană s-ar putea să devină un regres.

Este poate, pentru prima dată în istoria existenței sale, când specia umană nu are timpul de partea sa. Capacitatea de a lua decizii a I.A. nu mai pare o năstrușnicie science fiction, nicio alegorie literară, este perfect posibilă. Omul s-ar putea vedea pus în situația în care nu va mai fi ființa supremă pe Pământ, devenind, conștient sau nu, sclavul deciziilor tehnologice. Mai mult, nimeni nu ne dă certitudinea că aceste decizii sunt corecte, cel puțin prin prisma eticii și bioeticii tradiționale. În fond, I.A. „învață” din multitudinea de date la care are acces. Nu avem vreo siguranță că aceste date sunt cele corecte sau utilizate corect și nici reperele morale după care s-ar ghida I.A. nu ne sunt cunoscute. Nu sunt→

SIMONA MIHUȚIU

În viitor

Ne vom ofili
într-o lume de holograme,
până vom lua chipul și asemănarea
locului iluziei.

Aici ne vom îndrăgosti enter,
până când un incubator
ne va anunța că suntem părinți,
cărora li s-a repartizat
un spațiu locativ pentru a-l iubi.

Numărarea va începe de acolo.

Îl vom crește,
plătind rate de griji
până la achitarea împrumutului,
luat pe datorie,
când vom avea
drept de proprietate deplină,
întreaga grijă.

Apoi ne vom lua și a doua grijă,
sau chiar și altele în plus.

Îl vom crește frumos,
în strânsarea A.D.N.-ului
și în larghețea leșelor
și pericolelor,
de la tot pasul.

Le vom arăta
propriilor replieri,
iarba verde din tabele cu miros
și susur de râuri
din audiograme.

Îi vom învăța să se cațare
pe diagramele unor munți,
alergând după fluturi,
pe o bandă setată
la viteza zborurilor acestora.

Îi vom învăța confortul
întoarsele funduri de ochii,
de pe stele de iarmaroc,
aprinzându-le de la chibrit
sinapsele.

Îi vom duce la Grădina Botanică
să vadă clorofila în cușcă,
hrănită cu gazele
unor țevi de eșapament.

Îi vom duce la Grădina Zoologică
să vadă oxiuri în corpuri de iluminat
și oameni curgând
prin înmugurire.

Îi vom duce la muzee
să vadă schelete de vise,
care au trăit
înaintea erei asupririi omului
de către tehnologie,
înaintea capcanei
propriei ignoranțe.

Analgezice pe integrare
și somnifere pe instincte primare.

Perfuziile cu doruri
vor fi bonusul pentru
că au mâncat
toate chimicalele din farfurie

și au dat plămânilor
porția de catran.

În rest, ne vom trăi viața
făcând excursii
în diferite programe pe calculator,
înconjurați de familii de cefalotorace
și prieteni virtuali.

Spovedirea sub patrafirul
unei inteligențe artificiale,
va fi la un clic distanță.

Moartea ne va deconecta
de toate acestea,
ca și cum ar fi o cădere de rețea
sau o sincopă de energie.

Repornirea după mentenanță
va fi precedată de goarne,
când va fi reactivat vechiul soft
într-un nou hard,
nesticăcios, de data asta.

24 aprilie 2023

RĂZVAN DUCAN

→trasate responsabilitățile pentru
deciziile care pun în pericol omul și
nici nu există o modalitate de control
al I.A. Chiar dacă suntem, pe bună
dreptate, nemulțumiți de liderii noștri
actuali, afirmații ca: „Aș putea fi un
lider mai bun”, rostite de un robot, ne
cam dau frisoane.

Ne amăgim cu ideea că I.A.,
neavând emoții (încă!), nu poate
înlocui omul în activitățile creative.
Mulți estimează că noi, cei care
scriem, pictăm, sculptăm, am putea fi
„ultimii mohicani”. Poate au dreptate
sau, poate că lumea, sătulă de atâtea
perfecțiune, va căuta în viitor doar
farmecul imperfecțiunii și ne va da și
nouă o șansă. Greu de spus. Unele
aspecte ar părea pozitive. Câți nu ne-
am dori ca, apăsând pe un buton, să ni
se traducă opera în toate limbile
pământului, cât mai aproape de
expresia sa originală? Pe de altă parte

însă, câți ne-am dori să nu mai fim
citiți pentru simplul motiv că I.A. ar
putea scrie mai bine decât noi? Chat –
GPT funcționează, se perfecționează,
fără a-l putea verifica sau controla. Au
apărut expoziții de pictură bazată pe
I.A., cu teme cam demonice, este
drept. Ne sunt prezentate sculpturi
ajunse la perfecțiunea formei, actorii
de la Hollywood fac grevă, fiind
înlocuiți de roboți etc.

Ne amăgim în cazul în care
credem că dezvoltarea I.A. mai poate
fi oprită, după cum este iterat ca
necesitate de înșiși creatorii acesteia.
În condițiile date se impune cu
caracter de urgență evaluarea
riscurilor, dezvoltarea mecanismelor și
tehnologiilor de control al I.A.,
trasarea responsabilităților și limitelor.
Acest lucru nu poate fi realizat fără a
avea o etică solidă, bazată pe un
fundament moral tradițional. În caz

contrar, această „joacă de-a
Dumnezeu”, fără cunoașterea în
profundzime a legilor care guvernează
Universul, ar putea să ne coste, să sape
groapa speciei căreia îi aparținem.
Asta, desigur, dacă omul însuși nu va
pune, autodistructiv, capăt vieții
acestei planete înainte.

Spre ce ne îndreptăm, Doamne?

Bibliografie

Baldwin, WARBLETOCOUNCIL, 2021
WIKIWAND.
<https://www.wikiwand.com/ro/Transumanism>
Iordache, R. (2009, September). *Virtual-isme. Noua paradigmă a virtualului, ca depășire a umanului. Revista Irregular*, pg. 14-16.
Hrișman, A.-C. (2012). *Bioetica și omul viitorului*. În A.-C. Hrișman, *Bioetica și omul viitorului* (p. 226). Editura Galaxia Gutenberg.
Simona Mihuțiu, Oana Mocan, Corina Lupău, *Transhumanism (H+) in oncology, between benefit and risk, Journal of Intercultural Management and Ethics*, Issue No. 1, 2023 (p. 11 – 20)

Tumultul existențial și liric

O privire rapidă în biografia lui Traian Vasilcău, poet român din Chișinău, literat, eseist, traducător, îți spune că persoana sa nu are nevoie de niciun fel de prezentare sau de promovare. Și totuși dincoace de Prut ne place să ni-i apropiem și să-i cunoaștem pe scriitorii basarabeni. Autor a zeci de volume și literat în multiple ipostaze, Traian Vasilcău este membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova și membru al Uniunii Scriitorilor din România, ceea ce reprezintă recunoaștere și un standard de calitate scriitoricească certă. Mai mult decât atât, poetul beneficiază de titluri, de medalii și de onorante premii de recunoaștere a creației sale, ca de pildă, titlul onorific și medalia de *Maestru în artă al Republicii Moldova* sau *Premiul Național pentru Artă și Cultură* acordat de Guvernul Moldovei. O parte din volume i-au fost traduse în nu mai puțin de 18 limbi străine. „Traianus”, cum îl alintă pe poet, Arcadie Suceveanu, președintele US⁴ din Moldova, a fost sau este funcționar într-o instituție precum Primăria Chișinău, în tangență cu domeniul culturii și conectat la problemele lumii basarabene.

Am rămas cu sentimentul unei datorii neîndeplinite de când, cu câțiva ani în urmă, Virgil Șerbu Cisteianu (†) cu care am colaborat circa 10 ani la revista *Gând Românesc* m-a avertizat că-mi va trimite un volum sau mai multe, semnate de poetul basarabean Traian Vasilcău, căruia mă ruga să-i scriu o prezentare pentru unul din numerele revistei. Scrisesem despre cărți de: Galina Furdul, Nicolae Țurcanu, Victoria Fonari, despre proza academicianului Petru Soltan și despre evenimentele dedicate Limbii române de la Chișinău, conferințe, lansări de cărți, personalități etc. Ei bine, Virgil Șerbu Cisteianu s-a îmbolnăvit brusc și a murit, iar cărțile respective nu au mai ajuns la mine. Oricum el îmi vorbea și de cărțile altor basarabeni, dar în două rânduri îmi spusese de Traian Vasilcău. Șerbu Cisteianu își făcuse un obicei din a vizita în fiecare an Chișinăul și a sprijini pe cât se putea literați, oameni de presă, tineri, publicându-i în paginile revistei, căci sunt „frații noștri de acolo”. Iată-mă, de dată recentă, în posesia a două plachete lirice primite de la Chișinău

de la însuși Traian Vasilcău, poetul în cauză, *Al pietrei monolog* și *Lancea amurgului*. Pe foaia de titlu - Editura Print Caro Chișinău, 2021, la ambele plachete.

Volumele sunt bilingve: *Al pietrei monolog* conține 30-35 de poeme traduse și în engleză de Corneliu Tocan și se încheie cu postfața scrisă de însuși Arcadie Suceveanu, președintele US din Moldova, cunoscutul, valorosul poet de la Chișinău. *Lancea amurgului*, 50-60 de poeme traduse în limba italiană de Varvara-Valentina Corcodel e prefăcut de regretatul poet și academician Nicolae Dabija. Ambii exegeți apreciază elogios activitatea poetică intensă și bogăția liricii lui Traian Vasilcău.

Personalitate fulminantă, poet de mare sensibilitate, cu bogată manifestare lirică, așa cum transpare din poezia celor două volume, suflet tumultuos, versurile lui *Traianus*, cum îl alintă Arcadie Suceveanu, portretizându-l „în sepia”, te cuceresc din prima, fie că ești simplu cititor, fie că ești ochi și spirit critic. Se citesc ușor, sunt melodioase și plăcute auzului, se decriptează fără cifruri tipice liricii ermetice. Ce tip de poezie descopăr? Titlurile plachetelor atestă din start, flerul poetic al celui care știe și simte – precum Nichita știa că *pietrele zboară înlăuntrul lor* – că pietrele *monologhează*, că amurgul operează ofensiv, *cu o lance*. În accepția sa, lucrurile, stările, realitățile nu sunt pasive, nu rămân neclintite, dimpotrivă. În pagini dau de o poezie în formă clasică, construită în catrene, în ritm, muzicalitate și formă, tradiționale, melodioase (*Lancea amurgului*), fapt ce face versul plăcut

și ușor descifrabil. Dar, forma clasică include o problematică tipică modernității și neomodernității, căci poetul trăiește acut prezentul din ipostaza unui eu conectat la toate aspectele cotidiene, social, politic, istoric, cultural, religios.

În toiul existenței, fenomenalitățile lumii se manifestă tumultuos, dinamic, eterogen, iar eul se tânguie sau se bucură, cântă, se roagă, strigă, invocă divinitatea, mai rar este vesel. Poemele, în ansamblu, livrează mai multă melancolie decât bucurie. Un poem, „*Al pietrei monolog*”, pare o artă poetică, ce, într-un dialog al poetului cu sine, îi enunță „tarele”, potretizându-l cumva elogios pe cel ce, poartă în sine „un Prut de lacrimi plin”, este „de nedezlipit” de neamul său, nu poate fi „vânzător de sfântă vatră”, se resemnează și tace când este lovit de „cei fără de har”. Acest comportament indică o condiție poetică atinsă de invidii, de singurătate și marginalizare: „De vei pleca și-n alte țări cândva/Vrăjmașii rău te-or ataca în cete./Nu riposta. Trăiește-n lumea ta./Fii dragoste, chiar dacă-i greu, Poete!” își spune îndârjit sieși, poetul. (*Al pietrei monolog*). Poemele traianiene sunt despre singurătate, zburc, visare, fie că eul ascultă foșnetul vântului sau al plopilor, fie că vede seninul printre nori, sau că se întoarce în gând la modelul original al regelui-poet: „Când picură în suflet înserarea/Și-albinele din flori în stupi se-nchid,/ Zic: Doamne, Tu, care-mi cunoști cântarea,/Mi-e dor de harfa regelui David!” (Când). Și dacă existența seamănă cu un *drum al crucii* sau cu o *vale a plângerii*, eul triumfă în toiul ei peste tristeți și inconveniențe, cu un patetism liric ce-l definește.

Tumultul poetic vine din existența spectaculară a eului, din permanenta vibrație și implicare civică, iscând ecouri istorice, reverberații politice, sau cântece în notă de romanță, de rugă și incantație religioasă. Liniile liricii lui Traian Vasilcău, sau temele sale, detaliate mai jos se înscriu în tabloul liric basarabean. **Orizontul natal, supus schimbărilor**, turbură destinul comunităților și scot satul și individul din blândețea existenței tradiționale. Versurile lui Traian exprimă în forme diverse tema: „Noi, când am venit pe lume,/Casele erau de lut/Și în ele, puteam spune,/Dor cât ceru-a încăput./Lumea azi e mai crăiasă./Dar tot știe-al nostru cânt:/Casa noastră →

TEREZIA FILIP

⁴ Uniunea Scriitorilor

nu e casă./Da-i loc sacru pe pământ".(Casa noastră nu e casă). Tema spațiului natal este la poezii basarabeni un act de afirmare a identității naționale și etnice, o ancorare în istorie, în tradiție și în trecut. Poeme: *Implorare, De când, Cântec de Reunire, Odă limbii române, Cuvântul Patrie*.

Pregnantă în lirica basarabească, tema națională și etnică merge, în poemele lui Traian Vasilcău, mână-n mână cu nostalgia orizontului natal atins de schimbări, și cu elogiul limbii române, frumos definită poetic: „*Limbă, pajiste prin care/Pașii mei de domn se plimbă./Îngerii cu ea se-nmîbă/Fără nicio ezitare*.”(*Odă limbii române*). Cuvântul patrie sau țară considerat, chipurile, desuet e asociat ipostazei materne – limba este maică, mireasă, dar, (*Cuvântul Patrie*), într-un imaginar ce amintește de Grigore Vieru. Multe poeme ating felurit tema etnică și națională.

Singurătatea, temă majoră, romantică și modernă deopotrivă, n-a ocolit pe niciun poet, clasic sau modern, ea înnoiește poezia și îi face pe autori celebri: „*Cui îi trebuie-un poet/ Care-n cor demult nu cântă?/N-are blat, ca un ascet,/Numai o nădejde sfântă./Și nădejdea-l ține viu/Și-l hrănește, și-l adapă,/Și de-un nevăzut tîrziu/Îl tot scapă, îl tot scapă...*”(Cui îi trebuie-un poet). Condiția poetică îl diferențiază de mulțime, prin însușiri ce nu-l fac fericit pe poetul născut din lacrimă. Un poem, *Eu nu sunt ca voi* îl distinge pe poet de semenii, prin tristețe și răul de lacrimi, dar plînsul său nu e doar tânguire ci o formă de luptă și de protest. **Singurătatea și vacuumul existenței**, temă a neomodernității se află în nouă poeme de tip neomodernist (*Singurătate I, II, III*), care vehiculează tema creației, a singurătății și suferinței, a vecinătății angelice a poetului, a lui Dumnezeu, a tăcerii sau a amintirilor, toate, surse de poezie iscată din melancolie și din reveriile toamnei.

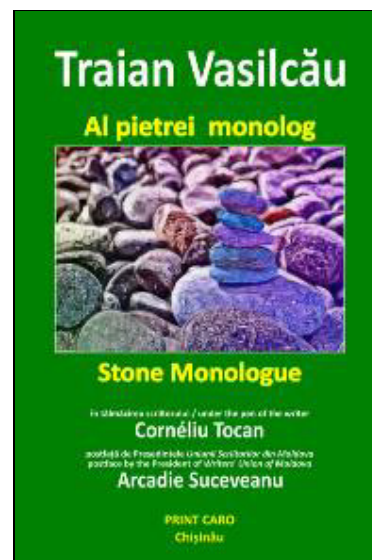
Poetul, acompaniat de formele singurătății, citorește cetăți de cuvinte sau este cititorul el însuși de ele, este diferențiat și izolat de ceilalți (*Noi nu suntem ca ei*), căci nu aleargă după glorie efemere, ci îndură singurătate, tristețe, izolare.

Vizitat de o stranie instanță feminină care-i nutrește visele și singurătatea, poetul pare un protejat al sorții sau al Poeziei înseși: „*La mine vine zilnic. Din Mila veșniciei/Mi-a transferat în suflet grădina bucu-*

riei./La mine vine zilnic și-mi dăruie întruna/O dragoste din care trăiesc și eu și luna/Și stelele, și vântul, și clipele acele./Când ea parcă lipsește din cânturile mele./La pieptul ei mi-i bine, acolo aflu casă./Știind că decât dânsa nu-i nimeni mai frumoasă.”(Cîntarea ei). **Conectat la actualitate**, el resimte drama țării sale, un acut simptom de pustiire, specific țărilor din est: „*De-atîta clopot sunt baladă/ Și-n fața casei stau plîngînd./S-au copt gutuile-n ogradă/Și, neculese, cad pe rînd./De-atâtea vetre părăsite/Prin mine mări de plîns vuiesc./O, Țara mea, în tine, sfinte,/Numai mormintele sporesc!*”(Pustietate). Alte versuri vizează tânguioș, dar și ironic și jucăuș, „operațiunea” de azi din est: „*Pacea-i o clipă, restul e război!/De cînd există rusul pace nu e!/,Ce nu ni se supune e gunoi!/Ce nu-i al nostru, zăcîr*,e ciujoi!**”(Ne răzbunăm pe toți ce vor în UE!).(Despre basarabeni). Decriptat în cele două plachete, **visul poetic traianian ar fi un real coeziv, o lume încheată de altruism, de bunătate și înțelegere** a semenului. De aceea rugile poetului jinduiesc valori creștine: „*Doamne, învață-mă să nu urăsc./Nu vreau să mă faci Mare în cetate./Ci dă-mi în loc de ură Bunătate./Chiar și cînd ai mei frați mă răstignesc.*” Poezia sa, plîns sau cânt de tristețe, reprezintă un fel de eliberare a eului și de mîntuire, iscate din iubire de semenii, precum în acest poem: „*Pierzării noi îmi jinduie privirea./De ele să m-ascund, cîtez în van./Dar revărsîndu-mi plînsul în ocean/Simt că-s salvat. Și-n față văd iubirea!*”(Văd). Umanitatea e invitată permanent la iertare și comuniune, căci înțelegerea alterității, a tristeții și singurătății celui alt este tîmăduire, ea face puternice societățile și comunitățile. Multe poeme în tonalitate de rugă, de cântec duios fie plâng defecțiunile lumii, fie propun vindecarea prin bunătate, înțelegere, iertare, într-o **lirică etică și creștină**. Invocate constant, *duioșia, iubirea de aproapele și trinitatea bine-adevăr-frumos* aduc în poeme ceea ce se invocă în ritualul liturgic – „*mila, viața, pacea, sîntătatea*”. Poezia lui Vasilcău capătă astfel și valoare ceremonială.

În cele 90 de poeme, găsesc o voluptate a melancoliei, o tristețe romantică sau socială, o sensibilitate

* „...cuvinte din limba ocupantului rus, specifice numai lui”, notează poetul la final de poem.

acută la toate defecțiunile lumii, o plăcere a evadării eului în vers, iar această conexiune cu totalitatea lumii este a unui liric cu intensă dragoste de viață, cu o vitalitate debordantă, și contaminantă. Arcadie Suceveanu laudă râvna poetului și bogăția temelor din poezia sa, faptul că scrie și publică „într-o ritmicitate aiuritoare”, Nicoae Dabija observă că Traian este un înșingurat învidiat de confrăți, ceea ce reprezintă „semnul unui poet valoros”. Geo Vasile îl consideră cel mai bun autor de poezie religioasă.

Poezia sa este un **exercițiu al purificării** pe care eul îl ceremonializează clipă de clipă. Câteva poeme în notă nichitiană invocă ipostaze angelice, momente de singurătate, într-o gesticulație de purificare și eliberare, raportarea la cer, la Dumnezeu și deplângerea propriilor erori: „*Bineplăcut să fiu, Sfinte Părinte,/ M-am tot luptat,/Căci mă mucea cu silă și fierbinte/Vechiul păcat.*”(Spovedanie).

Condiția de fiu, sau de **fiu risipitor** inspiră tonalitatea unor poeme: „*Sub ascultarea tatălui mi-i rana/Din care psalmii dragostei răsar./Pe ramul lor e-o pasăre orfană./În fața ei Dumnezeu iese altar.*”(Sub ascultarea Tatălui).

Traian Vasilcău se află pe linia a ceea ce aș numi **componenta răsăriteană a poeziei românești** în linia ei duioasă, melancolică, prezentă la mai toți liricii basarabeni. Și totuși dincolo de melancolie sau de tânguire stă, în chip paradoxal, bucuria poetului de a fi, de-a trăi în lume. Amestecul de stări, de rugă ardente, de îndemnuri și căințe vine în lirica poetului basarabeian din tumultul reverberat al existenței.

Revelații lirice

sub sfeșnicul cugetării

Efulgurațiile lui Teofil Răchițeanu, titlu sub care autorul reunește la sfârșitul anului 2022 (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca) 1336 de catrene, s-au prefigurat din volumele sale anterioare, mai ales din *Efulgurații* (din *vechi scrinuri adunate*) – 2008; *Ultimele catrene* – 2018; *Efulgurații* (Addenda) – 2021; *Efulgurații în zig-zagul gândului* – 2022 și *Efulgurații – Sentimente cu poeți* – 2022.

Este vorba aici, de la început până la sfârșit, de străluminări lirice, sacralizate în meditațiile solitudinii, statorniciri perceptive ale unei lumi care reușește să se esențializeze, să se purifice în existențialul eremit al poetului în pacea și în răcoarea Munților Vlădeasa (*Întinsă, Marea-de-Amar/ N-avea nicăieri hotar./ Veni Dumnezeu: țărnu/ Mă făcu ei împrejur* – 286, I).

Reflecțiile lirice ale poetului Teofil Răchițeanu se înscriu categoric în istoria bogată a speciei; de la robaiatul lui Omar Khayyam, la epigramele lui Marțial, la catrenele filosofice ale lui Hume și până la cei care astăzi mai practică conciziunea ideilor în patru versuri.

De fapt, catrenul s-a împăcat și cu cinismul epigramei, și cu umorul lui Păstorel.

Poetul de la Răchițele își aduce lumea în catren: lumea de azi, cu eterne slăbiciuni și temeri: *Târziu era în gând și-n amintire/ Și lângă mine tu, doar tu. Iubire,? Blând soare ostent și blând erai/ Și cu tristețea ta mă luminai* – 222, I).

Cel mai adesea, poetul își scanează destinul, datul lui și al lumii (*Viața mea doar cât o clipă/ Cât o zbatere de-aripă/ Cât o frunză-n vânt prin toamne - / Pentru ce ne-ai dat-o, Doamne?* -4, II; *Când venim, venim de unde?/ Când plecăm, plecăm spre unde?/ Nesfârșit mister-acesta/ Poate-l cineva cuprinde?* -481, I), dar și existența în doruri (*Ceru-n munți – mare de-azur,/ Ca o navă pe el norul/ Și în ea – timonier/ Înspre ce tărâmur, dorul?* -65 II), în puritatea iubirii (*Și-am adus din munți un râu,/ Dragii mele l-am pus brâu,/ Și doi fragi din deal din vie/ I i-am făcut sâni*

sub ie... -76, II), a rememorării (Și cum stam sub măr, căzând/ Dalbe flori în risipire./ Adormisem întru a/ Chipului ei amintire – 197, II) sau, în semnificative cugetări cu adânci reverberări folclorice (*Frmuseși o sută, o mie/ Geaba mi le dați voi mie!/ „Dacă nu e cine nu e,/ Cine este să nu fie!”* -199, II).

De fapt, în lumea poetică a *Efulgurațiilor* lui Teofil Răchițeanu ecurile folclorice ajung și ca idei, statornicite de doinele și baladele încă vii în Apuseni, dar și în expresie; universul reflectărilor și al reprezentărilor folclorice, fiind sprijinit pe o îndelungă mitologie și filosofie de viață, rămâne referențial chiar și dincolo de poezie – în substratul gândirii profane. Iată, de pildă, ecouri de bocet (*Ci nu-i modru, Doamne, nu/ Cum cade frunza-n codru/ Și s-așterne toată-n vale/ Strat de moarte, strat de jale...* - 6, III; *Băciuțul meu dus în Rai,/ Turma jelindu-l pe plai/ Și eu, miorița lui,/ La mila străinului...* 334, I), imagini rustice (*Clatină-se, bătrâni, codrii/ De un nu știu ce dor grei/ Parcă trece prin ei, tână, / Horind, Petrea lui Andrei* - 213, I).

Contemplativ între cer și pământ, Teofil Răchițeanu face totuși în sumar o distribuție a subiectelor în șapte capitole: I. În zigzagul gândului; II Cu doru și dragostea; III Frunze. Catrene cu toamnă; IV Catrene cu Iancu; V Catrene cu poeți; VI Inscriptii și efigii; VII Poesia, Poesia – deși capitolul al

Arcadie Răileanu, Urme

V-lea, mă grăbeam să cred, ar fi putut să primească și catrenele din capitolul al VII-lea.

Și totuși, poetul le așază în capitole distincte: Catrenele cu poeți sunt efigii emblematic și elegii ale unor nume memorabile (Eminescu, Blaga, Bacovia, Vineanu, Stelaru, Emil Botta, Arghezi, Pillat, Bogza, Gh. Pituț, Ioan Alexandru, Nichita, Blandiana, Baconsky, A. Rău, Dosoftei, Magda Isanos, Ovidius, Villon, Rilke etc.: *Ci doini, doini, doini,/ Pătimi și asfinți/ Și zidi-și trainic mormânt,/ Sfânt, la sine-și în cuvânt* (66,V – lui Cezar Ivănescu).

Ulimul capitol, însă (șapte catrene), conchide formulând crezul poetului în poezie nu spre a o conceptualiza, ci pentru a și-o asuma ca atare și a se statornici în ea: *„tristețe-nsorită, fericire ce doare./ Și niciând și niciunde vindecare nu are”* (2.VII).

Iar într-o sintaxă poetică transilvană a anilor șaptezeci, care încă mai adie cald în versuri răchițene, autorul se mărturisește destinal în spiritul simțirilor alese: *Poesia, Poesia,/ Mie, zilnic, liturghia/ Ce îmi nopțile-nziuează/ Și îmi zilele-nnoptează* (4,VII), ca în ultimul catren al *Efulgurațiilor*, în *Epilog*, poetul să nădăjduiască teofanic și se confeseze totodată smerit: *O mie și... catrene-am scris. Nu am/ Putere pentru altele, că nu-s Khayyam/ Și har nu am cât el. Poate-s, mă tem/ Doamne, al Tău, aici, final catren...* (7.VII).

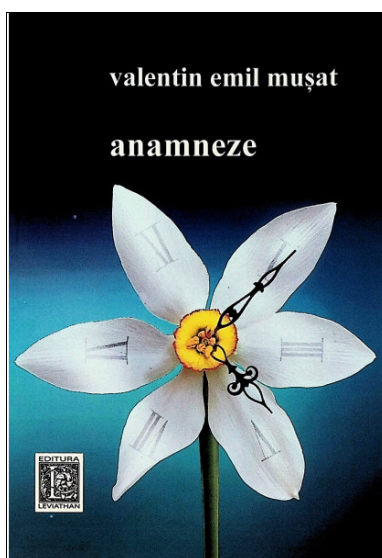
De aceea cred și de data aceasta că, tainic, fiecare scriitor – poet, prozator, dramaturg –, deși își iubește toate cărțile, ține una, nemărturisită, mai aproape de sufletul său.

IULIAN CHIVU

ADIERE SUBȚIRE POEZIA

Nu-mi mai amintesc precis când am scris – să fi fost așadar atunci o recenzie, cum se spune, de întâmpinare ? - despre o carte de versuri a lui Valentin Emil Mușat, să fi fost oare atunci prima lui plachetă? Știu însă că îl prezenta elogios marele scriitor (Dumnezeu să-l ierte, ne știam bine, acum a plecat!) D.R.Popescu; deja fusese recent ales academician și, apoi, numit director al Editurii Academiei Române. Poemele erau, s-o spun pe scurt, frumoase, nu se comparau cu prozele, de multe ori, să spun astfel, insipide ale optzeciștilor, atât de laudate în acea perioadă, în care luniștii, astăzi mulți dintre ei uitați, făceau, împinși generos în frunte de către eminenții lor foști magiștri (observ că, nu de mult, unul dintre aceștia și-ar fi făcut o decentă „autocritică,„) ocupau, ca să spun așa, „epoca,„. Cred că, fără să vreau să mă laud (îndemânarea cronicarului ce eram nu a fost niciodată întâia pe,, lista,, mea, am fost preocupat de atâtea, vai, teorii abstruse !), am strecurat cronică în cauză în volumul **Apologii & navigații** (Eikon, București, 2019)

Nu de mult primesc însă o nouă plachetă lirică a lui Valentin Emil Mușat, intitulată așa-zicând cvasimedical **Anamaneze** (Editura Leviathan, București 2023), autorul voind a arăta (a înfățișa astfel, înfățișarea indicând, se știe, *fenomenul*) că termenul, departe de a semnifica un iatroaspect e, mai degrabă liric și, prin aceasta, ușor filosofic: ar fi așadar vorba de „reamintirea” , „de reminscența” prin care **ideea** (platonice) dintr-o ființare anterioară a ființei poate fi mistic (și totdeauna liric) contemplată; rescrisă, adică refăcută ca scriitură. Această „Vale a plângerii” (poemul e excepțional, trimiterea la murul ce a rămas după ruina Templului de către năvala și, apoi, cotropirea islamică poate fi luată aci, dacă vrei, un pic relaxat, deși trâmbița va fi sunat, suflutele arse strigau și dureau ca un aforism de Cioran). Poemul e, nu exagerez cât de puțin, repet, minunat, mireasma de aur și tămâie a **Sfintei Scripturi** se resimte printre rânduri: „n-am mai suflat în trâmbiță și n-am strigat/din pielea tobei am răsucit coperta/cocoșul negru nu a mai

cântat/spre nicio dimineață sveltă/în piața plină de calici și de domnițe/venit-au marii croitori să taie/acelor nenăscuți printre momițe/și să-năsprescă mătrăguna de pe straie/adorm în fânul nopții cu miros de stele/și e târziu și caron nu mai vine/și-n tâmpile valurile mai rebele/se sparg de litere-n ruine/și leapădă-n auz iertata castitate/cu pașii leneși pe nisip/tăcute ca singurătatea/din îndârjirea lui sisif/în valea plângerii e toamnă/și peste toate trece umbra lui emil cioran/de ce cobori din mine în icoană/pe drumul spre damascul meu sărman?” (**în valea plângerii e toamnă**).

Criticul literar Cosmin Tuchilă, care recenzează volumul, înțeleg, din conducerea editurii, nu mă dezmente : nu va observa mai nimic din spiritul ludic al optzeciștilor, lipsește va să zică parodia și duhul cinicoprozastic mușinist, „revărsarea brutală a realității” pe care prefațatorul o invocă n-o văd, ce-i drept, după cum aceasta lipsea deja și la luniștii, unde era înlocuită de un cotidianism fără sare și piper, mai rău, chiar fără „ironia distrugătoare”. Într-un poem **leviathan**, dedicat prin titlu, ca o conțentație gazdei editoriale, poetul rimează virtuos o „autobiografie,, spirituală fictivă, „erudite” camuflată, spre a-și ascunde astfel sentimentalismul, căderea în lirismul teatral alinător: „fugita-au comediantii și din strapontine/fără de măști la scena goală ce își joacă rolul/privesc înfășurați în grelele cortine/pe catafalcul clipei cum măriia sa actorul/și doarme dus într-un recviem/întreaga recuzită de tăcere/pe

care preschimbă-n carpe diem/o molfăie în burgul știrb norodul/îmbracă mâinile tunica sa medievală/din evanghelii fug arhanghelii răzvrățiți/ și parcă pentru-ntăia oară/și ies din minți și îngerii sfrijiți/cadavre de idei duhnesc pe țarmul clipei/spălate de reflux în agonie de mister/spre orizont se-ntrezărește aripa risipei/și atlantida care urcă înspre cer”. Ceeace nu se va întâmpla, ca să spun astfel, în poema **definitiva plecare**, unde nostalgia, o anume melancolie thanatică nici chip să se ascundă , eros și thanatos au fost dintotdeauna, în pantheism, frați : „Sunt chiriașul unui vieți de împrumut” (Doamne, dar e aici ceva din cântecul marilor desperați și actori Dinică și Ștefan Iordache!)/„plătind cu ortul drumul către casă/ce poate fi întoarcerea-n mormânt/în voalul de țărână drept rochie de mireasă?//voi fi un lan de in când am să tac/scăldat de ploi și liniște cuminte//și rispit în sevele unui copac/văzduhul voi străbate cu miresmele cermite//dar uneori voi bate ca și vântul în fereastră/și n-am să mă mai poate întoarce lângă tine/se lasă iarna-n lacrimă albastră/și nu voi ști dacă ți-e rău sau bine”.

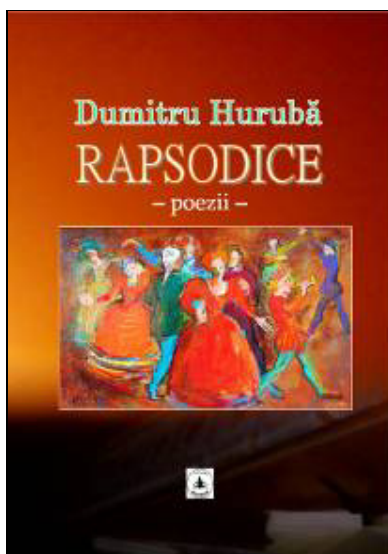
Dacă, spuneam în recenzia aceea de demult, un filosof tedesc, pornind de la Hoerderlin, va găsi în destinul poeziei urmările izgonirii din lume a zeului – o relegație ce aduce peste aceea timpurile sărace și înserarea nesfârșită – poezia de azi e primejduită, credea atunci și D.R.Popescu, de o altă destrămare a timpului: e timpul deriziunii, al batjocurii, în înnoptarea zeului a apărut acum „traficul degradingolat de idei, schisme și isme,„. A apărut se mai poate spune, „Nihilismul”. Dar „să înceapă, cumva de la Vălenii din Deal și Munte o restaurație, o restaurare a continentului scufundat?” se întreba, nu fără optimism, D.R.Popescu. În noua sa plachetă de poeme, Valentin Emil Mușat reia, precum în poema **În căutarea timpului pierdut**, tema timpului ca amânare, a procrastinației – ce să faci cu timpul , nu-l prelungești, încerci oare să-l întârzi, să-l încetinești ?; să trăgânești „învelirea,, „finală, „cu noapte”, cum ne împacă undeva Valentin Emil Mușat ? : „ghemuit în calul troian cu gândul pe tășul spadei neîncercate/aștept dimineața și numai →

A.I.BRUMARU

PE FRECVENȚA UMORULUI...

...Ultimul volum semnat de Dumitru Hurubă conține poezii în vers clasic, în care abordează o paletă nuanțată de tematici lirice (de la pasteluri la poezie filozofică ori de profundă spiritualitate), poeme care-i reflectă crezul artistic și stilul devenit deja inconfundabil, autorul dovedind nu o dată cât de complex este acel laborator lăuntric, respectiv, cel care a putut concepe scrieri ce au contribuit la schimbarea traiectoriei literaturii satirico-umoristice. Căci, aceste versuri denumite „rapsodice”, caracteristice prin bogata fantezie ori prin discretul sentimentalism al autorului, evoluează de la sentimentalismul clasicilor către o poezie impregnată de un umor parodic, (auto)ironie și ușoară melancolie: „Dar ședeai după perdele/ Neagră-n suflet și la păr,/ Și mâncai la merdenele/ Cu așa numitul văr...// Stau dulăii să-mi distrugă/ Giaca nouă, de import - / Aia cu firet și glugă/ Refuzată la export...// ...Amintirile ne latră,/ Iar cărarea s-a îngustat!/ Acum e pustiu la șatră - / Chiar și haita a plecat!” (Cântec de șatră, p.50) sau: „Cu mintea mea naivă/ Rămășă-n altă eră,/ Căzui în recidivă/ Convins de o himeră;/ Pornisem escapada/ Urmat fiind, ca să vezi!/ De Albă ca Zăpada/ Și șapte... amorezi.” (Aiureală, p.52).

Nu toate poeziile erotice au nuanțe satirice, iubirea de odinioară stârnește amintiri puternice la această vârstă, în care poetul își presimte plecarea: „E noapte, Doamnă, seară bună/ Că nu știu dacă mai revin!/ Și latră câinii a furtună/ Încât, mă simt ca un străin:// Și plec spre nu-știu-care zare,/ Tot trist și singur cum am fost:/ E drumul meu către pierzare/ Prin viața, oricum, fără rost;” (Plecare, p.14). Cuvântul „plecare” are dublă semnificație, poate fi înțeles atât ca

referire la sfârșitul unei relații în care poetul nu s-a simțit fericit, ci „trist și singur”, semn al neîmplinirii prin iubire, dar și ca referire la plecarea dintr-o viață „oricum, fără rost”, în moarte... Și uite așa, cu astfel de efuziuni lirice, avem ocazia să descoperim că și umoriștii pot fi uneori... triști, că și aceștia sunt atinși de săgețile lui Cupidon, de data aceasta însă pare-se că săgețile au fost înmuiate în otravă și fiere, aducându-i suficientă suferință încât să exclame că viața este „fără rost”... Ba chiar se confesează iubitei că „Speranța-i de culoare sumbră,/ Iar chipul tău e un altar;”, semn că doar prin iubire viața capătă sens, doar astfel ființa se poate desăvârși, împlini... Ei bine, oricum am socoti iubirea, aducătoare de fericire ori nefericire, ea a jucat și va juca veșnic pe lume un rol pe care niciun alt sentiment nu-l joacă, iar acest lucru l-a experimentat și umoristul în discuție.

Mai mult, remarcăm în poeziile din acest volum o viziune mai puțin luminoasă, mai sumbră asupra vieții, comparativ cu ce ne obișnuise autorul, consecință posibilă fie a unor trăiri

personale: „Toate cele sunt pe ducă,/ Și la ce să le rețin?! Viața însăși e caducă! Și greu de trăit din plin!” (Din viață..., p.88), fie a lucidității cu care poetul observă și analizează existența într-o societate aflată în declin: „Viața-i o romanță proastă/ Prea adeseori absurdă,/ Soarta, și așa nefastă,/ E și oarbă și cam surdă;” (Romanța, p.86).

Întâlnim în volum și poezii în care poetul critică într-o formă zdrobitoare decadența moravurilor societății: „Cum joacă lumea asta teatru,/ Constată filozofic Bulă;/ Credița multora e nulă,/ Și-ar fi de mers la psihiatru;” (La liturghie, p.20) sau: „Și-o cam dăm pe arătură/ Cultivați și educați,/ Răi de lucru, buni de gură,/ Unii chiar mai... sclerați;” (România educată!, p.48). Nu este de mirare că, trăind într-o astfel de societate marcată de tendințele individualismului, lipsită de valorile și idealurile spirituale, dorește să se reîntoarcă la acea lume cu iz arhaic, cunoscută în Călnaci, satul copilăriei sale: „Mi-e dor de satul meu - Călnaci/ Cu zbor de rândunele - / Cu turmele de oi și vaci/ Suind spre Făgețele;/ Mi-e dor de clăci de secerat/ Umplând întreg versantul,/ De-al călnăcencelor cântat,/ De Nuțu - muzicantul...” (Nostalgie, p.90).

Alteori însă, pentru a evada dintr-o lume apăsătoare, cenușie, imaginează o idilă-escapadă în Parcul Dendrologic, apelând la diverse motive (al lunii, al nopții, al nebuliei ș.a.), conform concepției sale romantice, care pune accent pe exprimarea subiectivității, pe exprimarea trăirii eului, natura nemaifiind peisaj sau simplu tablou caracterizat de pitoresc, ea devenind stare de suflet: „Vino, și-n lumina lunii,/ Tu mireasă și eu mire,/ Hai s-o facem pe nebuni! Într-o tainică →

DOINA BĂLȚAT

ADIERE SUBȚIRE POEZIA

→ochiul clipește din spate/în jurul meu o lume bizară/scormonește cerul fără de steaua polară/zodierii bat în țingiri, mulțimea-i în hore/și peste turle croncâne lacome ore/cioclii culeg spânzurați din măslini/îngândurați heruvimi/nu se mai frânge pe masă o pâine/și vinul duhnește a sânge/scara-i pustie și nu mai coboară/de sus

așteptatul spre seară/a ruginit balanța și nu se înclină/a negură sau a lumină/din auz a fugit și ecoul în undă/arca vestită în lacrimi scufundă/sterpele scoici desfăcute pe țărnușul pustiu/veghează somnul eroului viu/iar umbra statuilor toate/se învelește cu noapte”(astăzi poștașul nu vine).

O definiție, ca să zic așa, a poemei, de regulă a poeziei, superbă pot spune (vezi „adiere subțire de rune”), produce Valentin Emil Mușat

în arhipelagul risipirii: „nimeni nu te mai strigă și bocetul stins/peste aripi de vânt peste câmpul abia nins/privirea întoarsă spre ieri/te poartă către nicăieri/fără de limbi ticăie ceasul/când să te oprești/și unde ți-e masul?/prin hățș de negre nuiete/dansează cuvintele preschimbate în iele/sub norii privirii zodierii miopi/sapă poemului gropi/se va mistui trupul lor și din toate rămâne/adiere subțire de rune”.

iubire!!/ Hai în Parcul Dendrologic/ Și în stare de fantome./ Să ucidem tot ce-i logic./ În virtutea vreunei gnome!!/ La a veșniciei poartă/ Și, deci, în lumina lunii./ Să sfidăm noroc și soartă./ Și s-o facem pe nebunii!" (Vino!, p.70). În lirica hurubeniană, natura este un mijloc prin care eul liric își exprimă sentimentele, mișcările elementelor naturale exprimând dinamismul trăirilor umane; de aceea în poezia acestui autor iubirea și natura vor fi în strânsă legătură, iar decorul este frecvent Parcul Dendrologic, referirile la *trecutele iubiri* trimițând mai totdeauna la satul Călnaci.

Luna însă, acel astru care veghează noaptea cu vraja ei sporită, apare în mai multe ipostaze, și aceasta în strânsă legătură cu stările eului liric: „Și-n seara-aceea-n care lunar/ Părea o zdreanță printre nori./ Sinistru mai suna Gorduna/ Și producea în Parc fiori...” (Gorduna, p.26); „Jeșea de după blocuri luna./ Un astru trist, portocaliu./ Lătrat de câini, ca totdeauna./ Când trece câte un chefliu;” (Romantica așteptare, p.28); „Lună, ca o portocală/ Refuzată la export./ Astru ca un cap de mort/ Și prezență ilegală./ Copie de dermatină/ După un model străvechi./ Când mai fereceai perechil/ Scoase de la naftalină;” (Supărare, p.66); „O Lună plictisită/ Coboară spre Apus/ Și nu e dichisită/ Ca-n vremuri ce s-au dus;/ Ci este belaliel/ Un astru în declin/ Și pare o lămâie/ Cu miezul de pelin;/ Mai poți să fi romantic/ Crezându-te poet./ Ori să gândești pedantic/ Sub Lună de... oțet?” (Sforărie?, p.68).

Nici natura nu mai este ce a fost, este una indecisă, amestecată, în concordanță cu trăirile confuze, nelămurite ale oamenilor: „...Iarăși norii se îmbumbă./ Atmosfera-i găgăuță./ Vântul a-nceput o rumbă./ Ca o sârbă în căruță!/ Plouă? Zici că e ninsoare./ Ninge? Ai jura că plouă!/ E ușor să pui prinsoare/ Că-s de vină amândouă!” (Pastel de sezon, p.59) sau: „Dar Iarna asta e o Toamnă./ Un anotimp urât, în plus./ Un cenușiu care înseamnă/ Că orice logică s-a... dus!/ Chiar Timpul e o corcitură./ Și e căldură-n loc de ger./ Înseamnă că-i o făcătură/ De la Pământ până la Cer!” (Ar trebui..., p.60). Se poate și invers, nu doar „de la Pământ spre Cer”: „Sudul e de Primăvară./ În Ardeal e viscol, ploi.../ Plouă zdravăn de cu seară./ În zori e îngheț și sloi;/ Ba mai

e și câte-o bură./ Ca să fie lucrul sfânt:/ Este clar harababură/ Și în Cer ca pe Pământ!” (Poem cu timp, p.44). Despre vreme și schimbările climatice ce să mai vorbim? Ne lămurește într-un mod convingător chiar poetul în poezia „Starea vremii” (p.72): „Nici nu plouă, nici nu ninge./ Vremea-i o harababură.../ [...] Ziua pare o mulatră/ Zămislită dintr-o gripă;” stare de fapt pentru care nu se pot depune reclamații, autorul oferindu-ne în schimb sfaturi-explicații... subiectiv-ironice: „Poți s-o faci pe supăratul./ Poți să strigi spre cer mirarea!/ E pustiu Dispeceratul/ Cât e de imensă zarea;/ [...] Responsabilul cu timpul/ E la curs de reciclare/ Drept urmare, Anotimpul./ Are-apucături bizare”.

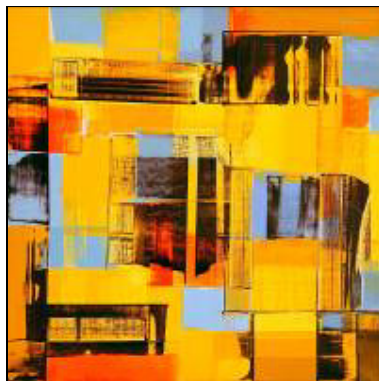
Dumitru Hurubă nu face întotdeauna filozofie, el meditează deseori în chip liber, într-o manieră poetică-filozofică asupra unor teme, cărora nu încearcă să le propună o soluționare, ci pe care le invocă sub impulsul subiectiv, primordial al uimirii: „Doamne, ce vreme./ Doamne, ce vremuri./ Că ai a te temel/ Să te cutremuri!/ Dar ce-nstrăinare./ Și ce mătrăgună!/ Ce instincte primare./ Ce lume nebulă!” (Cronică la zi, p.89).

Poezia care deschide volumul este una de meditație, viața este, așa cum sugerează titlul, o „Cursă cu obstacole” (p.5), în care zilnic „Murim puțin câte puțin”, autorul sesizând în tot acest timp unele neputințe „Între idei și vreun gest/ Apare câte-o discrepantă”, constatări încărcate de tristețe „O, Doamne, anii când trecuți?/ Suntem bătrâni, înstrăinați”, căci și iubirile de odinioară („afecțiuni de altădată”) au căpătat „gustul vinului amar”, devenind simple capitole ale basmului „a fost odată”. Așadar, „zilnic trecem câte-un test/ De rezistență,

de speranță...” și constatăm, asemenea autorului, că nu am trecut prin viață, ci viața a trecut prin noi, remarcând totodată și faptul că autorul a folosit persoana I, plural, el considerându-se un exponent al umanității care își conștientizează limitele, zbaterile și neliniștile inutile, la care „Zâmbește Moartea într-un dinte”.

Moartea apare de fiecare dată personificată în versurile sale, dar o poezie anume îi este dedicată în totalitate, o poezie de tip descriere-portret care în loc să înfloreze ori să îl înspăimânte pe cititor, îl binedispune, dovadă a măiestriei satirico-umoristice a autorului: „Veni Una într-o seară./ Numai dinți și maxilare./ Și mi-a zis, încă de-afară:/ - Vreau o noapte de cazare!/ - Bine, am răspuns, o noapte./ Cu plecare dimineată!/ Că, din câte știu, din fapte./ Hrana ta de bază-i... Viață!/ Văd că ești cam ciolănoasă./ Ai în loc de ochi găvane./ Iar pe umăr ții o coasă - / Pentru când te ia cu toane?/ Dar să nu avem discuții/ Nici de viață nici de soartă./ Ori de niște persecuții./ Ți-azvârl coasa peste poartă!” (Verdict, p.47).

Dumitru Hurubă tratează și teme etice, criticând ambiția nemăsurată, prostia, avariția, ipocrizia, prețiozitatea doamnelor închipuite, parvenismul într-un mod tolerant și cu umor, uneori chiar cu umor aluziv: „De unde vii-n această lume./ Ce barză proastă te-a adus?/ Îmi pari produsul unei glumel/ Găsită la un preț redus;/ Ești verva personificată/ Și orice-n viață poți avea - / Destinul te-a făcut bogată./ Dar minte a uitat să-ți dea;/ Realitatea-i zdrobitoare, Prostia nu prea are leac.../ Măcar e bine că nu doarel/ Și-o poți considera un fleac.” (Barză proastă, p.29). Dar sunt și situații în care tonul e mai sever, poezia este o adresare directă, devenită satiră, atunci când critică decadența moravurilor (în viața publică sau privată) într-o formă zdrobitoare: „Treci prin viață ca o umbră/ Cufundat în ignoranță.../ Existența ta e umbră/ Și lipsită de substanță.../ Hoinărești pe văi, pe dealuri./ Ori prin locuri neumbrate./ N-ai noroc, n-ai idealuri/ N-ai nimic și n-ai dreptate!” (De existență..., p.22) sau: „Nu știam că-i o capcană/ Râsul tău de om tâmpit./ De ascuns după o dugheană/ Cu scop bine definit;/ Cu nevinovatați mutră/ Și cu ten de îngeraș./ Nu credeam că poți fi cutră/ Și un priceput pungaș;” (Invectivă, p.43).

Arcadie Răileanu, Ferestrele timpului

Apărător al idealurilor umaniste, el ia peste picior întregul spectru al slăbiciunilor omenеști cu mijloace comice și jocuri originale de cuvinte, umorul devenind un indiciu al prezenței de spirit a acestui scriitor realist, care pune sub lupă societatea din timpul său, dar pe care o prezintă... ironic: „*Lume-n nebunii expertă/ Și în tot ce-i fără rost,/ Prea sunt multe minți inerte/ Ce gândesc îngust și prost; // Lume,-n multe cele hădă/ Cu frumosul întinând,/ Lume plină de obidă,/ Însă, diavolesc zâmbind...*” (Lume, lume!, p.83).

Nu este o ironie mușcătoare și impregnată de pesimism, dimpotrivă, într-o formă alegorică, face o critică nimicitoare a societății resimțite ca incorectă, defectuoasă, reprezentată de persoane, instituții și mentalități: „*Iarna asta copiată/ De un xerox reciclat,/ Pare-o ordonanță dată/ De-un guvern remaniat;/ Dar un corb, părând pe fază,/ În frac negru, papion.../ Scurt și clar parlamentează:/ - Iarna asta-i ghinion!/ Coalitia-i salvarea!/ Ghionoi și țărци și ciori,/ Hai să ne salvăm onoarea/ Colorați în tricolori!*” (Fabulă... rasă?, p.58) sau: „*...Apărură mii de găze - / Regimente de infern,/ Cu înepături de-accize/ Preluate din guvern.../ [...] Vesele și prietenoase,/ Și colege de... partid,/ Muștele, părând nervoase,/ Se înfruptă-n orice blid;*” (Poem de Martie, p.35).

Aceste tare sociale sunt raportate la un ideal, căruia nu-i corespund, umorul ironic nefiind altceva decât un vector al satirei. Poetul insistă asupra singurei conduite posibile: retragerea de pe scena vieții și transformarea într-un spectator detașat, rece și ironic: „*A căzut întâia brumă,/ Toamna a intrat deplin,/ Politrucii ne îndrumă:/ - Încă nu-i paharul plin!/ Noi ne batem în discuții/ Gata să ne sfâșiem,/ Dar o facem pe hirsuții/ Doar ca să impresiionăm...*” (Stare, p.93).

Mai exact, poetul zugrăvește în mod realist un tablou al timpurilor pe care le traversează: „*Și multe par cuvinte sacre/ Rostite-n ton evlavios,/ Pe când sunt certe simulacre/ Când totul e cu susu-n jos;/ Minciuna e cuvânt de bază,/ Iar jurământul sun-a gol,/ Nemernicia stă de pază/ Să dea escrocilor obol;*” (Lumea în mers, p.15). Critică fără menajamente anumite aspecte ale literaturii contemporane, punând noi accente în

stilul satiric, caracterizate prin virtuozitate și ironie elegantă: „*La poezi orice idee/ E tradiție din veci,/ Ca din două-trei condeie/ Să rezulte un ghiveci;/ Totul e filozofie,/ Totul e profund și grav;/ Deși-i des plastografie/ Din tradițional nărav...*” (Poetică, p.33).

Alteori îi sancționează pe cei care ignoră ori disprețuiesc limba acestui neam: „*A nu iubi limba română,/ Să nu te superi, dar nu pot/ Decât să-ți spun că ești netot,/ Că mintea ți-e cam într-o rână;/ Să nu iubești limba maternă?!/ Tu ai sechele de Covid,/ Dar și statut de apatrid,/ Și vietate prost-eternă...*” (Mă!, p.102) și îi ironizează pe anglofilii snobi: „*Mai încet, mai cu viteză/ Și sfidând limba maternă,/ Hai să trecem pe engleză,/ Să fim nație eternă!/ Româneasca? N-are priză/ Și încet-încet dispare/ Fiind în permanență criză/ Și în curs de degradare;*” (Zice unu..., p.6).

Viața deseori întinde capcane, încercând să atragă creatorii de tot felul, dar nu toți îi cad victime. Este și cazul acestui umorist blând, discret, care își apără universul cu un zâmbet abia schițat, prea puțin preocupat de vociferările unor grafomani sau de ifosele unor înfipti în diverse teritorii literar-culturale.

De altfel, poet remarcabil, este incapabil să urască ori să poarte ranchiună pentru lipsa de recunoaștere din partea unor confrăți de breaslă, ba chiar par să îl amuze unele atacuri mai mult ori mai puțin voalate la adresa creației sale.

Aceasta, cel mai probabil, din cauza unei ancestrale atitudini filozofice a omului în fața vieții și a actului de creație, dar la fel de probabil că educația și cultura acumulată cu discreție de-a lungul anilor și-au spus cuvântul: „*Mergem, mergem înainte,/ Din timp clipe decupăm,/ Tragem false-nvățămintе,/ Și-apoi ne înfatuăm.../ Printre noi, distinse... javre,/ Altfel zis: plagiatori,/ Se aburcă pe cadavre - / Bieți ridicoli scamatori;*” (Prefigurare, p.85).

Citit și talentat, nu a risipit niciodată timp pentru a intra în discuții meschine, sterile, nu a răspuns provocărilor, nu a părut interesat de dezbateri pentru obținerea faimei ori a unor onoruri, dimpotrivă, a considerat că singura posibilitate de salvare este o atitudine rece, fără iluzii în fața

Arcadie Răileanu, Siluete

vieții, acesta fiind singurul drum care îl va scuti de deziluzii, de suferințe. Poetul creează un contrast puternic între răutate, minciună, ură, ce caracterizează viața oamenilor obișnuiți și rațiune, luciditate, detașare, ironie, ce caracterizează condiția omului superior, a creatorului: „*Sunt un străin în lumea asta - / Ce caut între-acești procleți?/ Demult le-am dibuit năpastă/ Deși în multe cele-s fleți;/ Ce caut eu în astă lume,/ Un biet intrus, un venetic/ În lumea asta cu renume/ De-a nu își mai dori nimic?*” (Constatare, p.9).

Iubitor de folclor și influențat de literatura populară, în multe din poeziile sale, Dumitru Hurubă dezvoltă și tema folclorică: „*Cântă cucul și-o mierliță/ Pe Deal pe la Andricani.../ Mândra coase o altă/ Să impresioneze fani*” (Oarecum folclorică, p.17) sau: „*La cireșul dintre dealuri,/ La porțița lui Ulucă,/ Mi-au murit trei idealuri/ Și iubirea de-o fătucă*” (Folclorică, p.18).

Poezia se remarcă prin claritatea ideilor și simplitatea exprimării poetice. Remarcăm și în acest volum de versuri capacitatea poetului de a plasticiza idei abstracte, astfel forța rațiunii este concretizată printr-o cumpănă sensibilă la cea mai mică schimbare; prezentul este o degradare a trecutului, de asemenea poetul folosește un șir de antiteze: rău-bine, trecut-prezent, vechi-nou, etern-trecător ș.a.

Umorel hurubenian, ironia, șagălnicia, magia versului, atractivitatea poeziei sale nu constituie nici esența și nici finalitatea ei, ci doar o modalitate de a le pune în valoare, căci poetul reușește să câștige interesul cititorilor prin viziuni proaspete, situații și limbaj atractiv, prin jovialitatea tonalității, nota definitorie a acestui volum fiind simbioza dintre umor și sentimentalism.

POETUL DEVENIT POEZIE

Poezia, pentru Nichita Stănescu, „este tot ceea ce desparte pe om de orice altceva” (1). Pentru a înțelege această afirmație, prin prisma gândirii veacului pe care-l trăim, ar trebui să consimțim că poezia pare a nu mai dispune de puterea de a-l *despărți pe om de orice altceva*. Pare a nu mai juca rolul de tampon între duritatea de oțel a realității brute și sufletul omului. Pe scurt, contaminată de profanul vieții, *fața sufletească* a omului veacului XXI riscă să nu se mai poată regenera, pentru a rezista loviturilor venite din exterior. Probabil că mutația genetică, de care se tot vorbește, va aduce așa drastice permutări în sufletul omului cu ADN-ul schimbat, încât nu va mai exista nici cea mai mică despărțitură între interiorul vieții lui, cu intimitatea ei, căzută definitiv în platitudine, și exteriorul acesteia. Inconștientul, așa cum îl definește Mircea Eliade (2), ca principala resursă și poate singura, a regenerării conștiinței, odată lipsită de *mit*, nu va mai servi drept matcă a tuturor creațiilor artistice (*Mitul*, spune el, *este acel ceva între om și nimic*). Dezbrăcat de inconștient, omul va trebui să se complacă umblând cu conștiința *în pielea goală* și cel mult, trăgând nădejde că numai așa, Dumnezeu îl va primi cumva, înapoi, în paradis. *Quod erat demonstrandum*: poezia roboților poeți de mâine, nu va mai avea puterea de a-l despărți pe om „de orice altceva”, pentru a rezista la defăimările tuturor celor sfinte ale sufletului și, în acest caz, numai un triumf al „conștiinței poeziei asupra poeziei” (3) l-ar mai putea salva pe om de la colapsul sufletesc.

Într-adevăr, premoniția gurii de aur a copilului Răzvănel („Când voi fi mare, vreau să mă fac poezie./ Apoi am devenit mare și m-am făcut poezie” (4) se dovedește a nu fi în van, deoarece iată că adultul Răzvan vrea ca, scriind tot timpul poezie, să nu poată fi niciodată confundat cu roboții poeți („Exterminarea poeziei./ urmată de robotizarea oamenilor/ și umanizarea roboților” – *Cei trei pași*, p. 19) și să poată salva arghezian, „o lume vagă, lăncezândă” a veacului abia început: „Și poate că Dumnezeu va alege un nou hard Sinai./ de unde un nou soft Moise va aduce/ o nouă îmbunătățire

de program./ pentru poporul inteligenței artificiale./ fugit din robia inteligenței naturale” (ibid.). Fiind mai tot timpul „un revoltat și un răzvrătit împotriva dezordinilor vremii și întârât de neputințele veacului”, așa cum precizează editorul Nicolae Băciuț în prefața cărții (p. 6), autorul *Lesei de hârtie* este încrezător în renașterea Poeziei, în ciuda robotizării diavolești a acesteia, poetul invitând cititorul la cea mai frumoasă drumetrie: „Hai în poem și lasă neliniștile să se risipească/ și pragmatismul să-ți cadă-n vrie./ Fii liber în libertatea pe care ți-o propun/ și molipsește-te de ea/ pentru viitoarele zile mai puțin faste./ care te așteaptă hulpave/ după colțurile indolenței lumii”, *Hai, te pot duce pe aripile unui poem*, p. 36).

Abia devenit poezie, poetul va recâștiga puterea de a sublima orfic, o lume scăpată în brațele jocurilor de noroc – venin al veacului –, atât de bine surprinsă în poezia *Aventurile unui poet într-o sală de jocuri de noroc*: „Apoi, badijonat pe răni./ am venit din nou la sala de jocuri./ am intrat printr-o fantă de sub ușă./ am cerut o bere și m-am așezat la un aparat de păcănele/ unde am tras de manetă și mi-a ieșit din prima 7 pe linie./ poem care mi-a ajuns exact cât să-mi plătesc berea” (p. 8); o lume deja intoxicată de apariția „roboților poeți./ la pachet cu roboții cititori” (*În viitorul nu prea îndepărtat*, p. 21), în care „Ne vom trezi într-o lume de roboți./ Unde o să arătăm diplomele și atât./ Unde vom fi autiști de servici./ Și arhaice resturi de la cât” (*Excursie într-un gând de elev*, p. 56); o lume

intoxicată de lansările de carte care „vor fi wireless./ festinuri cu emițători/ și receptori” (*În viitorul nu prea îndepărtat*, p. 21), de apariția unei uniuni „de scriitori roboți”, care „Va fi următorul pas organizatoric./ Unde shakespearean, poeții umani./ Vor fi priviți precum țeasta lui Yorick” (*Poeți roboți*, p. 26), dar și de interzicerea camuflării cărților în biblioteci: „În viitor, bibliotecile clandestine/ vor fi găsite cu câini de urmă./ care vor mirosi/ orice ascunsă bibliotecă sau carte” (*Poliția cărților*, p. 24).

Nimic din toate acestea nu poate fi absurd, din moment ce „prostia globală va învinge/ încălzirea globală./ iar breaking news-urile vor învinge/ rămășițele din ce fusese odată/ instituția școală” (*Ecce homo!*, p. 58) și din moment ce omul va fi, cum bine se știe de când lumea, *ceea ce va mânca*, idee bine punctată în *Gândacul din fărfurie*: „La primul gândac mâncat voi da în icter./ Iar la al doilea, cutremurat pe scara Richter./ La al treilea voi da în dalidumba./ Iar la al patrulea voi fi luat cu duba (p. 60), întâmpinat totodată, fie cu lozinca cvasidantescă în gamă comică: „Voi, ce locuiți aici./ Lăsați orice speranță./ Adevăru-i la coada./ Datului din clanță”, fie cu concluzia că munca în administrația primăriei e un fel de tăiere a frunzelor la câini: „Și nu prea pușcă/ Nici realitatea gri./ Cu realitatea albă./ Consemnată în hârtii” (*Tăiatul frunzelor la câini*, p. 62) sau, mai simplu, cu un nou fel de urare *pre limba autorului Cărții care citește oamenii*: „Își doresc o casare/ a tuturor minciunilor pe care le-ai auzit/ înaintea sau nu de culcare (...) a tuturor cuvintelor/ pline de soare./ ascunzători camuflați/ de buze atrăgătoare” (*Ție*, p. 69). Evident, nu poate fi absurdă nici noua tentativă de autoconservare a omului: „Mi-e afectat tot echilibrul./ De-s nevoit să mă apar de știri./ M-au invadat pe toate canalele/ Prin zvonuri și răstălmăciri” (*Știrile*, p. 67), dar nici ideea că toate nenorocirile, inclusiv colapsul lumii, și le face omul cu mâna lui, nu cu cea a extraterestrilor: „Extraterestrii nu vor trebui să facă nimic./ Omenirea trage singură apa după ea./ Răstoarnă singură scaunul de sub picioare./ Ca ștreangul să o poată atârna” (*Extraterestrii nu vor trebui să facă nimic*, p. 71). Inclusiv alterarea în mintea *sferetodocșilor postmoderni*, →

NICOLAE SUCIU

a celor sfinte: „Și Bunavestire va fi mâine/ O știre deja depășită,/ Că alte Breaking News-uri așteaptă,/ Măcar un dat din copită” (*Bunavestire*, p. 86) și a unei absurde provocări „pentru democratizarea/ religiei” care ar consta în ideea că „trebuie lungită masa,/ și nu puse garduri/ până la ea” (*Preafericitule, Preacuviosule*, p. 89) nu sunt iertate. Faptul că în Biserică nu are niciodată cum să existe democrație - o spune, printre altele, și *Procanonul* lui Petru Maior: „Dintru aceleași izvoare, adică din Sfânta Scriptură, trădania și obiceiul sfinților părinți, dintru care am adeverit că în beserică iaste împărțire sau stăpânire duhovnicească, ni se dovedește această puteare sau împărțire numai unora dintre creștini a fi dată, precum în aristocrație, iar nu tuturor, precum în democrație” (5), ci numai aristocrație, nu-i scutește nici pe mai marii ei, contaminați de programul Oculte, să se îmbogățească peste măsură, cu japca: „PreaFericitul/ și PreaCuviosule,/ îmbogățiți-vă/ prin împuținare,/ ajunge să fiți/ fericiți Cuvioși,/ și ca atare,/ nu luați toată fericirea și cuvioșenia,/ de pe os” (ibid.) și nici pe trăitorii din mănăstiri să nu respecte consemnul de a-și vinde toate averile și de a trăi în sărăcie, așa cum făcuse însuși întemeietorul mănăstirilor, Sfântul Antonie cel Mare: „Fiți fericiți și cuvioși,/ dar nu la mod absolut,/ Prea, Prea,/ mai lăsați și plebeilor/ ceva” (id., p. 90).

Abia atunci ea, poezia, va putea ajuta sufletul uman să se ridice din genunchii nenorocirii, ai minciunilor, ai ipocriziei și ai mișeliei idolilor - nimeni alții decât mai marii lumii de azi, care mâine-poiemâine vor programa până și cum să ne înghițim scuipatul, ca să nu facem risipă de lubrifianti organici - și să frângă „lanțurile de aramă” ale celor care, programând până și numărul de îmbolnăviri și de mortalități de pe pământ, vor pretinde ca plebea să li se închine immortalizându-i în „icoană și simbol”.

De altfel una dintre trăsăturile de bază ale poeziei cu care ne-a obișnuit Răzvan Ducan, este tocmai intransigența cu care el nu admite proliferarea racilelor societății, verbul excesiv de tăios amintind de inegalabila satiră a scrisorilor lui Mihai Eminescu, de blestemele lui Tudor Arghezi și, nu în ultimul rând, de versurile cu valoare pamfletară ale lui Adrian Păunescu. Având ca

îndemn suprem mărturisirea de credință despre scris, a autorului *Ultrasentimentelor* („Sînt ca un butoi cu vin/ proaspăt destupat,/ dacă nu scriu tot ce simt,/ se acrește cuvântul în mine,/ se umple de mucegai, / devine inoperant, / impracticabil,/ otrăvitor. // Scriu grabnic și teafăr,/ parcă la mai multe/ tunuri deodată,/ scriu ireparabil,/ într-un dezmăț neconținut/ de simțuri și de imediată expresie”), Răzvan Ducan se dovedește a fi unul dintre poeții care simt nevoia de a defăima chiar și pe defăimătorii celor mai sfinte temelii ale sufletului românesc. „În strunile lui *cuvinte-bici* și *cuvinte-brici* menite a ridica în cititori adrenalina”, cum precizam în cronica mea (6) la precedentul volum de versuri al poetului târnăvean (7) se îndreaptă și de această dată împotriva tuturor celor care cutează să demoleze mai ales personalitatea marelui nostru poet, Mihai Eminescu, prin înjosirea statuiilor sale. Într-o lume ca aceasta, a inversării scării valorilor, autorul *Autoduminiilor* nu-i iartă în primul rând, pe cei care cochetează în a-l preamări pe Eminescu doar de formă, „probând modul de a lua în piept/ aerul ipocriziei de conjunctură”, izmenindu-se: „De ziua lui EMINESCU e ziua când/ se dă oficial liber la izmenitul cu acesta./ În final o bifă în c.v.-ul/ cățărătorului pe oportunități,/ pentru a ajunge acolo unde// vanitatea lui primește satisfacție/ de a fi cel puțin egalul celui invocat” (*În prealabil, de ziua lui Eminescu*, p. 45). Culmea ironiei o întâlnim în *Gunoier de 15 ianuarie* în care poetul târnăvean, obișnuit să biciuiască păunescian, prin cuvânt, se vede „în calitate de măturător, angajat cu iubirea,/ să mătur cuvintele și gesturile căzute,/ deliberat sau nu, de

la spusele festive,/ să le adun pe fărâș/ și să le sortez după sincerități,/ având un marker de probă,/ pe o scară de la o amoebă la Dumnezeu” (p. 47). În *De mâine*, „bujia altui 15 va aprinde din nou interesul/ și cifra octanică a importanței/ va împinge pistonul evlaviei,/ din nou pe paliere diferite de ipocrizie” (p. 49).

Captată definitiv în clopotul acestei *Curbe a lui Gauss*, ca într-un inevitabil cetaceu sorescian, lumea veacului pe care-l trăim pare a nu-și mai găsi controlul, legile promulgate de mai marii ei fiind contra firii umane. Contra *cifrului* cu care este bine individualizat inconștientul. Este suficient să se facă doar o aluzie la tot felul de confuzii, inclusiv a celor două sexe etalon (unde nu mai punem că deja a apărut și cel de-al treilea sex care va ajunge și el, etalon), ca să poată reînvia un apocaliptic război sodomic și gomoric. Confuziile dintre marile sărbători: a Paștelui cu a Crăciunului, dintre vară și iarnă, dintre sexe, dintre animalele domestice și stăpânii lor, printr-o posibilă neidentificare a capetelor lesei etc., anticipând viitoarea confuzie a polilor Pământului, fără Poezie, va conduce la *resetarea* de care se tot vorbește, pentru diabolic programata amenințare a omenirii. Dar mesajul discursului poetic, concretizat în metaforele cu licență răzvanduciană - dă de înțeles că, așa cum am specificat la începutul acestei recenzii, omenirea s-ar putea apropia de o nouă vârstă a Poeziei care va putea salva omenirea de la colapsul care o așteaptă. Impresionantă este în acest sens, pledoaria autorului *Dicționarului de lucși* pentru adevărata poezie și totodată, pentru adevăratul poet, din incipitul prezentului volum. Poezia înseamnă bunăoară, acel ceva nemuritor, existent în cele mai intime colțuri ale sufletului uman: „În oglindă-s bătrân, în schimb,/ Mi-e tânără și eu am aceeași stare./ Singurele ce au neobrazarea s-o conteste/ Sunt propriile analize medicale” (*Marele rost*, p. 9) - o veritabilă replică la cugetările despre poezie a prof. acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga: "Pentru mine, marea poezie a fost întotdeauna baia de frumusețe în care m-am cufundat când am avut nevoie de intrarea în altă dimensiune. Poezia ține, după părerea mea, de partea cea mai ascunsă, cea mai intimă a ființei noastre. →

**Arcadie Răileanu, Remember
Picaso**

Poezia echivalează aproape cu o rugăciune. În poezie te cufunzi pentru a te întoarce cu frumusețe. În rugăciune intri pentru a te integra absolutului". Pentru autorul *Curbei lui Gauss*, poezia este acel ceva imuabil. Acel ceva aproape confundabil cu sufletul omului. Pe de altă parte, poezia e „elixirul” ce nu se confundă cu partea vremelnică a omului, cu trupul care poate fi *măsurat/ oblojit* de doctori cu examinări de tot felul: cu „analiza de trigliceride”, cu „cea de colesterol”, cu „analiza de urină”, cu cea a „transaminazelor”, cu „analiza de glicemie”, sau cu electrocardiograma etc.: „Analizele medicale-s pentru doctori,/ Ce-mi dau tratament pentru înscris, / Pentru că citesc corpul meu și atât./ Fără să știe nimic din ce-am scris. // De aceea o declar ca fiind un elixir./ Poezia mea tânără din corp bătrân” (*Marele rost*, p. 10). Tot așa, reprezintă siguranța bunei viețuirii a omului: „Poezia e câinele meu credincios, / Fiindcă m-am dat ei ca și os” (*Poezia*, p. 12). Poezia își este sieși etalon: „Poezia nu poate fi întrecută decât de ea însăși (...) Ea e în sertarele inimii,/ Printre atâtea vrute și nevrute./ E în mișcările de rotație a iubirii,/ Și-n frumusețile ei revolute (...) Poezia sălășluiește în fiecare./ Ca un organ neștiut al uimirii./ E bomboana de pe tortul regăsirii./ Cu predispozițiile ancestrale ale firii” (*Bis Poezia*, p. 13) și nu întâmplător, în spațiul nostru mioritic, se confundă cu ia: „Fiarbă-ți cusătura,/ Metafore-n poem,/ Neconținut românilor/ Carate de îndemn” (*Zilele lei și Poeziei – distinsei scriitoare Valeria Bilț*, p. 15). Cu toate acestea, poetul e gata oricând de sacrificiu, înfruntând orice fel de ridicol: „Recită chiar și la un fier de călcat”, pentru salvarea limbii românești în care „traduce” și el, asemenea marelui Blaga, „un cântec pe care inima mea/ mi-l spune, îngânat suav, în limba ei”. Poetul este „Salvatorul de perechi de cuvinte,/ În Potopul de insensibilă prostie” (*Poetul*, p. 14).

Demn fiind de proteismul psalmistului argeziean, același autor, uneori aproape iconoclast, se vede preocupat de sensul acestei lumi, făcând ca poezia sa să se înscrie pe o nouă traiectorie a liricii românești, îndrituită să treacă dincolo de retorica postmodernistă deja depășită, cea a lipsei de sens. Dacă în postmodernism funcția textului este, așa cum arată

Julia Kristeva, nu de a vehicula un sens, ci de „a contribui la construirea/ producerea semnificației” (8), iar funcția (poetului) este, asemenea aceleia a șamanului, de a crea un nou sistem de semne, care însă, departe de a constitui „o reprezentare a lumii reale”, apare mai degrabă, spune Levi-Strauss, ca o „constelație goală alcătuită din semnificații puri” (9), în poezia lui Răzvan Ducan funcția textului este de a *crea semne* care să constituie o *reprezentare a lumii reale*. Evidente sunt astfel, atât adresarea la persoana a doua singular din sincera *Rugăciune*: „Tatăl meu, din sensurile toate,/ În care sensul meu sfios se pierde,/ Iartă-mă că cercetând prea mult,/ Am uitat în tine a mai crede./ Tatăl meu, pe care l-am pierdut,/ În unghiul meu obtuz de a vedea,/ Vindecă-mi orbirea de (ne) văzător,/ Orbind întunericul din ființa mea” (pp. 81-82), cât și încercarea de a defini un Dumnezeu aflat față în față cu scepticismul exacerb al prezentului din *Reper prea văzut*, pornind asemenea eului poetic argeziean, de la simple negații: „Dumnezeu nu-i cameră de luat vederi/ Și nici senzor de mișcare (...) Dumnezeu nu este nici cip (...) Dumnezeu nu stă niciodată pe loc (...) Dumnezeu nu se orientează prin GPS”, pentru a întări afirmația: „Dumnezeu știe ce trebuie să facă,/ Nedând socoteală nimănui (...) Dumnezeu e un altfel de azimut,/ În cătarea înțelegerii rostului./ Luat la ochi, ca reper prea văzut” (*Reper prea văzut*, pp. 78-79). Mai mult decât atât, devenit poezie, poetul crede și într-o înviere a poeziei: „Atunci, din niciunde sau poate de sub o șaibă/ sau un semiconductor de siliciu,/ poezia va scoate firavă un căpșor al speranței, vestind tuturor că există/ și o Înviere a poeziei/ sculându-se din moarte/ sub formă de serafică mirare, cu trup nesticăcios de frumusețe” (*Cei trei pași*, p. 19). Supremul sacrificiu al poetului, la care face aluzie Răzvan Ducan, în versurile de mai sus, cel de a deveni poezie, ar putea servi oricând ca replică la discursul poetic argeziean despre valoarea euharistică a artistului: „Un om, trudit și-acela, îmi va deschide mâine/ Mormântul pomenirii cu mâna-i preacurată./ Ca să mă frângă-n soare, schimbat prin moarte-n pâine./ Și fraților din urmă, șoptind să mă împartă”(Tudor Argezi, *Nehotărâre*).

Poate că tocmai încrederea necurmată în renașterea poeziei ca șansă de salvare a condiției precare a omului acestui veac, face din autorul *Poemului entropic* un poet „fără egal, fără înaintași pe măsură” (p. 5)., cum pe bună dreptate opinează editorul prezentului volum de versuri, scriitorul Nicolae Băciuț, în prefața cărții: „Răzvan Ducan reușește să fie în același timp și poet și personaj, pentru că biografia lui e de poveste.

El scrie în aceeași măsură în care îi scrie și pe cei cu care împarte răsărituri și apusuri, cu care împarte alei, dar și tei, cu care împarte strălucirea bronzului celor care stau de veghe la insomniile orașului, de la Eminescu la Goga, în respirări care țin în viață istoria, dându-i sens și valoare”(p. 6).

BIBLIOGRAFIE ȘI NOTE:

1. NICHITA STĂNESCU – *Fiziologia poeziei*, Ed. Eminescu, 1990, p. 56
2. MIRCEA ELIADE, în *Aspecte ale mitului*, ed. Univers, 1978, p. 73: „Acesta este motivul pentru care inconștientul înfățișează structura unei mitologii personale.
- Se poate merge mai departe și afirma nu numai că inconștientul este *mitologic*, ci și că unele din conținuturile sale sânt purtătoare de valori cosmice, altfel zis, că ele oglindesc modalitățile, procesele și destinele vieții și ale naturii vii.
- Se poate chiar spune că singurul contact real al omului modern cu sacralitatea cosmică se efectuează prin inconștient, fie că e vorba de visele și de viața lui imaginară, sau de creațiile care izvorăsc din inconștient (poezie, jocuri, spectacole etc.).”
3. NICOLAE MANOLESCU – *Metamorfozele poeziei*, Editura Pentru Literatură, 1968, p. 12
4. RĂZVAN DUCAN - *Când voi fi mare, vreau să mă fac poezie*, ed. Vatra Veche, 2023, p. 7.
5. DARIE DUCAN, *Poezii. Vectori 1* (2014), ed. Vatra Veche, 2023, p. 34.
6. NICOLAE SUCIU – *Răzvan Ducan și biciul cuvântului*, Vatra Veche, nr. 2/ 2023, p. 44
7. RĂZVAN DUCAN - *Măsuri pentru un Dumnezeu la comandă*, ed. Vatra Veche, 2022
8. IULIA KRISTEVA – *Semeiotike. Recherches pour une semanalyse*, Paris, Editions du Seuil, 1969, p. 8
9. CLAUDE-LEVI- STRAUSS – *Antropologie structurale*, 1958 în *Frederic Jameson, The Prison-House of Language* (...) New Jersey, Princeton University Press, 1972, pp. 131-133.

Structuri de rezistență

Structurat pe relații de simetrie și opoziție, dar unitar la nivelul mesajului transmis, volumul lui Andrei Novac transformă cele trei secvențe din titlu în trei părți/cicluri, poetul propunându-și o manevră ludică a oglinzilor paralele. Primul ciclu și cel de-al doilea își potențează semnificațiile, prin tehnica alăturării de elemente opuse: lumină-întuneric, exterior-interior, cald-rece, viață-moarte; „te strâng tare de mâini/ cu ambele palme,/ intru prin carnea ta,/ mă recunosc în oglinzile tale” („fotoportret”); „carnaval exterior” devine „carnaval interior” și exemplele de simetrie și opoziție ar putea continua, inclusiv la nivelul fiecărui text care vrea să recupereze o geografie a iubirii: în „întoarcere”, de exemplu, care începe, oarecum sentențios, cu „viața mea era un cumul de hărți interioare”, „mă întorc în mine de fiecare dată prin același loc” de la începutul poemului devine, concludiv, „mă întorc de fiecare dată în mine, peste liniile de tramvai/ cimitirul Bellu privit de sus, noi intuind zăpada înaintea/ altor forme de viață”.

Cel de-al treilea ciclu, însă, însumând stratul emoțional și ideatic din celelalte două, reprezintă un demers clar de armonizare a părților într-un întreg pus sub semnul relației cu divinitatea. Apare în text crucea, ca simbol al creștinătății, dar și al stabilității, „tu” și „eu” devenind „noi”, adică un întreg recuperat prin dragoste, credință și, inevitabil, prin neliniștea în fața morții de care nu scapă nimeni: „eu am crezut întotdeauna și nu am cedat niciodată/ și într-un final s-a făcut lumină/ după nopți întregi și dimineți înghețate” („despre serile cu lumină și cu Dumnezeu”).

Categoric, Andrei Novac, poet tânăr, dar care nu se legitimează generaționist, nu este un mistic, chiar dacă primul poem (cel care preia cele trei sintagme din titlul volumului) începe oarecum biblic: „din pământ sunt făcute toate”. El scrie poeme de dragoste fără să apeleze la locurile comune din câmpul semantic al erosului: carnea, sângele, oasele, mâinile și ochii, cu prezență recurentă, sunt suficiente pentru a crea tensiunea emoțională necesară unor texte care propun o altfel de viziune a sentimentului și o altfel de geografie a ființei. Sângele devine spațiu (un oraș/ o lume) și timp, dar oasele care „trăiesc în mine/ au viața lor”; carnea, lumea, viața și moartea se structurează într-un sistem de sine stătător prin care circulă, atotstăpânitoare, dragostea. În crearea de conținut, simțul tactil și văzul (de multe

ori mâinile sunt ținute peste ochi și ochii în mâini) sunt cele mai importante în cunoașterea, apropierea și refacerea în imaginar a unui ideal uman de frumusețe.

Libertatea este o temă potrivită mai degrabă poeziei sociale ori filosofice, așa că prezența ei, de multe ori, ca laitmotiv în poeme de dragoste, trimite la un strat de profunzime care merită descifrat: „aceasta este libertatea/ respiră prin toți porii/ timpul meu se întinde ca porii/ uneori uniform, alteori prin riduri/ univers care se deteriorează constant/ dar viața noastră este acum/ și toate se închid/ în ochii ei” („carnaval exterior”); libertatea este însoțită de singurătate, de lipsa unor interdependențe sociale: „singur împotriva tuturor, asta a fost libertatea/ o sursă permanentă/ din care orgoliul se hrănește” („ecou”), dar, la urma urmelor, este legată de „existența prin libertatea care ne crește mereu”. A trăi este conotat ca schimb de energie între trup și lume: „oamenii se nasc și mor în București/ eliberăm lumina din noi/ o închidem în recipiente din sticlă/ apoi visăm” („despre viața noastră”); a trăi nu înseamnă neapărat revolte și revoluții, ci „este vorba despre așteptări și bucurie/ despre lumina pe care o naști în pumni/ despre nașterile viitoare/ despre zgomot și tăcere”, de o acceptare înțeleaptă a datului, o conștientizare a unității contrariilor (acel coincidentia oppositorum, preluat din filozofie – și autorul are studii de specialitate – cu punct de referință în acea realitate suprarățională/divină în care toate contrariile coincid: lumină-întuneric, viață-moarte, zgomot-tăcere etc. (v. poezia „despre zile”). Scrii despre libertate și înțelegi că „lucrurile

importante au o profunzime a lor, doar a lor/ libertatea se strigă, viața se trăiește,/ pielea ta întinsă și blândă peste un oraș scufundat” („ploile care cad”), că „fericirea stă în serile în care/ ai voie să te simți liber” („nimeni nu o să înțeleagă nimic”).

Lumea este o temă frecventată de secole de poeți, filosofi/ moraliști și alte categorii de gânditori, dar și un loc comun al tăgăuirilor cotidiene; Andrei Novac preia tema, dar îi schimbă ori îi adâncește conotațiile: „lumea ca o vitrină de vise”, cu fricile cotidiene („cerul tău”) nu mai este doar un concept, un cuvânt izolat în text, cu semnificație minimală de factor perturbator: oameni, mașini, cimitire etc.; cum e de fapt lumea în imaginarul poetic?: „existența noastră a eliberat/ toate frumusețile pământului/ ca o ploaie necesară/ care ne acoperă de tot,/ acum râdem în capul oaselor noastre/ asta înseamnă urme/ din ce în ce mai adânci/ aici totul înseamnă iubire până la capăt/ ca un pahar pe care se scurg și rânile și cioburile// acum trăim fără să ne pierdem definitiv” („despre lumea ta”).

Să scrii poezie de dragoste înseamnă să recunoști că ai nevoie de simplitate: „după o noapte ca asta te dezechilibrezi/ uiți anotimpul în care te-ai născut/ uiți anotimpul în care trăiești/ liniile trase în jurul tău se șterg/ trec prin fața ochilor tăi doar imagini sparte/ aș fi vrut să nu uiți// după încă o noapte ca asta/ lași pe călcăie și începi să ierți/ avem din ce în ce mai puțin timp/ să iubești simplu și hotărât//dintre toate intersecțiile prin care treci/ cea mai frumoasă încă nu a venit/ niciodată carnea mea nu a fost mai sensibilă/ mai dispusă să își depășească trecerea”. Că ai nevoie de strigăt: „vreau să strig tare/ să rup toate barierele/ nu există lumină fără întuneric/ viață fără moarte/ sau spații închise fără libertate/ există ființa și carnea mea/ cu palmele și ochii în mâini/ spui întotdeauna ceva/ vreau să facem o revoluție împreună/ să fugim din noi în fiecare noapte/ să mergem ținând în mână ceva din noi/ strângem în brațe totul/ dureros și tandru/ timpul mușcă din interiorul nostru/ până aproape de sângele/ care dă viață/ carne care respiră prin noi”. Că ai nevoie de transparență: „lumile tale ascunse în lumile mele/ devin permanent transparente” („cu nostalgie”), dar și de camuflaj („să ne camuflăm în tăcere/ într-o primăvară uluitoare” - „către lumi”), într-un peisaj citadin adeseori ostil, care „numără ritmul întoarcerilor”, „curge ca o noapte care nu trebuie să se termine” („peisaj”)→

VALERIA MANTA TAICUȚU

și unde „libertatea se măsoară de la balcoane/ sigură și singură” („cătrelumi”), adică un oraș plin de locuri „prin care am trecut sfidând realitatea” („ploaie cotidiană”). De altfel, peisajul citadin este interiorizat, crește înăuntrul ființei laolaltă cu senzațiile de peste zi, de peste anotimp, de peste ani: „trebuie să existe o masă/ undeva în interiorul meu,/ cineva bate din palme,/ carnea ta tremură,/ te ating iarăși pentru prima oară/ și orașul este aproape înghețat,/ se stinge singur cu mâinile lui/ bătrâne și bolnave” („șanse”).

Andrei Novac este unul dintre puținii poeți tineri care par să fi găsit un sens, o noimă a acestei lumi: „copacii se mișcă prin mine/ fără să lase urme,/ se lovesc de neliniște cu putere,/ există fete frumoase/ trec strada/ în toate sensurile posibile,/ viața este toată la îndemână,/ poți să muști din ea,/ poți să îți pui mâinile la ochi,/ cerul este la locul lui,/ tu ești cu picioarele pe pământ” („sens”). Iubirea este sacră seamănă cu secvența euharistică („la fel respiri și la fel iubești,/ cântecele se rup în bucăți,/ tot ce este aproape bem din același pahar/ așa ne mântuim” - „despre tine”), dar vine la pachet cu sentimentul morții: „eu,/ la capătul unui sfârșit absolut/ prin carnea lui umblu dezbrăcat și viu,/ oasele mi se colorează de la soare,/ fiecare umbră desprinsă din mine/ are mai puțin timp și mai multă viață,/ cred în tot ce mi se întâmplă,/ respir prin gurile altora,/ aproape de lacrimi,/ mestec noaptea secundă cu secundă,/ apoi fug,/ toate încep de la nesiguranța noastră,/ o moarte contemporană” („restul”).

În ultima parte a volumului, remarcabilă este, pe lângă turnura religioasă a câtorva texte, plasarea iubirii în mit (v. mitul androginului) și crearea unei zone de detașare, dar și de conștientizare a limitelor ființei: „am tras o linie cu piciorul stâng,/ aici suntem noi,/ limitele noastre curg,/ se preling peste ziua de ieri,/ visele sunt din ce în ce mai colorate,/ lumea cade cu putere în pahare,/ doar noi trăim/ cu poftă de viață intermitentă și clară,/ totul freamătă,/ peste orașul acesta/ care nici nu a existat” („despre serile în care cauți ceva”). Și, ca o privire în urmă peste întregul corp textual, altă construcție simetrică: oasele tale „sunt structuri de rezistență ale clădirilor mari” („oasele tale”); „oasele mele au format toți munții pământului” („față în față”).

*Andrei Novac, „lumea ta / carnea mea / oasele noastre”, Ed. Litera, București, 2022; cu desene de Mircea Cantor

Momente morale

și schițe sapientiale

Ovidiu Onisei, *A fost odată ca altădată*, ed. Hoffman, Caracal, 2019

Titlul cărții precizează repetabilitatea evenimentelor în text, la fel cum incipitul din basmele populare („a fost odată ca niciodată”) identificau unicitatea. Volumul cuprinde 40 de texte numerotate, și fiecare dintre ele se întinde de la o pagină la 12, într-o eflorescență tipologică deosebită: de la scrisori de dragoste la cereri și petiții către autorități, reclamații, rugăminți, lamentații. Și fiecare text se încheie cu un fel de învățătură morală și o invocare către Dumnezeu.

Volumul debutează cu „O poveste aproape adevărată” în care apar bunicul – „mare” povestitor - și nepoțica, Simona, cu reale aptitudini de... critic literar. Pentru că bunicul vrea să-și adoarmă scumpa descendentă cu povestea românilor obligați de Ceaușescu – „zmeul cel rău” – să facă mulți copii, deși nu aveau destulă mâncare pentru ei, fetița spune: „-Tataie, vrei să fii mai concret și să lași cuvintele pompoase?”, dar și ea, copilă, face uz și abuz de ele: „...vrei să-mi captezi atenția...”, „spune odată narațiunea...” Pentru ca apoi textul să se termine firesc, cu copila adormită, care sperăm, n-a auzit sfaturile bunicului privitor la „zâna de pe alte meleaguri care te-a zămislit pe tine”, și îndemnul ca, atunci când va fi mare, „prințesa să-și găsească în alte părți ale lumii un prinț frumos...”

Cu proză scurtisimă, dialogată, autorul dovedește că deține arta conciziei atunci când e nevoie – vezi „Scrisoare deschisă a unui viitor socru mic către un viitor ginere mare” - , dar și știința extensiunii, în narațiunile care depășesc șase pagini. Astfel, textele d. lui Onisei, începând de la dimensiuni și până la finalitatea explicit morală, la „modă” în zilele noastre – mă refer la îndemnuri privind plecarea din țară, căsătoria cu „prinți bogați” de aiurea etc - țin de vechea proză sapientială.

D.Ovidiu Onisei are talentul destul de rar de a scrie convergent, de a acorda unei schițe oricât de scurtă, semnificație, și chiar și o pagină afirmă structura unitară. De aceea stilul rezolutiv pare dominant și fără o posibilă deschidere spre roman. Faptul că fiecare schiță se încheie cu o frază rezultând din text, dar fără legătură directă cu acesta, taie orice elan de extensiune: „Simona, nepoata mea cea dragă, somn ușor!” sau „Sunt momente din viață ce vor să fie uitate”, sau „Să fii iubit!”. Acesta este un semn că „momentele”, flash-ul, conciziunea rămân definitorii pentru un text care... nu se vrea lungit!

Cu toate acestea, există un caz în care autorul „îngheșuie” pe două-trei pagini întrebări cu mare încărcătură filosofică, la care omenirea n-a putut da răspunsuri definitive. Astfel, textul „Scopul și durata vizitei” devine o metaforă pentru existența omului pe Pământ, „durata vizitei” fiind de fapt însăși viața fiecărui individ. Mie personal nu mi se par de căpătâi întrebările care-l bântuie pe autor când cineva moare – „câți ani a activat pe această planetă”, „...dacă a suferit de vreo boală cronică” etc. De esență însă sunt celelalte interogații privitoare la catastrofe, la apocalipsă și mai ales, faptul că autorul spune: „eu încerc să-mi angajez instrumentiști, poate să-mi încropesc un repertoriu-manifest împotriva autodistrugerii”.

Autorul înserează un text prin care încearcă să înțeleagă „de ce emigrează românii” și prezintă o situație banală, cu administratorul de bloc și hârtiile pe care le pretinde, și poate că au fost mulți care s-au hotărât să plece după incidente ca acestea, minore, deși personal eu cred că au luat hotărârea „bejaniei” pentru ca să primească mai mulți bani, ca să trăiască „ca afară”...

Este o carte interesantă prin marea diversitate de teme și formule literare – schițe independente, poezii, dialoguri în context dramaturgic – formând un univers ficțional cu unele reprezentări morale, riguros structurat. Autorul are o complexă deschidere stilistică, modificând registrul narativ frecvent, dar păstrând mereu un prolog și un epilog. Motto-ul din Emile Zola însă e mai degrabă banal și generalizant: „Dacă vrei să fii bun, dă-ți seama întâi cât ești de rău”.

D.Ovidiu Onisei este la prima sa carte și se dovedește un autor complex, post-postmodernist, care consideră că și o „Doleanță către înalți demnitari ai țării”, de pildă, poate fi literatură. Rezultă o carte cu o arhitectură riguroasă susținută și de numeroase referințe morale și sapientiale.

AURELIU GOCI

Istoria în partitură literară

Necunoscut Ion Andreiță nu mi-a fost niciodată, de când tot răsfoiesc revistele dar, spre jena mea, nu i-am citit nici o carte, din cele multe publicate până în prezent.

Acum, dacă tot m-a gratulat cu volumul **Banii miresei** (Editura Eikon, București, 2023), încerc, în cele ce urmează, un succint comentariu asupra ei.

Să precizăm mai întâi că este o frescă, o carte cu de toate, cea ceea ce o face mai greu de încadrat într-un gen literar anume, deși autorul ne avertizează că este vorba de un roman. Până la urmă, concedem și noi că asta are mai puțină importanță. Sigur este că se pliază pe cea mai învolburată epocă din devenirea românească, cea în care comunismul s-a proțăpît în exercițiul puterii și-a bulversat din temelii modul de viață românesc și tot ce însemna tradiție, cutumă istorică și obicei al pământului.

Cel puțin în prima diviziune, cea consacrată felului cum a fost desfigurat satul românesc și țărănul român, transformat peste noapte în clasă muncitoare, autorul realizează cel mai sever rechizitoriu la adresa comunismului românesc – instalat cu ajutor moscovit – și a administrației de sorginte sovietică.

Spaima de colectiv, de lucrare a pământului la grămadă, pe o proprietate a tuturor și a nimănui, îi alungă pe țărani la oraș, pe șantierele deschise peste tot și-i transformă în *șantieriști, șoferi la roabă*. Emil, personajul principal al cărții, urmează și el acest traseu și, ca toți ceilalți, devine muncitor, dar, ca toți ceilalți, rămâne cu dorul de sat și de lumea din care s-a desprins. În pauza de masă se adună cu toții sub un stejar sau în alte locuri și își povestesc fiecare, ca-n **Hanul Ancuței**, întâmplări îngrozitoare care le-a schimbat radical modul de viață și de înțelegere a lumii.

Ca-n Poiana lui Iocan, oamenii se adună în cislă și-și povestesc, fiecare întâmplarea care i-a determinat să-și părăsească gospodăria, familia și satul și să ia drumul orașului spre șantier. Sunt povești triste, zguduitoare, în care vuieste precum talazurile mării într-un ghioc marin, dramatismul acelor ani, când partidul voia cu tot dinadinsul să-i facă fericiți cu forța.

Sacară a lui Vasăzică, a fost hăituit de birocrăția obtuză mai rău ca un răufăcător, Marin Ganea a fost bătut la Primărie zile în șir, lui Iordan Pavel i s-a rechiziționat calul – *un roib pintenog de-și potrivea soarele pașii pe cer după mersul lui*. (p. 11). Toți acești țărani deveniți șantieriști purtau cu ei câte o poveste sfâșietor de tristă, care le-a schimbat viața și le-a deturnat destinul. Recunoaștem în povestirile lor tipologia țărănului român ca parte a naturii, care înțelegea limbajul animalelor și plantelor și respecta pământul cu care se știa logodit prin actul biblic al Facerii.

Una din diviziunile cărții are ca pretext *lada de campanie*, a tatălui său, SLT MARIN ANTONIȚĂ, cu documente din timpul războiului, când el, în calitate de comandant de pluton îi avea sub comandă pe tatăl său și pe fratele Chițu. Trebuia să dea atacul la ora **h**, dar văzându-și tatăl rănit și cu capul plin de sânge n-a mai așteptat ora **h** și-a dat atacul cu cinci minute mai devreme. La vremea respectivă a fost lăudat și decorat pentru curajul arătat, dar ulterior a fost adus în fața Tribunalului militar și judecat pentru încălcarea ordinului. Lada conține jurnalul fostului comandant de pluton și toate documentele privind participarea la operațiile de război. Din jurnalul ținut de țărănul Licsandru Florea din Răcari, județul Dâmbovița, aflăm, bunăoară că în septembrie 1916, sub comanda lt. Dumitrescu Vasile a ocupat via lui Apostoleanu aflată între Mărășești și Panciu, iar la 30 noiembrie sosește în garnizoana din Tecuci, unde stă cinci zile. E un

bun prilej să descrie cum arăta orașul în acele zile devălmășite. *Era armată multă și prizonieri 700, le da hrană 1 și 1/2 pâine și carne de două ori pe zi. Era răniți foarte mulți, era și de la noi (din Oltenia, ad. n).* (p.139).

Tot în acea ladă a mai găsit textul multor scrisori către cei de acasă, dar, printre ele și o poezie, **Nu plânge maică Românie**, pildă tulburătoare de patriotism cald și niciodată erodat, dar și brevetul decorațiilor primite în anii de după război.

Faptul literar nu se mai resoarbe dintr-o dispoziție fabulatoare a autorului, ci capătă susținere documentară, iar raportul dintre real și imaginar se modifică în favoarea primului termen. Relatând, bunăoară, despre hotărârea locuitorilor din Mărășești de a ridica o statuie domnitorului Al. Ioan Cuza sunt redat toate documentele acestui eveniment, inclusiv scrisoarea Doamnei Elena prin care, în termenii cei mai decenti și mai rafinați, își declină participarea la dezvelirea monumentului din 29 septembrie 1908. *Aș dori ca întreaga Românie să se pilduiască de marea Dumneavoastră faptă. Eu aș fi foarte fericită să mă găsesc în mijlocul Dumneavoastră în această mare și patriotică serbare, însă vârsta mea înaintată și slăbită de povara anilor, nu-mi permite să mă pot bucura de această mare fericire* (p. 161-162).

Din fericire, în acea zi, a dezvelirii monumentului, se afla în gara Mărășești un regiment de cavalerie al cărui comandant auzind de eveniment *a dispus încolonarea și încadrarea (ostașilor, ad. n.) în marea sărbătoare* (p. 162). Istoria n-a reținut numele acestui brav comandant, dar el capătă dimensiune prototipală, asemeni soldatului necunoscut.

Nu este lipsit de importanță nici capitolul consacrat activității de notar a lui Antonie Marin în perioada interbelică, nici anii de formare intelectuală și nici documentele care certifică decăderea comunei Perilești din județul Olt unde Antonie Marin funcționase ca notar.

Nu mai insistăm. Cartea este tulburătoare și poată fi citită cu folos de oricine este interesat de literatură bună. Îl felicităm pe autor și-l așteptăm să ne încante și cu alte isprăvi literare.

IONEL NECULA

REMEMORĂRI SUBIECTIVE

Simona Mihașiu, în ultimii patru ani, a reușit să publice opt volume. Primele sale cărți au fost cele două romane: „Fereastră spre mâine” și „Destinul, o jucărie stricată”, după care a publicat un volum de proză scurtă numit „Liberi să (nu) gândim” și apoi volumul de poezii „Geometrie de suflet”. Anul trecut, în 2022, au mai văzut lumina tiparului romanul „Puteam fi eu” și volumul „Secunde pierdute ale poeziei”, iar anul acesta a apărut cu alte două volume: „Povestiri de la Senior Help” și „Când întâmplările te găsesc”, toate publicate la editura Total Publishing din București.

Despre ultimele două cărți, scriitoarea făcea o precizare într-o discuție privată: „Le-am lansat împreună, (21 aprilie a.c., Oradea, n. B.D.) cu scopul de a revela două aspecte ale vieții care, laolaltă, formează un întreg: râsul și plânsul” (27/28.06.2023). Dar, mai observăm noi, una conține personaje despre care chiar autoarea ne spune pe coperta IV că „nu sunt reale, dar ne putem regăsi în oricare dintre ele” (Povestiri de la Senior Help), iar cealaltă „s-a născut la îndemnul prietenilor și al colegilor, unii dintre ei devenind, astfel, eroii acestor povestiri, în care toate întâmplările descrise sunt reale, nebeneficiind de tușa ficțiunii.” (Când întâmplările te găsesc, p.8).

Pentru comentariul de față, mă voi opri la ultimul volum, subintitulat și „pagini de umor”, o scriere cu caracter autobiografic, într-o manieră cuceritoare, frumoasă și sensibilă, cuprinzând nu mai puțin de treizeci și una de povestiri. Deși volumul nu este conceput sub forma unui jurnal, în paginile acestuia autoarea își rememorează câteva episoade marcante din copilărie și adolescență, dar și din perioadele următoare, care duc spre prezentul propriu, o carte de amintiri și evocări cuprinzând „acele lucruri nostime sau stupide care ni se întâmplă, parcă pentru a le folosi mai târziu când avem nevoie să ne aducem un zâmbet pe buze și să uităm de lucrurile serioase și profunde din viața noastră.” (p.7). Naratoarea a descoperit, odată cu trecerea anilor, ceva apropiat de divin, anume farmecul tandru, bucuria sănătoasă și

umorul incredibil al simplității, o simplitate curată ca o icoană din vechime, socotind că aceasta este „un apel la echilibru. O viață fără umor ar fi tristă sau, în cel mai bun caz, ternă. Iată de ce păstrăm ca pe o comoară clipele cu haz care ne-au înseninat anii.” (p.7). De menționat că și titlurile prozelor scurte sugerează umorul, ele fiind alese cu grijă, semnificative. Iată, spre exemplificare, prima proză care deschide volumul: „Numai ochi și... urechi”.

Călătoria prin emoții trecute, întâmplări din copilărie, de adolescență sau de tinerețe, situații felurite de viață, este luminată, în răstimpuri, de portretul câte unui personaj care s-a înscris trainic sau doar razant în biografia naratoarei. Construit din câteva linii, ranforsate în cazul prezențelor constante (precum Ciprian, cel mai bun prieten de la grădiniță), crochiul unei anumite figuri atestă rafinamentul observației și al notației succinte, capabile să fixeze convingător o imagine: „Ciprian avea niște ochi mari, frumoși, dar nu ochii m-au atras, ci urechile sale mari și poziționate oarecum perpendicular pe partea laterală a capului, dându-mi senzația că și-ar putea lua zborul în orice moment.” (p.9).

Susținea că era îndrăgostită de el și părea că și acesta rezona cu ea în sentimente, dovada fiind chiar așezarea permanentă la masă alături de ea, pe motiv că îi făcea „poftă de mâncare”, gest încurajat de părinții lui Ciprian care, ni se confesează autoarea, „observaseră și ei că feciorul lor se dolofănise binișor de

când se împrietenise cu mine.” (p.9). Același efect l-a avut și asupra soțului „extrem de slab” la căsătorie, în prezent având „o umbră la sol respectabilă”, semn clar că „Dragostea trece prin stomac”, iar autoarea descoperind astfel despre sine „Cred că am un astfel de efect asupra bărbaților”. (p.9).

„După ani de zile, [...] la orele de meditații de matematică, pentru treapta a doua” l-a reîntâlnit pe Ciprian și l-a recunoscut, spre mirarea acestuia, dar se pare că timpul și distanța, diluaseră până la dispariție prima pasiune: „Nu mi se părea la fel de interesant, chiar dacă urechile îi rămăseseră la fel de mari și clăpăuge și nici el nu își mai sporea apetitul doar văzând cu câtă poftă înfulecă prăjiturile cu care ne servea profesoara de matematică.” (p.10-11).

Umorel, socotit o categorie a comicului, își revendică această înrudire, probând-o prin chiar substanța lui, căci nu este altceva decât luarea în serios a ironiei, fără ca autoarea să dea dovadă de credulitate. Naivitatea ei este de suprafață, căci se bazează pe o analiză scrupuloasă, realizată în decursul rememorării *idilei* din vremea grădiniței. Această înclinare către meditație, este o trăsătură de bază a umorului care surprinde ironia conținută și descifrarea seriosului ascuns în spatele ei, cititorului nerămânându-i decât să savureze o aromă discretă și subtilă. Umorel naratoarei este chemat să îi sublinieze poziția față de cei apropiați, față de societate, însă se concentrează vădit în jurul naratoarei însăși, principala protagonistă a cărții. Aceasta mărturisește că „În copilărie nu-mi amintesc să fi făcut prea multe gafe, prostii, așa cum fac alți copii. Am fost, în general, un copil cuminte și serios, chiar prea serios, destul de introvertit.” (p.9). Și îndrăgostită, am putea completa noi, de acel Ciprian „dolofănit”, cu „urechi mari, clăpăuge”, etalon de frumusețe... Ba chiar aduce lămuriri suplimentare: „la vârsta de cinci ani eram un copil posac, deloc plăcut anturajului de aceeași vârstă, adorat în schimb de cei mari.” (Mirciulică, p.13). Da, pentru că vizita celor doi copii care o ignoră (Mirciulică se juca doar cu fetița Dagmar), îi reamintește „sentimentul acela neplăcut de a fi dată la o parte, dar și pe acela de a fi →

DOINA BĂLȚAT

geloasă” (p.12), motiv pentru care se consideră îndreptătită să îi aplice băiețelului o corecție: „*m-am furișat afară din încăperea și mi-am pus în aplicare răzbunarea diabolică, așa după cum am crezut eu de cuviință [...]* Folosisem cizmulita lui Mirciulică pe post de oliță!” (p.13). Despre Mirciulică își amintește că „*nu-l putea pronunța pe „s”, iar pe „z” nici atât*”, că „*a început să plângă*” și să o atenționeze: „*—Lașă, Șimona, că când o să vii și tu la mine, o să fac și eu pipi în cișmele tale!*” (p.13). Naratoarea a rămas cu o incertitudine: „*Nu-mi amintesc să se fi ținut de cuvânt*”, dar poate că nu e totul pierdut, considerăm noi, nu se știe ce surprize poate să îi ofere viitorul. Nu putem să nu remarcăm că încă de pe atunci naratoarea avea niște gusturi *surprinzătoare* la băieți... Umorul reprezintă pentru naratoare un stil, în aspectele sale observabile, dar și un meșteșug în a se manifesta ca atare. *Slăbiciunile* de la vârsta de 4-5 ani sunt privite de naratoare cu destulă înțelegere, care implică și o undă de simpatie. Participarea prin simpatie lucidă la aventurile copilărești constituie o trăsătură distinctivă a umorului acestei prozatoare.

În aceste două capitole, naratoarea se regăsește în întregime, cea care aduce faptele cu știința inimitabilă în *prezentul epic* de fascinante resurse sugestive. Mai îmbucurătoare ori mai puțin așa, întâmplările acestea – prin sine insignifiante – urcă în zona poeticului, grație nimbului de înțelegere, de duioșie, de simpatie în care le învâluie povestitoarea, pe care o simțim mereu prezentă undeva și ea, personajul matur, urmărind totul alături de noi cu un zâmbet abia perceptibil în colțul ochilor ori al buzelor. Dintr-o perspectivă a naratoarei, eroii ce s-au perindat pe scena reală a *întâmplărilor* rămân memorabili până și prin particularitățile lor infinitesimale... Râsul în opera Simonei Miheșu nu pedepsește, nu cenzurează, nu denunță vicii sau defecte omenești, pe care le naște o anumită societate, o anumită vârstă, profesiune, o manie individuală; râsul ei e o petrecere pe seama limitelor naturii omenești, care sunt în primul rând limite proprii, ale celei ce râde, și numai în al doilea rând sunt și ale altora. Naratoarea-personaj e un copil, din care cauză și umorul în cazul acesteia este mai

luminos. Iată cum încearcă să explice de ce a fost mușcată de un câine, în timp ce era la joacă, în curtea unor vecini: „*m-am agățat de bara de bătut covoare, imaginându-mi că sunt Nadia Comăneci la paralele, deși abia puteam să mă țin și să-mi bălângănesc picioarele. L-am supărat pe Rex, nu știu de ce. Probabil nu i-a plăcut prestația mea de gimnastă, căci, deși eram mai mulți copii acolo, s-a smuls din lanț și s-a oprit cu colții înfiți în piciorul meu.*” (Exces de politețe, p.15).

Recunoaște cu sinceritate că „În ceea ce mă privește, este foarte posibil ca felul meu de a fi, neatent din lipsa concentrării, să mă fi predispus la o sumedenie de gafe, dar nu este mai puțin adevărat că, dintr-o dorință de cochetărie excesivă, am evitat să port ochelarii, atât de necesari în public, acest fapt fiind responsabil de foarte multe situații amuzante în care am fost personaj principal.” (p.7).

Narațiunile sunt legate, prin însăși natura lor, de o anumită viziune asupra timpului. În unele cazuri, scriitoarea alege chiar să pună acut problema lui, lăsându-și personajele să își depene povestea în timp, dar oprindu-le în momente-cheie pentru a zăbovi meditativ asupra lui. Iată, de exemplu, prezentarea noilor locatari ai ultimului apartament închiriat pentru fetița devenită studentă la medicină: „Împărțeam un apartament cu doamna Roșca, septuagenară și cu încă o familie de bătrâni cam ciudați, familia Vrabie.” (Pila, p.28). Naratoarea a picat primul examen de anatomie din pricina subiectului al treilea, privitor la „*razele X și modul lor de acțiune*”, asta după ce primele două subiecte fuseseră notate fiecare cu nota maximă. A comunicat gazdei sale decizia de a renunța la medicină, într-un moment în care gazda o avea în vizită pe cumnata sa, doamna Marioara Moga, despre care naratoarea își amintește că era „o femeie cu o personalitate aparte, impunătoare, ajutând-o și vocea baritonă, cu un timbru puternic, aproape bărbătesc. Era extrem de ridată la cei peste optzeci de ani ai săi, creponată ca o foaie de varză [...] Măruntică de statură fiind, te mirai cum de reușea să obțină tot ce voia, neacceptând vreun refuz. Fusesse soția

domnului Aurel Moga, dar, chiar dacă relațiile și le dezvoltase ca urmare a ilustrei sale căsătorii, pun rămășag că obțineam orice doar prin propria sa personalitate.” (p.30). Impetuoasa doamnă decide să intervină și „să aducă pe calea cea bună” pe cea care nu trebuia să întrerupă medicina pentru ceea ce numea ea „un moft rezolvabil”. (p.31). A pornit val-vârtej la profesorul care avea examene cu studenții, a intrat, a strigat „de a răsunat sala: Adonis!”, motivând că „eu așa l-am numit întotdeauna pentru că a fost un bărbat foarte frumos! Nici acum nu arată rău, chiar dacă a îmbătrânit!” Această, continuă doamna Moga, „l-am ordonat să iasă în acel moment! [...] Atunci i-am amintit cum a ajuns el la Cluj și în ce condiții. N-am vrut, dar unor oameni trebuie să le reamintești, altfel o să rămână cu impresia că a fost pe merit...” (p.31-32). Intervenția-pilă la profesor a avut efectul invers, așa cum își amintește fosta studentă: „De rușinea întâmplării, am învățat de-am rupt cartea, uitând de hotărârea mea de a renunța la medicină, astfel încât pot spune că la reexaminare am știut materia bine, cam de 9 după aprecierea mea, dar am primit 5, nota de trecere.

— Pentru doamna Moga, mi-a zis el, dându-mi carnetul cu nota.” (p.32).

Proza scurtă mizează, adesea, pe o secvență anume din curgerea timpului (de regulă, trecut sau prezent), construind micronarațiunea în acel spațiu decupat din șuvoiul de particule ce se scurge prin clepsidra-nisiparniță. În acest volum, textele→

adunate au unitate și coerență datorită felului în care este privit și comentat *timpul*. Folosirea predilectă a perfectului compus și a prezentului se impune ca o marcă stilistică și creează sentimentul unei priviri întoarse cu obstinație peste umăr, către un trecut transformat în prezență, prin *rememorare*. Proces de selecție și de interpretare (din perspectiva prezentului), memoria conservă lucrurile după un algoritm ce poate fi relativ controlat. În definitiv, sunt amintirile Simonei Mihașiu, le păstrează cum vrea, cum poate și ea, ambalate, poate un pic și poleite, căci fiecare are nevoie să își inspecteze cumva trecutul, istoria personală, să se simtă un pic erou, un pic deosebit, altfel totul devine tern, urât, insuportabil...

Micronarațiunile acestei prozatoare, depănate la persoana I, într-un stil frust și neînzorzonat, îmbibat frecvent în cerneala autoironiei și a umorului, sunt forme de resuscitare a trecutului, din fotoliul unei persoane adulte, trecute prin nenumăratele încercări ale vieții... Aflăm de la aceasta că „Am făcut parte din prima generație de medici post-Revoluționari. [...] În același timp, am fost ultima generație care a avut repartitie pe țară. Prin urmare, am ales județul Suceava, Vatra Moldoviței, unde aveau două locuri disponibile, pentru mine și soțul meu.” (Când te caută ghinionul, p.51). Plecând spre București cu Dacia veche a lui Dan, pentru a susține primul examen de rezidențiat, cei cinci prieteni întâmpină tot felul de ghinioane: le sare pe capotă și pe parbriz un tăuraș care se ridică de pe caldarâm și pleacă schiopătând spre turma lui. La Predeal, cei cinci au vrut să anunțe *facta* lor unui polițist care, „cam «afumat», se clătina pe picioare. Șlițul pantalonilor fusese uitat deschis.”, polițist dornic să îi amendeze. (p.52). Scăpând de amendă, dar pierzând timp prețios, au pornit la drum, iar pe la Ploiești a „apucat sub mașină” un cățeluș care a scăpat și el cu viață. Ziua următoare, după examen, cei cinci prieteni aveau „niște figuri pleoștite”, urmare a faptului că nu au avut „cele mai inspirate răspunsuri la întrebările tip grilă”, pierzând „șansa de a lua acel examen”. Înainte de plecarea din București, au dus mașina la un mic service particular, unde au aflat

motivul pentru care nu se închidea capota: „*stâlpii din față ai mașinii erau înfundati*”. Plecând de acolo spre Aiud, au constatat că „*a început să se audă de sub mașină un zgomot metalic*”, iar de sub mașină „*apăreau scântei*.” Cristi a descoperit că e vorba de tobă pe care au „legat-o cu sârmă”, rezolvare specific românească, dar aceasta tot bătea. Apoi s-a auzit o ziceră premonitorie:

„— Dar nu dă Domnul să se desprindă cu totul, să o pierdem?” zise Dan, enervat la culme de zgomot. La un moment dat rugăciunea s-a făcut auzită, pesemne, pentru că am văzut toba rostogolindu-se în urma mașinii.” (p.54). Auzind numele Domnului, concluzia naratoarei nu putea fi decât aceea că rugăciunile se fac auzite, iar același personaj, „gură de aur”, constată puțin mai încolo, urcând Feleacul, pe o ceață atât de densă, încât nu se vedea nici la doi metri în față: „— La câte ghinioane am avut la drumul ăsta, nu mai rămâne decât să auzim că a căzut Caritasul, își dădu cu părerea Dan.” (p.54). Scăpând de ceață și ajungând în Cluj, află de la soțul Claudiei vestea: „— A picat Caritasul!” Toți acești prieteni aveau depuși bani la Caritas, sperând, „ca mulți alți cetățeni, de altfel, ca schema piramidală să aducă un oarecare câștig.” (p.54-55). Vestea a fost primită cu un anumit haz de necaz: „am răs cu toții, cum nu am mai răs de mult timp.” (p.55). Dar, se pare, mascota „norocoasă” a grupului, era chiar naratoarea...

Dincolo de însușirile menționate anterior, prozatoarea mai aduce în discuție și altele, care îi rotunjesc parcă portretul moral: „Nu eram o persoană de încredere când venea vorba de a recunoaște sau nu pe cineva, date fiind multiplele mele gafe, astfel încât soțul meu nu a dat prea mare importanță observației”, observație legată de portretul fizic al soacrei mari care, în loc să fie brunetă și mai solidă, era... blondă. Amândoi constată, la final, recitind invitația, că au greșit nunta, eveniment la care erau invitați în aceeași locație, la Belvedere, dar în ziua următoare, duminică. Greșeala soțului este asumată: „— Este vina mea că m-am bazat pe tine și nu m-am uitat acasă pe invitație” (O nuntă de poveste, p.62). Ba chiar, naratoarea susține că, un fost coleg de facultate, Vasile Moldovan, pe care îl reîntâlnește cu

diferite ocazii, de fiecare dată nerecunoscându-l, „*este o persoană predestinată pentru a nu fi recunoscută de mine!*” (Vasile, p.88). Lista celor confundați este lungă: „Dacă ar fi fost singular, aș fi avut, poate, o scuză. Dar n-a fost.” (p.91), dar și inexplicabilă: „*că am putut să fac o astfel de confuzie, n-am pretenția să potă înțelege cineva, atât timp cât eu însămi nu-mi pot explica fenomenul.*” (p.91), însă unora dintre aceștia pare să le poarte noroc. Așa se face că în Aeroportul București, în zona de ridicare a bagajelor, mai mulți oncologi din țară veniți pentru un eveniment de anvergură, s-au întâlnit într-o atmosferă dominată de bucuria revederii, deoarece avioanele cu care soseau aterizau cam la interval de 5 minute unele de altele. Povestitoarea vede „*că mai trece un chip foarte cunoscut*” în urma grupului de oncologi și, dorind să îi atragă atenția asupra locului de întâlnire a grupului, dar și contaminată de euforia deja instalată printre cei prezenți, îl strigă, îi face semn larg cu ambele mâini, toată numai zâmbet, gest care primește răspuns de la cel care „*părea oarecum timid și nesigur*”, zâmbind la rândul său și dând impresia naratoarei că o știe și el și a fost recunoscută. Amalia, colega ei, o lămurește: „— Tu, Simona, ăla pe care mi-l arăți este Bănicioiu. Uite, în spatele lui este Victor Ponta.” Atunci și-a dat seama că îl știa de la talk-showurile televizate. Urmarea?! „Unul avea să ajungă la scurt timp prim-ministru, celălalt ministrul sănătății. Cine știe? Poate fluturarea mea de mâini să le fi purtat noroc!” (Confuzii, p.92).

Pare, cumva, că acest mod neatent de existență se cam... molipsește, dovadă fiind constatarea naratoarei legată de Cristi: „Fiind un om foarte meticulos, m-am bazat pe soțul meu că va pune ceasul să sune înainte de examenul meu de medic specialist. Atâta l-a butonat și l-a verificat, încât nu a mai sunat în dimineața următoare.” (Pune ceasul să sune!, p.64). Naratoarea este sunată de colegi, se îmbracă în viteză și ajunge la examen cu doar câteva minute înainte de ora nouă. Însă i-a rămas în minte reacția examinatorului: „Domnul profesor Cernea, care fusese nervos înainte de a ajunge, spunând, pe bună dreptate, că așa ceva nu s-a mai pomenit, să trebuiască să se sune după un candidat, că asta este →

culmea nepăsării și alte vorbe mai grele chiar, când m-a văzut în ușă, s-a speriat” (p.64-65), dar și popularitatea incidentului: „Oricum, întâmplarea a rămas proverbială, astfel încât, mulți ani după aceasta, pe lângă bagajul cu sfaturi profesionale, rezidenții din Institutul Oncologic, mai primeau de la îndrumătorii lor și recomandarea: „Aveți grijă să nu uitați să vă puneți ceasul să sune!” (p.65).

Totuși, are și însușiri moștenite, legate de călătoria cu trenul: „Ne-am dus din timp, eu având o angoasă, transmisă ereditar, de a nu pierde trenul. Bunicul mergea la gară cu trei ore înainte, tata cu două, iar eu mă simțeam comod doar dacă eram cu o oră înainte.” (p.84), iar ca medic refuza sistematic orice „atenție” din partea bolnavilor, refuz de principiu, din convingere, regulă auto-impusă pornită din dorința de a nu crea bolnavului așteptări neverosimile, dar și pentru că acest „așa se face” o scârbește profund. Dă dovadă de simț practic și măsură, valorificând corespunzător șansele, atunci când acestea apar: „Trăind din salariile noastre, aveam grijă de fiecare bănuț. Când colega mea, Eli, a venit cu propunerea de a merge într-o excursie în Franța cu autocarul, pe o sumă ridicol de mică, aproape simbolică, nici n-am stat pe gânduri. Practic, umpleam locurile goale rămase în autocar, în cadrul unei excursii organizate de o școală din Oradea.” (Parfum (rom)antic de Notre-Damme, p.97-98).

La finalul acestei excursii, naratoarea se declară plăcut surprinsă de istețimea și de spiritul de orientare de care dădea dovadă tânăra generație, adică elevii din autocar, dar a ajuns la concluzia că niciodată nu va mai merge cu un autocar la un drum așa de lung, deși, completează aceasta, „am multe amintiri nostime din această excursie, cum ar fi, bunăoară, aprofundarea artei antice la Luvru, întrucât nu reușeam să ieșim din acea zonă nicicum, sau faptul că la Versailles m-am împiedicat, împinsă din spate și am plonjat, ca o regină, în patul lui Richelieu, oripilând personalul muzeului, deși am vizitat multe obiective turistice pe care, în alte condiții, nu le-am fi cuprins într-un timp atât de scurt.” (p.99).

Amuzându-mă la lecturarea acestui volum, veritabil cocktail cu

zâmbete, am ajuns la afirmația autoarei „Uneori uiți ce vârstă ai!” (Vârsta este relativă, p.114), situație comparabilă oarecum cu cea a... vestitei Raluca Turcan.

Desigur, naratoarea s-a cazat la un hotel, în București, ajunge târziu, când restaurantul era închis și, fiindu-i foame, comandă mâncarea care îi este adusă în cameră de un „Alain Delon”, ba chiar ceva mai mult: „Alain Delon cred că ar fi fost invidios pe frumusețea și tinerețea celui din fața mea.” (p.114).

Tânărul a salutat-o politicos, a pus tava cu mâncare pe birou, a aranjat tacâmurile, s-a retras apoi lângă ușă, dar nu a ieșit, ci o privea fix „cu ochii aceia minunat de albaștri”, făcând-o să se simtă „oarecum incomfortabil”, situație care îi provoacă anumite suspiciuni: „Dacă dorește altceva? m-am întrebat. Oare cei de la hotelul acesta, ce înțeleg prin room-service?” (p.114).

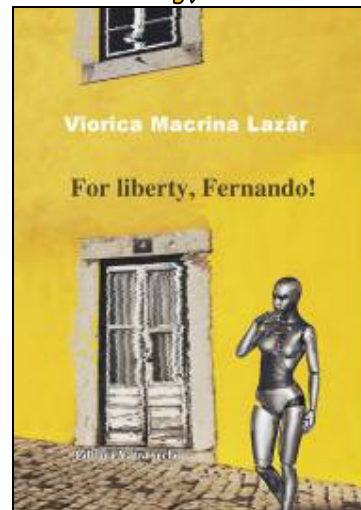
După plecarea acestuia și-a dat seama că așteptase... bacșișul! Reacția povestitoare a fost pe măsură: „Am început să râd de una singură, uitându-mă în oglinda de deasupra biroului. Îmi uitasem vârsta? Cum să îmi imaginez eu că pe tânărul respectiv l-ar fi interesat o femeie de puțin trecută de cincizeci de ani, sau doar puțin trecută?” (p.115).

Înlănțuite, prozele acestei naratoare, dedicate „clipelor cu haz”, predispoziției „la o sumedenie de gafe”, anunță, prin scânteierea episoadelor perfect șlefuite, mâna unei prozatoare camuflete, a unei autoare care se plimbă cu lejeritate prin teritoriile culturii și care și-a exersat cu succes condeiul în textul scurt, (non)fițional.

Tonusul optimist obișnuit al scriitoarei, cu note calde sau febril-ironice apare cam în toate micropovestirile, umorul fiind de această dată ingredientul-cheie al volumului, dând greutate acestuia și așezând înțelesurile într-o matcă de neperisabil.

Uzând de performanța-i lupă în laboratorul trecutului, pe tărâmul amintirilor, autoarea revelează ochiului cititorului întâmplări hazlii ce poartă dominante conflictuale ale propriei persoane, între ceea ce este și ceea ce și-ar dori să fie naratoarea... tot atâtea cauze ce au ca efect zâmbete cu multiple nuanțe.

For Liberty, Fernando!

Această carte a Vioricăi Lazăr reprezintă o extensie a literaturii practicate de ea, de la poezie la proză.

Păstrează, de multe ori, viziunea dinspre înăuntru spre afară, adăugându-i un strat de empatie, prin narațiunea la persoana întâi; în povestirile scrise tradițional la persoana a treia, găsește un detaliu care scurtcircuitează relația cu cititorul, scoțându-i în prim plan câte un personaj, câte un detaliu al personalității acestuia.

Poveștile sînt cele ale unor oameni obișnuiți, care stîrnesc (sau ar putea-o face) interesul publicului știrilor, senzaționale sau măcar interesante, ale presei, televiziunilor, rețelelor sociale.

Pe scurt, o serie de radiografii de mare rezoluție ale României postdecembriste, văzute la firul ierbii, din țară și din diaspora.

ROMULUS BUCUR

*

Viorica Macrina Lazăr are nerv și scrie cu poftă. Se vede asta, se simte în fiecare frază. Știi că urmează o poveste bună, așa cum știi dacă un măr e bun de la prima mușcătură. Nu prea există scene statice, totul e în mișcare, acțiune continuă, haotică, dar cu sens. Scenele din prozele ei sunt scene cotidiene, familiare, recognoscibile, dar nu sunt deja-vu-uri pentru că există mereu cel puțin un element surpriză. Imprevizibil și dinamic, „For liberty, Fernando!” este un volum care mixează cotidianul și absurdul, micile drame ale vieților contemporane cu un umor debordant, într-o pânză narativă ca o plasă de păianjen. Te prinde și cu fiecare vibrație realitatea din text trece tot mai mult în afară.

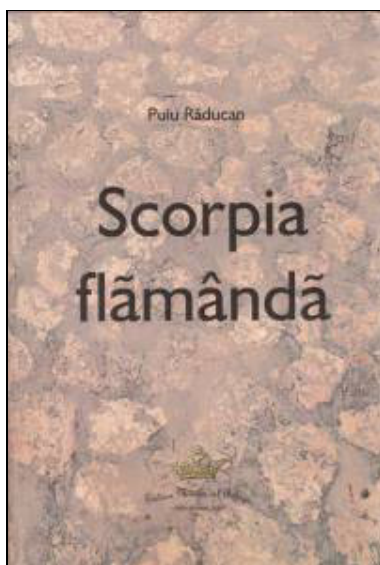
COSMIN PERȚA

SCORPIA FLĂMÂNDĂ

Omul de carte se cunoaște după cele scrise: nu atât despre cât de multe produce el în scris ci, mai cu seamă, se cuvine cântărit după ce scrie și după cum scrie. După conținutul moral-estetic-ziditor în plan ontologic, poate. Pe coperta a patra a cărții de proză intitulată *Scorpia flămândă*, autorul Puiu Răducan își previne cu franchețe cititorii despre conținutul lucrării sale, îmbinând sinceritatea rostirii cu dibăcia de a își apropia publicul: „Asta încerc și eu să spun, nu să dovedesc, că în fiecare trup există diavol. Că singurul om care nu a avut diavolul în trup a fost Adam. Problema exorcizării vine din vechi timpuri și-mi întărește ceea ce susțin, că diavolul este peste tot. Numai tu, cititorule blând, vei da verdictul, răsfoind cu răbdare paginile acestei... noutăți editoriale” (fragment sintetizat, din *Cuvântul autorului*, pp. 5-8). Și nu doar că „încearcă să spună”, dar o chiar face, scriind cartea de față.

Titlul ei duce gândul la comedia lui William Shakespeare: *Îmblânzirea scorpiei/ The Taming of the Shrew*, scrisă probabil între anii 1590-1594, apoi prelucrată, interpretată în diverse chipuri de-a lungul veacurilor și devenită film în regia lui Franco Zeffirelli, la 1967. Surpriza oferită de cartea lui Puiu Răducan este sporită de originalitatea temei cât și a tratării acesteia, în cartea sa. De data aceasta, în registru grav, pe măsura subiectului abordat: „existența răului în lume”, forța Diavolului/Scorpiei și „necesitatea luptei pentru a salva un suflet pe care răul pune stăpânire”, precizează autorul, inspirat de „întâmplările pamfletiste ale vremurilor pe care le trăim”. Așadar, practica religioasă a exorcismului. Puiu Răducan precizează ritos în încheierea cuvântului său introductiv, augmentând inovativ semnificațiile termenului «pamflet»: „**Men-ți-o-nez, sub-li-ni-ez și ac-cen-tu-ez** că orice asemănare a acțiunilor pamfletiste și a personajelor pamfletiene descrise în această lucrare este **ab-so-lut ... în-tâm-plă-toa-re!...**”; dar, cu cine s-ar putea asemăna respectivele personaje și secvențele respective nu ne spune (subl. autorului, p. 8).

Gheorghe Puiu Răducan a publicat circa 50 de cărți, din care jumătate sunt de poezie, peste o duzină de proză, iar celelalte reprezintă antologii tematice, cum bunăoară valoroasa și masiva culegere de texte din fabuliștii lumii: *De la Esop la Urmuz*, 692 de pagini tipărite în editura proprie, tot la Editura Mircea

cel Bătrân din Băile Olănești, la 2021. Elena Trifan, cu prilejul unei triple lansări de carte Puiu Răducan la Centrul Socio-Cultural «Jean Louis Calderon» al Primăriei Sectorului 2 din Capitală, informează pe <https://www.independentaromana.ro/puiu-raducan-tripla-lansare-de-carte/>, că autorul, inginer energetician născut în zona Bălceștiului, satul Tepești, com. Tetoiu, la 28 iulie 1951 «A fost tradus în limbile: sârbă, engleză, franceză, letonă», activând ca «un promotor neobosit al relațiilor culturale dintre românii de pretutindeni, membru al Forumului Cultural al Râmnicului, al A.G.I.R. (Asociația Generală a Inginerilor din România), filiala Râmnicu Vâlcea, al Asociației Scriitorilor Danubieni, al Asociației Culturale Anton Pann, al Academiei Olimpice Române, filiala Vâlcea, membru al Asociației Cultural- Artistice Tibiscus din Uzdin – Voivodina – Serbia, al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, membru al U.Z.P.R. – Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România, membru al A.J.R.P., redactor la RTV Unirea – Austria». Pe scurt, un inginer care scrie în draci, un autentic suferind cu ADHD scriitoricesc (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder), mai academic zicând. Inovează cuvinte, lexeme, sintagme, dar trăiește evident sub imperiul unei irepresibile nevoi de a povesti în scris ceea ce-l traversează intelectual. Inventează povești. A rezolvat umilinta scriitorului față cu lumea editurilor: și-a renovat viața, construindu-și propria editură și o tipografie personală; ar mai fi de alcătuit o librărie, iar pentru asta, Puiu Răducan merită toată considerația. El scrie, însă, așa cum vorbește: nestăvilit, debordant,

ca o viitură de apă despresurată de maluri, necontrolată...

Distinsul critic și istoric literar dr. Zenovie Cârlegea de la Târgu Jiu publică în *RAPSODIA. Revistă sibiană de cultură* (an XIX, 2023, Nr. 224, aprilie, pp. 35-38) prima parte a unui studiu amplu, așa cum îi stă în obicei, dedicat cărții lui Puiu Răducan și intitulat: *Un roman narativ „à thèse”, în spiritul moralei creștine*. Z. Cârlegea afirmă, cu aplomb: «E adevărat că există „molitvele (nu „molitfe”!) Sfântului Vasile cel Mare”, rugăciuni puternice care se citesc numai o dată pe an cu prilejul schimbării anului creștin, la 1 Ianuarie»... Or, încă de la ediția din 1984, *DEX* acceptă termenul **molitvă** deopotrivă cu variantele **molitfă** și **moliftă**, apoi *Dicționar religios*, ed. 1994, de Pr. Ioan M. Stoian, cu controlul științific al Pr. prof. dr. Dumitru Preda, prodecan al Facultății de teologie din București și al Pr. protoiereu Ștefan Gh. Popa, la fel, cu specificarea provenienței *molitva* din slavona veche, iar în *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, de Pr. prof. dr. Ene Braniște și prof. Ecaterina Braniște, Ed. Diecezană Caransebeș, 2001, găsim variantele: **MOLITFE**, **molitfă**, **molitve**, din limba slavonă: *molitfa*. De asemenea, domnia sa greșește inexplicabil atunci când confundă «prilejul schimbării anului creștin, la 1 Ianuarie» cu prima zi de după «revelion» a calendarului laic, întrucât Anul Nou Bisericesc, instituit de Sfinții Părinți la Sinodul I de la Niceea, în anul 325 după Hristos – practic, anul bisericesc în tradiție bizantină – începe la 1 septembrie și sfârșește la 31 august, în vreme ce 1 ianuarie reprezintă, conform sinaxarului, ziua prăznuirii Sfântului Vasile. Domnul profesor Cârlegea preferă să rămână în «cadru național», menționând judicios între predecesori: «„demonismul” din lirica eminesciană», «„kir-ianul”-ismul lui Caragiale», «„satanismul” lui Macedonski», cu referire la *Thalassa*, numită de autorul ei și «epopeea simțurilor», apoi pe Mircea Eliade și pe Lucian Blaga. Vom adăuga, din spațiul literaturii universale pe: Denis de Rougemont cu *Partea diavolului*, André Gide cu *Sechestra din Poitiers*, ori romanele meticulosului «naturalist» foiletonist Émile Zola, între care *Thérèse Raquin*, ca să nu mai vorbim de demonismul dostoevskian. Puiu Răducan pare însuși posedat de omniprezența eroului său, Scorpia – prezență analizabilă desigur freudist – și devine un denunțator neobosit al ei. →

MIHAI POSADA

Autorul își ia foarte în serios rolul de călăuzitor duhovnicesc, vorbind la tribună ca un pastor protestant ori ca un călugăr cercetat în chinovie. Cartea are presărate fraze hortative, de imbold sufletesc întru nădejdea neabătută și credința în prezența protectoare a binelui, pe măsura ascultării de poruncile divine: „Să stăm departe de Scorpii, să alegem drumul lui Dumnezeu, care nu e presărat cu orgii, însă e îngust și greu de parcurs. Chiar singuri fiind, pe drumul Liniștii Divine, niciodată nu suntem singuri...” (p. 196). Acelora dintre cititorii oripilați, vexați de faptele abominabile descrise în *Scorpia flămândă*, la fel cum se declară dl Zenovie Cârlegea: «rareori am întâlnit în pagini de literatură un asemenea tratament barbar, de-a dreptul diavolesc, asupra căruia autorul insistă dezvoltându-ne cruzimi inimaginabile», le reamintim spre compensare memoriile cât se poate de realist/naturalist publicate masiv după anul 1989 în volume de literatură carcerală, ale celor cu vechime de ani grei, uneori peste un deceniu și jumătate!, prin închisorile politice comuniste, cu neomeneasca «reeducare» căzută acolo, peste ei, din iad, ori măcar colecția de abominații din volumul Părintelui Gheorghe Calciu-Dumitreasa: *Homo americanus – o radiografie ortodoxă* (Ed. Christiana, 2002).

Scorpia flămândă reprezintă în plan literar o ambițioasă împletire a stilului jurnalistic/gazetăresc – axat pe de o parte pe relatarea realității faptice din ambient, în speță, cu sondarea abisului drăcesc și prezentarea nudă a faptelor de cruzime aferente fenomenului îndrăcirii omului și dezdrăcirii sale prin ritualul molitvelnic (creștin) al exorcizării – cu trimiteri în cosmogonice începuturi/„incestul” între Soare și Lună ca aștri-frați și pe de alta, pe dezvoltare de la forma novejii culese din gura oamenilor, până la roman de dramă existențială, cu prezentarea unei serii scabros-revoltătoare pentru bunul-simț comun, de orori în viața de cuplu cauzate de permanenta existență lucrătoare a Scorpiei (echivalent al Diavolului) în ființa umană.

O abordare ceva mai științifică a temei «răului» în om și lume – nici strict religioasă, nici mistic-vulgarizatoare, nici măcar psihiatrică – ar fi putut conduce la stabilirea câtorva atribute determinante ale fenomenului cercetat strict pe domeniul relației sexual-conjugale degenerate de alcoolism dar și de bestialitatea de ambe sexe: bunăoară un *odiosus*, un *diabolicum*, chiar *tremen-*

dum ori *fascinans* sau altele, așa cum R. Otto stabilise unele pentru numinos ori sacru. Puiu Răducan se simte atras de spațiul etnografic și de folclor, ajungând până la misticismul și superstiția de dincolo de zarea creștină a devenirii noastre.

Ne vom mulțumi, așadar, cu narațiunea demascatoare, sanitară, vindecătoare, așa cum a conceput-o și realizat-o spiritul justițiar al autorului: cu nonșalanță și fără complexe, atribute ale curajului – după perioadele celor 45 de ani de comunism la care se adaugă aceea a ultimilor 33 de neocomunism ce nu se mai termină, ateizante ambele – în continuarea și reactualizarea popular-educativelor «cărți de cetire» ante- și interbelice cu care au crescut generații de părinți, bunici și străbunici ai noștri; de această dată o carte de citire proiectată pentru toți urmașii acelora care suntem noi, cititorii prezentului. Lipsa complexelor în fața imensului material documentar despre mituri și pleiada simbolurilor adiacente în cultura universală, despre violență și sacru (Girard) sau cercetări psihanalitice (Freud), despre filosofia și istoria religiilor îi oferă autorului șansa unei abordări insolite, de un lirism aparte, acela al esteticii „diavolești”, ori, folosind un instrumentar lingvistic original, *sui generis*, aparținându-i întrutotul lui Puiu Răducan, din care cităm: „întâmplări pamfletiste” (p. 6), „acțiuni pamfletiste”, „personaje pamfletiene” (p. 8), „mentalitatea ubicuitară” (p. 25), „Scaraosky” (p. 30), „cordoane ombilicale scorpiene” (p. 34), „doza scorpionică” (p. 196), „scorpionism «curat»” (p. 197), etc. etc. Limbajul e prețios: „existențialitatea” se substituie simplei „existențe” (p. 11 și 12). Afirmatii personale hazardate/fără acoperire, cum ar fi: „sacrificiul suprem pentru o iubire adevărată se poate trăi doar la nivel cosmic” (p. 12) alternează cu grave confuzii de interpretare (personală) a doctrinei creștine, al cărei purtător de cuvânt autorul se pretinde cu genuină aroganță: „Prima problemă apărută în spațiul Dumnezeiesc a fost iubirea. Nu o iubire oarecare, ci iubirea dintre doi frați: Luna și Soarele. Este, de fapt, primul incest... planetar” (p. 10). Prima este negată/contrazisă de trama arhicunoscutelor drame din *Romeo și Julieta*, ori de jertfa personajului de legendă Ana lui Manole, iar a doua, de faptul că „spațiul Dumnezeiesc” nu se reduce la sistemul solar, după cum nici iubirea nu reprezintă „problema” respectivului „spațiu”, ci, cum ar spune comentatorul Z. Cârlegea, chiar «sub-

strucția» întregii Creații dumnezeiești. În literaritatea precară, de la nivelul de construcție a frazei, la lipsa de stăpânire a vastității subiectului cosmologic-mitologic-moral, harnic abordat într-o formă aglutinată, rămâne loc doar pentru forța frapantă a descrierii monstroaselor manifestări „scorpionice” mai mult ori mai puțin imaginate de autor, ca ingredient al savorii și atracției dorite pentru pasta groasă a cărții arondate de autor senzaționalului celui mai violent, cu limbaj pe măsură: „Frământată de gânduri, care mai de care, dominate de Scorpia lăuntrică, Eva se-ntoarce agale de la Izvor.

Cum a văzut «stalagmita» noduroasă, gulerată, nervoasă, gata să scoată frum pe nări, dintre picioarele lui Adam, «fata» a înebunit de-abinelea. Au apucat-o «mâncărimi» groaznice, necontrolabile, a-nceput să ofteze, își pipăia întrepicioarele cu o mână, cu cealaltă își masa sâni. Herghelia de sânge mănâtă de Scorpie a-nceput goana nebună” (grafia cărții!, pp. 30-31); o parodiare, în fond, a «păcatului originar» în manieră auctorial-„scorpionică”.

Autorul joacă tipologia eroului angajat în apărarea credinței oamenilor și ilustrează genul îndrăzneț de vâlcean, acela al lui Făt-Frumos din basmele românești, eroul fără teamă alta decât de bunul Dumnezeu.

El i se adresează semeț până și cititorului său, așa cum arată ultima frază a romanului *Scorpia flămândă*: „Revin în carapacea mea, la fel de scorpionică precum a ta, «cetitoriule», lăsându-te-n duhul tău, să mă înjuri...” (p. 197).

Unele fragmente par extrase din declarațiile scrise ale victimelor abuzurilor domestice, ori din cele orale, date de femei amărâte.

Am citit cu plăcută surpriză comentariul semnat de Z. Cârlegea și apoi, cu uimire, cartea dăruită de Puiu Răducan, lăsându-mă în cele din urmă convins că P.R. ar putea scrie cu oarece succes proză științifico-fantastică, în ciuda declarației sale de autor: „Nu am putut citi cărți s.f. Nu le-am înțeles” (p. 5); afirmație contrazisă de însuși autorul, atunci când îl citează copios pe Aurel Cărașel, un cunoscut creator de literatură S.F. (p. 18 și următoarele).

Sfântul și Dreptul Iov, Florar 2023, Sibiu-pe-Cibin.

Puiu Răducan – *Scorpia flămândă*
(Baile Olănești: Editura Mircea cel Bătrân, 2022)

O ficțiune istorică savuroasă

În zodia lui Uranus, de Ovidiu
MIHALACHE

Romanul *În zodia lui Uranus* scris de conștanțeanul Ovidiu Mihalache și apărut la Editura 24 de ore din Iași în 2022, este o ficțiune istorică savuroasă și aparte, desfășurată într-un București interbelic neobaroc-pitoresc, balcanic și occidental, totodată, foarte colorat și vioi, în timpul regelui-playboy al României, Carol al II-lea și a nesuferitei sale metrese, Elena Lupescu, și până la invazia U.R.S.S. de către Hitler și aliații lui, în 1941, planul/ operațiunea Barbarossa, cu un protagonist fictiv, savurosul și astuțiosul prinț Ioan Cantemir Cantacuzino-Brancovici von der Ober-Schwesburg, un cumul sau o sinteză de principii, boieri și aristocrați româno-germani din celebre familii nobiliare și domnitoare. Cheia romanului se află, cred, într-o ziceră aparținând profesorului de istorie al unuia dintre personajele feminine principale Despina, și anume Scarlat Vârgolea, care opinează că istoria se termină atunci când pasul omului pe nisip a fost deja înghițit de apa hulpavă, ba chiar se termină înainte de a începe, mai ales că “apa, orice am pași noi, tot vine să-și facă mendrele”, o trimitere sau referință postmodernă sau o reinterpretare a spuselor lui Heraclit din Efes, care susținea că: „Nu poți intra de două ori în același râu, pentru că noi ape curg mereu la vale” și “Totul de schimbă, totul curge, nimic nu se oprește” (*panta rhei, kai ouden menei*). Ficțiunea istorică este un gen literar în care intriga se desfășoară într-un cadru legat de evenimentele trecute, dar este fictivă și, cu toate că, termenul este folosit în mod obișnuit ca sinonim pentru literatura de ficțiune istorică, poate fi aplicat și altor tipuri de narațiune, inclusiv teatru, operă, film și televiziune, precum și “jocurilor video și romanelor grafice”. Un element esențial al ficțiunii istorice este, potrivit *Enciclopediei Britanice*, plasarea ei în trecut și acordarea atenției moravurilor, mentalităților, condițiilor sociale și altor detalii ale perioadei descrise, de asemenea, autorii alegând frecvent să exploreze

figuri istorice notabile în aceste scenarii, permițând cititorilor să înțeleagă mai bine modul în care acești indivizi ar fi putut răspunde la mediile lor. Operele de ficțiune istorică sunt uneori criticate pentru lipsa lor de autenticitate din cauza criticii lectorilor sau a așteptărilor genului pentru detalii precise, reale, istorice, ale perioadei abordate, această tensiune între autenticitatea istorică și ficțiune devenind foarte des un punct de comentariu pentru cititori și critici, în timp ce critica academică/ savantă depășește frecvent acest comentariu, investigând genul pentru “celelalte interese tematice și critice ale sale”.

Revenind la romanul lui Mihalache, acesta are un titlu cu mai multe semnificații interesante, astfel, Uranus era atât un cartier, cât și o stradă din București (cartierul s-a aflat în zona Parcul Izvor, Casa Poporului, Casa Academiei și a fost demolat în anii 1980 pentru a face loc viselor gigantiste-megalomane ale dictatorului de tristă rememorare Nicolae Ceaușescu, multe clădiri cu valoare istorică, printre care 22 de biserici și Spitalul Brâncovenesc, proaspăt renovat, ctitorit în anul 1835 din averea Saftiei Elisabeta Brâncoveanu, soția marelui ban Grigore Brâncoveanu), dar și semnul pus de prințul româno-bavarez von der Schwesburg pe stema sau blazonul familiei sale nobiliare. În roman, prințul este născut în zodia lui Uranus sau a Vărsătorului, care-i va aduce ghinion până la urmă, iar personajul feminin Despina locuia

pe strada Uranus, în cartierul Uranus de deasupra Mitropoliei din București și a crescut toată viața *sub semnul lui Uranus*. Așadar, cele două personaje, prințul Ioan Cantemir Cantacuzino-Brancovici von der Ober-Schwesburg și iubita lui Despina sunt unite sub zodia ori semnul lui Uranus. De asemenea, Uranus este zeul grec al cerului, cea de-a șaptea planetă de la Soare și, desigur, asocierea planetei Uranus cu zodia Vărsătorului. În fine, Operațiunea *Uranus* a fost o acțiune, operațiune militară de succes din Al Doilea Război Mondial de către nefasta Armata Roșie pentru a lua înapoi Stalingradul și a marcat punctul de cotitură în războiul terestru împotriva *Wehrmacht*-ului, că tot se vorbește în romanul lui Ovidiu Mihalache despre cel de-al Doilea Război Mondial și invazia URSS. Ne amintim că, în poezia romanticului John Keats, *On First Looking into Chapman's Homer*, cele două versuri: „Apoi am simțit că sunt un observator al cerului/ Când o nouă planetă înnoată în orizontul ei”, reprezintă o referință la descoperirea lui Uranus de către William Herschel, informațiile despre găsirea herscheliana fiind senzaționale, deoarece a fost prima „nouă” planetă descoperită din antichitate.

În romanul lui Ovidiu Mihalache, narațiunea se face la persoana a III-a singular, fiind una de tip heterodiegetic, așadar, naratorul din *În zodia lui Uranus* este omniscient, atotștiutor, omniprezent, obiectiv, neutru, detașat, impersonal, neimplicat, creditabil, știe mai mult decât știu personajele, viziunea este una „dindărăt” (*par derriere*, cum ar spune semioticienii francezi), punctul de vedere e auctorial, focalizarea zero. Rezultă că în acest roman, naratorul este extradiegetic sau unul de tip auctorial ori autor-narator, o instanță narativă anonimă, să spunem, pentru a nu mai vorbi de naratorul-demiurg, adică autorul privește întâmplările din afară, de undeva de pe Muntele Olimp sau de pe vârful de munte din Bucovina Mariei van Leuween, nefiind implicat în diegeză și dând impresia ineluctabilă și inabranlabilă că el a creat povestea, nărând acțiunea,

IULIAN CĂTĂLUI

evenimentele sau intriga la persoana a treia singular. O particularitate a romanului mihalachean este folosirea cvasi-permanentă și complexă a pronumelui personal *îi*, printre altele, pe post de verb predicativ, folosit cu complementul, ce indică o persoană, a dori să fie, a fi undeva, să devină ceva ori cineva, de exemplu, „*Îi* sătul de dulce, vrea și amar câteodată” (se spune despre cel ce s-a săturat de mult prea bine), în cartea de față avem: „Churchill *îi* deja în război!”, în loc de “este în război”, sau: „Despina *îi* de mult uitată”, în loc de “este de mult uitată”, și tot așa.

Așadar, protagonistul cărții mihalacheene, prințul de Ober-Schwesburg, posesor al unei averi frumușele, inclusiv un conac în Bavaria, vine în România, la București pentru afaceri, sosind cu un tren în care reîntâlnește o veche cunoștință, eleganta și ravisanta olandeză Marie van Leuween, care se va dovedi a fi bucovineancă de origine ce fugise de acolo în 1918, când veniseră “primii maximaliști ucrainieni, însetați de sânge și înfometați de pâine”, apoi fugise de țarul Nicolae al II-lea, de dictatorul bolșevic V.I. Lenin, “cu nemții lui marxiști și cu austriecii care nu se mai săturau de pământ și de gloria imperială”.

Marie e chemată la Legația germană din București, ea fiind o spioană, agentă dublă, de către Obersturmbannführer der SS, Walter Schröder, ajutorul ei putându-se dovedi util pentru flncul de sud al Axei, nemții având dubii referitor la familiile boierești române, mai ales acelea care au fost dovedite de istorie că au fost francofile și anglophile, respectiv familiile Știrbei, Văcărescu, Sturza, Cantacuzino, Walter având o părere foarte proastă despre Casa Regală a României: “o adunătură de fluturi speriați și de zângănitul clopotului de la biserică”. Germania se pregătea să invadeze URSS și dorea ca familiile boierești din România să colaboreze cu ea, deoarece aveau moșii în partea de est, la granița cu Rusia stalinistă. Prințul cu nume pompos începuse bisnizul românesc cu 7-8 ani în urmă, când toate contractele de țigla pentru toate clădirile publice din vreo 20 de județe treceau prin buzunarul lui, în

plus, având și două fabrici mari, una lângă Buzău și alta mai la vale de Sebeș, deși în acest caz un sfert din profit mergea către coruptul rege Carol al II-lea. Mihalache îl vede pe acest rege-playboy ca fiind “cel abdicat de dorul fustelor”, năbădăios, răzbunător, imprevizibil, mare afacerist, lacom, petrecăreț etc. Istoricul american Stanley G. Payne l-a descris pe Carol drept „cel mai cinic, monarh corupt și avid de putere care a făcut vreodată dezonoare unui tron oriunde în Europa secolului al XX-lea”. Personaj plin de culoare, Carol II a fost în cuvintele istoricului britanic Richard Cavendish: „Atrăgător, voinic și nesăbuit, iubitor de femei, șampanie și viteză, Carol a condus mașini de curse și a pilotat avioane, iar la ocazii de stat apărea în uniforme de operetă cu o sumedenie de panglici, lanțuri și ordine pentru a scufunda un mic distrugător!”. Istoricul român Maria Bucur scria despre Carol: „Desigur, iubea luxul; fiind născut pentru privilegiu, nu se aștepta la nimic mai puțin decât stilul de viață grandios pe care îl vedea la celălalte Curți ale Europei. Cu toate acestea, stilul său nu era ciudat sau grotesc, precum marca unică de kitsch al lui Nicolae Ceaușescu. Îi plăceau lucrurile mari, dar relativ simple – palatul său regal mărturisește această trăsătură. Adevăratele pasiuni ale lui Carol erau Elena Lupescu, vânătoarea și mașinile”.

„Regina Roșie”, așa cum era cunoscută Lupeasca de poporul român din cauza culorii părului ei, a fost “cea mai urâtă femeie din România anilor 1930”, fiind o persoană pe care românii obișnuiți o vedeau drept „întruchiparea răului”,

Arcadie Răileanu, Conflict

potrivit istoricului britanic Rebecca Haynes.

Întorcându-ne la romanul lui Mihalache, în București, mai sus de “Athenae Palace”, aproape de Kiselleff, personajul principal, prințul Ioan Cantemir Cantacuzino-Brancovici von der Ober-Schwesburg își edificase o frumoasă vilă în stil, cum s-ar fi putut altfel, brâncovenesc, după ce-l expropiase, cu ajutorul interesat al regelui lui Carol II, de vreo două hectare, pe un industriș care nu voise să dea obolul (sau tainul, vorba unui fost președinte al României postdecembriene dovedit ca agent sau colaborator al Secu) regal obișnuit: “fie în fetițe dulci din diverse regiuni istorice ale Țării, fie în pierderea cu bani peșin a unor partide de cărți furate, precum te fură ȧigani din buzunare, ziua în amiaza mare, în Oborul cel mare de Sfânta Maria”. Din acest roman rafinat, nu lipsește ambientul, amprenta epocii interbelice, cu descrieri ale Bucureștilor cu ale sale cartiere de lux dar și mahalale, zaiafeturi și benchetuieli de orice fel, ieșirile și întâlnirile de la Capșa și Athenae Palace, cu vedetele perioadei, cântăreții Jean Moscopol și Cristian Vasile (cu melodia celebră: “Iubesc femeia/ Când e femeie,/ A vieții cheie, doar prin ea o gădesc”), banchete, convivi, discuții politice.

Din păcate, romanul se termină prea repede, cvasi-brusc, deși ar mai fi putut să continue liniștit, cu moartea neașteptată a protagonistului, avionul prințului de Schwesburg fiind doborât la Ghindărești, în județul Constanța (o localitate unde exista o importantă comunitate de ruși-lipoveni), de odioasa aviație sovietică, după ce el plecase în prima lui misie de patrulare, să-și adune escadrila, să-i instruiască pe piloții români și să le arate el cum se luptă și apoi să dănuiască în brațele Mariei sau Despinei.

În concluzie, *În zodia lui Uranus* este un roman bine scris, cu o scriitură fascinantă, pitorească, reflectând viziunea contemporană a unui scriitor asupra unei anumite perioade, tragice, din istoria României, într-un stil ironic, ludic, cu personaje viabile și puternice care nu se pot uita ușor.

Herr Wang și genitivul

Stăpânind arta povestirii și îndrăznind să meandreze cu măiestrie în ținuturile naratologice, cu o împletire subtilă a elementelor reale cu cele fictive, dar înclinând și spre o semiotică a textului, Letiția Vladislav depune mărturie despre talentul său de prozator prin invitația pe care o face iubitorilor de literatură prin cartea recentă de proză scurtă *Herr Wang și genitivul*, apărută la Editura Leviathan, în București, 2023.

Scriitoarea a fost apreciată încă de la primele sale apariții literare, publicând de-a lungul timpului romane: *Vrăbiile pământului* (1978), *Puzzle, chemarea cocorilor* (2019), *Lockdown* (2020), poezie: *Viață într-un pumn de lacrimi* (2016), proză scurtă: *Viață la prima vedere* (1980), *Masada* (2021), iar recent, volumul *Herr Wang și genitivul*.

Letiția Vladislav scrie „o proză puternic realistă, concentrată și diversă”, după aprecierile critice îndreptățite ale lui Horia Gârbea. Scriitura acesteia are rol taumaturgic. Cuvinte tămăduitoare pentru suflet. Cu un condei grav, dar fără o împietrire textualistă, prozele, chiar dacă valorifică un câmp experiențial tumultuos, împrumută din muzica și tandrețea unei partituri, deoarece Letiția Vladislav scrie cu o peniță de mare finețe, în povestirile sale decantându-se patriarhalul ținutului natal într-o rememorare caleidoscopică.

Costin Tuchilă semnează prefața *Pe pânza fragilă a vieții unui emigrant*, în care apreciază narațiunea scriitoarei ca fiind una „fără descrieri lungi sau divagații stilistice, atât cât trebuie pentru derularea povestirii”. Prozele scurte se definesc prin planuri narative suprapuse, țesături sublimе, voalate prin evocări ale evenimentelor în cascadă, într-o cromaticitate și tactilitate debordante.

Cartea reunește treizeci și două de proze scurte, dense, de un dinamism reologic, cu flash-uri vizuale contagioase, cu ironie temperată, un ludic fascinant și un umor ardelenesc *de bon goût*, la care autoarea apelează mereu. Pot spune că povestirile, de o largă transgresivitate, au un *charme particulier*.

Autoarea este lucidă, rațională și scrie o proză concentrată, cu îndrăznețe evadări și divagări în conștiință, cu profunde introspecții în afectivul natal, dar care basculează ușor în dimensiunea fantastică, prin filonul superstițiilor, aceste credințe populare ocupând, de altfel, un loc de cinste în lumea satului. O foarte bună mânăitoare a frazei și a tehnicilor narative, apreciată de renumitul critic Laurențiu Ulici, Letiția Vladislav ne invită pe marea vâltorilor epicului la o lectură plăcută, sățioasă și profundă.

Temporal, autoarea îți țese pânza narativă pe ultimele două decenii ale comunismului și în primii ani de după emigrarea în Germania. Spațiul referențial unde conștiința caută dezlegare și tămăduire este locul de acasă, *Folt*, de pe cursul Mureșului mijlociu. Tărâmul natal este instanța supremă la care apelează sufletul aruncat în vâltorile vieții, un teritoriu personalizat. Întâlnim o broderie evenimentială, de un colorit lingvistic fascinant, personajele aparținând unui spațiu multietnic și multicultural. Povestirile sunt populate de emigranți de o mare diversitate și de un *melange* lingvistic: *orașul era mare, înghesuit zgomotos. Un Babilon colorat*, după povestirea omonimă. În șariajele dure ale existenței, cu puține momente de liniște și duioșie, se așază în paginile cărții oameni care trăiesc la maximum viața, bucuriile și dramele deopotrivă, într-un ritm amețitor, la fel cum se întâmplă cu derularea caleidoscopică a

întâlnirilor amoroase, a senzualului, a poveștilor de viață, a întâlnirilor și despărțirilor. Onomastica este fascinantă și de o diversitate covârșitoare. Povestirile sunt contagioase, te prind în mrejele textului și în derularea amețitoare a evenimentelor.

Prozele scurte se constituie în examene introspective. Naratorul se confundă uneori cu personajele, alteori este, aparent, martor al acțiunii. În vuietul vieții sufletul își găsește alinare, astămpăr *Acasă*, în Transilvania, în *ocol*. Imaginea *ocolului este recurentă*. Apare în toate scrierile Letiției Vladislav ca element de răscumpărare a afectivului original, un ascensional tămăduitor, loc sacru recuperator. Este un spațiu al nemuririi locul de acasă, acel „prag de lume și potecă patimei”, de sorginte blagiană: *Eu nu pot trăi fără acest acasă. [...] Duc țara în mine, ca pe o a doua inimă. Fără ea nu voi pute trăi nicăieri*. Sunt câteva timbre toponimice transilvane, din orizontul natal, apropiat sau mai depărtat, recurente în scrierile autoarei, prin care se amprentează prozele scurte: *Su Boca, pe Hulă, Rodina, Steni, Folt, Pricaz, Biscaria, Feredeie, Uroiul, Streiul, Cigmău, Simeria, Orăștie, Deva*, apoi București cu cartierul Ferentari și toponimiile alohtone ale emigrantului.

Povestirile sunt mărturii ale autoarei din ultimii ani ai comunismului din România, cu toate nedreptățile îndurate până la primirea numărului, care îi asigura dreptul de a pleca definitiv din țară și perioada grea a emigrantului care trebuie să trăiască drama străinătății, cu înfruntarea unui nou început. Latura memorialistică a prozelor se diluează în pasta evocării, din spatele storului subiectiv revenind mereu crâmpie de amintiri dintr-un afectiv de mare profunzime. Hantise și nostalgii se întrepătrund cu viituri narative ficționale, care se constituie în povestiri robuste, cu o ergonomie a textului, o geografie a locului traversată de fluxuri ale emoției, povestirile devenind o terapie prin literatură, pentru scriitor și cititor deopotrivă. Sunt radiografii esențiale ale metamorfozelor interioare, dar și geomorfologiile unei lumi noi, ale emigrantului din lagăr, ieșit →

LÓRINCZI FRANCISC-MIHAI

dintr-un regim totalitar și nou-venit în lumea liberă, dar nemiloasă.

Titlul cărții este dat de o povestire în care *Herr Wang* este emigrantul trăitor într-o lume pestriță în care se țin povești de dragoste, conspirații amoroase. Unele personaje sunt purtate pe talazuri, primesc biletul câștigător al sortii, alții, cum este și Wang, suferă de deziluzii și refuzuri în dragoste. Lumea povestirilor Letiției Vladislav este una multicoloră, prinsă în prefaceri dinamice. Personajele Letiției Vladislav iubesc, suferă, trădează, se acuză, se ceartă și se împacă, trăiesc intens fiecare clipă, știind că timpul este un judecător aspru și neiertător. Sunt pline de viață, clocotesc, ne răpesc în miezul evenimentelor, devenind părtași ai bucuriilor, temerilor și spaimelor, confidenți subiectivi.

Una dintre povestiri mi-a atras atenția în mod deosebit, denumită *Cioburi*. Este vorba de viața lui Martin, tânăr absolvent de Arte, care suferă de o boală incurabilă și pe care viața l-a aruncat în vârtoare. Iubita lui se sinucide. Acesta alege, ca un mod de supraviețuire, arta. Devine o statuie vie, însingurat într-un parc al orașului, solitar în ninsoare, învăluit în auriu, așezat pe un podium, cu un casetofon la picioare, din care ieșeau note de înmormântare, mai triste decât masca lui. Oamenii treceau, îi aruncau câteva monede în cartonul din față, comentau, întrebându-se ce-o fi cu el și plecau.

Atitudinea lui reprezenta o răscumpărare a timpului efemer: *totul moare, zicea. Moartea o avem în noi*. Un personaj feminin, o femeie tandră și empatică, își rupe o frântură din viață, „călător grăbit într-o lume, poate, fără rost”, se oprește din alergarea nebună a vieții, fiind singura, din oceanul de oameni ai lumii libere, care îi vorbește și îl invită la o cafea. Este o oră astrală, cum o denumeste Șt. Zweig. O miraculoasă întâlnire la jumătatea drumului dintre inspirație și revelație. Empatie într-o lume „fioroasă de sub ceresc”. Doar atât. Apoi tânărul rămâne mai departe *cel ascuns între cioburile vieții*, împreună cu arta sa, *masca mortuară*. Întâlnirea cu acest *înger trist* a fost un eveniment compensatoriu pentru femeia

emigrant, depresivă, care trăia drama solitudinii în lumea rece a străinătății: *Mie mi se întâmplase ceva de nedescris, ce nu se poate trata cu medicamente. Mi se deschisese o poartă. Trebuia numai să intru. Îngerul nordic m-a îndepărtat de moarte*. Tânărul anonim devine cel care nu va fi uitat niciodată.

Herr Wang și genitivul este o retrospectivă a vieții sub imperiul memorării. Sunt distilări afective autentice. Mureșul continuă să fie o graniță care separă natalul matricial de lumea reală, mai îndepărtată sau mai apropiată.

Autohtonul lingvistic regional devine sigiliu confesiv: *brudina, ocolul, zdrămfarul, ploatănu, șolocatul, pruniștea, șlaier, lașca, șerămpău*, transformate în tipare afective.

Despărțirea de satul natal este percepută ca o dezlipire de *vremuri magice, ce s-au stins, așa cum s-au stins și părinții, anii și lumânările*, dar cu credința neștirbită în acel Acasă ce nu se poate pierde niciodată: *Mie îmi lipsesc mulți ani din viață. Chiar dacă unii mă vor hui, pentru că sunt oameni care iubesc mai mult străinătatea decât locurile natale, eu, după atâția ani de viață, vă spun, fără să fiu patetică și cu mâna pe inimă, că în momentul plecării definitive, mă voi întoarce acasă. În acel cimitir micuț, acoperit de flori sălbatice, brusturi și alte bălării*.

Scriitoarea realizează o radiografiere literară realistă din perspectiva emigrantului eliberat din comunism, dar împovărat de noua realitate a lagărului în care a descins, în noua patrie. Cartografierea prin tehnicile narațiunii este una esențială, dincolo de bornele unei geografii fizice, sublimând în dimensiunea spațiului mental și al afectivului primordial. Prozele scurte au puternice accente autobiografice.

Scrise de condeiul priceput al naratorului cu experiență, povestirile sunt decantări sublimă și tandre: *am lăsat un colț de perdea trasă, așa de o palmă, să pot adormi cu ochii la cer*, ca într-o reverie dantescă. Și Letiția Vladislav nu pregetă să declare că *meseria mea e scrisul*, cum odată Cesare Pavese scria reflectând la trăirile spiritului despre „meseria de a trăi”.

AVENTURA CUNOAȘTERII

PE SERPENTINELE CREAȚIEI

După apreciatele volume de poezii și după cele două romane inspirate din degingolada postdecembristă (*Pas în trei* - 2011 și *Mesteceni și rafturi* - 2020), scrise cu talent și cu un acut simț critic al observației celui care înțelege culisele puterii, doamna Olivia Mândruțiu - Rusu, membră a Uniunii Scriitorilor din România, experimentează provocator, dar cu succes, tema dificilă a posibilelor ecouri ale trecutului medieval, marcat uneori de cumplite atrocități, în prezentul derutant de pe Mapamondul zilelor noastre, în care realitatea pare uneori sufocată de alte interese decât cele științifice, iar violența pare a-și descătușa frustrările, fie ele de ordin material sau spiritual.

Recentul roman „*Inelul cu smarald*” (Editura Limes, 2023), de Olivia Mândruțiu-Rusu, apărut în *Colecția Romanului Românesc al secolului XXI*, are mai multe chei de interpretare a parabolei inspirată din unele anomalii creștine din trecut, confruntate cu realitățile contemporaneității, când „*omul modern este rupt de transcendent, nu mai trăiește experiența divinului*”- (p.191). Cartea dezvăluie preocuparea prozatoarei pentru evocarea epică a unor realități istorice din sec. al XII-lea, încă neexplorate literar, dar chiar amenințate cu uitarea, reluând elemente (pădurea de mesteceni), situații (misterioasa moștenire din Albi, din sudul Franței) și personaje (Irina - Andrei, Mihnea - Ines) din penultimul roman, al cărui final se învâluie în „muzica și povestea catarilor”. Aceasta pare să constituie geneza recentului volum, a cărui construcție rotundă și captivantă cochetăază cu seducția literaturii de aventuri, dar și cu suspansul romanului polițist, stârnind curiozitatea cititorului. Autoarea realizează o interesantă mixtură între adevărul istoric (povestea catarilor, victime ale intoleranței religioase), ficțiunea de sorginte literar-umană (moștenirea din munte), arheologie (șantierul arheologic tutelat de Universitatea din Toulouse, căci „*arheologia se scrie cu dovezi palpabile și cu muncă tenace*”- p.66), paranormalul (intuiția, previziuni, visul prevestitor), filozofie (psihanaliza și hipnoza) etc. Neașteptate sunt simbolurile magice (însemnul nobiliar cu floarea de crin, Cartea Sfântă, inelul cu smarald etc.) și implicarea astrelor în aventura eroinei, surprinsă în →

LIVIA FUMURESCU

misterioasele fațete ale cunoașterii umane („Prin tine, prin copiii tăi...vei reface legătura necesară dintre aparență și ordinea cosmică – p.192).

Cu intuiția vizionarului, autoarea sugerează nevoia de reevaluare a unor raporturi interumane încremenite în timp („Dacă semenii noștri ar fi capabili să învețe cu luciditate lecțiile istoriei, nu s-ar mai repeta dezastrele, dramele, intoleranța, crimele făcute în numele unor idealuri, fiindcă istoria trebuie cunoscută, orice ar fi. În lipsa ei, poți repeta greșelile...iar faptele noastre de azi vor avea consecințe nefaste asupra viitorului - p. 108). Astrograma pare a preconiza îngrijorarea că „Oameni străini, veniți dinspre Soare Răsare, pot lua toată averea moștenită din moși-strămoși” (p.143)

Pendulând între ipostaza rațională a personajelor (Michel, arheologul împătimit „făcuse din profesie sensul vieții lui” - p.81) și cea emoțională („căutarea propriei identități” descoperită în însemnările din jurnal - p.86), stăpânind tehnica balzaciană a detaliului în descrierea interioarelor și, mai ales, a bibliotecii lui Michel („spațiul esențial al acestei case”- p.30), scriitoarea împletește informațiile de natură sociologică și psihologică cu fragmente de largă erudiție (numele unor istorici, arheologi, filozofi români din perioada interbelică, picturile lui Van Gogh, „Faust”, de Goethe, cărțile lui Coelho, călătoria lui Ulisse etc.). Pagini de un răscolitor lirism din Jurnalul profesorului aduc nostalgia ardeleanului naturalizat în Franța („Vrei sau nu vrei, amintirile te întorc spre trecut. Vorbești cu ele și cu tine. De multe ori, prezența lor nu te lasă să adormi. Când îți este lumea mai dragă, îți apar în față înfrângerile, eșecurile, tristețile abisale...”- p.82)

Valorificând o diversitate de procedee literare, segmentând uneori fluxul epic, Olivia Mândruțiu-Rusu completează informația prin intercalarea paginilor de jurnal cu potențial reflexiv (În Ajun de Crăciun Michel se află sub semnul singurătății „singur, mereu singur”, fără familie, fără urmași – p.95) sau dialogat (vizita lui Paul și discuția interesantă despre comorile catarilor, care „vor schimba lumea” – p. 47). Dureros de reală, sfârtecând regrete recunoscute, este introspecția profesorului privind viața sa particulară, când s-a despărțit de Liza, „din considerente puerile, neghioabe...o scurtă discuție în contradictoriu...lipsa de comunicare” (p.96).

Scrisoarea Lizei, conservată în memoria electronică, topește înțelegerea

tardivă a rupturii lor și nestinsa afecțiune pentru omul iubit. Data însemnărilor din jurnalul lui Michel (noiembrie 2007, decembrie 2011, ianuarie 2015 etc.) apropie investigațiile despre viața catarilor de zilele noastre, luminând potențialul educativ al istoriei pentru respectarea tradiției, pe de-o parte, dar și valorificarea experienței dobândite în perspectiva echilibrului viitor spre care tindem, știut fiind faptul că „istoria este călăuza vieții”, din care ar trebui să învățăm cu toții.

Cunoscând adevărul că religia a avut un rol important în istoria omenirii, înțelegem de ce prima coborâre a lui Ines în misteriosul subsol al șantierului arheologic e dublată de un leșin prevestitor al demersurilor făcute de „oamenii Papei”, care combăteau „erezia catară”, susținătoare a ideii că Cerul e al Împărăției lui Dumnezeu, iar Pământul e opera lui Satan. Contele de Toulouse, susținătorul catarilor, promovând eliberarea credincioșilor dintr-o lume materială demonică, țintea probabil și spre bunurile bisericii.

Papa Inocențiu al III-lea a îndemnat la „cruciada” masacrării ereticilor, arși pe rug, considerând că „va învinge forța, unde blândețea a dat greș”.

Marta, vizionara cu puteri paranormale, reușește influențarea subconștientului tinerei Ines, configurând ceremonialul medieval grandios al căsătoriei acesteia cu bărbatul pe a cărui mână scânteiază inelul cu smarald, perechea celui descoperit de ea în petala florii de piatră, evocând și prezența lui Dominic de Toulouse, Prefectul Ordinului Catarilor și a lui Bernard, Duce de Toulouse. Ficțiunea se întâlnește cu realitatea istorică, iar infuziunile fantasticului sunt abil inserate de scriitoare în pânza epică a romanului, când bătrânul astrolog prezicea ruinări, sfârșit nefericit. Părăsind lumea imaginară, autoarea ne readuce în cea reală, descoperind marele ajutor al Lizei, care intermediase plasarea Cărții Sfinte în altarul Bisericii Sainte Cecile, unde are loc și slujba adevăratei căsătorii a lui Ines cu Mihnea, tinerii ale căror vieți se uneau după multe întreruperi, conducând înspre împlinirea destinului.

Merită apreciat efortul scriitoarei de a exprima clar și nuanțat marile adevăruri existențiale, adeseori concentrate în aforisme cu potențial educativ (Cine nu încearcă n-are cum să câștige; Stăpânul zgârcit învață sluga hooță; Frica ne sabotează deciziile, ne face anxioși, ne oprește din drum; Singurătatea nu-mi este ușoară. Mă

apasă și îmi dublează poverile sufletești” etc.)

Piruetând între arderea prin foc, cu valoare simbolică, a unei întregi comunități care trăia după conceptele propriilor valori și credințe, și eforturile celor din jur de a salva tradiția încălcată de oponenți, autoarea lasă deschisă poarta interpretărilor, oferind mai multe chei de înțelegere a mesajului acestei cărți. Pe de-o parte, situație frecventă și în zilele noastre, sunt conflictele inerente între arheologi, declanșate de interese ascunse, precum discreditarea autorității profesionale a lui Michel și încrederea nejustificată a lui Jean în deturnarea adevărului științific de către cei interesați. Pe de altă parte, trăinicia iubirii neîmplinite din motivele superficiale proprii tinereții explică încrederea lui Michel în ajutorul dezinteresat al Lizei, care asigură Cartea Sfântă de posibila dispariție. În ciuda unor întreruperi, destinul celor aleși se împlinește prin căsătoria în fața Sfântului Altar, iar copiii ce se vor naște vor duce mai departe tradiția și neamul („...vei reînnoia destinul unei lumi care nu trebuie să dispară, vei asigura viitorul neamului nostru” – p.192). Cei doi tineri, deveniți „inițiați” în conjuncturi neașteptate, se pare că încheie ciclul anterior de viață și, prin căsătorie, încep o altă etapă, continuând experiențele înaintașilor. Autoarea pune în lumină sensuri și înțelesuri profunde, valorificând ampla metaforă a trecutului, pe care arheologii zilelor noastre se străduiesc să o descopere și să o înțeleagă.

Subiectul cărții Oliviei Mândruțiu-Rusu inspirat din tragedia catarilor este pe cât de interesant și de atrăgător, pe atât de dificil de corelat cu realități contemporane, care să răspundă numeroaselor întrebări născute din dinamica situațiilor cu care lumea de azi se confruntă, atât privind aspectul material, cât și cel spiritual al viețuirii, atins uneori de revolta și furia urii dezlănțuite, care se adaugă instabilității condițiilor naturale. Poate de aceea, un preambul al cărții, cu explicații istorico-religioase, ar contribui la înțelegerea mesajului acestui roman, născut din curajul abordării cifrate a unor teme actuale, cu rădăcini în vremuri străvechi.

Reproducerea imaginilor cu castelele cathare din sudul Franței – Montsegur, Queribus, Cathar și Carcassonne - ar trezi interesul turiștilor pentru această lume medievală, trecută prin focul conflictelor de esență religioasă, pe care autoarea cărții le corelează discret cu unele aberante situații distrugătoare de pe Terra zilelor noastre.

Dimineața lianelor

În literatura română actuală nu este o invazie de romane, precum este invazia de poezie. Oricum, este greu să îți pasul ambelor. În general, aceste volume, chiar dacă apar la edituri cvasinecunoscute, apar într-o prezentare grafică care de care mai atractivă. Aceasta, desigur, ca să atragă cititorul. Ne referim la cititorul care colindă librăriile, care găsește interesantă coperta unei cărți și care are timp să răsfoiască volumele de pe rafturile librăriilor. Dar, mai rar așa ceva în ziua de astăzi. Noroc cu târgurile de carte care oferă posibilități multiple de a cunoaște ofertele de carte, de a se întâlni cu scriitorii, de a simți atmosfera spirituală specifică unui asemenea eveniment. Este lăudabilă astfel inițiativa *Radio România* de a organiza *Târgul de carte Gaudeamus*, atât la nivel central, în București, cât și în centrele mari din țară. La un astfel de târg de carte, am avut ocazia să-mi achiziționez romanul *Dimineața lianelor* de Cătălina Hașotti, apărut, în 2022, la Editura Universitară din București.

Autoarea se află în prima fază a creației sale, fiind evidentă în această etapă o neliniște de trestie în bătaia vântului. Este remarcată, în același timp, și ca o voce proprie în peisajul liric contemporan. Cătălina Hașotti este născută la Techirghiol, județul Constanța, dar locuiește în Brașov. Printre volumele publicate enumerăm *Armele lui Max* (volum de debut în proză, Editura Betta, București, 2020), *La cules de flori și oase* (poezie, editura Neuma, Cluj, 2022), *Pietre de aer* (poezie, Editura Tribuna, 2023).

Romanul *Dimineața lianelor* de Cătălina Hașotti a obținut *Premiul I la Concursul Național de Literatură „Ioan Slavici”*, ediția 2022. Un fragment din roman a fost publicat, la rubrica *Proză*, în *Tribuna*, nr. 497 din 16 mai 2023.

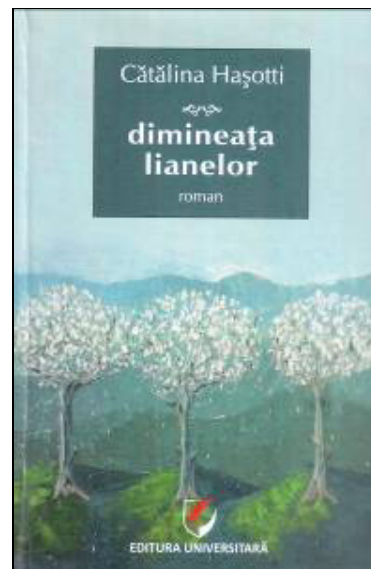
În literatura română actuală, volumele de proză cu oarecare succes sunt memoriile, notele de călătorie, evocările din trecutul apropiat, totuși, puține despre epoca comunistă; mai puține sunt romanele despre epoca actuală.

Discursul epic al romanului *Dimineața lianelor* este fixat în realitatea contemporană, tratând, în principal, probleme al familiei, probleme

specifice tinerilor de astăzi, dar și tema emigrației. O multitudine de scene se axează în jurul unui veritabil pretext, moartea mamei Soranei. Iubitul ei, Sorin, nu poate ajunge la înmormântare, fiind șofer pe tir, în acel moment se afla în Germania. Sorana renunță la el cu ușurință și, destul de greu de imaginat, pleacă cu prietena ei Diana, la mare: „*Sorana se gândește ce i-o fi venit ei, totuși, cu plecatul neapărat la mare. Și încă la doar câteva zile după înmormântarea mamei. Ar putea totuși să mai stea acasă. Ar putea să își ia mai încolo niște zile libere ca să ajungă și la mare. O parte din ea înțelege ce se întâmplă, alta se opune. Simte că nu trebuie să caute izolarea, că durerea îi ridică un soi de închisoare nevăzută. Mai simte că își pierde energia, că se stinge de dor. Și că o cuprinde o stare de copleșeală.*” (p.77)

Cătălina Hașotti se oprește asupra stării de singurătate, punându-și personajele în situații dificile pentru un tânăr, de aici, gândurile amare cu preocuparea de a găsi o rezolvare:

„*Sorana n-o ascultă. Adineori gândea că nu e matură. Acum se simte o bătrână precoce. Sfaturile pe care i le dă Diane de multe ori o fac să se simtă bătrână. Parcă a sărit peste niște ani mulți ca să ajungă la senectute. O bătrânețe amară, nu biologică. Dezastruoasă pentru suflet.*” Starea ei de nesiguranță izvorâtă din singurătate este transpusă epic prin interogații retorice, de fapt, referitoare la problemele ce o frământă: „*Și până la urmă cine e ea să dea sfaturi? De unde să știe Diana că ce îi spune ea e bine? Dacă, totuși, convinsă că o*

povățuiește de bine, de fapt nu e așa? Și asta ar putea să-i facă fetei mai mult rău decât bine? Cine e ea, să dea sfaturi? Până la urmă, poate că e bine. Că-ți reduce la proporții mai suportabile angoasele. Și-apoi Diana are acea calitate grozavă; puterea de a asculta.” (p.143)

Permanent, se simte neliniștea în plan psihologic a Soranei. Astfel, după moartea mamei, privește fotografiile, le analizează, parcă, să-și dea seama sau pentru a se convinge dacă mama ei a iubit-o. Fotografiile reprezintă ceva viu în sufletul ei. Momentul era de tăcere „*grea, intensă. Deși răsfirate pe podea, fotografiile acelea păreau că se suprapun, că se îmbrățișează. Că ele, adunate, alcătuiesc o poveste solitară și tăcută*” (p.70).

Romanul se citește cu plăcere, este atractiv, tocmai pentru că tratează probleme din societatea actuală cu privire asupra viitorului, ceea ce ne amintește de scriitorul brașovean Daniel Drăgan (1935-2016), cel care a lăsat istoriei literaturii române o bogată operă, și care îndemna tinerii creatori de literatură, parafrazând: „*Scriitorii să rămână, prin scrisul lor, în dialog cu timpul de dincolo de timpul său*”.

Pentru a concluziona, aș spune că autoarea cărții este dotată cu un talent literar autentic, paginile romanului fiind pline de o reală, voită expresivitate artistică. Dacă, acum, autoarea Cătălina Hașotti se află într-o primă fază a creației sale, îi dorim să pătrundă cu încredere în faza de împlinire a trudei sale.

LUMINIȚA CORNEA

Arcadie Răileanu, Cer în arcade

LIVIU REBREANU

«Ion», un roman în cinci lecturi

După ce, în anii din urmă, dl prof. dr. Mihai Petre (n. 19 iulie 1949, com. Sutești, Vâlcea) ne propusese un „Caragiale. Lecturi, relații, perspective” (2020), dar mai ales o interpretare a cronicarului Grigore Ureche „în cinci ferestre”, despre care am scris („Grigore Ureche – un cronicar în cinci ferestre”, Limes, I, 2021, ed. a II-a, revăzută și adăugită, 2022), încercând „noi perspective cultural-istorice și literar-estetice în re-citirea literaturii vechi” (cum scriam în cronica noastră din decembrie 2021), iată o nouă abordare: „LIVIU REBREANU, ION, UN ROMAN ÎN CINCI LECTURI” (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022, 179 p.).

Autor al unor articole de lingvistică și de limba și literatura română, cu specializare doctorală în toponimie urbană românească (1983), cu o frumoasă carieră în învățământul gimnazial și liceal hunedorean aproape semicentenară, scriitorul și jurnalistul Mihai Petre s-a dedicat în anii din urmă unor lucrări de critică și istoriei literare. Cartea de față amintește de abordarea expozitiv-didactică a cronicii lui Ureche, cele cinci „ferestre” de lectură privind *tipologia* personajelor, narațiunea „compromisă”, „fereastra întredeschisă”, aceea a „vorbei” cu implicări și non-implicări, în sfârșit „fereastra vorbirii” (de constituire a textului narativ).

„Orientarea didactică a demersului nostru – scrie autorul în deschiderea prezentului demers interpretativ, nedeazămințindu-și formația și îndelungata experiență la catedră – a impus un stil accesibil, evitând încărcătura neologică, specifică abordărilor universitare. În funcție de tematica analizelor, a proiectelor ori a discuțiilor la clasă, cartea poate fi utilizată în întregime sau punctual.”

Desigur, astfel de interpretări vizează o lectură „integrală” a romanului sau, cum scrie autorul, „un tip de lectură superior celei *standard* care duce la o *comprehensiune* mai mult sau mai puțin satisfăcătoare a textului”, fiind interesată de «ce» se întâmplă, pe când lectura *integrală* ar tinde „spre *maxima fidelitate* a restituirii sensului, fiind mult mai atentă

și *circumspectă*, cu o *atitudine critică față de text*, dorind să clarifice «ce» și «cum»...” (cf.: Paul Cornea cu „Introducere în teoria literaturii”).

O astfel de lectură „integrală” este realizată din cinci perspective: a *pământului*, a *cronotopului* („timp-spațiu” în accepția lui M. Bah-tin), a *verbului*, a *simbolurilor* literare și a *personajelor* (roluri, funcții, procese și relații).

Consultându-se și beneficiind de sugestiile unor cercetători precum Mircea Muthu și Elena Dragoș, dl Mihai Petre realizează mai mult decât o lucrare interesând doar pe unii „colegi profesori și elevi” („adresată nu doar învățământului liceal”, cum scrie pe coperta a IV-a Mircea Muthu), căci, prin valorificarea în plan creator a unor achiziții de critică și teorie literară, cartea poate interesa și pe tinerii urmând cariere filologice sau, în general, un public mai larg iubitor al operei lui Rebreanu, dornic să înțeleagă raportul dintre *realitate* și *ficționalizare*, felul în care aceasta din urmă a absorbit datele realității (chiar azi, la Prislop, există toponime și antroponime referențiale la lumea romanului, o realitate „concretă”, observă autorul, care însă „se îmbogățește cu ficționalitatea, singura care interesează și se impune ca manifestare”. Căci, odată încheiat, „procesul de ficționalizare” face loc „ficționalității”, cu mai largă afirmare în timp și spațiu: „Ficționalitatea, ca singura realitate românească, este prezentă atât timp cât un cititor o aduce la existență, prin repunerea în

circuitul literar.” Altfel sus, una este „realitatea” pe datele căreia s-a născut romanul și alta este „lumea operei” cu specificul ficționalității, sine qua non în validarea artistică a operei.

Tocmai vorbisem la telefon, zilele trecute, cu istoricul și criticul literar nonagenar NICULAE GHERAN, editolog eminent, care are marele merit de a ne fi restituit, cu acribie, perseverență, profesionalism, tenacitate, dăruire extremă INTEGRALA REBREANU, I-XIV (Minerva, Cartea Românească, Prisma ș.a., 1968-2004), într-o ediție critică de 23 de volume („monumentală sub toate aspectele” – Șerban Cioculescu), la care se adaugă altele cu studii, articole, prefețe, postfețe, note, documentare, realizate în aproape șase decenii de viață. Este vorba de peste 5000 de pagini dedicate de criticul și istoricul literar N. Gheran dăruit ca nimeni altul acestei cauze (amintim: „Tânărul Rebreanu”, „Amiaza unei vieți”, „Cu Liviu Rebreanu”, „Caiete”, „Intime” – scrisorile soților Fanny și Liviu Rebreanu, – „Scrisori către Rebreanu” până la mai recente volume „Rebreniana”, I-II/ 2018, de la Editura Academiei).

Desigur, având la dispoziție această unică ediție integrală a Operei lui Rebreanu, cercetătorul poate urmări atât „problematica” ce-l interesează, dar și mai mult decât atât, de vreme ce poate avea acces în laboratorul creației. Nu altfel s-a născut *Dicționarul personajelor din opera lui Liviu Rebreanu*, în care autorul D. Stan Rădulescu a identificat un număr de 2284 de personaje, adăugând un „Indice toponimic” și o „Critică despre eroii lui Rebreanu”? Observăm că lucrarea aceasta nu este citată în *Bibliografie*, unde găsim numele unor critici români mai vechi sau mai noi (E. Lovinescu, G. Călinescu, T. Vianu, Paul Cornea, Ovid S. Crohmălniceanu, Al. Piru, Al. Săndulescu, N. Balotă, N. Manolescu, Aurel Sasu, Gh. Glodeanu, A. D. Rachieru, Ion Simuț, Ivan Evseev ș.a.), precum și repere din teoreticieni și critici literari străini (G. Bachelard, M. Bahtin, Claude Bremond, Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, Erich Fromm, Tzvetan Todorov)

*

Inițial am crezut că modelul urmat este mai vechea lucrare a lui Ovid S. Crohmălniceanu, ilustrând un pluralism metodologic încă viabil, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*→

ZENOVIE CÂRLUGEA

(apărută la „Cartea Românească”, colecția „Estetică”, în 1984, nu 1974!, reeditată în 1989, autor și al unei monografii despre Rebreanu, 1954), între cei cinci mari romancieri interbelici regăsindu-se și Liviu Rebreanu. Dar nu, Mihai Petre, concentrat pe tema aleasă, își fixează cinci „repere”, dezvoltând „cinci lecturi” cu privire la romanul *Ion*. Prima e „*lectura pământului*”, simbol central văzut nu numai ca „entitate geografică”, dar mai ales ca „obiect al muncii”, „relator social”, „obiect al disputei interetnice”, cu „orientare spre semnificat”.

A doua lectură este aceea a „*cronotopului*”, realizată „din perspectiva general-topografică, umană, urbană, a focalizării pe un reper, a personajului secundar”. Această lectură cronotopială dă seama despre o realitate contemporană văzută pe mai multe planuri și adesea în sens antropomorfic de prozator, umanizând-o deci (satul transilvănean de la începutul secolului al XX-lea, cu „irizări” ale trecutului), o realitate situată geografic, social, obiectivă și subiectivă, funcționarea acestor elemente ale cronotopului fiind una „intrinsecă”, spațiul și timpul „contextualizează acțiunea și participă activ la constituirea textului narativ”. Autorul distinge o „perspectivă general-topografică” și una „general-rurală” (mergând pe tipicul analitic cu individualizarea: *cronotop agricol, etnografic*), apoi o „perspectivă general-urbană”, evidențiind „focalizarea” pe repere importante și multiple planuri („munca fizică”, „drumul”, „casele”). La acest capitol întâlnim și referința la „personajul secundar”, care ar intra în „paradigma lexicală a cronotopului” dintr-o anumită perspectivă (credem că locul potrivit al acestui „personaj” e în cea de-a cincea lectură (în capitolul final), unde se comentează „*lectura rolurilor, funcțiilor, proceselor și relațiilor, agent voluntar/ involuntar, ameliorare/ prejudiciere..., opoziție / asemănare..., realitate/ ficțiune/ ficționalitate*”, un conglomerat de noțiuni, cam rebarbative, de o specioasă clasificare care numai prin lucrările didactice se mai regăsește, nu și în limbajul criticii literare de ținută...

Dar să vedem a treia „lectură”, care ar fi una „*a verbului*: a fi, a avea, *relația dintre cele două verbe, alte verbe, moduri și timpuri verbale*”, autorul pornind de la cunoscutul studiu al lui Tudor Vianu privind „dubla intenție a limbajului și problema stilu-

lui” (1965), mai exact zis urmărind raportul *tranzitiv – reflexiv* și ajungând la considerații de naratologie modernă (diegează, discurs epic, funcții ale limbajului la R. Jakobson, psihismul la Erich Fromm, expresivitatea plină de culoare a regionalismelor, preferința pentru modul indicativ (cu folosirea prezentului, imperfectului, perfectului simplu), urmat de conjunctiv și gerunziu. Concluzia este că „*Ion*” este un roman „de acțiune”, iar Rebreanu, „autor *extra-diegetic* [păi „diegează” înseamnă „narațiune”!], recurge la verb, exploatându-i valențele stilistice”, „de la sistemul de opoziții – *a avea* și *a fi* –, liniștit și dinamic, prin indicativ și gerunziu, la perspectivele deschise dinspre trecut spre prezentul lecturii, imperfect, prezentul narativ și perfectul simplu.” De unde impresia inamovibilă de stil „clar și concis, sobru și obiectiv, evitând *floricelele* stilistice”, reușind să redea tumultul vieții adevărate, duritatea și a relațiilor interpersonale...

Dincolo de observațiile acestea gramaticale reflectând, stilistic, o anumită specificitate, ancorate într-un vădit didacticism ca *modus cogitandi*, să reținem și al patrulea fel de „lectură” referitoare la „*simbolurile literare*” decelate în roman, „fără pretenția unui demers exhaustiv”, de la „pământul”, „drumul” și „familia” la „grădina, ochii, edificiile publice, animalele, păsările și insectele, uneltele și utilajele” – un instrumentar aplicabil, mă gândeam, la Sadoveanu, dar mult mai exact la „Moromeții”, bunăoară, de unde ideea că toate aceste „simboluri”, între care „ochii” ar ține de altă categorie, ar exprima atât adevărul scriitorului la realism, un „realism al esențelor” (cum s-a exprimat prozatorul în „Cred”, „Mărturisiri” și interviuri), dincolo de orice conotație inefabilă, volatilă și sibilinică din orientările poetice ale vremii (simbolism, modernism). Căci rolul simbolurilor, scrie autorul, nu este decât acela de „a intermedia între actant și obiect, determinând acțiuni, atitudini, gesturi, trăiri etc.”, diferitele reacții ale personajelor fiind motivate „și prin raportarea la simbolul care-i conferă obiectului alte semnificații”...

Desigur, demersul analitic-clasificator este unul cât se poate de limpede, chiar pentru „învățăceii” liceeni la care se referă autorul („În loc de *prefață*...”), „*Ion*” fiind singurul roman aflat în bibliografia

școlară actuală, spre deosebire de celelalte, „Pădurea spânzuraților” și „Răscoala”, pe care generațiile mai vechi le aveau și în programa de bacalaureat: „Din păcate, astăzi bibliografia Rebreanu s-a redus la un singur roman, „*Ion*”, și acela citit, de multe ori, în rezumate oferite de internet. În numele aerisirii programei, al evitării *supraîncărcării* orare și, de ce nu, al reducerii *stresului* elevilor! etc., s-a renunțat la... și la..., recomandându-se studiul la clasă, cu lecturi fragmentare din „*Ion*.”

Suntem perfect de acord cu observația profesorului secundar Mihai Petre, văzând cum „școala a început și continuă să se îndepărteze de însăși natura ei – instituție care, oferind educație, pune bazele culturii generale, indisolubil legată de lectură și variatele ei forme.” Într-o societate ca a noastră de azi, unde, în varii domenii, majoritatea celor promovați, prin tot felul de concursuri trucate/simulate, sunt în afară de domeniile de competență, nu ne mai mirăm că școala a ajuns în asemenea hal, adică în situația de a atenta prin legi și tot felul de dispoziții aberante la statutul clasic al profesorului, obligat să se „poarte” frumos cu elevul leneș, timp ori crescut strâmb de familie și societate. Când „Măria-Sa elevul” va deveni elev cu adevărat, și nu va el tonul și coloratura învățământului, atunci se va reveni la normalitate, într-o societate care ea, însăși, va trebui să fie „normală”, in-alienantă și ferită de trăirismul promiscuu al epocii de tinichea!

Asta nu mai este școală, ci *horribile dictu* un simulacru de învățământ, peste care se tot revarsă drojdiile ideologiei globalizante, prin „servanți” pregătiți în acest scop. Mulțumesc Domnului că, emeritat fiind azi, m-a scutit să fiu contemporan cu generațiile zevzece (e adevărat, am lucrat la un liceu de elită, unde ștacheta calității este încă sus, precum la multe școli din țară). Dar aici vorbim de ceea ce se întâmplă cu școala românească în proporție majoritară, vorbim de „groapa” în care se scaldă 80 % din sistem, în special învățământul liceal, profesional și, în parte, universitar (Universitățile au ajutat din plin ca școala să devină „formă goală”, „frunzăreală”, jemanfism educațional, acolo este în floare un neomarxism răstălmăcitor de valori de către niște indivizi școliți →

în acest spirit!)... Peștele s-a împuțit de sus, îndeosebi de la diriguitorii și de la legile în cascadă „reformiste”, care nu se mai termină, pentru că fiecare guvern/ partid, prin „eminențele” lor pedagogice și „vizionare” cu spoială de occident, vrea să modeleze învățământul după chipul și asemănarea lor – făcând din școala românească o caricatură față de ceea ce aceasta a fost.

„Înapoi la școala adevărată!” este principiul adoptat azi în Franța, în Anglia (vezi atitudinea Cambridge față de anumite exagerări ale ceea ce numim *political correctness*) – școala trebuie să fie școală, elevul elev, dascălul dascăl (va mai trece multă apă pe Dâmbovița, ca să ne vină și nouă, românilor, mintea la cap, din cauza unor neisprăviți bârâcați la catedre și în ierarhia Statului?!). Afară cu toate gloabele de experimentalisti în pedagogia lui pește-prăjit, afară cu sforăitorii, sfertodocții și împăunaii neomarxiști, cu corupătorii sistemului, cu „libertinajul” pedagogic și tot felul de intruziuni ale ticălosului globalism!

Școala românească, uzurpată azi umilitor față de o bună tradiție, trebuie să-și recapete statutul, să devină un sistem funcțional, ferit de pervertirile factorului politic, de influențe globaliste de pervertire a tineretului, de falsificare a valorilor, de promovare a „de-meritului”, vorba lui Eminescu. Dar asta se va întâmpla când o generație luminată de guvernanți va intra în scenă, restaurând sensul educației și statutul școlii românești, în care de zeci de ani s-a tot lucrat, s-a planificat „reformist”, la șubrezirea edificiului, prin subfinanțare, simulacrul „succeselor”, prin tineri ratați ca elevi și prin dascăli care nu au ce căuta în învățământ, la căldurica complicităților educaționale, fugind de o muncă cinstită și potrivită pentru ei.

Nu pentru astfel de „liceeni” este o carte de felul acesteia, „Liviu Rebreanu – ION, un roman în cinci lecturi”, ci, per excellentiam, pentru puținii profesori interesați cu adevărat și elevii studioși care știu ce vor de la viață și care pot să-i asimileze demersul eseistic, interpretativ. Și, desigur, pentru tinerii studioși de rută filologică, dacă nu și pentru toți iubitorii marelui Rebreanu, unul din puținii noștri scriitori care binemeritau Premiul Nobel...

Tâlcuri ale locurilor și timpurilor ctitoricești

Fascinația revine întotdeauna imaginării, dincolo de acuratețea materială aflându-se interpretarea sentimentală care deseori căpătă și latură scriptică. Se poate spune că legenda este cea care ține vie istoria, parfumând-o cu felurite nuanțe interpretative. În acest fel, ca pe o scenă dedicată alegoriei, ne pregătim de strai festiv, odată ce pătrundem **„Filele de legende muscelene”** ale Letiției Florina Brătulescu, Ed. Gimax, 2023.

Ținutului explorat aici îi sunt atribuite detalii pitorești, care pot fi de ajutor în perceperea contextului devenirii neamului românesc, elucidându-se perioade dense, de formare și consolidare a ființei naționale. Cartea este structurată în mod obiectiv, simțindu-se spiritul didactic al autoarei, obișnuită cu argumentații solide în favoarea susținerii unor fapte ce astfel pot deveni concludente.

Mai întâi, suntem prinși în mrejele **„Legendei Mănăstirii Negru Vodă”**, în care regăsim momentul uzitat și în alte cazuri, al aruncării săgeții pentru stabilirea locului înălțării edificiului sacru, drept mulțumire lui Dumnezeu. Apoi, contextul istoric este exploatat din prisma evenimentelor succesive care conduc firul patetic al povestirilor până în preajma zilelor noastre. Asistăm astfel la împliniri și nefericiri, care și-au pus amprenta pe aceste locuri de taină. Sunt frecvente și descrierile arhitectonice, de o rară frumusețe, astfel încât urmează să punem acest obiectiv pe harta preferințelor noastre.

Periplul nostru continuă cu **„Lecția de istorie la Cetățuia Negru Vodă”**, în fapt un reușit reportaj de călătorie ce urcă sinusoidal până în sfera esențelor. Acest demers al autoarei poate fi privit ca unul oarecum recuperator și chiar inițiativ, lărgindu-ne și adâncindu-ne interesul pentru a merge mai departe.

Aspectul viu al scrierii reprezintă de altfel o prioritate pentru Letiția Florina Brătulescu, care se pricepe să atragă cititori diverși, indiferent de formare sau vârstă. Bogăția amănuntelor se dovedește una incredibilă, un atu obligatoriu de condimentare necesară a prea-plinului consemnărilor de ordin documentaristic cât și pur narativ.

Cu totul aparte sunt paginile rezervate lui George Topârceanu, pe care vă invităm să aveți plăcerea de a le parcurge, fiind pline de culoare (inclusiv la propriu, prin materialul fotografic memorialistic însoțitor), la fel ca și opera scriitorului.

Emoționante, secțiunile păstrate pentru final și dedicate *legendelor și eroismului* de la Dragoslavele și Mateiaș, evocându-se astfel jertfele din Primul Război Mondial și prezentându-se cititorului **„O legendă gravată în piatră: Mausoleul de la Mateiaș”**, loc ce trebuie privit cu prinos de recunoștință. Aici, punctează semnificativ autoarea, cu minunatul poem al lui Nichita Stănescu: „Nu-l uitați”: „Nu-l uitați pe cel căzut în război,/ Lăsați-i din când în când un loc liber la masă,/ Ca și cum ar fi viu între noi./ Ca și cum s-ar fi întors acasă./ De fapt el s-a întors între noi întâiul./ Numai că s-a întors puțin mai ostentiv/ Și pe un pat nevăzut și-a așezat căpătâiul/ Lângă veniții acasă din mit./ El și-a făcut lucrul lui și acum/ Poate că-i este sete arzând/ Venind până la noi ca un fum./ Deci lăsați pentru el să cadă vin pe pământ./ Nu-l uitați pe cel căzut în război./ Strigați-l din când în când pe nume./ Ca și cum ar fi viu printre noi/ și atunci el va surâde în lume.”

Aceste fiindu-ne *legendele, lecțiile* și desigur *drumul*, generos oferite de Letiția Florina Brătulescu. O restituire necesară, despre care credem că va rezista vremii, precum cele petrecute și descrise aici. Lucru meticulos, demn de toată cinstea și desigur de atenția dumneavoastră!

DANIEL MARIAN

TUR DE ORIZONT (N.) STĂNESCIAN

Un volum omagial de evocări și aprecieri critice consistente dedicate poetului „necuvintelor” (*Nichita Stănescu Orizonturi și viziuni*. Antologie critică de Nicolae Băciuț, Vatra veche 2023) ocazionează o lectură stimulativă sub multe aspecte. Cartea este o încununare a Festivalului de Poezie Nichita Stănescu, ajuns la a 33-a ediție. Redactorul ei imprimă, prin prezență și prestație proprie, un tonus dinamic, substanțial al evocării, marcând biografia cu valențele spiritualității.

O secțiune atent documentată este „Nichita Stănescu la Wikipedia”, cu date la zi ale vieții și operei autorului: un succint profil al scriitorului, cu prezentarea familiei, educației, vieții personale, activității literare, premiile, lista operelor, prezența în antologii, citate referitoare la condiția poetului, aprecieri critice, *in memoriam* (lista unor instituții, străzi, parcuri purtându-i numele), secțiuni de Note și Referințe critice. Spectaculoasă este scurta „notă autobiografică” a poetului, o condensare inspirată de esențe/sensuri ale etapelor vieții sale creatoare. O adevărată cantată a evenimentelor vieții sublimite spiritual. Astfel aflăm (p. 7) că elevul Nichita „rămâne repetent în clasa întâia primară”, fiindcă nu poate înțelege cum „cuvântul rostit și vorba vorbită pot fi scrise. Mai târziu (în *Necuvintele*) poetul se declară iar „repetent în fața cuvintelor”. Autoportretul său are strălucire și adâncime: „Temperament contradictoriu și paradoxal”, „profund influențabil în zonele exterioare și convenționale”, „înlăuntrul spiritului său... îndărătnic pe ce a cunoscut de unul singur și original ca un barbar”; „Se gândește obsesiv zile și nopți la o singură viziune, iar când scrie dă iluzia improvizației”.

Prefața editorului include o sugestivă expunere de motive ale publicării, ca și a contextului acesteia, de prim ordin fiind preocuparea revistei *Vatra veche* față de posteritatea unei „opere literare de substanță”. În timp, publicația a editat mai multe „Suplimente literare” dedicate edițiilor Festivalului... Textele rezultate sunt „ecouri ale interesului față de operă, dar și (re)evaluări critice detașate față de

mode și modele, față de vectori de influență sau de impact, de circumstanțe literare”. Colaborările includ „critici de notorietate și autoritate”, „dascăli și deopotrivă scriitori – poeți, prozatori, critici și istorici literari”.

În câteva profiluri evocative proprii, Nicolae Băciuț conturează chipul viu al unui poet și „personaj” literar de o specială prestanță și originalitate. Comentariul *O instituție: Nichita Stănescu* relevă faptul că acesta, deși nu atât de „popular” ca un Adrian Păunescu, „avea publicul său, un public poate mai pretențios, mai exigent, dar nu mai puțin entuziast”. Nichita Stănescu a fost nu doar un poet, ci și un „personaj literar”, trăind „o boemă, din păcate și cu accente păguboase”. El „avea nevoie de atmosferă”, de comunicare. Posteritatea lui literară a fost și ea „bogată și activă”. Între alte manifestări, Festivalul de Poezie care-i poartă numele are o listă prestigioasă de laureați.

O contribuție sugestivă aduce evocarea *Nichita Stănescu, la prezentul continuu*, un tablou de impresii poetice, subiective asupra poetului. Interesantă este sugestia că „nu exegeza a fost ținta” comentariilor, „căci e nevoie de timp peste opera sa”. Opinientul își exprimă speranța găsirii de manuscrise/inedite, probe ale unei poezii încă în circulație ce mențin vie „prezența” poetului.

Plin de episoade elocvente, „legende” și supoziții tentante este *Nobelul lui Nichita Stănescu*, în care șansele la celebrul premiu, al lui dar și al literaturii române însăși, sunt puse în pagină cu abilitate, finalul

acreditând concluzia că triumful poetului, dincolo de premii, e unul fără limită, de durată. Contribuția *Întâlniri cu Nichita Stănescu* conține evocări biografico-poetice concludente pentru natura înzestrării Poetului. Între acestea – întâlnirea cu Opera, în colecția BPT, apoi cu Omul Nichita, în cadrul unui interviu de excepție (din 1980), în casa din Piața Amzei 9, urmat de o plimbare pe un traseu plin de semnificația evocării marilor clasici și în fine aventura drumului (pe jos) la Struga în 1982, la momentul unic al „Cununii de Aur” acordată alesului întru poezie.

Pline de detalii sugestive sunt evocările „*Acasă la Nichita Stănescu*” și „*Prima/ultima casă a lui Nichita*”, în care memorialistul reînvie, cu tact și îndemănare „aventura” casei părintești – naționalizată în anii 50, când familia poetului a trebuit să stea în chirie în propria locuință, răscumpărată ulterior, apoi înstrăinată, recuperată definitiv în 1998 de Ministerul Culturii, amenajată în 2002 ca Muzeu Memorial „Nichita Stănescu”.

Instantanee poetice inspirate realizează poeți de marcă. „In Hiperboreea”, *Aurel Rău* aduce un imn liric confratelui ales, reușind (cu o ploaie de „metafore zburătoare”) într-un joc de artificii de limbaj figurat, un elogiu confratern, omagial.

Horia Bădescu detectează în „Îngerul Nichita” chei poetice și chei existențiale pentru „aura mitică de care-i era înconjurată ființa dar și poezia”.

Pentru *Mircea Daroși*, Stănescu e un „magician al cuvintelor și necuvintelor”, așezând poezia într-un „spațiu nou, al neomodernismului”.

Consistentă, prin amploare și anvergură, este secțiunea analitică a volumului. *Daniel Corbu* discernе „misterele cunoașterii aflată dincolo de realitatea palpabilă”. Pentru acesta, identitatea poetică a lui Nichita Stănescu se află „între insurgența limbajului poetic și temeritatea viziunii”. El a inventat „hemografia, adică scrierea cu sine însuși”. Nichita Stănescu a impus – susține Corbu, „al cincilea model important din poezia secolului douăzeci, alături de Blaga, Bacovia, Barbu și Arghezi”. El a construit o „poetică a rupturii”, în care primează „noutatea discursului” și „deschiderea vizionară”.

Doina Bălțat dezvoltă în →

IOAN MARCOȘ

„Argotice – cântece la drumul mare” o analizează detaliat a volumului prim al poetului, derivând cu aplomb serii de sensuri ale poemelor. Analista insistă pe revoluționarea limbajului – suport pentru „imaginea crudă”, „atmosferă”, tonul „burlesc-balades” al poemelor. Stilul lui Nichita din „Argotice” este de o „dezinhibare paroxistică”. Dominantă e „libertatea, nu numai a creației, dar și a vieții”. De aceea, poemele din volum invocă „simțire și nu analiză”. Întâlnim o întreagă simbolistică a libertății – la apogeu de pildă în „Balada Motanului”, o artă poetică radicală, imn al libertății creației. Limbajul pitoresc, dinamitând convențiile, vine după salturile expresive ale unor M.R. Paraschivescu, Ion Barbu, Tudor Arghezi, însă cu îndrăzneli proprii, inovative. Condușă până la cardinala înnoire din *Necuvintele*, „revoluția limbajului – conchide autoarea – este concretizată în spațiul românesc prin lirismul autoreflexiv al lui Nichita Stănescu... cel mai de seamă scriitor neomodernist al limbii române”.

Adrian Dinu Rachieru argumentează, într-un eseu bine documentat („Nichita Stănescu – o existență poetică”), necesitatea unei „lecturi critice” a operei. Până la ipotetica lectură, eseistul preia în versiune critică exegeza dedicată poetului, apreciind nuanțele pozitive/negative ale percepției din lecturile în majoritate parțiale ale unei opere ea însăși editată incomplet, necritic. Amendând limitele lecturii unui mare număr de critici, poziția exegetului înclină ea însăși spre o preluare severă, numind o întreagă gamă de presupuse scăderi ale liricii stănesciene. Lectura „textuală”, fără o „percepție contextuală” menține o „viziune critică neasumată”, inclusiv o „retorică ecstatică” (precum a Gabrielei Melinescu). Dincolo de scăderi, ni se spune, „stănescianismul” a impus o nouă poetică, reluată ca rețetă de numeroși imitatori, până la pastişă. Altfel spus, „psihoza stănesciană” a generat inclusiv un epigonism „păgubos”. Mitizarea figurii Poetului vine și ca efect al „politicii de generație”. Admirația necritică a avut adesea „accente cultice” și în contrapondere, exagerate negații. Recunoașterea oficială, mai moderată, nu i-a afectat inspirația. Într-o viață consumată ca poezie, N. Stănescu „n-a fost un model etic”.

„Idol și victimă”, susține criticul, „poetica sa n-are rigoare”. Textele lui denotă un „baroc conceptual”. De principiu el „refuză prozodia” ca fard, preferând formula „combinatorie liberă”. Între DA și NU-ul criticii, N. Stănescu e un „poet viu”, o „existență poetică”. Editarea operei lui, preponderent necritică, este ea însăși în devenire. A.D. Rachieru pledează pentru o lectură nu doar textuală, ci integrativă, contextuală, a unei opere examinate selectiv, pe criteriul valoric. Până acolo, în scurtul istoric al receptării stănesciene, extremele sunt reprezentate de poziția (negativă) a unui Gh. Grigurcu și abordarea mitologizantă a presei iugoslave. Rachieru însuși îl consideră un „poet dificil, contradictoriu”, care - într-o epocă represivă, „a trăit ca un om liber”. Poezia sa, înainte de toate, „a impus un limbaj”. Criticul anticipează ca probabilă o „discuție pe text, în posteritate”. Lirica lui Nichita Stănescu, afirmă el, cu un termen sugestiv, „va străluci în zarea transmodernismului ce va să vină”. Poetica lui, aflăm, este un mix de „abstractism, sofism, avangardism”. Rachieru respinge de principiu extremele de apreciere, fără a evita întrutotul el însuși unele durități („boala Nichita”, „incontinență lirică”). Acuzând (după D.C. Enache) „suprainterpretarea” liricii stănesciene, A.D. Rachieru revine insistent asupra „nevoii de citire a cărților lui Nichita Stănescu”, o „lectură critică asigurând înțelegerea”. El vede însă o asemenea lectură posibilă abia cândva în viitor, „după dispariția celor ce l-au cunoscut”. Remarcă pasibilă de amendare, dacă avem în vedere și numai lecturile-cărți, de profunzime, ale unor Ion Pop, Alex Ștefănescu sau Corin Braga, cărora nu le lipsește viziunea, nici detașarea. Per ansamblu, A.D. Rachieru punctează decisiv aspecte esențiale ale „stănescianismului”: „un model poetic” de durată al unui scriitor care e mai mult de „o generație”, autor al unei „poetici a rupturii”, „nu doar un creator de limbaj, ci și de mitologie”.

A.I. Brumar (în „Glose la Nichita Stănescu”) lansează o incursiune în dimensiunea metafizică a poeziei stănesciene. Sunt relevate sensurile ființării în raport cu Ființa. Ființările, consideră acesta „ascund Ființa”: „Ființările fenomenale ne separă de Ființă”. Ființa e „drumul și

acasa”. În viziunea lui Stănescu, susține glosatorul, „stelele” sunt și ele un „lăuntru din lăuntrul depărtat”. La polul opus, în microcosm, apare „eu în lăuntrul eului meu”. „Drumul însuși” e o „revenire la casa inițială”. Drumul e calea spre esențe. „Cu drumul ai acces la Ființă, drumurile sunt deschiderile acesteia”. Cu obsesia cunoașterii poetice, s-ar putea adăuga, N. Stănescu rămâne un inovator în sfera modernității. Unul care, cu *Necuvintele* intuiește schimbarea de paradigmă poetică, fără a o numi însă.

Zenovie Cârlogea (despre „Eminescu în viziunea lui Nichita”) atribuie schimbarea aceasta neomodernismului. Spusele lui Nichita despre Eminescu sunt, indirect, confesiune. Pentru el Eminescu a supraviețuit pentru că „a exprimat cel mai acut pricina și sensul literaturii: a fi”. Exegetul îi atribuie lui Stănescu „similarea revoluției a limbajului poetic”, a treia după Eminescu și Arghezi. Concluzia comentariului este aceea că Nichita „și-a făcut din Eminescu un model onto-existențial de ființare și trăire întru absolut”.

Ion Pachia-Tatomirescu abordează poezia în discuție din unghiul cunoașterii („metaforice”), opusă celei științifice, punând ordinea cuvintelor în analogie cu structura atomului și pledând pentru „poemosofia modernistă stănesciană”. Comentariul său, ambițios, nu e scutit de efectele unei retorici a discursului.

Nicolae Suci (ne oferă, în textul „Oglinda retrovizoare a revelațiilor”, o decelare complexă de sensuri din analiza volumului nichitian „Fiziologia poeziei” (1990), căruia îi acordă altitudinea unui „sistem filozofic, etic și estetic propriu”. Nichita Stănescu a conceput „o poezie mai presus de scriitură”. Lirica acestuia se cantonează undeva „între auz și vedere”. Tulburătorul „nu știu ce” se revelă ca „o percepție aproape orfică” a limitei lucrurilor. Demersul stănescian denotă obsesia „profundului”, a „ascunsului, a căutării fenomenului original”. Autorul identifică în atitudinea lui Stănescu un „postmodernism avant la lettre”. Este invocată estimarea lui Al. Condeescu, după care poetul e „aproiat de postmodernism, depășind neomodernitatea și modernitatea”. Referitor la *Necuvintele*, N. Suci identifică „poezia metalingvistică”, →

necuvântul, care poate fi strigăt. Poezia e „coloana vertebrală a gândirii în imagini”, tentativă a exprimării „inexprimabilului” în necuvânt ca proces de amalgamare. Cuvântul scris are la Nichita un „caracter anti-entropic”, prin valoarea lui „reflexivă”. În această accepție, poezia e „tensiune semantică spre 'necuvânt'”, „nostalgie a necuvântului”. Un studiu secund („Omul din cerc și poezia lui Nichita Stănescu”) reia tema raportului cuvânt/necuvânt, punând în corelație omul din cerc/roată (a lui Da Vinci) și aripa poeziei. Concluzia argumentării este aceasta: natura poeziei este „existența duală omului”.

Sub titlul „Îngerul poeziei noastre... postmoderne”, *Maria-Daniela Pănăzan* definește aventura poeziei lui Nichita Stănescu drept „aventura cuvântului”. Formula sa poetică e identificată drept „neomodernistă” iar autorul ei – reformator original al limbajului poetic românesc.

Geta Truică („O joacă de copii: de-a necuvintele”) asimilează demersul *nichitian* drept poezie „joc”, locuire „într-o patrie a cuvintelor, într-o țară rămasă fără cuvinte”, deschidere „a sinelui spre universul întreg”.

Valentin Marica realizează o decodare a sensurilor adesea încifrate din eseistica stănesciană. În opinia sa Nichita respinge „a căuta pentru a căuta”, arta poetică stănesciană preferă „sinceritatea și autenticitatea”. „Respirările” stănesciene sunt adesea sentințe critice, „poeme critice într-un vers”, mărire a „zonelor de sensibilitate”, nu „ierarhii”. „Prozele” sale includ „notația exactă, analiza pe text, citatul sugestiv, comentariul elocvent... superlativul admirativ sau insertul incantatoriu”.

Aurora Stănescu asimilează poezia stănesciană cu „cântecul ființei care se regăsește”. Poetul e asemenea lui Dedal sau Orfeu. Autoarea preia, din eseu lui Ion Pop, ideea unei „dualități ontologice a ființei creatoare”, de unde necesitatea „coborârii în adânc”, în căutarea „eului ascuns” la nivel „ontologic, gnoseologic și lingvistico-poetic”. În „11 elegii”, poezia stănesciană devine (citată din Corin Braga) „cunoaștere de sine și o comunicare de sine cu sinele”. Per ansamblu, eseista detectează în poezia evaluată „elemente de poetică neomodernistă”

activând ca „liant între (neo)modernism și postmodernism”. Ea întrunește, în marginea analizelor la elegerile stănesciene, o evaluare de profunzime a poeticii și personalității sale poetice.

Rozalia Truță metaforizează într-un limbaj paralel cu acela al poetului („prin cuvinte ne înălțăm spre cer”; „cuvintele ne sunt respirația”; „cuvintele asigură nemurirea”).

Ștefania Ciobanu („Metamorfoze sacrale”) identifică mișcarea drept cuvântul-cheie al liricii stănesciene („Cel ce stă nu este”; poezia stănesciană este o „poezie a exaltării, a trăirii alternante între frenezie și ataraxie, între cuvânt și simțire”).

Angela-Melania Cristea încearcă o abordare stilistică a poeziei lui Nichita Stănescu. Ea identifică în lirica acestuia multiple „inovații lingvistice”. Poezia sa e definită drept una „pulsatorie”. O formulare radicală a atitudinii poetului este aceasta: „Poezia făcută după o formulă prestabilită este un homuncul, fiind ecoul unei dogme”. Abordarea experimentală din „Necuvintele” le convertește în „lirică de limbaj”. Autoarea conchide (citând pe Corin Braga): prin Nichita Stănescu „modernismul se recapitulează pe sine, deschizându-se și depășindu-se spre postmodernism”.

Mioara Kozak trasează un „portret spiritual” al poetului: discursul său liric este „metamorfozare continuă”, conținând inclusiv „pasta stilistică” („tu trebuie să ne fi fost”; „noi te suntem”).

Constantin Stanciu (în „O altă matematică”) oferă o serie compactă de formulări aforistice ale liricii stănesciene, sentințe-surpriză denominând noutatea cugetării poetice a acestuia. Comentatorul se axează în special pe specificul cărților târzii/ultime ale lui Nichita: „critica literară a fost depășită de aceste cărți, sunt cărțile grele din poezia românească”. Iată câteva formulări definitorii: versurile sale „atrag prin gravitația ideilor și prin gravitația cuvintelor”; „poezia sa este populată cu oameni care trăiesc, plenar, are viață”; „Nichita se îndepărtează de canoanele vechi, inventează altele, noi”.

Niculina Chiper abordează „simbolistica arborelui în lirica lui Nichita Stănescu”. În opinia sa, poetul vede arborele ca pe o „axă a lumii”.

„Menținerea vocii lirice în centrul discursului” are o „funcție estetică majoră”. În viziunea lui Nichita, „omul și arborele au trupuri similare”. Simbolistica arborelui, ca și a altor elemente similare, arată cum își inventează Nichita Stănescu „universul propriu”. Un citat din N. Manolescu aduce mai aproape de noi prestația poetului: „În poezia lui observăm cu ușurință ce a devenit modernismul istoric sub pana unui poet postmodern”.

Ion Mânăscu realizează o evocare lirico-biografică basarabeană a unui Nichita inspirat, plutind peste realitatea pedestră a închistării/oprimării sovietice. „Ieșirile” sale la rampă, împotriva cenzurii îi apar evocatorului drept „scânteieri fantastice într-o oglindă fragmentată” (basarabeană).

Ognian Stamboliev (traducător bulgar al poetului) semnalează orientarea lui Stănescu spre „poezia cunoașterii”. Un „poet-filosof” pasionat de schimbare, „om și poet astral, care trăia într-o lume a lui deosebită. În aura lui exista ceva nepământean”. De unde „marile lui revelații” și un limbaj special, „mitologic”. Analistul notează concis: Are un ce „manierist, caută să impresioneze dar e și puțin didactic, uneori cade în „hedonism verbal”. Detectează și el la Nichita „poezia-joc”.

Simona Mihuțiu („Un gând pentru Nichita”) observă la rândul ei poziția avansată a poetului: „Cuvintele criticii nu ating înălțimea celor ale poetului”; Nichita Stănescu „și-a depășit epoca”.

Prezenta antologie stănesciană reușește un tur de forță: acela de a da o imagine multifățetată a personalității și operei unui poet de o unică originalitate, care cu un instinct sigur al înnoirii a împins poezia română din sfera modernismului șaizecist (el însuși un avans major față cu standardele epocii) înspre o nouă paradigmă – neo și postmodernă. Analizele și evocările din volum dezvăluie „orizonturi și viziuni” majore din creația poetului, instituind totodată o dezbatere fecundă asupra evoluției literelor române în pragul tranziției spre un Altceva salutar. Nichita Stănescu, ca un alt Moise profetic, a întrevăzut Țara promisă, în care urmașii lui postmoderni aveau să calce, – mesageri de lume nouă, a unei noi libertăți, noi viziuni.

„Spațiul mioritic” al lui Lucian Blaga

în traducere germană

După ce în 2019 a apărut în traducere „Geneza metaforei și sensul culturii” la new academic press din Viena, iar în 2021 “Orizont și stil” la aceeași editură, recent a fost publicat „Spațiul mioritic”⁶ la Lit Verlag din Viena, toate trei în traducerea aceluiași profesor dr Rainer Schubert și cu sprijinul financiar al Institutului Cultural Român

În felul acesta și „Trilogia culturii” bliagene este pusă la dispoziția cititorilor de limbă germană, la care se adaugă, bineînțeles, alte două trilogii bliagene traduse din 2012 și până acum de același harnic traducător, în total, deci, nouă cărți.

Volumul de față este dedicat lui Dorli Blaga, „cu stimă și recunoștință”.

Așa după cum și-a obișnuit cititorii în cazul cărților anterioare traduse, și de data aceasta sunt inserate din capul locului „Observații preliminare ale traducătorului”, chiar dacă de proporții mai reduse decât în alte cazuri, și anume pe doar patru pagini (pp.7-10).

Traducătorul justifică titlul ales, „Sufletul românesc”, pe motiv că „Spațiul mioritic” / “Der mioritische Raum” nu spune nimic cititorului străin.

Potrivit lui Blaga, sufletul are un orizont spațial în contrast cu spațiul abstract tridimensional și nelimitat, intuitiv. Spațiul abstract tridimensional, cum ar fi forma vizuală pură la Kant, este un construct al conștiinței, în timp ce „mentalul spațiul” este asociat inconștient cu toată creația culturală, fie în artă, arhitectură, religie și metafizică, dar mai ales în arta populară precum cântecul, poezia, casele satelor, costumele și ornamentele. Spre deosebire de psihanaliză, cu care inconștientul este asociat ca un rezervor haotic de conținut sexual reprimat, Blaga are o structură fixă care este oricum mai

stabilă decât spațiul exterior al peisajului, care poate varia în funcție de locul în care se află persoana. Aflăm că: „Mai întâi sufletul dă spațiului extern înfățișarea specifică. Nu ținutul formează sufletul, ci sufletul ținutul” (pp.7-8).

Structura sufletului românesc, înțelegă ca suflet al poporului, este la Blaga dată de un spațiu inconștient, pe care în priul rând ciobanii îl trăiesc, care migrează din munte în vale și apoi iarăși la o altă pășune.

„Această migrare în sus și în jos va fi sufletului românesc așa de adânc interiorizată, că se ajunge la o formă de undă arhetip a stilului cultural” (p.8).

Spațiul cultural se orientează după viața sufletească interioară a ciobanului, care cântă un cântec ce se potrivește, așa numita “Miorița”. Spațiul sufletesc este după Blaga “mioritic” și așa se poate traduce titlul de neînțeles, „Spațiul mioritic”, conchide traducătorul.

Ansamblul componentelor acestui suflet specific denumeste Blaga „matricea spațială”.

Faptul că „ne întoarcem ca în cerc la pășunile înalte de munte” are la Blaga sensul mai profund al caracterului temporar neistoric al sufletului românesc, concluzionează traducătorul.

Pentru a-și afirma miezul cultural, se retrage din istorie, după Blaga. Blaga vorbește chiar despre un „boicot” al sufletului românesc față de istorie.

Sufletul românesc se retrage într-o existență „organică”, fără istorie, continuând să producă

cultură populară, dar la un nivel mai modest. Retrăgându-se din istorie, ea se apară de tot ce nu corespunde stilului ei, se face că nu aude și nu vede încercările exterioare de interferență culturală, toate rămânând fără succes. Deja la începutul românismului, care de altfel, după Blaga, nu poate fi datat, „migrația popoarelor barbare” a produs “dezordine și distrugere definitivă a dezvoltare” (p.184).

„De fapt Blaga este de părere că înalta cultură românească se datorează influențelor paneuropene, dar că nucleul cultural al românismului provine din cultura populară și dorul ei pentru pășunile ondulate de munte înalt” (p.9).

Între timp au trecut mulți ani în care cultura românească a fost nevoită să se retragă în sine, pentru a sfida influențele externe și neîubite. Dar în secolul XX, când România a devenit propriul stat, au existat măsuri politice care nu corespundeau nicidecum culturii populare românești.

Textul lui Blaga a fost publicat în 1936, adică înainte de cel de-al doilea război mondial și de deceniile de comunism care au urmat. Blaga își încheie așadar cartea cu mult optimism: „Fără să ne amăgim, putem spera că mândria inițiativelor noastre intelectuale și istorice se vor răspândi ca o scânteie peste capetele conducătoare ale altor popoare. Restul va trebui să-l lăsăm în voia soartei”.

Pe coperta a patra a cărții de față, scrie, cu litere în alb pe fond negru: „În cartea de față merge Lucian Blaga după întebarea prin ce anume durează peste secole neconținutul spațiului sufletesc al poporului român. El provine din interiorizarea undulației, din pășunatul montan dar și din deplasările ciobanilor. Și cultura înaltă, precum religia, metafizica și literatura au la bază, după Blaga, spațiul sufletesc al culturii populare. Acesta se exteriorizează, de pildă, în arhitectura caselor țărănești, în ornamentalistică, în port, în cântecul popular și în poezia populară”.

Demnă de reținut este concluzia finală: „Cartea aceasta este cea mai populară operă a lui Lucian Blaga”.

MIRCEA M. POP

⁶ Lucian BLAGA. *Die rumänische Seele*. Aus dem Rumänischen übersetzt von Rainer Schubert, Lit Verlag GmbH & Co.KG, Wien, 2023, 184 p.

AVOCATIE PASIONATA

A UNUI MARE FILOZOF
ROMAN

„Fiecare viață este o performanță.
De fapt, două spectacole.

Primul este jucat pentru alții, iar al
doilea pentru tine...”

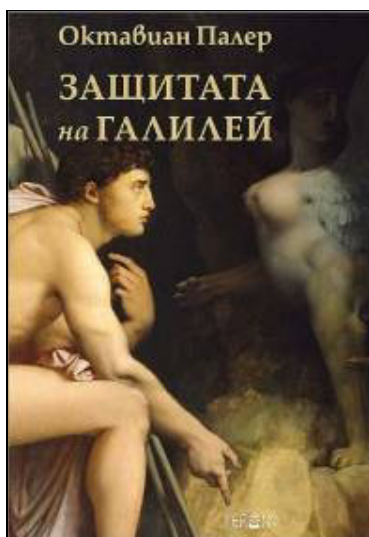
OCTAVIAN PALER

În 2020, am citit pentru prima dată un roman al celebrului scriitor român Octavian Paller „Viața pe un peron”. Aceasta a fost prima prezentare a acestui autor în Bulgaria, făcută de cunoscutul traducător bulgar Ognean Stamboliev. Și așa trei ani mai târziu, e deja ce publicată și a doua carte a acestui scriitor, „Apărarea lui Galilei”, din nou tradusă cu mare măiestrie de Ognean Stamboliev. Dar de această dată, Paller se prezintă nu ca un scriitor de ficțiune talentat, ci în adevărata sa esență creativă – un filozof strălucit, eseist, publicist. În această direcție, este autorul a numeroase cărți care l-au făcut celebru nu doar în România, ci și în străinătate - „Un muzeu în labirint”, „Drumuri prin memorie”, „Viața ca o coridă”, „Don Quijote în Est”, „Polemici cordiale” - aproape 20 de cărți cu tematică filozofică, având mare succes în România și traduse în multe limbi.

Din multe astfel de lucrări ale lui Octavian Paller/1926 - 2007/ Ognyan Stamboliev a selectat o bună parte eseuri și astfel s-a obținut o colecție intitulată *Apărarea lui Galilei*. Selecția se face tematic cu ideea de a arăta căutările și descoperirile autorului în domeniul filosofiei, mitologiei și istoriei, pe de o parte, iar pe de altă parte, pentru a dezvălui pe deplin esența naturii sale scriitoare.

Uneori ne exprimăm admirația pentru o carte cu expresia că „se citește dintr-o singură ședință”. Dar așa am citit eseurile din cartea *Apărarea lui Galilei*. Deși sunt în domeniul filosofiei și istoriei, ele nu sunt scrise speculativ, academic, încărcate terminologic. Paller scrie pe nerăsuflăte, cu pasiune, chiar și emoțional, folosind mediul genului său preferat, eseul. Și din moment ce și eu sunt dependent de acest tip de scris critic, am găsit un autor înrudit.

În eseurile alese, Octavian Paller, prin puterea reflecției eseistice-filozofice, se lansează cu i

pasiune în reflecții asupra temelor fundamentale din literatură și mitologia greacă. Mitul anumitor imagini literare, după el, este ascuns de raționamentul tradițional-banal, de judecăți repetate de ani de zile, de postulate canonice tradiționale. Și Paller oferă de fapt un nou aspect, un nou cadru emoțional acestor imagini. Esența noului său aspect îndrăzneț este că îl transferă, îl „încadează” în contextul valorilor morale ale timpului nostru, care sunt prea confuze și fără valori constructive. Reflectând asupra imaginilor mitologizate, el construiește în mod deliberat o aluzie la moravurile omului modern și îmbogățește astfel în mod asociativ mugurii pozitivi rămași în natura lui. În cea mai mare măsură, el este un fel de susținător al acestor imagini din literatură și istorie. Nu degeaba fiecare dintre eseurile sale începe ca o pledoarie de apărare a unui avocat cu adresa „Doamnelor și domnilor” și urmează apoi expoziției. Un astfel de patos al redescoperirii eroilor literari este prezent în eseurile sale dedicate lui Don Juan, Don Quijote, Oedip, filosofilor Platon, Schopenhauer, Socrate și altor mari personalități. În alte lucrări, expunerea este ca un fel de discurs al imaginii analizate: „Discursul lui Socrate după ce a fost condamnat”, „Discursul lui Giordano Bruno în fața curții Inchiziției”. În general, în eseurile sale există o mare cantitate de postură teatrală a personajelor: par să se joace în fața lumii, în fața istoriei. Respirația, atât de inerentă stilului raționamentului său, și patosul concluziilor sale

filozofice îl fac să țese în narațiunea sa eseistică o paletă bogată de multe figuri cunoscute ale artei și mitologiei. Ei au tăiat, „se încadrează” în lumea lui mare, ilustrată de literatură și istorie.

Eseul central, însă, despre carte e despre astronomul Galileo Galilei, intitulat „Apararea lui Galilei”/scris în 1978./. Este și primul din colecție și astfel apare programatic pentru orientarea filozofică a gândirii autorului. Primește și premiat al Academiei Romane și este cea mai tradusă lucrare a filosofului. Deci, sau o putem defini și așa cum studiul, Octavian Palmer spune fără ambiguitate, că adevărul despre o acțiune în stomac nu este o concluzie morală categorică precum judecata. Adevărul este un concept relativ, nu este nici o formulă matematică, nici un canon sacru. De fiecare dată au propria lor definiție pentru adevăr, pentru un fenomen sau o persoană. Printr-o genială invenție a formei unui dialog între autor și Galilei, s-a rezolvat o dezbatere de secole despre dacă acest personaj este un „temut” sau un „erou”. Să ne amintim că dramaturgul german Bertolt Brecht a scris o piesă specială pe această temă. În acest dialog iese învingător Galilei, care se declară împotriva curajului nesăbuit, împotriva eroismului patetic. Acceptă un compromis în numele vieții, în numele ambiției de a trăi și de a-și continua munca, și nu mort, ci cu aureola eroului. În acest fel, Pavel a provocat să se gândească la concepte precum „libertate”, „răzvrătire”, „compromis”, care sunt deosebit de relevante astăzi. Pe același ton de polemici sunt menționate și alte eseuri despre alte personalități și personaje literare. Polemica vine din faptul că a distrus mituri vechi și întărite despre eroi și le-a înzeștrăat cu un nou strălucire, cu un nou mesaj și cu o teză provocatoare căutate în mod voit pentru ei.

Octavian Paller este bine cunoscut în patria sa și pentru fascinația sa pasională pentru mitologia greacă antică. Acesta nu este doar un „hobby” sau hobby pentru el: este cunoaștere, informare, erudiție. O mare parte a eseului este dedicată acestui subiect. Și în această chestiune autorul este un→

KRUM GHERGHITOV

interpret evocator și provocator al personajelor și al intrigii. Și aici și-a dat seama, drept aluzie la realitatea noastră. El i-a demitizat literalmente pe celebrii eroi, dându-le o sensibilitate pământească, un activism-combinație în ei a dimensiunii obișnuite, umane, a „binelui și răului” din sufletul lor. În acest spirit mă trezește pentru personalitatea eroului antic Paris, pentru viața din jurul lui Narcis / Un studiu foarte original al sinuciderii ca act! /, comentează Războiul Troian, îmi povestește despre visul său - întâlnirea cu Pilat din Pontus, vorbește în numele lui Platon Cu gândul la... Federico Garcia Lorca. În general folosește acest lucru, dar odată cu el capătă o altă nuanță, o altă încărcătură emoțională și intelectuală. Formatul primește o tonalitate diferită în funcție de interpretarea autorului sau a temei.

Paler plutește liniștit în apele istoriei literare și istoriei în general, în istoria mitologiei grecești. În multe privințe, ea a creat literal din aceste povești un portret al unui întreg popor, al unei națiuni, care intră în vremurile lor istorice critice. El construiește un moment dramatic pe o lume. Sunt tentat să citez un singur episod din gândurile lui Octavian Paler, care, oricât de puțin, dă o idee despre stilul său în formularea tezei sale: „... Niciun alt filosof nu este atât de apropiat de romantici ca Heraclit cu a lui. „Panta Ray”. Totul curge!/, și nimeni nu a explicat atât de exact sursa firului romantic și a anxietății. Ideea că totul „udă și se estompează”, întrucât nu poți traversa același râu de două ori, pentru că în fiecare moment devine „celălalt”, este pentru romantici ceva ca răul în lume. Să nu-l uităm și pe Diogene. Cumva, toți romanticii au trecut prin iubirea mea. Prin urmare, nu este de mirare că am început să analizez antichitatea. Povestea este simbolică pentru faptul că Odissei își sculptase patul de nuntă într-un măslin. Este un discurs atât de emoționant, filozofico-metaforic, bogat în asociație și mai ales emoțional-imaginar al lui Paler în operele sale filozofice atât de interesante și provocatoare.

Traducătorul Ognian Stamboliev a scris și o prefață aprofundată la cartea „Aparare lui

Galileii”. Citează și părerea redactorului lui Paler de la editura bucureșteană „Polirom” - doamna Georgeta Dimisianu: „Prin mitologie, Octavian Paler s-a explorat pe sine. Și era o personalitate complicată, bogată. Când începem cu propria noastră aventură existențială. El obișnuia să spună: „De câte ori căutăm lucruri care nu ne pot deranja, ne căutăm de fapt pe noi înșine”.

Întâlnirea noastră cu scriitorul, filozoful și eseistul Octavian Paler în cartea sa „Apararea lui Galileii”, în excelenta traducere a lui Ognian Stamboliev, este una dintre cele mai impresionante întâlniri literare din ultimii ani. Eseurile sale vă fac să reexaminați și să reexaminați și să reflectați asupra marilor teme și imagini ale literaturii mondiale. Este un avocat genial !

OCTAVIAN PALER. *Apărarea lui Galilei./Polemici cordiale. Mitologii subiective. Calomnii mitologice* Eseuri./ Traducere si prefata Ognian Stamboliev. Editura „Geia-Libris”, Sofia. 2023

Ognian Stamboliev este critic, traducător cu peste 50 carti și ziarist. Este autorul cartilor: „Carte nouă despre operă” în 2 vol., „Carte despre opereta si teatrul de revistă, sau de la Offenbach la Webber”, „Incomparabilul bariton Kiril Krâstev” „Tenorul însořit Nikolai Zdravkov”.A editat o serie de 50 carti cu traduceri de poezie, proză și dramaturgie de: Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Ioan Slavici, Ionel Teodoreanu, Panait Istrati, Lucian Blaga,, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Grigore Vieru, Zaharia Stancu, Mircea Dinescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu, Matei Vișniec, Nicolae Dabija, Leo Butnaru, Jean-Paul Sartre, Claudio Magris, Luigi Pirandello si altii. Traducator și autor de librete de operă, studii critice, recenzii, opinii și articole tematice din presa periodică. Este deținătorul multor premii naționale și internaționale, între care și cel al Academiei Române (1997 si 2014). Membru – PEN – Bulgaria.

Ferițel Iov

seară de seară
las gândurile să coboare în piept.
îngerul știe câți călători
sunt pelerini,
greutatea umărului stâng
a umărului drept,
știe ce drumuri urcă
și câte duc
în deșert.
seară de seară
inima și mintea
fac o răscruce
și-n punctul lor de întâlnire
parcă se sprijină
tot cerul
și bate ca-ntr-o ușă
Dumnezeu.

În fiecare munte

în fiecare munte există o pasăre
ce a fost împietrită,
în fiecare inimă există un înger
ce așteaptă primăvara.
ceea ce le ține laolaltă
e numai forța gravitațională
a Aceleiași Iubiri care a făcut
ca din nimic să răsăra
trandafiri, stele, oceane
și dulceața privirii mamelor.

Crisalide

să te privești în fiecare
dimineață
ca pentru ultima dată,
să vezi lumina ascunsă-n durere,
viața în toate plecările,
pacea înainte de jertfă.
zilnic să refaci călătoria
în care n-ai pus toți talanții,
să dărâmi eșafoduri înălțate
din cuvinte și gesturi,
zilnic să devii bucurie
a Învierii.

ALEXANDRU MĂRCHIDAN

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII Transilvania, starea noastră de veghe

(LX)

Marele filosof se și ne flata, imaginându-i pe români – după ce fuseseră în stare să trăiască „Poemele luminii” sau făurirea Marii Uniri – drept depozitari ai echilibrului, meniți să fie puntea de legătură între Europa pragmatică și concurențială (activă) și Europa letargică și profundă (contemplativă). Convins de această ecuație complicată, Lucian Blaga (ca și toți marii oameni de cultură români) a înțeles și explicat un fapt remarcabil, anume nevoia orientării noastre spre Occident. De unde va fi venit o asemenea convingere și cum se va fi exprimat ea în timp, de către alți învățați?

Pentru a răspunde unei asemenea întrebări, trebuie să apelăm mai întâi la geografie. Dacă, la dimensiunea duratei vieții umane, istoria se poate schimba și modela, geografia nu suferă același proces. Geografia este imuabilă pentru durata vieților noastre. Sub aspect geografic, noi, românii – chiar dacă ne place să extindem azi Europa până la Urali –, suntem răsăriteni sau sud-estici. Cu alte cuvinte, am fost plasați de soartă mai aproape de Noua Romă (Constantinopol) decât de Roma Veche, chiar dacă ne-am împărtășit, multă vreme, din valorile amândurora. Timp de aproape un mileniu, această orientare a romanicilor, proto-românilor și românilor a părut cea mai bună, mai potrivită și aducătoare de noroc. Doar însuși împăratul fondator al Noii Rome, Constantin cel Mare (306-337), făcuse mutarea capitalei lumii pe locul coloniei păgâne Bizanțion – aureolată acum de creștinism – convins că Occidentul își trăise traiul, că-și epuizase energiile, sub loviturile decadentei interne și ale barbarilor. Impresionat de viitorul bazinului levantin al Mediteranei, el se pătrunsese și de ideea că „ex Oriente lux”, că lumina, în sensul forței culturii și civilizației, venea de la Răsărit, de unde (în raport cu Roma veche, coruptă) izvodise și cuvântul dumnezeiesc, întruchipat

prin Mântuitor. Cu alte cuvinte, imperiul creștin pământesc – cu toate imperfecțiunile sale – trăia prin Bizanț și lumea bizantină, de unde au ajuns, cel mai adesea indirect, să se înfrupte și românii.

Astfel, dacă limba și numele lor le veneau de la Roma Eternă și păgână, dacă credința le fusese predicată și fusese receptată în latinește (numai astfel putea fi înțeles de către latinofoni cuvântul Domnului!), biserica românilor s-a organizat în formă bizantino-slavă, pornind de la modelul bulgarilor, primul popor vecin cu biserică structurată în haină constantinopolitană, după anul 864. Astfel, toate păreau la locul lor, în ciuda vieții nesigure și frământate. Occidentul, barbar și barbarizat, se risipea în lupte fratricide, făcând față cu greu asalturilor maure dinspre Spania, de unde „flamura verde” a Profetului amenința lumea creștină europeană. În acest timp. Răsăritul reînviat iradia de la Constantinopol, construia cea mai mare biserică creștină – catedrala Sf. Sofia – și refăcea aproape gloria de odinioară, recucerind, sub Iustinian I (527-565), aproape întreg bazinul Mediteranei. Prosperau satele și orașele, se ridicau palate monumentale și alte construcții ornate cu mozaicuri, înfloreau disputele teologice și filosofice, se compuneau imnuri de slavă închinare Domnului și sfinților, se scriau cronici și texte poetice, se codificau principiile de drept etc. Toate au fost bune și frumoase până când au început, de la un timp, să se vadă rezultatele orgolioase ale renașterii Occidentului, pe ruinele vechiului model al Imperiului Roman de Apus. În paralel, Răsăritul era asaltat de forțe islamice, care așezau flamura verde peste urmele trecerii Mântuitorului și ale apostolilor prin această lume. Vrând să elibereze Locurile Sfinte de sub ocupația noilor „barbari”, cavalerii occidentali îmbrăcați în zale și-au greșit, intenționat uneori, țintele, atacând orașe și sate creștine ortodoxe, acțiunea culminând cu ocuparea Constantinopolului, în 1204. Atunci, caii creștinilor apuseni au intrat tropotind în cea mai mare biserică creștină din lume, Sfânta Sofia. Deși stăpânirea latină asupra Bizanțului a durat mai puțin de șase

decenii, Imperiul Romeilor nu și-a mai revenit niciodată pe deplin. Lovitura de grație asupra Noii Rome a sosit prin asalturile tot mai insistente ale turcilor otomani, stabiliți în Asia Mică. Făuritori, fără îndoială, de valori de civilizație și cultură, dar de valori străine spiritului creștin european, aceștia au distrus în mare măsură, în teritoriile ocupate, vechea lume. Turcii (islamicii) puneau pentru prima oară piciorul în Europa la 1354, iar după un secol (1453) cucureau simbolul lumii creștine răsăritene – Constantinopolul – și, odată cu el, prăbușeau definitiv în ruină Bizanțul.

Căderea Constantinopolului se petrecea cam atunci când Occidentul reușea, după șapte secole de dominație arabă și de rezistență, să elibereze complet Peninsula Iberică, îndepărtând pericolul disoluției civilizației creștine. Europa Răsăriteană urma să mai aibă nevoie aproape de tot atâtea secole ca să se elibereze de dominația turcilor otomani și islamici. Din secolul al XV-lea începând, a devenit treptat tot mai clar că modelul bizantin (deși preluat de o seamă de popoare) era sortit decăderii, pe când cel latin (occidental și catolic) era sortit succesului. În secolul al XV-lea, prin marile descoperiri geografice, a prins contur și expansiunea Occidentului, spre Americi, Africa, Asia și Australia, încât, până la urmă, lumea de succes de pe planetă s-a confundat – în forme variate – cu moștenirea europeană, clădită după modelele catolice și apoi protestante. Lumea noastră răsăriteană, atacată periodic de tătări (între 1241 și 1718) și vasală Porții Otomane (între secolele XV și XIX), a intrat într-un con de umbră.

Acad. IOAN AUREL POP

Ioan al Banatului

„Biblia este graiul lui Dumnezeu.”

Luminița Cornea: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă propun să ne lămurim asupra istoriei celei mai vechi cărți din biserica noastră, anume *Sfânta Scriptură* sau *Biblia*.

Înaltpreasfințitul Ioan: S-a crezut multă vreme că numai preoții au dreptul și posibilitatea de a citi *Sfânta Scriptură*. Această idee a fost greșită, dar a durat multă vreme, de aceea *Sfânta Scriptură* nu a fost tipărită decât în limbile greacă, ebraică, aramaică și, apoi, în latină. S-a spus atunci că nu este bine să se traducă *Biblia* și în alte limbi, ca nu cumva unii și alții să facă tot felul de răstălmăcirii. După ce au fost încreștinați și slavii, s-a tradus și în limbile slave. Așa a fost și în țările române, primele liturghii s-au făcut în limba slavonă, nimic înțelegând credincioșii. Preotul citea în slavonă liturgia și credincioșii... credeau. Aveau noroc că bisericile erau pictate cu scene din viața Mântuitorului și preotul le explica. Așa a fost la început în spațiul nostru românesc. La români, *Biblia* a venit nu scrisă, ci pictată. De aceea este și pictură pe pereții exteriori ai bisericilor, mai ales din *Vechiul Testament*, ca să fie cât mai multă *Biblie* scrisă.

L.C.: Vă rog, Părinte Mitropolit, să ne spuneți cum s-a ajuns la denumirea acestei cărți fundamentale.

Îps. Ioan: Despre Dumnezeu s-au scris multe cărți, însă *Biblia este graiul lui Dumnezeu*. Să vedem acum cum s-a ajuns la denumirea acestei cărți. *Biblia* este pluralul grecescului *biblion*, care, la origine, era diminutivul lui *biblos*. *Biblia* desemnează, așadar, o sumă de cărți mai scurte. De altfel, în evul mediu latin, numele predominant al *Bibliei* era *bibliotheca*, chiar dacă aceasta se prezenta într-un singur volum, sau, tehnic vorbind, într-un pandect. Abia în secolul XII se încetățenește treptat și în latină grecescul *biblia*, devenit un feminin singular, ca în română.

În limba greacă, forma *biblios* se traduce hârtie de scris sau papirus sau pergament de scris, deci înseamnă un material. Papirusul e o plantă asemănătoare cu trestia care creștea

în Delta Nilului, egiptenii au tăiat trestia și au presat-o. Pergamentul era din piei de animale. Sfântul Ioan Gură de Aur a numit-o carte alcătuită din mai multe cărți, dar ea este una. Nu are nicio soră pe pământ, este graiul lui Dumnezeu. Noi, când citim această carte, îl auzim pe Dumnezeu. Dacă s-ar fi făcut înregistrări pe vremea aceea, ar fi fost altceva. Noi, acum, auzim și vedem „înregistrări” prin vocea preotului. De aceea la noi, în biserica ortodoxă română, preotul și credincioșii sărută Evanghelia, de unde se vede respectul extraordinar. De asemenea, preoții, întotdeauna, întâmpină ierarhul cu Evanghelia. Îmi amintesc cum, la noi în casă, *Sfânta Scriptură* se afla așezată la loc de cinste, în cel mai curat loc, învelită într-un ștergar țesut de mama la război.

În cartea *Facerea*, cap. 3, Dumnezeu făgăduiește că va veni Hristos să-l ridice pe om – este vorba despre venirea lui Mesia.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, cum a apărut, în ce perioadă anume a apărut *Biblia*?

Îps. Ioan: Cum a apărut? Care au fost zorii în care a apărut această carte? *Vechiul Testament* a fost scris într-o perioadă de douăsprezece secole, cam o mie două sute de ani. Primul autor al acestei scrieri a fost Moise. Citiți în *Deuteronomul*, capitolul 32, versetele 44-47.

L.C.: Desigur, redau în continuare textul acestor versete: „În ziua aceea a scris Moise cântarea aceasta și a spus-o fiilor lui Israel. Atunci a venit Moise la popor și a rostit toate cuvintele cântării acesteia în auzul poporului, el și Iosua, fiul lui Navi. Iar după ce a rostit Moise toate cuvintele acestea înaintea a tot Israelul, le-a zis: „Puneți la inima voastră toate cuvintele pe care vi le-am spus eu astăzi și să le lăsați moștenire copiilor voștri, ca să se silească și ei a împlini toate poruncile legii acesteia; Căci acestea nu sunt în deșert date vouă, ci acestea sunt viața

voastră și prin acestea veți trăi multă vreme în pământul acela în care treceți acum peste Iordan, ca să-l stăpâniți” (*Deuteronomul* 32, 44-47)

Îps. Ioan: În versetul 47 este una dintre marile chei. Cuvintele acestea nu sunt date în deșert, ci acestea sunt viața noastră. Cum să nu te apropii de această Carte care este viața noastră? Câte cărți am citit la școală? Câte mii de cărți, dar *această carte este viața noastră*. Când, în negura vremurilor, Adam și Eva au ajuns în Rai, Dumnezeu le-a grăit în graiul îngerilor, nu în aramaică, greacă etc., că nu erau aceste limbi. Când omul a căzut în păcat, păcatul i-a tulburat auzul, încât nu mai înțelegea limba îngerilor. Dumnezeu a învățat și învață și astăzi toate limbile pământului care sunt la peste trei mii.

De la Moise intrăm în altă sferă. Cum se ajungea să fii recunoscut profet? A fi profet era o chemare de la Dumnezeu. Când îl chema? Deschideți sfânta carte la *Ieremia*, capitolul 1, versetele 4-5.

L.C.: Interesant, acest capitol are chiar titlul: *Chemarea prorocului*. Redau textul: „Fost-a cuvântul Domnului către mine și mi-a zis: „Înainte de a te fi zămislit în pântece te-am cunoscut, și înainte de a ieși din pântece te-am sfințit și te-am rânduit proroc pentru popoare” (*Ieremia* 1, 4-5). Vă rog, Părinte Mitropolit, să continuați.

Îps. Ioan: Auziți ce înseamnă chemările lui Dumnezeu?! Înainte de a ne zămisli, Dumnezeu știa despre mine și despre tine. Vedeți de când suntem aleși de Dumnezeu!? Mă adresez iubitorilor mame și părinților să nu mai îngăduie la vreo fiică nicio rădăcire. Oricât ar străluci lumea de astăzi, dacă foarte mulți dintre cei aleși de Dumnezeu n-ar fi fost tăiați cu sabia, fața lumii, astăzi, ar fi fost în alt fel.

L.C.: Vă rog, Înaltpreasfințite Părinte, în ce limbă a fost scrisă *Biblia*?

Îps. Ioan: Graiul în care a fost scris *Vechiul Testament* a fost limba ebraică. Doar anumite texte din *Vechiul Testament*, după revenirea din robie, au fost scrise în limba aramaică, limba în care a grăit și Mântuitorul nostru. Apariția *Noului Testament* este o dată cu venirea Mântuitorului, Care aduce pe pământ acea parte numită *Evanghelii* – se traduce „veste”→

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica preocupări culturale

Dintre episcopii Râmnicului trebuie să ne rețină atenția **Calinic zis de la Cernica sau cel Sfânt**. Arhimandritul Calinic de la Cernica, cunoscând îndeaproape nevoile și greutatea locuitorilor din satul Mănăstirii, a hotărât să înființeze aici, într-o clădire a Mănăstirii Cernica, școală, pe cheltuiala mănăstirii, scutind pe locuitori de orice contribuție. Cărmuirea județului Ilfov, căreia i-a fost trimisă adresa spre cercetare, aprecia fapta arhimandritului Calinic și ruga vornicia să dea cuvenită dezlegare. Și aprobarea nu s-a lăsat așteptată. Arhimandritul Calinic mergea astfel pe urmele unor înaintași de seamă, slujitori ai Bisericii, care au ajutat la luminarea poporului. Fapta lui este cu atât mai meritorie cu cât în județul Ilfov interesul față de școala sătenească al celor mai mulți stăpâni de moșii, precum și al autorităților, până pe la 1844, era foarte mic, ori lipsea cu desăvârșire.

Pentru vrednicia și viața sa îmbunătățită, arhimandritul Calinic a fost ales, în septembrie 1850, episcop al Râmnicului. A fost hirotonit în biserica Mitropoliei din București, apoi înscăunat la Craiova, căci reședința vlădicească din Râmnic era arsă. Spunea domnitorul Barbu Știrbei cu prilejul investiturii Sfântului Calinic, ca episcop al Râmnicului Vâlcea că este bucuros de urcarea sa pe acest scaun episcopal și aduce cuvinte extrem de elogioase la adresa acestuia manifestându-și în același

timp încrederea că va fi pildă demnă de urmat pentru arhieriei și preoți în același timp. Episcopul Calinic spunea cu ocazia investiturii cuvinte frumoase, cuvinte de mângâiere și de nădejde pentru cei din jur. Deși era destul de înaintat în vârstă când i s-a dat cărja vlădicească, totuși a izbutit să realizeze lucruri de seamă în eparhia sa. Încă în timpul cât era la Craiova, a redeschis seminarul, desființat în 1848, pe care l-a mutat apoi la Râmnic. După ce s-a stabilit la Râmnic, a refăcut reședința, catedrala, chiliile din jur și seminarul. La 25 februarie 1852, Sf. Calinic raportează domnitorului măsurile ce s-au luat pentru repararea ruinelor de la Râmnicu Vâlcea, și anume, refacerea bisericii episcopale și a clădirilor seminarului. La 11 octombrie 1854, Sf. Calinic cere domnitorului fonduri,

ajutor pentru zugrăvirea catedralei episcopale din Râmnic.

Iubitor de carte, a înființat la Râmnic o tipografie, în care a tipărit numeroase cărți de slujbă și de învățătură. A militat pentru introducerea limbii române la slujbele bisericești. Astfel că, la 14 aprilie 1863, Sf. Episcop Calinic înștiințează pe egumenul mănăstirii Jitianu despre introducerea limbii române la slujbele bisericești, înlocuind limba greacă.

Cu puțin timp înainte de moarte, a donat tipografia orașului Râmnic. A fost un adept convins al Unirii Principatelor, fiind membru al Divanului Ad-Hoc din 1857, al Adunării Elective din 1859, dând și câteva pastorale prin care îndemna pe preoți și credincioși să sprijine acest act. Episcopul Calinic a rezidit din temelie schitul Frâsinei din munții Vâlcii, dându-i rânduielile de viață monahală din Muntele Athos. În 1864 a obținut de la domnitorul Cuza scoaterea schitului de la secularizare. A ajutat apoi la ridicarea sau la refacerea a numeroase biserici și mănăstiri. Dar ceea ce este vrednic de subliniat la episcopul Calinic este viața sa duhovnicească, trăită în post, rugăciune și milostenie, fapte pentru care credincioșii îl socoteau sfânt. Și-a dat obștescul sfârșit în ziua de 11 aprilie 1868. A fost îngropat în pridvorul bisericii Sf. Gheorghe, ctitoria sa. Pentru sfințenia vieții și pentru faptele sale de milostenie, în 1950 Sf. Sinod al Bisericii noastre l-a trecut în rândul sfinților, fiind prăznuit în fiecare an la 11 aprilie.

FLORIN BENGHEAN

Convorbiri duhovnicești

→bună”. Partea din *Noul Testament* acoperă o istorie a creștinismului de aproximativ șazece de ani. *Noul Testament* a fost scris în limba greacă pentru că era limba de circulație în lumea de atunci, iar singurul evanghelist care a scris în aramaică a fost Sfântul Matei.

Cum a apărut *Noul Testament*? Niciun apostol, niciun ucenic al lui Hristos nu a avut un aparat de înregistrat, însă a auzit rostirile Mântuitorului și a crezut profund în cuvintele rostite de Hristos Domnul. Pentru că El le-a spus că va veni, că se va întoarce, ei n-au mai fost interesați

să scrie, însă au trecut zece, douăzeci, treizeci de ani și Mântuitorul nu mai venea. Nu că i-a uitat, dar i-a fost milă de noi.

Văzând aceasta, evangheliile au fost scrise după treizeci-patruzeci de ani de la ridicarea la Cer a Mântuitorului. Evangheliștii le-au scris, ei au fost permanent cu Mântuitorul, știau toate câte s-au întâmplat, apoi, probabil s-au și ... documentat. Sfântul Marcu și Sfântul Luca n-au fost niște ucenici direcți foarte apropiați, așa că ei nu știau exact. Pentru Sfânta Evanghelie unde este narată *Buna Vestire*, în mod sigur, s-au dus și au întrebat-o pe Fecioara Maria cum a fost.

Prin urmare graiul lui Dumnezeu n-a rămas închis numai pentru poporul lui Israel.

Arcadie Răileanu, Motiv urban

DANS CU INDIENII

În bibliotecă aveam sute de tomuri îmbrăcate în piele, iar undeva, într-un colț al unui raft de jos, am dat peste o Biblie Protestantă cu coperți scorojite de flăcări. Am luat-o cu grijă și... Mi-am amintit-o nouă, deschisă cu evlavie de McKinney, am văzut aceleași mâini, încheșate pe ea, în timp ce flăcările cuprindeau omul, cartea; apoi degetele-falange din care am smuls-o, înnegrită dar întreagă. Un miracol, ar fi spus McKinney. Care, în ultimele minute de agonie a strigat mai multe blasfemii decât alții într-un an. Și era numai vina mea. În noaptea aceea, eu mi-am pierdut trufia, ceilalți viața.

Aș fi putut să îi scap – în oricare din cele douăzeci de ore cât am mers, am alergat, iarăși am mers, cu mâinile legate, cu lațuri la gât, îmbrânțiți, loviți de câte ori încetineam, ne poticneam. Patru femei, un bărbat, un adolescent. Și șaisprezece indieni care voiau parcă să ne ucidă istovindu-ne. Însă nu asta aveau în gând. Și nu toți erau indieni. Doi dintre ei purtau mocasinii și veșmintele tribului, dar călcau altfel, se mișcau anevoie prin pădure și aveau... muschete?

Apoi i-am auzit.

Doar cuvinte șoptite, fraze întrerupte de priviri încărcate de înțeles. Francezi. De cine se fereau? Indienii știau cine sunt, noi... Femeile nu își auzeau decât spaima, reverendul McKinney recita în gând psalmii scriși pe nisip de Moise după trecerea Mării Roșii, David repeta și el o litanie, la fel de mută, de monotonă: „*nu vreau să mor, te rog, Doamne, nu acum când Kate...*” Doamna McKinney? În Dartmouth, Katherine își plângea amândoi bărbaii.

Jean-Luc și Jean-Pierre nu erau frați. Însă gândeau la fel: dezertaseră din armata regelui lor, iar acum voiau să fure sorții tot ce nu primiseră vreodată. Jean-Pierre știa exact ce va face cu gemenele la primul popas. Jean-Luc avea aceleași intenții... cu David. De văduva Perkins, de mine, nu le păsa. Doar indienii mă priveau câteodată cu interes și tocmai de asta le-am îngăduit să trăiască, să ne mâne mai departe. Era curiozitate, atracția jocului cu moartea? Sau voiam să aflu câte ceva despre cei care îmi deveniseră dușmani, fără măcar să știu cine sunt?

Ajunși în Lumea Nouă, scoțienii se pomeniseră în mijlocul unui război fără cruțare. Și de neînțeles... În Europa, armatele se așezau în șiruri, față în față, iar soldații trăgeau unii în alții, de la câțiva metri. Apoi se năpusteau cu baioneta, cu patul armei, să termine ce începuseră atât de prosteste. Indienii apăreau ca niște spectre din păduri, din neguri, din mlaștini; ucideau, dispăreau, se întorceau iarăși. Cu secole în urmă, scoțienii lui William Wallace îi hărțuiseră astfel pe englezi. Iar la Bannockburn, și-au câștigat libertatea. Însă uitaseră. Erau... civilizați. Aduceau cu ei numai ce îi siliseră englezii să învețe, ce voiau să dăruiască, la rândul lor, indienilor. Desigur, tot cu de-a sila.

Indienii erau sălbatici, cruzi, păgâni – până și copiii coloniștilor știau asta. După cum erau convinși că pământurile din Noua Lume sunt ale lor, ale regelui George. Ciudat, cât de repede se preschimbă oamenii din victime, în călăi.

M-am poticnit de un bolovan, iar lațul mi-a tăiat răsufierea. Războinicul din față l-a smucit, cel care îmi călca pe urme m-a lovit în coaste și, o clipă, am fost gata să...

Dar nu încă.

Gândurile indienilor îmi păreau fascinante și paradoxale. Oamenii aceia cu pielea roșie erau altfel decât europenii. Nu doar la chip, la trup. Nu încercau să înțeleagă, să supună natura – deveniseră parte din ea. Necivilizați? Nu construiau orașe, poduri, drumuri, apeducte, corăbii. Dar își păstrasera pădurile. Cruzii? Nu ucideau din plăcere, ci ca să trăiască. Păgâni? Nu căutau în furtuni, în molime, în viață și moarte, voința unui Judecător Suprem. Zeii lor erau soarele și luna, cerul și pământul, copacii, toate făpturile vii. Și, mai ales, indienii nu voiau decât să îi vadă plecați pe albi ce veniseră de peste ocean, cu armele, cu veșmintele și obiceiurile lor ciudate. Ca ale lui Jean-Luc, care...

O smucitură neașteptată m-a aruncat în genunchi. Popas?

Unul câte unul, ne-am năruit în iarbă, istoviți. Primiserăm un răgaz. Francezii ne-au dat să bem: o apă stătută, amară, pe care am sorbit-o cu lăcomie. Numai reverendul nu le-a vrut mila. Setea îl ardea mai puțin ca ura și disprețul pentru cei doi. Dușmani, dezertori, catolici sau păgâni – erau totuna pentru Angus

McKinney. Indienii, francezii se născuseră în iad și acolo se vor întoarce; dar nu înainte să ne pedepsească pentru păcatele noastre. Flăcările se legănau într-un dans hipnotic sub cerul ce cobora peste noi, învelindu-ne în noapte, pleoapele îmi lunecau tot mai grele... Nu voiam să dorm, nu trebuia, îmi scăpase ceva important, esențial – dar ce? Gândul, supărător, insistent, bâzâia ca un bondar, până ce o talpă uriașă l-a strivit, aducând liniștea, uitarea.

Când am deschis ochii, bondarul se întorsese cu un zgomot asurzitor. Apoi am auzit și alte sunete: ceva între scancet și gâfâit. De unde veneau? Indienii adormiseră în jurul vetrei stinse, prizonierii la fel. Și atunci am văzut...

O făptură încercând să se scuture de ceața-negură a zorilor, zvâcnind cu mișcări sacadate, tot mai repezi. Om, fiară, creatură de coșmar? Într-un târziu am deslușit cele două trupuri îngemănate, zbuclumându-se într-o încheștare ce nu mai era luptă: Jean-Luc și David. Adolescentul cu trupul alb, de efeb și bărbatul-satir, contopiți într-un imposibil dans de izbituri și convulsii repetate la nesfârșit. Chipul congestionat al francezului, trecând de la încrâncenare la extaz, ochii de asasin ce își împlântă pumnalul, chipul angelic al băiatului, ochii implorând cerul din care nu-l privea nimeni.

Și, brusc, urletul, nebunia. Indienii au sărit în picioare, Jean-Luc s-a năruit peste David, cu ceva lucind, metalic, între omoplați: un crucifix. Alături, Angus McKinney își privea degetele mânjite de sânge cu o uimire pe care i-o împărtășeam – când, cum se→

RODICA BRETIN

dezlegase? Războinicii se dezmeticeau. Unii l-au tras pe David de sub leșul francezului, târându-l până la primul copac. L-au spânzurat de mâini așa cum era, gol și năucit, în timp ce alții îl aduceau pe reverend, care strângea Biblia la piept. Nu i-au luat-o, au petrecut frânghiile peste ea, au îngrămădit mormane de crengi la picioarele lui, apoi au apropiat torțele și...

„Ajunge!”

Gândul ar fi trebuit să răsună sub țestele tuturor, să îi încremenească. N-a făcut-o.

Am încercat iarăși, cu un început de neliniște. Din nou, nimic. Un indian își încorda arcul, nepăsător, ceilalți hrăneau focul. Nici Jean-Pierre nu mă auzise. Iar femeile... Elisabeth cânta încet, cu pleoapele lăsate, surdă la orice, Miriam se uita la bolta pe care se fugăreau turme de nori, Harmony număra firele de iarbă.

Ce ne dăduseră francezii să bem?

O săgeată, apoi alta au şuierat prin văzduh. Când l-au străpuns, trupul atârănând a zvâcnit, dând să se smulgă, să scape. Numai trupul. David s-a uitat la sângele ce îi șiroia pe pântec, pe coapse... apoi a râs. Alte două săgeți, alte hohote.

Spaima: un sentiment nou, o experiență pe care nu o voiam. Eram deprinsă să știu. Acum, trebuia să ghicesc ce va urma. McKinney însă, nu avea îndoieli:

– ... fii ai Sodomei, francezi desfrânați! Veți da socoteală pentru faptele voastre! Și pentru sufletele nevinovate pe care le-ați osândit pe vecie... Fiți blestemați, voi cei din Țara Pierzaniei!

Revoluția nu începuse, Republica nu-l izgonise pe Dumnezeu, Napoleon nu speria Europa – dar, pentru pastorul puritan, toți francezii erau niște monștri.

Însă iadul, Apocalipsa nu-l înfricoșau deloc pe Jean-Pierre; îi aminteau doar că nu păcătuisă – încă. A răsturnat-o pe Miriam peste soră-sa, rupându-i rochia, corsetul, dintr-o smucitură.

Nasturii de sifid țâșniseră în toate părțile, Harmony încerca să îi prindă ca pe niște licurici și Miriam s-a răsucit să o ajute. Rădeau amândouă, însă bărbatul le-a tras spre el, scrâșnind; apoi, trupurile s-au înnodat, degetele lui sfâșiau ultimele zdrențe, încleștau, unghiile lăsau sângerându...

David nu mai râdea. Doi indieni îl spintecau fără grabă, iar el îi privea uimit, neînțelegând ce fac. Așa a trecut Dincolo – cu ochii mari, cu gândul la Kate. Au răsunat primele tunete, copacii trosneau sub mânia vântului și flăcările au crescut până la cer, ascunzându-l pe Angus McKinney, ale cărui blesteme deveniseră sparte, răgușite.

Vocea de soprană a doamnei Perkins răzbătea printre strigătele războinicilor ce o rostogoleau prin jar și cenușă, apoi le-am auzit pe gemene, un singur urlet ascuțit, curmat dintr-o dată.

Și s-a făcut liniște. Elisabeth încremenise, ghemuită într-o baltă neagră, reverendul tăcuse, înghițit de stejarul-rug, Miriam și Harmony zăceau frânte peste o buturugă, francezul încleșta mânerul sabiei ce le ținuse pe amândouă de lemnul putrezit, iar indienii mă zăriseră în lumina fulgerelor și veneau...

Doar pentru a se opri, holbându-se la gaura din fruntea lui Jean-Pierre, la cea din piept. Nu auziseră împușcăturile, nici pașii bărbatului care intra în lumină. Ajuns lângă mine și-a coborât pistoalele, apoi m-a privit lung:

– Nu este un joc, Lorena.

Calder, aici? Dintre toți fiii *Celor Vechi* care cutreierau lumea, tocmai Calder Wallace să mă găsească neajutorată, în puterea indienilor gata să se înfrupte din pradă...

Războinicii s-au plecat cu

Arcadie Răileanu, Motiv urban

paper cut

tai zboruri
mănânc nuci ocazionale
la parter liftul urcă pe scara socială
oamenii se bârfesc
din lipsă de ziare
golul a ridicat stadionu-n picioare
luați loc îi spun bătrânului timp
dar el tare de-o ureche
se uită cu ochii închiși
la starea vremii mele
și ignoră zborurile
frânte

RUBEN BUCOIU

venerație, ca înaintea Marelui Spirit: cine îl văzuse pe Calder luptând, nu voia să îi fie dușman. Iar el... nici nu i-a luat în seamă. Se uita la mine, așteptând... ce? Să mă dezleg singură, să îi pun pe indieni să-și taie gâtul unul altuia? Dacă puteam, ar fi fost morți de mult! Furia, umilința îmi aduseseră tot sângele în obraji. Calder s-a aplecat și, în loc să deznoade frânghia, și-a lipit buzele de ale mele, sorbindu-mi răsuflarea. Fără să vreau m-am pomenit răspunzându-i la sărut. Trecuse atâtea vreme de când... S-a desprins brusc, spulberând magia clipei:

– Lacrima Șarpelui Alb!

Am murmurat ceva, poate o întrebare.

– Licoarea șamanilor... Le arată trecutul, viitorul, deschide căi spre alte lumi. Celor neobișnuiți cu ea le ia mințile, nouă ne adoarme puterile. Cum este să fii om, Lorena?

– Înfricoșător. Cât o să țină?

– Efectul, până mâine. Durerea care o să-ți spargă tâmpelile, câteva zile.

Durere? Ce însemna asta față de cumplita, insuportabila senzație de neputință? Calder m-a săltat în picioare și ochii ni s-au întâlnit pentru prima oară.

– Calder... Ți-am mulțumit că m-ai salvat?

– Nu.

Atunci am spus ceva neașteptat, chiar și pentru mine.

– Într-o zi, o voi face.

Am smuls Biblia dintre degetele înnegrite ale reverendului, apoi m-am răsucit, pornind spre pădure fără să mă uit în urmă.

Viața pe strada Principală

(II)

Din cauza prudenței părinților ei față de familia de refugiați, Petruța simțea un fel de stinghereală când o chemau la ei în bucătărie ca să-i dea un blinșki sau cine știe ce prăjitură dintre multele pe care le făcea d-na Basiloglu. Nemaivând demult copii mici o îndrăgiseră pe Petruța, încercând s-o răsfete atât cât se putea în mijlocul sărăciei lucii din acei ani. Se cumpărau pe puncte (cartelă) nu doar alimentele de bază, dar și îmbrăcămintea. Petruța își amintea de lăzile de lemn cu marmeladă de la prăvălia din centru, cooperativa care vindea de toate amestecate, hrană, haine, vase etc. Deci Petruța se obișnuise cu un fel de dedublare față de familia Basiloglu de care se atașase și ea oarecum. Totuși ținea minte ce-i spusese mama ei că să aibă grijă ce vorbește pentru că Nadia, sora d-nei Basiloglu sau Nicu, sau Seniorul o vor trage de limbă ca să divulge lucruri pe care părinții ei le discută între ei în casă. Era un fel de povară sufletească de care Petruța se simțea apăsată, fără să înțeleagă ce rău le-ar face Basiloglii părinților ei. Cosmin nu era interesat de basarabeni, iar Amalia nici atât. Amaliei îi plăcea să croșeteze sau să coasă ajur pe șervete de pânză pe care ea le împodobește cu mâinile ei harnice ca nimeni altul. Petruța nu se interesa deloc de lucrul de mână, motiv pentru care mama ei o dojenea adesea. Petruței îi plăcea în schimb să citească după ce-și termina lecțiile. Își amintea cum o fermecase *Dumbrava minunată*, pe care o savura șezând pe scăunelul de lângă sobă. Odată mama ei mesteca mămăliga și involuntar a vărsat o parte din apa clocotită pe brațul stâng al Petruței. Arsura a chinuit-o mult timp în ciuda tuturor măsurilor de îngrijire aplicate rapid de mama ei. Niciodată fetița n-o văzuse pe d-na Mincu atât de disperată, spășită, suferind pentru odrasla ei.

Numele de orașe invocate de d-na Basiloglu îi trezeau un enorm interes Petruței, prilejuindu-i o evadare din atmosfera diurnă a curții lor, atrăgând-o prin mirajul depărtărilor. Încă din acele momente s-a născut în sufletul ei bucuria călătoriei, pe care o încerca uneori când tatăl îi ducea la Făgăraș să vadă câte un film sau să mănânce o

prăjitură la cofetăria *Enbacher*, care va dispărea peste puțin timp odată cu prăvălia lor de "coloniale" atunci când partidul unic va decide să se scape și de mic-burjezi, cum a citit peste ani Petruța în dosarul ei de facultate. Amalia încă nu venise la ei, dar Petruța își amintea mereu cu mare drag cum au văzut la cinematograful (unicul pe atunci) de la Făgăraș filmul *Zboară cocorii* cu Tatiana Samoilova în rolul principal feminin. Deși copil, Petruța a intuit valoarea reală a filmului. Când peste ani va viziona filme mai mult sau mai puțin comerciale, ea va spune ferm că rușii știu să facă filme excepționale despre marile lor războaie. Tare i-a mai plăcut *Zboară cocorii*. A visat zile în șir la Samoilova, care devenise idolul ei feminin.

Toți trei au urmat cursurile școlii elementare în comuna lor, după care au plecat la Făgăraș pentru continuarea educației la școala medie, cum se numea liceul pe vremea aceea. Între timp Amalia își făcuse câteva prietene în comună printre fetele de vârstă ei. Mama distribuia unele treburi ale casei la fiecare copil după puterile și priceperea lui. În rolul de subalternă a mamei, Amalia îi dăscălea pe Petruța și Cosmin, criticându-i dacă făceau lucru de mântuială, grăbindu-se să plece la joacă. Prietenele mai apropiate ale Amaliei erau surorile Cerbu, fiicele unor funcționari strămutați și ei dintr-un sat din apropiere. Familia Cerbu ocupa o casă săsească imensă cu camere uriașe, așa cum Petruța nu mai văzuse. Și Amalia se minuna de spațiul excesiv de mare în care trăiau cei patru membri ai familiei Cerbu. Adesea fetele Mincu își întrebau părinții de unde vor fi avut sașii atâția bani ca să ridice case atât de încăpătoare și solide, cu aspectul unor minicetăți. Pe niște trepte de ciment se urca pe un coridor semiacoperit din care apoi se intra în fiecare cameră. Și coridorul era nesfârșit de lung, în formă de L, cu podea de scânduri, pe care fetele și d-na Cerbu le frecau constant ca să arate galbene și strălucitoare de curățenie. Locuința familiei Mincu era mult mai modestă, dar se mulțumeau că o aveau și pe aceea într-o vreme bântuită de atâtea lipsuri. Eram după război, ce vreți!

Duminica, în special Amalia se întâlnea cu surorile Cerbu (Doinița și Rodica), mai rar cu Angela Botu și se

plimbau pe trotuarele neasfaltate ale comunei. Câteodată se duceau la căminul cultural din incinta Sfatului Popular unde era o sală de spectacole. Acolo din când în când sașii care mai rămăseseră aninați prin comună, nedeportați în Siberia făceau petreceri cu dans la care putea merge și publicul oarecare. Petruța era foarte curioasă cum se distrau domnișoarele acolo la căminul cultural. Își amintea cum mama lor o consilia pe Amalia la plecare cu "*să fii serioasă, să nu aud lucruri neplăcute despre purtarea ta*". I-a rămas Petruței în cap cum accentua mama lor sintagma: "*fată, să fii serioasă*". Sintagma i s-a întipărit în minte că atunci când veni rândul ei să meargă la distracții, Petruța ajunsese s-o ironizeze ușor pe mama ei cu: "*știu lecția mama, să fii serioasă*", adică să nu prea cocheteze cu băieții, să nu le accepte avansurile. La școala medie Amalia s-a dus în corpore cu prietenele ei și nu s-a plâns că i-ar fi fost urât pentru că îi plăcea mediul urban și facilitățile oferite de el, nu prea mult, dar oricum era mai multă emancipare decât la țară în anii aceia. Sufletul ei se obișnuise cu schimbarea odată cu plecarea aceea dramatică de la bunici.

Se dormea și se mânca la internat într-o aripă a școlii. Dormitoarele, camere cu podea de scânduri dată cu motorină, găzduiau cca patruzeci de paturi cu așternut adus de acasă și străjeac în loc de saltea. Străjeacul se confecționa din pânză albă, un sac care se umplea cu paie curate. Dezavantajul era că dacă te mișcai până să adormi străjeacul scotea niște sunete deranjante, așa că era bine să stai stană de piatră ca să nu-ți atragi criticile colegelor de dormitor. În baie erau mai multe chiuvete cu apă rece și o dată pe săptămână erau încononate toate elevele și însoțite de →

SILVIA URDEA

pedagoga de serviciu mergeau pe jos la baia comunală, unde se lăfăiau spălându-se cu apă caldă. În acest regim cazon a trăit trei ani Amalia până la absolvirea liceului. Promoția ei a avut parte de un liceu cu trei clase 8-10. La Petruța și Cosmin programul s-a schimbat la patru ani cu introducerea studiului limbii latine.

Petruța nu s-a acomodat atât de repede ca Amalia. Își amintea cum în primele săptămâni de internat nu o dată a plâns de urât, dorind cu tot dinadinsul să plece înapoi acasă. Avea un cufăr de lemn ca acela cu care se duceau cătanele în armată. Mama îi pusese plăcintă cu prune că era toamnă la începutul școlii. Petruța n-a uitat niciodată și le povestea acasă cum sâmbăta după amiaza toate fetele scoteau cuferele pe băncile din curtea liceului ca să mănânce din merindea de-acasă. Petruța mușca din plăcinta cu prune, plângând cu sughițuri, scâldând fiecare îmbucătură cu lacrimile dorului ei de casă. La începutul săptămânii s-a dus la secretara școlii și a rugat-o să sune la părinții ei să vină s-o ducă acasă că nu mai poate de urât. Secretara, o doamnă planturoasă cu un minunat păr blond, văduvă de război a mângâiat-o pe obraz pe Petruța, încercând s-o îmbuneze. Era și ea mamă și știa de bună seamă ce suferință cutreiera inimuța fetei. Apoi a luat-o deoparte, explicându-i cu blândețe că numai învățând putea să se smulgă de la coarnele plugului, unde nu era ușor, repeta întruna secretara. Se vede treaba că și ea se strămutase de la sat, știind cât de greu se trăia încă acolo.

- Petruța dragă ia cărți de la bibliotecă și citește ca să uiți de durerea ta. Ți alină sufletul și treptat te vei obișnui cu depărtarea de părinți. Ei îți vor numai binele, dar tu nu poți înțelege pe deplin gândirea lor acum. Parcă-i picura mană cerească pe rană, așa a simțit Petruța cuvintele pline de compasiune ale secretarei. Îi venea să plângă, dar se abținu ca să-i arate tovarăsei secretare cât de curajoasă este ea, Petruța. I-a mulțumit cu glas tremurat de emoție, gândindu-se ce mărtișor împletit de ea o să-i dea tovarăsei secretare în semn de grațitudine. Îi vorbise ca o mamă într-un moment de cumpănă. Cine și cu ce poate mulțumi cuiva care îți ușurează durerea când te apasă mai tare? Petruța plecă din biroul secretarei cumva alinată, cu o adiere de speranță

că lucrurile se vor aranja și pentru ea cumva.

Amalia absolvise liceul cu un an înainte. Trăia cu părinții în casa de pe strada Principală. Încerca să găsească ceva de lucru că se plictisea să tot coasă ajur la șervete și să croșeteze. Spre norocul ei se ivi un post la secretariatul școlii elementare pe care directorul, dl. Boer, originar din satul soților Mincu i-l oferii Amaliei. Mare bucurie mare! Nu era deloc ușor să-ți găsești prin anii '55-'60 de muncă într-o comună chiar dacă era o localitate mare care avea două, trei magazine, o librărie, o bancă, un dispensar cu medic permanent, un centru de colectare a laptelui, un centru de telefonie, un sfat popular, miliție și câteva biserici. Bisericiile erau cam trecute în dizgrație de către autorități, dar oamenii dacă nu aveau funcții politice, dacă nu erau profesori, continuau să le frecventeze, urmându-și credința din moși strămoși. Iar activiștii se făceau că nu observă că ce era să le facă oamenilor, cum se puteau ei, activiștii împotrivi unei tradiții milenare. Chiar cum? Era ridicol și cu totul nefiresc. Decât să se pună într-o situație jenantă, chiar absurdă politrucii mai bine făceau pe nizmăi.

Amalia se simțea foarte bine în compania foștilor ei profesori de la elementară, mai ales că dl. Boer, directorul școlii era consătean. Soția dlui Boer, profesoară și ea originară din Bihor, forma un cuplu foarte reușit cu domnul director. Amalia era flatăată de compania celor care odinioară îi fuseseră profesori. Continua să se poarte foarte cuviincios și să-și facă jobul cu vârf și îndesat. Îndeletnicindu-se de copil cu lucrul manual, și pe deasupra cu supravegherea fraților ei, dobândise răbdare și mai ales meticulozitate, ceea ce se și cerea în acea vreme în munca de birou plină de evidențe, liste, tabele, statistici. Se atașase atât de mult de jobul ei că nu-i mai trecea prin cap să-și dedice timp de gândire pentru continuarea educației la vreo facultate. În schimb, prietenile ei, surorile Cerbu învățau de zor pentru admiterea la stomatologie la Cluj. Amalia nu avea nici o atracție pentru medicină. Fusesse o elevă conștiincioasă, dar nu eminentă. Nu-i venea însă să se aventureze în lumea mare. Primele patru clase absolvite la școala modestă din satul bunicilor o

marcaseră oarecum, neavând un fundament prea solid al pregătirii ei. Așa că Amalia rămase să-și continue serviciul care pe ea, o tânără abia scăpată de școală o satisfăcea. Surorile Cerbu nu reușiseră la dentistică din prima încercare, dar ambițioase cum erau, se străduiră vreo trei, patru ani cu tocitul anatomiei și fizicii, arzând de dorința să ajungă în tagma mult respectată a medicilor. Amalia își petrecea puținul timp liber pe care îl avea cu vizite la familia Boer sau la Angela Botu, care nici ea nu aspira la o educație mai înaltă. Mai mergeau pe la mici serate în comună, unde cunoscuseră niște proaspeți absolvenți de politehnică. Mama Amaliei ar fi dorit ca ea să se căsătorească în trei, patru ani cu un soț care poate i-ar fi deschis alte perspective, dincolo de îndeletnicirea de secretară.

Amalia era tânără, atrăgătoare și foarte îngrijită, cochetă în limitele veniturilor extrem de limitate de atunci. Oricum mama ei începuse să investească preponderent în garderoba Amaliei. Petruța se supăra întotdeauna când tot ce se învechea datorită purtării îi era pasat ei ca să-și completeze golerile vestimentare. Nu erau bani pentru satisfacerea tuturor pretențiilor.

Dl Mincu și asociatul său, dl. Schuler au fost mai întâi șicanați și apoi presați să închidă mica prăvălie de "coloniale". Ei îi bănuiau pe Basilogi, care din invidie informau fals la securitate despre așa zisele învârteli pe care cei doi asociați le-ar comite. Dincolo de asta mersul economiei nu mai permitea antreprizele mic-burgeze. Petruța i-a auzit de multe ori pe părinții ei acuzând de ipocrizie familia Basiloglu:

- Uite-i și pe ăștia cu două fețe! Au fugit din Basarabia de comunism și aici fac pe loialii, gudurându-se pe lângă partid și securitate. Ei ne sapă pe unde pot, ne zâmbesc în față și în dos ne toarnă la organe.

Aceeași părere negativă o aveau toți locatarii din curte: și Trenia cu Hans care lucrau la Centrul de colectare a laptelui, și Rodion și soția lui care vindeau la Magazinul Universal. Refugiații deveniseră un fel de acar Păun vinovat pentru toate relele momentului. Ei se lăudau că fuseseră exrem de bogați dincolo de Prut, dar sovieticii i-au jefuit de toată agoniseala. Circula o vorbă printre→

localnici precum că toate basarabencele au fost conțese acolo de unde au fugit.

Era vremea arestărilor "dușmanilor poporului" așa că lumea se temea să spună cu glas tare ce gândea despre regimul impus cu forța de ocupanți. Și unii basarabeni erau o rotiță și un șurub în mecanismul care ne oprima.

D-na Basiloglu cerea mereu împrumut de la vecina ei mașina de tocat carne adusă de d-na Mincu din București, unde locuise cu soțul vreo câțiva ani înainte de război. D-na Mincu i-o împrumuta cu plăcere, menționând de fiecare dată "dar să mi-o aduceți înapoi că îmi trebuie și mie". De obicei o trimitea pe Petruța să i-o ceară d-nei Basiloglu care cam uita s-o returneze. O singură dată nu s-a dus Petruța, lăsând timpul să treacă pentru că mama ei nu avea nevoie de această ustensilă. Când Petruța și-a amintit s-a dus glonț la d-na Basiloglu pentru mașina de tocat, dar aceasta a început să joace un teatru mizerabil că ea n-a primit nici o mașină, că nici vorbă de așa ceva, că n-a avut nevoie, că să se uite d-na Mincu la ea în bufet c-o fi uitat, dar nu și nu, nu i-a împrumutat-o de data asta. Mama Petruței s-a dus furioasă să-și recapete ustensila, dar n-a avut cu cine vorbi. D-na Basiloglu vocifera că se auzea din curte că ea n-are nici o mașină de unde să i-o dea etc., etc., Și așa, d-na Basiloglu profitând de neglijența Petruței, care uitase să-i ceară în timp util obiectul împrumutat, s-a folosit de minciună ca să-și procure o mașină de tocat. De atunci relațiile familiei Mincu cu familia Basiloglu s-au stricat definitiv. D-na Mincu a considerat gestul basarabencei pur și simplu furt pe față, fiindu-i silă de atâta lipsă de caracter. Fiind criza de bunuri de după război, anevoios mai puteai cumpăra o mașină de tocat. Episodul a devenit peste ani revelator pentru starea sufocantă a acelor ani fără orizont, plini de teroare, ură și suspiciune. "*Orizontul vieții era coborât până la vârful pantofului*", așa îi spusese un învățător venit de pe sate într-o duminică dimineața ca să participe la cercul pedagogic organizat la școala din comună.

Învățătorul era rudă prin alianță cu mama Petruței, el fiind căsătorit cu Rozica, verișoară primară a d-nei Mincu. După terminarea instructajului pedagogic Rozica mai făcu o haltă împreună cu soțul ei pe la familia

Mincu. Atunci află Petruța mai multe despre Canalul Dunăre-Marea Neagră, unde zicea acel domn învățător comuniștii vor să-i distrugă pe chiaburi și pe burju, pe intelectualii incozi. Se zvonise că Stalin îi furnizase lui Dej ideea când acesta se duse la Moscova într-un moment critic al guvernării sale. Deja spusese prea multe dl. învățător când mama o goni pe Petruța afară la joacă:

- La nu mai sta aici gură cască să tragi cu urechea la discuțiile celor mari. Să nu cumva să suflă o vârbă pe la Basiloaga că îți tai limba, o admonestă mama pe Petruța.

Oricum Petruța nu înțelegea prea mult din năduful domnului învățător. Rozica îl trăgea de mânecă mereu să înceteze cu asemenea răbufniri care nu-și au rostul. Ceea ce domnul învățător și făcu. Petruța întui că la mijloc este ceva periculos care le-ar putea provoca necazuri alor ei, așa că băgă la tărtăcuță să nu sufle o vorbă dacă o întreabă ceva tanti Basiloglu. Îndată ce plecă cineva de la familia Mincu, dacă se întâmpla ca Petruța să se joace afară cu ghemul de lână al mamei pe post de minge improvizată, vicleana doamnă încerca s-o momească, s-o invite să-i dea o prăjitură numai ca s-o descoase despre vizitatori și conversațiile lor cu părinții Petruței. Pe Amalia nu-și permitea d-na Basiloglu s-o tragă de limbă deoarece era deja prea mare și înțelegea asemenea tertipuri de spioană.

Încă mai erau pe ici pe colo case săsești goale, neocupate după ce proprietarii lor fuseseră încercăți în bou vagoane cu destinația lagărele de muncă din Siberia și Kazahstan. Apăruseră la orizont migranți din alte colțuri ale țării, care-și căutau norocul în arătoasa comună săsească dintre Făgăraș și Brașov. Unul dintre acești migranți a fost familia Gruia, având drept cap de familie un om harnic, tinichigiu de meserie. Erau cam tuciuiri la față, dar aparențele nu aveau nici o importanță deoarece oamenii erau cumsecade, muncitori și luptau din răputeri să ofere un viitor celor cinci copii pe care îi aveau. Sfatul popular le-a repartizat o casă foarte spațioasă, cu tipicul coridor lat și lung, podit cu scândură, prevăzut cu uși de intrare în fiecare dintre cele cinci, șase camere repartizate. Niciodată nu s-au văzut oameni mai fericiți decât familia Gruia, care venea tocmai de la Arad în

căutarea unui trai mai bun. Petruța se împrietenise cu Maria, colegă de clasă, iar Amalia cu Lucreția, fiind de aceeași vârstă. Copiii se vedeau aproape zilnic după terminarea temelor de acasă, dar părinții, ocupați cu treburi nu aveau timp de vizite.

La insistențele Lucreției, Amalia încercă s-o convingă pe mama ei să se viziteze cu d-na Gruia, dar se lovi de o reticență fermă. D-na Mincu bolborosi ceva despre lipsa unor preocupări comune, a unui trecut comun, și deci ar fi fost stânjenitor să nu găsească teme de conversație. Izbindu-se de rezistența mamei, Amalia căută să-l lămurească pe tatăl ei, dar fără pic de succes. Chiar mai mult decât atât, dl Mincu fiind extrem de deschis îi spuse fiicei că nu se simte la largul lui să frecventeze niște țigani veniți din Arad. Amalia și Petruța au protestat viguros împotriva afirmației tatălui, pe care îl criticară pentru asemenea prejudecăți. În ciuda protestului lor nu putură să-l clintească pe dl Mincu din gândirea lui. Mai adăugă tatăl:

- Apăi, n-am ajuns atât de rău ca să ne amestecăm cu toți țiganii ridicăți pe trepte înalte de democrația populară. Ia să vedem ce-o să s-alegă de țara asta cu toate gunoaiile puse în fruntea treburilor serioase ale țării. Știi ce, pe ai capabili îi vâără în pușcărie și pe nimurucii ăștia cu nici patru clase îi saltă să ne conducă. Păi nu le e rușine?! aproape strigă domnul Mincu, eliberându-și năduful.

D-na Mincu le sfătui pe fete să nu dea crezare observațiilor tatălui lor că nu știe ce spune. Îi era așa de frică să nu transpară în exterior asemenea critici la adresa politicii partidului unic că dl. Mincu ar fi ajuns drept la *zuhaus*, cum numea el, într-o germană strică, pușcăria.

Deși nu învățau grozav cele două fete Gruia figurau an de an pe lista elevilor cu premiul întâi, fiind promovate de profesoara de istorie Cismaș, o înfocată susținătoare a regimului. Fardată mereu strident, cu un bust mult prea voluminos pentru statura ei, d-na Cismaș continua să fie în școală muștrărea vie a celor care preferau să fie moderați în manifestările lor de entuziasm pentru dictatura proletariatului. Oamenii nu se obișnuiseră cu limbajul de lemn al socialismului, care îi va toca în toată jumătatea de veac ce se va scurge de la război până la perestroika.

O coțofană, ce să fie?

Bătrânii se ghidează după natură
și tot ce-i înconjoară are sens
în acest limbaj perpetuu
Aristotel avea sau nu dreptate,
sensul e-n altă parte, în orice caz,
în această lume evoluată
până la malul bălții.

Ieri dimineață, de exemplu,
o coțofană se legăna în vârful
pinului
din fundul grădinii,
mai târziu, alta, la fereastră,
și așa am început să deslușesc
limbajul sentimentelor mele

Ea zice « dredredre », pe urmă
« zuryzuryzury »,
apoi « rarcerarrerarce » și nu mai
știu ce
m-a surprins că traducerea aducea
în prim plan
aspecte atât de inexistente...

« vellovellovello », a continuat,
apoi « prezprezprez », și mai pe
urmă « cridcridcrid »
Coțofana din faptul serii, în ce o
privește,
tăcea...
Era mută?
O coțofană mută nu mai trăiește,
îmi șoptește un gând
Am avut de-a face de trei ori cu
una,
sau cu trei coțofene de-a lungul
zilei?

și de ce aș vrea să știu?
la ce folos?
Pentru a găsi un sens, a lua natura
de ghid
care ne vorbește și ne însoțește
cu semnele ei, cu limbajul ei
mereu mut.
Trei coțofene înseamnă viață.
De trei ori o coțofană, înseamnă
Prieten.

Îngerii în număr opt

din trei în trei ore
fiecare își tămâiază vocea
cu vorbele Tale

îngerii în număr opt

din trei în trei ore
își primenesc aripile
cu albastrul cerului

ochii Tăi
înfinitul acesta nepătruns
se plimbă prin amintiri
și tăceri

îngerii în număr opt

din trei în trei ore
cadența pașilor Tăi
po bolta soarelui și-a lunii

GABRIELA MOCĂNAȘU

MEMORIILE UNEI CAPRE SUFERINȚA NU ESTE DURERE ÎN SÂMBURELE EI (VI)

Cum adică suferința nu este durere? Și cum se poate ajunge în sâmburele ei? Filosofia lumii o putem rezuma prin cerc și sămânță. Sămânța atât de profund analizată de Sf.Pavel și Ion Barbu cu poezia oului primordial, motiv găsit aproape în toate cosmogoniile lumii, e ecuația cea mai grea de rezolvat pentru că trebuie găsită cheia de a descuia moartea, taina care în borangicul ei țesut de fluturi, îmbracă toate lucrurile aflate sub soare. De la buruiană, capră și până la om toți stăm sub același semn al morții. Toate drumurile duc la Roma, dar nu cea a gladiatorilor, ci Roma celor doi vestitori ai contradicției care a zguduit imperiile prin paradoxul învierii. Cel mai mare monument al veșniciei pe pământ e răscumpărarea ei „dis de dimineață, în ziua a treia” și constă nici în piramide, nici în mausoleuri, nici în cavouri, ci în „mormântul gol”. Pe gogoșa țesută de viermele morții, golită prin paradoxul ei, stau cei doi fluturi, cu aripile albe, întrebând pe femei, cu referire la Fluturi: „De ce căutați pe cel Viu printre cei morți?” A vorbi de moarte, fără a avea și celălalt capăt al punții, ar însemna să ne văicărim ca babele lui Creangă fără a îndrăzni să

înlături drobul de sare. Fără viziunea celuilalt capăt al punții e, folosind admirabila parabolă a lui Ion Barbu, a vorbi de oul fiert al omului prost, și nu de oul viu, cu nunta lui sub coperiș de var.

Omul, înainte de cădere, era superb, dar numai prin moarte a reușit să devină dumnezeiesc. Chipul ajunge la prototip! Adam putea să greșească, sau nu. Avea libertatea, greșit înțeleasă, aducând în lume suferința, răul și moartea. Ca om liber el nu trebuia să cunoască acestea, dar celui căzut, Noul Adam îi întinde mâna, de om adevărat și Dumnezeu adevărat. Acum oul orizontului naște adevărata libertate, libertatea ca prin iubire să-și depășească înnomenirea până la îndumnezeirea din El, care nu este o figură de stil. Iubirea ca și Învierea sunt cuvinte pentru aceeași realitate. Iubind prin fratele om, ne înviem prin fratele Om. Fără iubire devenim pâstaie fără sămânță, aparență mai jalnică decât

moartea, pentru că moartea are ce să moară, iar noi o înșelare humanoidă, sau omenism artificial, instant-man. Al doilea termen drag filosofiei este cercul. Un cuvânt pe cât de îndrăgit pe atât de tiran în fatalismul lui. Toate lucrurile au cercul lor pe care nu-l pot depăși, pentru că spirala, cercul declinat altui cerc, este , caracteristică numai omului liber. Un om care și-a pierdut libertatea este mult mai de plâns decât lucrurile înconjurătoare pentru că e conștient de înlănțuirea lui și cătușele de-a nu mai putea iubi. Fără a fi liber nu poți îmbrățișa pentru că numai libertatea te poate naște ca om, ca iubire, ca demnitate de a fi partener cu Iubirea. Imaginează-ți că cineva îți ia libertatea și îți impune ”iubirea” lui, binele pe care ți-l întubează cu forța, te căsătorește forțat cu cel/cea care îți va ruina toată viața cu ”binele” impus. Oare fără libertate nu e moartea cu mult mai de preț? A fi viu, înseamnă a fi liber. E aceasta mult? E aceasta puțin? Sunt de partea unui scriitor preferat, Khalil Gibran, chiar dacă, liber fiind, nu sunt de acord cu toate gândurile lui: ”Dragostea nu dă nimic, nimic decât pe sine și nu ia nimic altceva decât pe sine. Prin urmare dragostea nu posedă nimic, dar nici nu poate fi posedată, pentru că dragostei îi este de ajuns dragostea.”

DUMITRU ICHIM

André Maurois, François Mauriac

și Academia celor 40

(I)

Evident că a așteptat scriind romane și nuvele între 1933, când a ratat intrarea, și 1938, anul primirii la Academie, a adăugat alte romane la celebrul „Climate”, sau la contestatul „Un cerc de familie” care stârnise multe discuții. A scris în toți acei ani de așteptare „Instinctul fericirii”, „Mașina de citit gân-durile” și „Sentimente și obiceiuri”. Nu credem că aceste noi romane au contat decisiv la primirea ca membru al Academiei cât mai degrabă eliberarea unui loc prin moartea celui pe care urma să-l înlocuiască. Care, ironie a soartei, nu a fost altul decât Rene Doumic, cel care îl consolase după primul eșec. Andre Maurois va fi primit ca membru al Academiei în data de 22 iunie 1939. Atunci a avut loc sedința publică oficială. El va ocupa fotoliul cu numărul 26. Momentele așteptării pronunțării deciziei e redat desigur în memoriile lui și au fost trăite la nivelul emoțional corespunzător sensibilității lui Maurois. Iată cum e povestit : „Chiar când am ajuns acasă, telefonul a început să sune. La telefon, un ziarist. Simone, exasperată, i-a spus să închidă pentru că așteptam o convorbire importantă. Iar răspunsul ziaristului a fost scurt, cum vreți doamnă, eu am vrut doar să vă spun că soțul dumneavoastră tocmai a fost ales la Academia Franceză” e)

Ceremonia oficială de primire la Academie e prezentă în aceleași memorii deja amintite : „Academia acordă douăzeci de locuri pentru noul ales și n-am putut să-i așez în centru decât pe mama, soția, socrii și alți câțiva intimi. Intrarea s-a făcut în bătaia tobelor, în timp ce gărzile prezentau armele și un ofițer saluta cu spada; una din marile mele griji în timpul discuțiilor a fost paharul cu apă ce se afla pe o măsuță îngustă și pe care-mi era frică să nu-l vărs peste ilustrele capete”. Descrierea firească a unui moment atât de solemn dovedește ne că, în momentele mari ale vieții, marile personalități au emoții și se comportă la fel ca oamenii simpli.

Duelul academic dintre Mauriac și Maurois, așa cum e descris, este unul dintre cele mai elegante din istoria literaturii franceze. Cel puțin asta pare că dorește să se înțeleagă Maurois. Deși, repetăm, nu putem să nu îl bănuim de puțină paradă de modestie și elegan-

ță. Privind însă lucrurile corect, în momentul confruntării Mauriac chiar se prezenta cu un CV și o carieră literară superioară. Vreau să spun că din punct de vedere al atmosferei dinaintea deciziei de alegere Mauriac era deja cu un pas în curtea Academiei la momentul votului. Să vorbim puțin și despre cărțile lui:

Romanul „Deșertul iubirii”, apărut în 1925, este încadrat de critica literară între marile teme ale iubirii vinovate, devorată de păcat în lipsa credinței și datorită mizeriei sufletești a individului invins de relațiile sociale. Patimile mistuitoare ce stăpânesc personajele lui Mauriac sunt puse în sarcina unor eroi slabi și greu de înțeles pornind de la datele de pornire. Dacă ipotetic familia bască Couregge nu are motive să nu fie fericită dat fiind statutul său social (tatăl e medic într-un oraș de provincie, mama o femeie ce încearcă să țină familia unită, copiii și nepoții, mulți la număr dar neimportanți pentru părinți), intrând în detaliile de zi cu zi imaginea familială se deteriorează și capătă nuanțe cenușii. Iar centrul răului e clar identificat în personajul tânărului Raymond Courregge, fiul ratat care nu reușește să-și găsească drumul. Tatăl, indiferent și resemnă, își caută fericirea exact acolo unde nu trebuia să o caute. Acolo unde nu o va găsi dar, din păcate, acolo unde soarta lui va lua o turnură dezastruoasă.

Mauriac este, ca scriitor profund și analitic. Iar într-un mod declarat, urmărit de conflictul dintre două abordări ale creației: „Să scriu o opera logică și rațională după un plan conceput sau las personajele mele libere la voia întâmplării, adică la voia destinului și a misterelor vieții ?, acesta este pentru mine singurul mare conflict pe care trebuie să îl rezolv” (François Mauriac într-un eseu despre roman).

În „Deșertul iubirii” Mauriac construiește un subiect tragic. Hazardul

și spațiul de mișcare redus al personajelor va naște o triadă formată din doi bărbați, tată și fiu, Paul și Raymond Courregge, îndrăgostiți fatidic de o aceeași femeie, cea de a treia verigă din lanț, Maria Cross care, în trecut, a fost iubită de ambii. Trecutul revine în prim plan și este prezentat cititorului de Raymond care o reântâlnește întâmplător pe Maria Cross într-un bar din Paris. Maria Cross a fost iubită de tată, ea însă l-a iubit pe fiu, pe Raymond, cel care acum, când o revede pe Maria, re trăiește conflictul care a marcat trecutul familiei sale dar și urmările rivalității care a distrus legătura firească între el și tatăl său. Povestea, prin amintirile ce revin în minte lui Raymond, redă filmul vieții eroilor și al pasiunilor lor vinovate, lupta fără șanse a tatălui de a se face iubit de Maria Cross, iubirea pasională și ascunsă a Mariei pentru Raymond, imaginea copilului Mariei, mort și rămas obsesiv în mintea mamei care vede adesea în Raymond o imagine peste timp a fiului pierdut, în fine, abandonul Mariei Cross în brațele lui Victor Larousselle, viitorul ei soț. Oricum, nimic din tot ce se întâmplă nu are legătură cu fericirea. Și totuși, finalul pare împrumutat de la alt scriitor, cei doi bărbați care au iubit-o și pierdut-o pe Maria Cross, se regăsesc unul pe altul, parcă dintr-o necesitate a unei dreptăți superioare sau divine care așterne pacea peste vechile furtuni. Nu pare o soluție a unui roman de iubire scris de Mauriac dar cel puțin cititorii, deja obosiți să mai sufere împreună cu eroii, vor fi fost cu siguranță fericiți cu finalul acesta. Ar mai fi de comentat, modalitatea aleasă de Mauriac de a explica și de a scuza păcatul: „asemenea înclinație, îngropată în carnea noastră, ce a crescut în timp __, iar noi, i-am deschis brusc floarea monstruoasă “ f), citat din romanul „Deșertul iubirii”. Frumos explicat deși la acea data, cred că opiniile religioase catolice rigide ale francezilor nu se puteau mulțumi doar cu o motivtaie atât de subțire.

„Therese Desqueroux” h) este alt roman de succes al lui François Mauriac. Apărut în anul 1927, pare, recitind părerile mai actuale ale criticilor, o realizare mai modernă și mai reușită ca abordare și text. Therese Desqueroux e o femeie care a încercat să-și otrăvească soțul, pe Bertrand, cu arsenic, fără să reușească. Pentru a evita scandalul și dezonoarea familiei, soțul preferă să adopte o tăcere totală asupra faptelor și va cere în instanță absolvirea soției sale de orice vină. Therese →

ALEX MAROIU

scapă de închisoare dar nu va scapa de opinia acuzatoare a celor care îi cunosc faptele. Faptele sunt rememorate chiar de Therese în drum spre casă, în tren, după ieșirea de la tribunal. Romanul își consumă povestea tragică pe măsură ce procesul lui Therese se încheie. Amintirile lui Therese ne prezintă, gradat, faptele și explicația lor, curajul de a face ceva pentru a se salva din monotonia de zi cu zi. Deși mai puțin comentat, romanul „Therese Desqueroix” pare, ca idee, mai modern și mai subtil, aducându-ne în prim plan un subiect și un text care interoghează cu curaj și cere un răspuns direct la analiza abruptă a poziției pe care o avem față de societate și, în general, față de propria conștiință. Therese Desqueroix e o femeie care a încercat să scape din atmosfera sufocantă a unei căsnicii anoste, monotone, tipic burgheze, obsedată de regulile și acțiunile fixe și lipsite de sens ale unui mediu ostil și închis.

Francois Mauriac și Andre Maurois sunt două dintre exemplele mai cunoscute de academicieni scriitori. Prezența scriitorilor în Academia Franței a fost mereu justificată ca necesară și utilă încă din momentul apariția ei. Uneori, după ce un loc devenea vacant prin dispariția unui scriitor, el revenea altuia. Fără a detalia caz cu caz și fără a da acestui lucru o semnificație aparte, observăm că în câteva situații, un anumit fotoliu putea fi considerat ca “fotoliul rezervat literaturii”. De exemplu fotoliul cu numărul 6 a fost, între 1634 și 1758, adică timp de peste 120 de ani, ocupat pe rând de: Francois Metel Boissrobert poet, între anii 1634 și 1662, de Jean Regnault de Segrais poet și romancier, între 1662 și 1701, apoi de Jean Galbert Campistron dramaturg, între 1701 și 1723, de Philippe Destrouche dramaturg, între 1723 și 1754 și de Louis De Boissz poet, între 1754 și 1758. Poate că familia de scriitori, mereu numeroasă în Academie, își apăra numărul de fotolii la fel cum o fac azi partidele parlamentare din Senat sau din Camera Deputaților, poate că restul de deputați erau în admirația scriitorilor sau poate că se invoca mereu rolul declarat inițial al Academiei. Oricare ar fi explicația, cert este că în cazul multor fotolii “contemporanii din Academie” erau scriitori.

Revenim la concurența dintre Maurois și Mauriac, dacă îi comparăm, pe Maurois cu Mauriac, din punct de vedere stric literar ca romancier, vom continua să îl considerăm mereu mai productiv pe cel din urmă dar am face o

eroare. Căci analizând opera celor doi doar din punct de vedere pur literar uităm de rolul lui Maurois în derularea istoriei Franței. La acest capitol ascendenul lui Maurois este enorm.

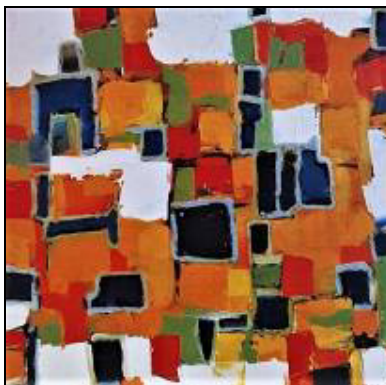
Pe de altă parte există cu adevărat tendința de a vorbi mai mult despre scriitori decât despre criticii literari sau biografi, despre romancierii de succes mai mult decât despre autorii de note de călătorie. Și totuși, cât de nedrept ar fi să uităm de ei, de acei autori literari care au dat mari istorii ale literaturii sau chiar istorii adevărate, documentate și detaliate ale unora dintre cele mai mari țări ale lumii. Legat de aceste domenii care cer studii și o documentare îndelungată, trebuie să ne întoarcem la Andre Maurois cu tot respectul cuvenit unui maestru. A crea e meritoriu și onorabil dar a te ocupa și de ceilalți ca să faci ordine în domeniile unde se cere o muncă grea este o dovadă de mare sacrificiu în folosul omenirii și o deschidere către generațiile care vin din urmă. Iar istoriile scrise de Andre Maurois, “Istoria Angliei”, “Istoria USA” și “Istoria Franței”, dicolo de a fi realizări ca lucrări de știință, sunt realizări literare pline de farmecul unor detalii bine documentate.

Pentru a ilustra valoarea textului produs de Maurois și reușita globală a operei este bine să preluăm, din memoriile sale, părerea unui istoric englez de talia lui H.A.L.Fischer care preda istoria la Oxford: “Istoria dumneavoastră e în același timp o filozofie căci propria dumneavoastră interpretare a evenimentelor, mereu prezentă pe fundal, v-a permis să cuprindeți atâtea lucruri într-o coajă de nucă. Iar Anglia va fi mult mai bine înțeleasă după ce cartea va fi citită”. Venită chiar de la un istoric englez, această părere este neașteptată, măgulitoare și elocventă. O istorie scrisă de un istoric englez ar fi fost sigur un document mai didactic, mai

fundamentat științific și poate mai util studiilor de specialitate dar ar fi fost fără îndoială și mai subiectivă dacă ținem seama de naționalitatea autorului și de o firească tendință de interpretare a faptelor în sensul convenabil viziunii engleze. Pentru cei care doreau însă să aibă o părere neutră, fie ea și cu accentele literare respective, “Istoria Angliei” scrisă de Maurois a fost neșteptat de documentată, de favorabilă vanităților britanice și mai ales atractivă pentru acel pulic larg care o aștepta. Adică a fost un success.

Dar marea contribuție a lui Andre Maurois la cultura franceză și universală e opera sa imensă ca biograf. În decurs de aproape 40 de ani, între 1923 și 1961, cu o răbdare de invidiat în cercetarea documentară și cu un talent particular de a înțelege și de interpreta momentele delicate din viața marilor autori universali, Maurois a dat istoriografiei literare nu mai puțin de 17 biografii excepționale ca realizări. Păstrând un echilibru sobru și mai ales demonstrând un talent rar de a scote în evidență lucrurile reprezentative din viețile celebrităților a căror viață și operă le-a descris, Maurois poate fi considerat, fără a greși, unul dintre cei mai importanți biografi francezi. Evident nu e singurul. Există numeroși alți biografi de seamă, francezi și europeni care au scris biografii. Fără a ne aventura în a da o listă a acestor autori, putem aminti relizările lui Stendhal în acest domeniu. Un Stendhal care a atacat cu tot curajul biografiile unor mari muzicieni ca Haydn, Mozart și Metastasio. Sau putem da un exemplu de biografii de ficțiune cum ar fi cea care îl are ca autor pe însuși Wagner. În acest caz, biografia e rodul unor trăiri intense. “Pelerinajul lui Beethoven” scrisă de el, este de fapt o ficțiune. Wagner nu l-a întâlnit pe Beethoven, la data morții lui Beethoven Wagner avea doar 14 ani dar, cu profunda impresie lăsată de marele predecesor în mintea sa, Wagner scrie o lucrare plină de farmec, o pură și impresionantă ficțiune.

Dăm în continuare o listă, cred completă, a biografiilor scrise de Andre Maurois cu titlurile și anii de apariție: 1923 -, Ariel, sau viața lui Shelley, 1927 - “Viața lui Disraeli”, 1930 - “Don Juan, sau viața lui Byron”, 1931 - “Lyateli”, 1931 - “Turgheniev”, 1935 - “Voltaire”, 1937 - “Eduard al VII-lea și timpul său”, în 1938 - “Rene, sau viața lui Chateaubriand”, 1949 - “În căutarea lui Marcel Proust”, 1950 - “Alain, un studiu literar și biographic”, 1952 - “Lelia, sau

Arcadie Răileanu, Reflexii în geam

viața lui George Sand “, 1954 – “ Olympio, sau viața lui Victor Hugo “, 1957 – “ Cei trei Dumas “, 1957 – “ Robert și Elisabeth Browning “, 1959 – “ Viața lui Sir Alexan-der Fleming “, în 1961 – “ Adrienne, sau viața Doamnei de La Fayette ” iar în 1965 – “ Prometeu, sau viața lui Balzac “.

Aceste biografii extrem de documentate, uneori chiar exagerat de documentate, au cerut o muncă titanică de cercetare în biblioteci la care se adaugă citirea unor tomuri întregi de corespondență atât personală cât și adiacentă, de lungi discuții cu urmași ai subiecților sau cu supraviețuitorii acestora care i-au cunoscut direct pe subiecți. În dorință de a comenta modul de lucru și valoarea acestor biografii ne vom opri doar asupra ultimei biografii semnate de Andre Maurois, cea care a fost închinată lui Balzac.

Dacă alegem ca model de studiu “ Prométhée ou la vie de Balzac “ – Librairie Hachette, Paris 1965, în Prefața semnată de autor, André Maurois ne spune că : „ O biografie nu este un eseu critic “. Apoi, din respect pentru antebiografii lui Balzac, Maurois îi pomeneste pe Philippe Bertault, Curtius, Alain sau Gaetan Picon, pe Bernard Guyton, pe Donnard și pe Wurmuser, Jean Pommier, Maurice Bardeche, Pierre Laubriet, Pierre Abraham, Felicien Marceau, pe Roger Pierot, Antoine Adam, Maurice Regard, Suzanne Berard, Madelaine Fargeaud și încă alții despre care vorbește fără a-i numi, circa douăzeci, promițând însă că le va dezvălui identitatea pe parcurs, în momentul citatului preluat în text. Am notat această introducere pentru a arăta, printre altele, curajul lui Maurois de a porni la un drum deja bătătorit de mulți alți autori, biografi ai lui Balzac, înaintea sa, ceea ce demonstrează că cercetarea lui în materie de documentare era vastă și că în momentul deciziei de a scrie despre Balzac avea multe date necunoscute de public sau de critica literară care justificau perfect demersul său. Ediția în cauză, dedicată soției sale Simone, cea care a fost principalul colaborator în ordonarea, arhivarea și verificarea documentelor, a corectării și dactilografierii textului și în general în tot ceea ce trebuia făcut ca muncă de secretariat pentru reușita acestei lucrări, numără circa 750 de pagini, dintre care partea de Epilog plus cele patru Apendice, bibliografia și indicele de nume citate, numără optzeci de pagini.

Mai trebuie spus că, pentru a se feri de subiectivism, adică de criticile

cunoscătorilor unui subiect arhidezbătut, Maurois se folosește, în cea mai mare parte a textului, de citate. În același timp, deși e cât se poate de riguros în a urma o cale cât mai documentată, respectul său pentru geniul Balzac îl îndeamnă să evite cu bună știință și cu delicatețe prezentarea faptelor și a momentelor de ezitare sau slăbiciune a celui care a dat omenirii “ Comedia umană “. Exemplul cel mai bun este scuza bazată pe un citat luat chiar din Balzac : “ legile tainice ale trupului și ale sentimentelor cârmuiesc deopotrivă opera și viața “. Oricum, coincidență sau concluzie, efortul imens depus pentru această imensă realizare, a făcut ca ea să fie ultima din genul respectiv scrisă de Maurois. El spune, la finalul cuvântului introductiv al biografiei marelui Balzac : “ Vârsta nu îmi va mai îngădui de aici înainte nici vaste proiecte și nici nesfârșite căutări. Aceasta este ultima biografie pe care o voi mai scrie. Sunt bucuros că-l are pe Balzac ca erou “ h).

NOTE

a) Romain Rolland (1866 – 1944), dramaturg, romancier, eseist și istoric de artă francez care a primit Premiul Nobel pentru literatură în anul 1915 “ ca tri-but adus înaltului său idealism, producției sale literare și pentru simpatia și dragostea pentru adevăr cu care a descris ființele umane “.

b) André Paul Guillaume Gide (1869 – 1951) scriitor francez, autor a peste cincizeci de cărți acoperind o mare varietate de lucrări de la perioada simbolistă la apariția anticolonialismului dintre cele două războaie mondiale, considerat la momentul morții sale ca “ cel mai mare scriitor francez al secolului său după cunoștințele literare “. Laureat al Premiului Nobel pentru literatură în anul 1947.

c) Albert Camus (1913 – 1960) – Filozof, scriitor, journalist și dramaturg francez. A primit Premiul Nobel pentru literatură în anul 1957, la vârsta de 44 de ani fiind al doilea cel mai tânăr laureat Nobel din istorie. Printre lucrările sale se numără : “ Străinul “, “ Ciuma “, “ Căderea “, “ Mitul lui Sisif “.

d) André Maurois - “ Memoires „ - Edition Flammarion - Paris 1970, pag. 221

e) André Maurois - “ Memoires „ - Edition Flammarion, Paris 1970, pag. 224

f) Francois Mauriac “ Le desert de l’amour “ – Edition Grasset - Paris 1925

g) Francois Mauriac - “ Therese Desqueyroux “ – Bernard Grasset Editeur – edition XI – Paris 1927

h) André Maurois - “ Prométhée ou la vie de Balzac “ – “ Note preliminaire “ Librairie Hachette, Paris 1965.

Arcadie Răileanu, Jazz

BIBLIOGRAFIE

1 – Janine et Pierre Soissons – “ La couronne de Paris “ par Pierre Leprohon – Productions Liber S.A. Fribourg 1984.

2 – Dominique Vallaud – “ Dictionnaire Historique “ – La Lettre M, page 614, “ Mauriac François “ - Librairie Artheme Fayard – Paris 1995.

3 – François Mauriac – “ Francois Mauriac “ Le desert de l’amour “ – Edition Grasset, Paris 1925. Traducerea din limba franceză – “ Pustiul dragostei “ – de Elis Bușneag - Editura Eminescu – București 1973.

4 - Francois Mauriac - “ Therese Desqueyroux “ – Bernard Grasset Editeur – ed.XI – Paris 1927. Traducerea din limba franceză – “ Therese Desqueyroux “ de Emma Beniuc, Mihai Beniuc și Mihai Mihaileanu – Editura Pentru Litera-tură – București 1967.

5 – André Maurois – “ Histoire d’Angleterre “ Edition A. Fayard & Cie – Paris 1963. Traducerea din limba franceză – “ Istoria Angliei “ – de Raul Joil, prefață și note de conf. univ. Camil Mureșan – Editura Politică - București 1970.

6 – André Maurois – “ Climate “ – Edition Grasset - La Livre de Poche – Paris 1928. Traducere din limba franceză “ Climate “ de Raul Joil – Editura Eminescu – București 1971.

7 – André Maurois – “ Prométhée ou la vie de Balzac “ – Librairie Hachette – Paris 1965. Traducerea din limba franceză și Nota asupra ediției – “ Prometeu sau viața lui Balzac “ – de Marcel Aderca – Editura Univers – București 1970.

8 – André Maurois – “ Memoires “ cu prefața autorului – Edition Flammarion – Paris 1970. Traducerea din limba franceză și cuvânt înainte – “ Memorii “ – de Roxana Verona – Editura Univers – București 1976.

9 – Angela Ion și alții – “ Scriitori Francezi “ – Litera M, pag. 191 : Mauriac François – Editura Științifică și Enciclopedică – București 1978.

Starea prozei

Călătoria

(fragmente)

"Când te uiți îndelung într-un abis, abisul se uită și el la tine". (Friedrich Nietzsche)

Am să vă spun povestea puținelor lucruri pe care le știu despre nord. Cum în fiecare zi străbat teritorii vaste, sumbre, natura măreață, frumoasă și vremea aprigă. Ordinea în afara formei, forma în afara modelului. De o parte egalitatea, de cealaltă nemișcarea. Scheletul unei organizări complexe și delirante. În lipsă, fericirea își trimite simbolurile în chilia sângelui meu curgând roșu și aspru. Cu fiecare drum piatra devine mai grea, pentru mine, pentru tine - atât de avar cu timpul și vorbele, pentru cel închis între patru pereți și pentru cei ce-și țin pe-ndelete speranțe care vor deveni semințele cu cea mai lungă moarte. Jocul de a construi și a dărâma, de a crea impresii. Înfiorați sub membrana mitului moirelor - cele care trag de fire ca proastele - actorii zilei interpretează piese clasice.

Am să vă mai spun despre tăcerea albă ca zăpada a unei încăperi vătuite, despre întuneric, educație, ardere, persecuție. Despre ninsori de sfori albe prăbușite peste destine îndurerate ori vesele.

E adevărat. Viață este chiar jocul acesta cu tăcerea, indiferența, cu lama de ras și apa caldă. Artere umflate zvâcnind din ce în ce mai fără putere, o felie de eternitate în care sfârșesc sau rezistă oameni infectați cu doza zilnică de singurătate.

În liniștea dintre două troiene o ursoaică albă păzește un vis imposibil de povestit. Din gâtleele ei roșii se ridică strigătul definitiv și sigur prin care își spune dorința, dragostea, înfrustrarea. Ea urlă prelung în vatra focului. Fără îndoială vom descoperi că mai suntem în stare cu puțină stăruință să îi invocăm spiritul. Prin imensul deșert al cerului trece în zbor un popor de păsări uriașe. Zăpada se cerne valuri, valuri fără sfârșit de sub aripile lor.

*

Uite, îți dăruiesc un brăduț de gheață iar în spatele lui arde o lumină, un foc, o văpaie.

Cum să alung noaptea, gerul, cum să chem răsăritul, căldura și cum să

alung animalele sălbatice ale mărăcinișului meleagurilor acelea din ființa ta? La asta mă gândesc acum, stând singură aici cu laptop-ul la îndemână și o lume întreagă copleșită de întuneric între noi.

Izbesc lumina scânteietoare a astrilor nopții septentrionale ori alerg pe drumul din fața mea rotind lanterna să lumineze fața ursului pe care o privesc apoi până când propria mea față albă pare cea a unei ursoaice privind un om.

Există un timp când trecerile dintre banchize se solidifică, există un timp scurt pentru urșii polari care își ridică trupurile și toate poverile posibile dintr-o singură mișcare rotundă și în centrul mișcării căreia furtunile interioare îi dau sens e constructorul de aer.

Căldura spațiului îmi înroșește fața luând fața focului, banchizele sunt în flăcări, rune greu de deslușit se prefac în fum.

Cum să mă opresc? Îți spun: distanțele nu există și cea mai grea densitate aici e urma piciorului meu gol în zăpadă, sculptată fără cusur.

*

Din singurătatea adăpostului meu, cu țigările și hrana rece alături, adormesc semnele unei ierni grele, privesc cum ninge fără sfârșit. Vârfurile copacilor dobândesc o liniște fragilă. Nicio piatră nu ne arată drumul.

Un lup tremură în pădure. Elanul sforăie înghețat de frig. Fluturii primăverii viitoare se zbârcesc și mor în larvele lor. Nămeții de zăpadă zac albi. Nu se aude niciun sunet. Lumina pălește încet.

Tot ținutul pare o imensă, albă și tăcută temniță. Ori de câte ori respir, mândră de regularitatea coastelor mele ținând în frâu zbuciumul plămânilor

zgârâiați de aerul înghețat, gândul aleargă, aleargă după falsul fulger al unei iluzii, fulg însângerat lovit de viscol, se întoarce apoi istovit de drum, sosește călcând pe vârful picioarelor, rănit, nemângâiat în casa în care au adormit lumânările.

Albul zăpezilor îmi impune stricta și orbitoarea realitate care mă înconjoară din toate părțile chiar acum, îmi alungă sângele cald din miezul inimii, mă face să văd o lume scăpărând de lumini de sărbătoare, întruniri mondene, conversațiile se desfășoară normal, gratuități și amabilități cu sau fără importanță, cuvintele sunt formulate cu claritate dar înțelegerea este exclusă. Carne de vânat, somon, pahare de cristal cu alcooluri fine care pe cei reci îi încălzesc iar pe cei congelați îi topesc, pahare prin care pantofii se văd mai strălucitori decât stelele. O femeie înotând prin nămeți în drum spre muncă, o alta aruncă singura pungă cu gunoi strâns într-o săptămână, bărbatul cu mașina plină de PET-uri adunate de te miri unde. Zgomotul sec scos de o femeie înaltă lovindu-se de pereții spitalului sfâșie tăcerea celor care nu mai există. Tremurul ei capătă lustrul disperării. Forma nefericirii pare o velă căzută prin care se scurge viața. Omul care trage să moară având alături un alt om, plătit din hănzalele comunale, care dezleagă cuvinte încrucișate. Nimeni nu trebuie să moară în singurătate. Moartea știe să zâmbească ori poate nu știe... Oameni în ceață, alți oameni mișcându-se în coșmarul lui ACUM. Carne urlând pretutindeni, lovituri împotriva noastră și între noi. Vis și adevăr în cercuri concentrice.

Milioane de fărâme risipite pe drumuri ostile care par totuși familiare, foamea noastră de a dura. Setea de a suferi viața acerbă care ne strânge de gât cu mii de ștreanguri. Cercetează-o, învață-i toate cavernele tainice! Ar trebui să se nască din ape un continent nou spre care să plecăm fără nicio întoarcere asupra trecutului, despuiați de amintiri, de umbra muncilor noastre zadarnice.

*

În zorii zilei s-a reîntors ninsoarea peste siluetele înalte ale pinilor, s-a reîntors cu albul ei persistent și fără sfârșit, năpădind lumea, acoperind albia înghețată a râului. Un banc de pești se zbate în apa întunecată. În aer, țipete de șoimi și de zmei. Din casa→

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

omului nu răzbate niciun sunet. Anotimp al sterilității când picioarele înaintează cu greu prin zăpadă și o ceață vagă tulbură ochiul frumos al materiei pure și în eternă dezordine. Timpul de plumb se contractă în jurul inimii. Zadarnica așteptare a unei fericiri care fierbe în sânge. Dintr-un vârtej de zăpadă venind dinspre râu se iscă o femeie albă cu picioarele goale și brațe frumoase întinse în aer. Ce am eu să-ți dau, mi-a spus. Uliște are și o a doua moarte, încă din viață a văzut Hades-ul și malul sălbatic unde nu răsare soarele... Atotștiutoarea Circe a început să se înalțe încet, încet în ecoul unui cântec întunecat – ia aminte la cele spuse de mine, să nu mai delirezi în mijlocul iernii. În calea voastră două drumuri se vor ivi. Oare pe care să apuci, pe care? Asta, acolo, numai tu vei ști.

Ce am eu să dau, i-am spus...

Gerul îmi mănâncă aerul. Măinile întinse spre foc. Ating un abis pe care candoarea mea nu-l poate depăși niciodată. Încerc să înghesui emoții și sentimente, după felul și intensitatea lor, în zone subterane, ascunse. Știu că acolo vor avea loc tensiuni și forme de violență.

Ridic orizontul pe verticală, vopsesc râul înghețat în roșu. Moara timpului macină golul. E târziu, prea târziu deși încă există destule drumuri nestrăbătute care toate duc într-un singur loc.

Un moment pe marginea nopții.

O livadă de flori de gheață.

Un buchet din lame de cuțite.

*

În seara aceasta cerul e strălucitor. Câmpul e alb, copacii sunt albi.

Întreaga lume e albă.

Mă gândesc la ziua ce o să vină, la timpul nefărămițat, necunoscut. Iată, peste puțin se întunecă. și noi vom lăsa jos lumina cum am lăsa un cearșaf fălfâind trist ca să acopere osemintele zilei și apele morții.

Singurătatea e tăcere nesfârșită, netulburată. Călătorul cel nemângâiat, omul nedumerit, neînțeles e asemeni unui suspin ce nu și-a găsit limba.

Noaptea are o singură poartă neagră, prea întunecată, ca o gură uriașă de leu înfometat.

Oamenii se duc la culcare, au sentimente, multe sentimente pe care le împachetează la un loc cu lenjeria proaspăt călcată, se culcă pe la zece,

visează lucruri mari, iau în grija lor pacea, libertatea, democrația.

Măzgălituri de cuvinte tăvălite în aproximativ.

Ei fac legi cu două fețe. Din amândouă există doar una singură. Dar care?

Raiul promis nu e decât un modest infern. Poporul recade mereu tras în țepa de fier. Ciclurile istoriei se împlinesc în mod inexorabil și mai trăim o dată

și încă o dată

și încă o dată... impasul, repetiția.

Cei născuți supuși, zac buimăciți făurindu-și vise în sălașurile lor, din ce în ce mai săraci, hărtuiți, știind că totul este dinainte acceptat, așteptând noaptea să le întunece ferestrele, să le transforme închisoarea într-un amfiteatru. Priviți-le fețele! Nu-i cunoaște nimeni? Veșmântul lor nu poate fi negat.

Repetiția e robie.

Deși fiecare îl urmează pe celălalt în întuneric, sunt o ceață lipsită de solidaritate. Poate că nu ei ci noi suntem cei vinovați că, deși am vrut-o, nu am știut cum să îngropăm cadavrul unei societăți care începuse să pută.

În seara aceasta cerul e strălucitor. Câmpul e alb, copacii sunt albi.

Întreaga lume e albă.

Patria e un pumn de pământ sub zăpadă.

Fiecare palmă de pământ e urma unui om.

*

Pășește ușor și taci. Se prea poate ca niciodată să nu regăsesc acest fluture bătând din aripi în lumină. Trebuie să-l încrustez în ochi și în inimă spre a înțelege tărâmul umbrelor și sămburele luminii. Lumea devine ceea ce este. Toate himerele beznei trebuie să le iau cu mine. În noaptea asta cerul e strălucitor. Sunt trează. Un trup în viață, aici și acum. Am sentimente, resentimente. Zăpada arde la dorința mea, bucuria mușcă din lutul meu și apoi nodul amaric înăbușind cuvintele. Ascult, ascult ornicul bătând.

Timpul se naște din sine. A privi, a vedea, a aștepta. Eferescenta viselor tale transcede spațiul. Îți spun: distanțele nu există.

Peste țărâmul lui Indal zboară o pasăre albă tipând ascuțit într-o limbă pe care nimeni nu o cunoaște. Poate își exprimă nemulțumirea față de rezistența aerului prin care zboară.

Didi

Eu vorbesc cu tine
Dar nu mă auzi
Vreau să te sărut
Ai fața de gheață
Îmbrăcată mireasă
Ești așa de frumoasă
Dragostea tatei
E liniște în capelă
Tu nu mai respiri
Ai ochii închiși
Pari adormită
Nu mai am lacrimi

Acuma îți scriu
Mă strâmb să nu plâng
Să nu urlu
Sfântă Fecioară de ce
Toate acestea?

ȘTEFAN JURCĂ

Poate îmi va spune ceva ori va tăcea și nu voi ști nimic. Nu se poate ști totul și nu totul este al meu. Doar cuvintele îmi aparțin. Aici iau sfârșit dorințele imposibile.

Am atins apa unui râu iar după aceea a unui fluviu. Un val și încă un val mă tot duce, marea s-a ascuns și lacrima din ochii oamenilor e un bob de lumină în balans.

Aripile pescărușilor plonjând albe în deșertul nopții, zgomotul lumii amuțește.

Doar vântul înfășoară în frunze geamătul gingaș al unui copac, din vitrina de vis-à-vis manechinele cântăresc surda greutate a inimii și o lumină nouă se adaugă celei dintâi precum o pulbere fină așternută pe urechea în care sălășuiește un greier.

Alunec pe muchia ascuțită a umbrelor acceptând semne lăsate mai demult.

Nu-mi ard greșelile și nu dezleg misterul pe care mintea mea îl pândește, fără să mă întorc asupra trecutului. Încet, deschizându-se și rotindu-se, strigătele nu au decât ecoul stins al zgomotelor mărunte.

PROTOCOALELE DE LA TORONTO

(XX)

ELIMINAREA PROPRIETARIILOR DE PĂMÂNTURI

Un aspect interesant al Templului Apusului este obsesia față de sistemul militar. Un aspect al acestei obsesii este reprezentat de fascinația grupului față de mișcarea nazistă – la ocazii speciale mulți dintre ei poartă uniforme germane din perioada celui de-al Doilea Război Mondial și decorații specifice. Un aspect și mai sinistru al fascinației față de sistemul militar constă în faptul că Michael Aquino este ofițer în rezervă al Armatei de Rezervă a S.U.A., secția Serviciul de Informații. În fața membrilor a afirmat că datorită relațiilor pe care și le-a făcut și respectului ce i se poartă, el raportează direct Organizației Militare a Reprezentaților de State Majore. Probabil că exagerează, dar cert este că deține gradul de maior și are legături strânse cu cei din Serviciul Militar de Informații. Unul dintre locotenenții lui, o femeie, Willie Bgrowing este, de asemenea, căpitan în Armata de Rezervă a S.U.A. și a lucrat la o unitate de informații situată lângă Los Angeles. Alt locotenent al grupului este un ofițer american în rezervă, Dennis Mann. El, de asemenea, este implicat în activități informaționale.

Michael A. Aquino

Michael A. Aquino, după cum s-a afirmat mai sus, este șeful organizației Templul Apusului. Licențiat în Științe Politice, este profesor la Colegiul Golden Gate din San Francisco. Specialitatea sa sunt Relațiile Politice cu Europa de Vest. Locuiește în str. Levenwort, la nr. 2430, San Francisco, împreună cu prietena lui, copiii acesteia și mama lui. Tatăl lui s-a separat de familie și locuiește în sudul Californiei.

Aquino suferă de probleme de identitate sexuală și este cunoscut ca o persoană care frecventează prostituatele din San Francisco, împreună cu care practică activități sado-masochiste. Se spune că este bisexual.

Deși întotdeauna a fost o organizație bizară, se pare că de la un timp Templul Apusului suferă anumite forme de metamorfoză. Au revenit la practicile de manipulare a Maselor Negre (ședința viitoare va avea loc în iulie 1981, în San Francisco, la un hotel discret, numit „Plasa pescarului”). De asemenea, se spune că acest grup devine din ce în ce mai violent, deoarece printre membrii recrutați sunt din ce în ce mai puțini intelectuali – unii dintre aceștia sunt foști membri ai organizației Îngerii Iadului, sau membri ai unor diferite bande de motocicliști. De asemenea, se spune că au început să execute ritualuri de sacrificare a animalelor. Mai mult, de la un timp Aquino afirmă în fața întregii organizații că a sosit timpul să treacă la mișcări politice. Probabil se face referiri la poziția sa în cadrul Armatei de Rezervă.

Sfârșitul memoriului.⁷

«DOCUMENT 7 (vezi pagina 320)

CEL CARE SE ÎNCHINĂ
DIAVOLULUI DEȚINE O
FUNCTIE IMPORTANTĂ ÎN
CADRUL ARAMTEI DE
REZERVĂ, IAR ȘEFII LUI, DEȘI
ȘTIU DESPRE CE E VORBA,
SPUN „NICI O PROBLEMĂ”.

Un ofițer superior din cadrul
Serviciului de Informații al
Armatei S.U.A. recunoaște că este
fondator și preot al unei biserici
satanice. Armata spune: „Nici o
problemă”!

Lt-col. MICHAEL AQUINO, în
vârstă de 41 de ani, ex-membru al
organizației Beretele Verzi, a
confirmat cotidianului ENQUIRER
că de 22 de ani este implicat într-un
cult închinat DIAVOLULUI.

Afirmă că în 1975 și-a format
propria BISERICĂ SATANICĂ,
TEMPLUL APUSULUI, după ce
 timp de 10 ani a fost membru al
unei alte secte, BISERICA
SATANICĂ.

„Nu mi-am ținut secretă
față de Armată apartenența religioasă”,
spune Lt-col. Aquino, care în Vietnam
a fost specialist în probleme
psihologice de război, iar acum este
ofițer în rezervă și lucrează cu
normă întreagă la Centrul
personalului de Rezervă al Armatei

din St.Louis. A recunoscut că în
cadrul ritualurilor bisericii sale
folosește terminologie satanică,
adăugând: „Suntem foarte mândri de
asta”.

.. Din 1981 până în 1986, în
anuarul „Pagini Galbene” al orașului
San Francisco apare reclama
BISERICII SATANICE a
colonelului Aquino. Acesta spune că
majoritatea membrilor sunt din
America și Canada, deși „avem mebr
și în Europa de Vest și zona
Pacificalui”.⁸

Continuăm cu citatele din documentul
„AURORA ROȘIE” din **PROTO-
COALELE DE LA TORONTO**
de la sfârșitul lunii iunie, 1985:

«Titlul documentului organizației
6.6.6.:
**”ÎNFIINȚAREA OCULTEI
MONDIALE”.**

**Mijloacele de finanțare a
proiectului:**

- controlul asupra F.M.I.,
- controlul asupra G.A.T.,
- controlul asupra comisiei de
la Bruxelles,
- controlul asupra O.T.A.N.,
- controlul asupra O.N.U.,
și asupra altor organisme
internaționale».

Vom reda primele 23 de
puncte din acest document pentru
instaurarea GUVERNULUI
MONDIAL (n.n.: unele puncte le-am
mai redat în lucrare).

Prof. EUGEN MERA

ASTOR PIAZZOLLA

(11 mar. 1921 – 4 iul. 1992)

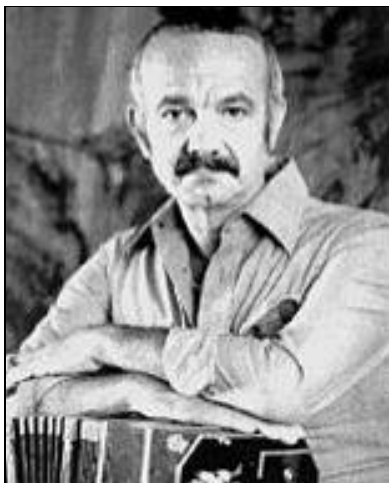
În luna iulie a acestui an s-au împlinit 31 de ani de la moartea celebrului muzician argentinian **Astor Piazzolla**. A fost interpret, compozitor, cunosător al muzicii clasice și veșnic îndrăgostit de tango-ul argentinian.

Voi menționa câteva elemente din biografia lui, dar mai ales mă voi opri la acele lucruri pe care lumea le cunoaște mai puțin și pe care eu le-am aflat de curând, deși am fost întotdeauna admiratoarea muzicianului.

Piazzolla s-a născut la *Mar del Plata*, în Argentina, într-o familie de emigranți italieni. Când avea numai patru ani, în 1925, familia s-a mutat la *Greenwich Village* în New York, un cartier violent, plin de gangsteri, dar și de numeroși imigranți care lucrau din greu ca să-și câștige existența. Acolo, părinții lucrau de dimineața până seara, iar copilul a învățat să aibă grijă de el însuși. Acasă, așa mic cum era, el asculta discurile tatălui său, pe care erau tangouri celebre în acea vreme, dar și muzică de jazz și clasică, unde **J. S. Bach** era nelipsit. Astor a început să cânte la bandoneon, un instrument muzical specific tangoului argentinian, pe care tatăl lui l-a găsit la un magazin de amaneturi în 1929, când copilul avea opt ani.

Bandoneonul este un instrument care scoate sunete bazat pe același principiu al suflării și aspirării de aer într-un burduf. Lumea îl aseamănă cu acordeonul, pentru că se mănuieste lărgind și comprimând burduful. Dar puțini știu că bandoneonul este mult mai complicat decât acordeonul, pentru că, spre deosebire de acesta, unde același buton scoate aceeași notă indiferent de mișcarea burdufului, la bandoneon același buton produce note diferite în funcție de împins sau tras burduful. Deci aceeași claviatură scoate sunete diferite la mișcări diferite și, în plus, mâna dreaptă și mâna stângă au butoane diferite, ceea ce complică execuția. Practic, un muzician trebuie să învețe patru feluri diferite de poziții - două la fiecare mână și două la fiecare mișcare, pentru a obține sunetele dorite.

Faptul că bandoneonul este un instrument complicat nu l-a împiedicat pe Astor Piazzolla nu numai să-i

învețe tehnica, ci să și ajungă, cu anii, cel mai mare bandoneonist din lume. De altfel, poate că e momentul să adaug faptul că în Argentina, la studioul unde s-au făcut înregistrările lui Piazzolla, s-a deshis de câțiva ani o școală internațională, unde tineri din toată lumea pot urma cursuri pentru însușirea execuției tangoului specific argentinian și tehnica executării lui la bandoneon.

Familia a făcut în 1930, când Astor avea 9 ani, o scurtă vizită în Argentina, iar la întoarcere, familia s-a mutat în cartierul *Little Italy* din Manhattan. În 1932, la 11 ani, Piazzolla a compus primul lui tango, „La Catinga”, apoi a luat lecții cu un elev al lui Rachmaninoff, care l-a învățat să cânte Bach la bandoneon.

În 1935, la 14 ani, Astor a fost invitat de **Gardel**, un cunoscut specialist în tango, să participe la un tur cu formația sa. Tatăl nu i-a permis să plece, lucru care s-a dovedit a-i fi salvat viața, căci, în acest tur, Gardel și întreaga sa formație au pierit într-un accident de avion.

În anul următor familia a revenit în Argentina, unde Piazzolla și-a început adevărata carieră de interpret, compozitor și adaptări muzicale. A lucrat cu diverse formații de tango-uri, dar și-a continuat simultan și studiile de pian și muzică clasică.

Spre 1950, după ce deja cântase tangouri cu ansambluri renumite, a abandonat bandoneonul și tango-ul, și-a desființat propria orchestră și a continuat studiul pianului cu lucrări de **Bach** și **Stravinsky**. Totuși, muzica de jazz și tangourile rămăseseră pasiunea lui.

În august 1953, Piazzolla a compus o simfonie în trei părți pentru un

concurs dotat cu un premiu renumit. Ea a fost executată la facultatea de drept din Buenos Aires și Astor Piazzolla a obținut premiul, drept care guvernul argentinian i-a oferit o bursă de studii la conservatorul din Paris, cu renumita **Nadia Boulanger**. Cu aceasta, el a studiat compoziția clasică și contrapunctul, care i-a folosit elevului în tangourile compuse mai târziu.

La un moment dat, Nadia Boulanger, care auzise de măiestria cu care Astor Piazzolla mânua bandoneonul, l-a rugat să vină o dată cu instrumentul ca să-l asculte și ea. După oarecari ezitări, Astor s-a prezentat într-o zi cu bandoneonul și i-a cântat Nadiei Boulanger tangouri. Când pianista l-a auzit, a afirmat cu tărie că în bandoneon e adevărata personalitate artistică a lui Piazzolla și l-a îndemnat să reîntre în domeniul tangoului și al bandoneonului.

Aprecierea Nadiei Boulanger a fost definitivă pentru artist. Înainte de a părăsi Parisul, intrând în contact cu saxofonistul american de jazz **Gerry Mulligan**, la îndemnul acestuia, Piazzolla avea să-și înființeze propriul octet cu care se va întoarce la Buenos Aires. Tot atunci, Piazzolla a compus și înregistrat o serie de tangouri cu orchestra operei din Paris, cu el solist la bandoneon.

Întoarcerea în Buenos Aires din 1955 a marcat începutul activității intense a lui Piazzolla în domeniul tango-ului, care a durat până în anul dispariției sale, în 1992. Începuse deja să cânte la bandoneon stând în picioare. După mărturisirile unor prieteni, Piazzolla nu mai voia să stea jos, pentru că asta-i amintea de bunica lui, care ședea în permanență împletind cu andrele. Poziția stând ridicat s-a dovedit avantajoasă pentru sunetul bandoneonului.

Informații despre călătoriile, compozițiile, concertele și premiile obținute în viață și post mortem, ca și youtuburi cu muzica lui se pot găsi pe Internet.

Am dorit să aduc un omagiu acestui mare și unic muzician care a fost Astor Piazzolla. De acum încolo, secretele compoziției și interpretării tangoului argentinian predate la școala internațională din Buenos Aires vor deveni, din fericire, averea artistică nemuritoare a întregii noastre planete.

VERONICA PAVEL LERNER

Teatru

Avram Iancu

Moto: *Ridicat-am ochii mei la munți, de unde va veni ajutorul meu (Psalmul 120, 1)*

piesă istorică

Dramatis personae

Avram Iancu

Ioan Dragoș, deputat de Beiuș în Dieta maghiară, în chip de stafie

(Pe prisma casei brutarului Lieber din Baia de Criș în seara zilei de 10 septembrie 1872).

Ioan Dragoș: Ce mai faci, Iancule ?

Avram Iancu: Eu... Eu nu sunt Iancu, sunt numai umbra lui... Iancu a murit!

Ioan Dragoș: *Iancu a murit ?* zici. Nici pomeneală! Eu te văd viu aici pe prisma casei brutarului din Baia de Criș în această frumoasă seară de septembrie. O lună care ne aduce aminte cu blândețe de apusul vieții... Dar, tu, Iancule, trăiești, chiar dacă spui că ai murit. În schimb, eu, deși am murit cu adevărat, iată, eu trăiesc ... Dar sub chip de strigoi, de stafie, de nălucă... Nu pot să mor, Iancule, nu pot să mor, asta-i ! Nu pot să-mi aflu liniștea în vreun țințir. Cutreier ca un strigoi toți munții aceștia unde am venit să-i împac pe românii din Țara Moților cu trupele maghiare în primăvara anului 1849. Îți mai aduci tu, aminte de mine, Iancule ?

Avram Iancu: Cum să nu-mi aduc aminte? Ești Ioan Dragoș, ai fost deputat de Beiuș în Dieta de la Dobrița a lui Kossuth. Parlamentul din Dobrița a avut mai mulți deputați români. Cu ei a discutat Kossuth de mai multe ori pentru o apropiere româno-maghiară. Iar guvernul ungar a ales dintre deputații români Alexandru Buda, Sigismund Papp și Ioan Dragoș, chiar pe tine, pe Ioan Dragoș.

Ioan Dragoș: Mă bucur că ți-ai adus aminte de mine.

Avram Iancu: Cum să nu, frate Dragoș. Eu am încercat din răpăduri să te scap de la moarte. Am dat poruncă tribunilor Todor Tioc și Ioan Corcheșiu să te caute prin Abrud și nimeni să nu-ți facă vreun rău. Dar nu am am reușit să te scap de la pîiere. Mânia moților a fost de nebiruit.

Ioan Dragoș: Oamenii care au năvălit atunci peste mine au greșit. Suntem amândoi avocați, nu-i așa? Trebuia să fiu judecat, nu ucis pe loc. Eram, totuși, un român de-al lor și un sol cu un mesaj de pace. Am fost foarte aproape de momentul în care să aduc pacea între moții tăi și honvezii din armata lui Kossuth.

Avram Iancu (cu imputare): Ioane, ce fel de sol ai fost tu?

Ioan Dragoș: Nu înțeleg.

Avram Iancu: Un sol nu poartă asupra lui ce ai purtat tu.

Ioan Dragoș: Ce am purtat eu, Iancule ?

Avram Iancu: Ce ai purtat ? Bani ! Când te-au percheziționat lăncierii mei, după ce au năvălit pe neașteptate trupele lui Hatvani în Abrud, încălcând armistițiul, ei, lăncierii mei ți-au găsit în bagaje 325 de galbeni. Bani aceia găsiți în ziua de 10 mai 1849 erau o avere...

Ioan Dragoș : Așa este, frate Iancule. Nu am ascuns faptul că am avut bani asupra mea. Erau pentru a-i folosi numai în *extremis* în situația în care nu-i conving prin cuvântul meu de român și de mediator pe lăncierii tăi să se împace cu ungurii.

Avram Iancu: Să se împace cu ungurii ?

Ioan Dragoș: Desigur. Și tu ai lăsat o cale liberă pentru împăcarea ungurilor cu românii. Eu am avut mare încredere în revoluția care a cuprins toată Europa, de la Paris până la Iași și București. Iar ultimele focuri care au ars pe altarul libertății europene au fost aici în Transilvania și în Crișana, la Șiria. De ce nu m-aș fi încrezut în unguri, dacă ei s-au ridicat la luptă pentru libertate?

Avram Iancu: Și eu am avut încredere în revoluție, frate Dragoș. În dimineața zilei de 28 martie 1848, pe vremea când mă pregăteam să-mi iau diploma de avocat, am auzit în Târgu Mureș strigătul fremătător din partea

ungurilor și a secuilor: EGYESULÉS VAGY HALÁL! (UNIUNE SAU MOARTE) M-am înfiorat. Uniunea Ardealului cu Ungaria sau moartea !¹ Iar noi, românii ? Ce rol ni se rezerva nouă, românilor, în aceasta uniune ? Dintr-o dată, aflam că prin revoluție ne vom schimba soarta, ne vom schimba stăpânii, ne vom schimba domnii. *Schimbarea domnilor este bucuria nebulilor*, se spune în popor . Urma ca noi să schimbăm pe austrieci cu ungurii. Am cugetat în sufletul meu: *Or fi mai buni ungurii decât austriecii, fiindcă ungurii au fost împilați de către habsburgi ? Și să ne schimbăm stăpânii ?* Era prea puțin pentru noi. Înainte de toate, noi trebuia să vorbim în numele nostru, să fim proprii noștri stăpâni în propriul nostru teritoriu. Și trebuia să o spunem noi, nu să vorbească alții în numele nostru. Iar noi am spus: *Nu uniune, ci recunoașterea națiunii române !* Am strigat: *Libertate fără naționalitate nu se poate !* Așa am gândit și așa am vorbit atunci, ascultat de alți canceliști și avocați români. Toți tinerii din Ardeal și Ungaria fierbeau de entuziasm. Am avut ocazia să-l cunosc și pe tânărul revoluționar Pal Vasvari.²

Ioan Dragoș: Pe Pal Vasvari ?

Avram Iancu: Da. Ne-am despărțit în termeni amiabili. El chiar mi-a spus: *Să ne întâlnim în Dieta din Pesta ca deputați !* Iar eu i-am răspuns deschis că dacă nu vom fi recunoscuți ca națiune, o să ne întâlnim mai degrabă pe câmpul de luptă! *Ei, bine, atunci acolo !* a răspuns el. Dar pe atunci glumeam vesel, consideram că nu vom ajunge să ne războim în asemenea hal!

Ioan Dragoș: La începutul revoluției, toate păreau bune și frumoase. Era *primăvara libertății* popoarelor din toate imperiile europene.

Avram Iancu: Da, o primăvară în care o dată cu florile a răsărit și o puzderie de promisiuni, atât în Ungaria, cât și în Ardeal. Ni s-a promis ieșirea din iobăgie și tratarea națiunii române pe picior de egalitate cu maghiarii, sașii și secuii. Toți eram entuziasmați fără măsură. La Târgu Mureș existau pe atunci în jur de 150 de avocați și canceliști, dintre care numai 30 erau români, precum Samuil Poruțiu, Ioan Pincu, Vasile Vespremanu care era cel →

PAȘCU BALACI

mai înalt dintre noi toți, apoi Bota, Tordășianu, Ioan Mărgineanu, Tobiaș și Frâncu și Petru Roșca. Toți aveam pe atunci capetele înfierbântate, Dumnezeu libertății popoarelor coborâse și în Ungaria și în Ardeal. Nicolae Bălcescu scria la Paris în gazeta *Revue de deux mondes* că Dacia și de la natură e creată pentru a forma o singură unitate politică.

Ioan Dragoș: Așa este, frate Iancule ! La câte secole se întâmplă o revoluție adevărată ? La câte secole ? Cu toții, am auzit atunci un imn al libertății , repede scris , fierbinte ca un fier încins și bătut pe o nicovală de om liber și stăpân la casa lui: *Ici e steagu-n mână noastră / Fluturat de o dorință: / Două patrii una fie / Și ne-o duce-n biruință.*³ Frate Iancule, nu uita că sub drapelul lui Bocskai Istvan și Francisc Rakoczi au luptat contra asupririi multe naționalități, inclusiv românii, iar motivele românești și slave din cântecele kurucilor sunt dovezi suficiente că mai multe naționalități au luptat alături de maghiari pentru libertatea generală.

Avram Iancu: Nu sunt un uituc și nu sunt nici nesimțitor, frate Dragoș, la ideea de libertate. Am citit și eu cu bucurie programul celor 12 puncte de la Pesta din 15 martie care prevedeau desființarea iobăgiei și egalitatea în drepturi pentru toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate și religie, lucru ce i-a atras aproape pe toți intelectualii români la idealurile revoluției maghiare.

Ioan Dragoș: George Bariț a spus că ziua de 15 martie 1848 a fost cea mai fericită zi din viața lui, iar tu, frate Iancule, personal ai spus ...

Avram Iancu: „Frați maghiari! În aceste două patrii-surori, de existență și viitor, maghiarul nu poate vorbi fără români, și nici românul fără maghiari”. Mai târziu, eu am subscris tratatului de pace pe care l-a dus Goleșcu lui Kossuth care, la rândul lui, l-a făcut cunoscut generalului Iosif Bem care m-a invitat la o consfătuire, dar din pricina intrării rușilor în Ardeal, chemați în ajutorul Vienei de sașii din Brașov și Sibiu, întrevederea noastră a fost amânată. Iar frații noștri din Muntenia și din Moldova așteptau să ne ridicăm la luptă pentru drepturile noastre.

Ioan Dragoș: Care frați, frate Iancule? Că eu nu știu.

Avram Iancu: Frații noștri de peste munți, așteptau să izbândim noi, acolo unde au eșuat ei, să aprindem noi flăcările revoluției care se stinseseră demult la București și la Iași.⁴

Ioan Dragoș: București, Iași, dar a urmat apoi Budapesta... Cine nu știe pe dinafară poezia lui Petöfi ? *Cuțitu-n inima lui Lamberg, streang/ De gâtul lui Latour și, după rang, / Veni-vor și-alții. În sfârșit, învii/ Popor al meu și fațele-ți sunt vii./ Dar asta încă nu-i fapta cea mare... / Trimiteți regii la spânzurătoare!*⁵

Avram Iancu (cu tristețe): Frate Dragoș, lasă poeziile. Adu-ți aminte de crunta realitate ce a urmat după marele episod de înflăcărare revoluționară.

(fragment)

Note

¹ În data de 30 mai 1848, ora 11, 45, dieta Transilvaniei de la Cluj a votat unirea Transilvaniei cu Ungaria, țări care au fost despărțite și care erau independente una față de cealaltă din anul 1540.

² Pál Vasvári, pe numele său adevărat Fejér Pál s-a născut în TiszaBüd (azi Tiszavasvári), localitate în județul Szabolcs-Szatmar-Bereg din Ungaria în 14 iulie 1826 și a murit în 5 iulie 1849 la Mărișel, comună din județul Cluj. Tatăl lui, Fejér Pál a fost preot greco-catolic din Satu Mare. Pál Vasvári (Vasvári înseamnă în ungurește cetate de fier) s-a bucurat de o enormă popularitate pe timpul revoluției maghiare. Poetul Petöfi îl pomenește în scrierile sale pentru isprava de a fi confiscat o tiparniță și de a o fi pus în slujba revoluției maghiare. În 15 martie 1848 a fost în cafeneaua Pilvax împreună cu Jókai Mór și Petöfi Sándor care au avut un rol atât de mare în declanșarea revoluției maghiare. Ungaria întreagă îl iubea și îl stima pe tânărul Vasvári, doamnele din Pesta i-au dăruit în semn de prețuire un inel de aur pe care era gravată data de 15 martie 1848. Pentru deosebitul său talent oratoric a fost botezat Demostene, însuși Lajos Kossuth își temea popularitatea în fața acestui tânăr impetuos. Vasvári a declarat că ceea ce a greșit dieta din Cluj, va îndrepta dieta din Pesta, dar unirea Transilvaniei cu Ungaria se va face, dacă nu altcum, atunci prin puterea armelor. A fost emisarul lui Kossuth Lajos în relația cu liderul croat Jelacici. În timpul luptelor din Munții Apuseni, Pál Vasvári a fost răpus pe platoul de la Mărișel (Fântânele) în 1849 de glonteale lui Simion Todea din Albac, un luptător din trupa tribunului Corcheș ce comanda lăncierii lui Avram Iancu. Tot atunci, Toader Gavrilă l-a străpuns cu lancea. Pál Vasvári a fost înmormântat la Fântânele (apud Domokos Haraga Balazs, Avram Iancu, roman istoric adaptat pentru film, Cluj, 1930, p.369.)

Statuia lui Avram Iancu, Târgu-Mureș

³ Poezia ocazională a fost scrisă de un tânăr pe nume Gheorghe Urhazy din Tg. Mureș sub influența revoluției din 15 martie 1848 din Pesta, avea în total 24 de rânduri și se cânta în Ardeal de către maghiari. În 1854 a fost corespondent de presă pe timpul războiului Crimeii. (apud Domokos Haraga Balazs, Avram Iancu, roman istoric adaptat pentru film, Cluj, 1930)

⁴ August Treboniu Laurian scria în data de 5 aprilie 1848 profesorului Bălășescu din Sibiu următoarele:

Ce faceți frate, pe acolo ? Di ce tăceți? Di ce șideți ? Acum e timpul. Adunați-vă, vorbiți, faceți cereri: la universitatea săsească, la guberniu, la dietă, la Curte. Să se adune Românii, să se unească între sine. Lege română, fără deosebire de uniți și neuniți. Cereți arhiepiscop românesc în Transilvania. Stricați unirea cu catolicii. Ocupați episcopiiile din Banat cu Români. Doi episcopi în Banat, unul la Arad, unul la Orade, unul la Cernăuți, doi în Transilvania, va să zică opt. Aceștia pot să aibă un arhiepiscop român. Cereți sobor universal român. Cereți independență națională română, deopotrivă cu cea ungurească, săcuiaască și săsească. La dietă vedeți mai întâi să băgați cel puțin din fiecare scaun săsesc câte un deputat român. Legile, pe viitor, să se scrie și în limba română. Pentru Români să se puie la toate dicasteriile dregători români. Scrieți prin gazete. Acum nu mai este censură. Nu tăceți, că altminterea, Românii sunt pierduți. Adunați-vă cu miile: acum s-au slăbănogit legăturile despotice. Nu mai șadeți ! Sacrament ! De ce nu vă gândiți mai departe ? Porumbii nu vă cad fripti în gură. Uniți-vă întru voi, Români, nu mai fiți dezbrinați ! De ce sunteți așa de leneși ? Acum e timpul de a lucra. Dar dintre toate să nu treceți alegerea deputaților fără a băga câte un Român în fiecare județ săsesc. Fiți oameni !

⁵ În 28 septembrie 1848, contele Lamberg a fost asasinat pe podul cu lanțuri de către budapeșteni. El fusese numit de către Viena în funcția de comandant suprem al trupelor imperiale din Ungaria și comisar regal cu puteri nelimitate în 22 sept 1848. După numai șase zile a fost ucis (n.a.)

Ediția a 11-a (28.9-2.10) a avut loc sub genericul *Identități*. Titulatura e ambițioasă, însă politica *agendei de lucru* n-a prea fost vreodată internațională: s-au prezentat doar piesele „casei” (care nu strălucesc, în general), iar invitații au fost „abonații” Matei Vișniec cu George Banu. Să trecem în revistă repertoriul „internațional”: *Noaptea furtunoasă* - regia Dragoș Pop (actor cu veleități de *stand-up-er* 98% din text soft-porno cu limbaj adiacent și ¼ din timp citește bancuri slabe de pe mobil!) stresează publicul cu o montare ratată unde se vrea și beckettian: roabă cu flori plimbată mereu aiurea, tricolorul roman sus-jos etc. - opinie unanimă critici și spectatori avizați (nu incompetenții pe care i-a „crescut” *noul teatru*). Așa ceva primește aprobare, sprijin și finanțare - *curat teatru!* *Trei surori* de Cehov cu nudități-crudități neo-baroce și alte pseudo-modernizări tipice în scopul eludării actualității: adaptare scenică (așa se ia bani dublu) și regie Răzvan Mureșan. Nu scăpăm nici de adaptările *musical* pe bandă rulantă (și melodic): *O scrisoare pierdută în concert* - Ada Milea, completate de Tom Jerry / Descult / *Noi cei din linia I* / Nenea Iancu / *Momente și schițe* / *Moartea unui comis-voiajor* / *Regele Lear* / *Hamlet* / *Cezar* / *Richard al II-lea*... în *concert*!! Uite-așa ne apucă anul 3.000...

Cum se obișnuiește și-n film ori cărți, marketing-ul (din anii '90 totul e pe baza sa) și noile apariții sunt pliate pe *evenimente la zi* spre a spori *vandabilitatea* cu priză la public - valoarea culturală nu interesează. Așa suntem blagosloviți cu spectacolul-lectură *Teatru în vreme de război* - texte N. Vorobjit, T. Kițenko și N. Blok - regie Ionuț Caras; la *Muzeul de Artă* (bună idee) *Sindromul supraviețuitorului* - Andrii Bondarenko - regie Ștefana Pop-Curșeu, apoi discuții *Teatru în situații-limită* cu autorii ucrainieni. Alt spectacol-lectură *Maidan inferno* - Neda Nejdana - regie Tudor Lucanu. Aici se înscrie și *Audiția* de Alexander Galin - regie Ionuț Caras sau *Nu mai ține linia ocupată* de Alexandra Felseghi - regie Adina Lazăr. Din păcate e mai mult acționism tezist-politruc decât artă/teatru!

Un respiro de calitate bine-venit au fost prelegerea *Teatru, mon amour* cu teatrologa Marina Constantinescu, lansările de carte: Cristina Modreanu: *Teatru ca rezistență*, Liviu Malița (coordonator): *Oameni de teatru în arhivele Securității*, Alexa Visarion: *Caragiale vizionarul și antologia Plays*

from Romania: Dramaturgies of Subversion, editată și tradusă de Jozefina Komporal (Bloomsbury P. H., Londra, 2021) - gest benefic teatrului românesc, știind că e distinsa editură (*Harry Potter*!), George Banu „conferința” *Teatru în război și politica* și cartea *Povestirile lui Horatio - portrete și mărturii ale măștrilor scenei europene*. El a intervenit la Jozefian Komporal vorbind fără legătură cu cartea ei, în plus a criticat-o c-a dat cartea publicului înainte de a se vorbi (de fapt, așa se face)! N-a fost o problemă când, la prezentările celorlalți, i-a sunat telefonul două minute, apoi alte cinci a vorbit tare cu difuzor, deranjând pe toți.

O așteptată curiozitate a stârnit *conferința* (titulatură total neadecvate) *Scrierea dramatică și motivațiile autorilor contemporani* cu Matei Vișniec. „Maestrul” a redus la tăcere, de la început, toate așteptările: *Vorbesc numai de motivația la mine...* Mereu a făcut așa: iubitul actor Const. Dinulescu urma să prezinte o carte despre el (Editura *Ecou Transilvan*) la Fălticeni și, auzind că Vișniec (sunt amici) e în oraș, îl roagă să-l prezinte - *eseistul* a vorbit, 20 de minute, numai de el însuși! Acum mărturisește că a scris, de fapt, mai tot *la comandă* și hazardul l-a ajutat totdeauna: juca table cu Radu Dumitru (1987, București) și un apel din Paris: să recomande doi oameni de teatru pentru un stagiu în domeniu! Desigur, e propus Vișniec și pleacă... În perioada aceea când numai oamenii regimului sau cu *pile planetare* (eu student, în 1988, mi s-a refuzat, deși Prim-Secretarul PCR pe Maramureș, funcție mare atunci, vorbise să fiu lăsat (tot Franța)) se pleca în Occident! Afectat ca *prețioasele* saloanelor pariziene din sec. 18-19, își enumeră numeroasele „noroace” *căzute plească* pe cap, inclusiv beneficul sistem de stat francez de generoasă susținere financiară (*Aide à la création*) pentru autori, unde a devenit un entuziast abonat permanent. Îl alintă, recunoscător: *Paradisul comenzilor*! Astfel, dă un text despre Emil Cioran, apoi ceva pentru teatrul lui Michel Făgădău (se cunoșteau), la cocktail-ul Ambasadei române i se propune războiul din Bosnia și *comută* pe femei violate în război, tot Făgădău (și statului francez!) apelează la ceva cu *Jeane D'Arc*, francezi în *I. Război Mondial*, apoi *Hecuba* îl trage de mânecă și sarabanda *norocoaselor comenzi* continuă pentru seriosul liferant de texte pentru japonezi, români etc. Acasă se remarcă cu *Țara lui Gufi*: un vâzător în țara orbilor, calchiere fidelă după celebrul film animat *The Point / Oblio*,

un isteț copil cu capul rotund în *țara capetelor ascuțite*. Fenomenul acesta e, deja, unul de masă în *p(r)ost-modernism*: am vorbit cu mulți talentați scriitori, artiști plastici, muzicieni, dramaturgi din toată lumea: toți se plâng de această manipulare a creației și obligare a lor de a nu lucra ce-și doresc. Editurile cer cărți cu subiecte la zi (războaie, revoluții, primăveri arabe, catastrofe), cântăreți și compozitori cât mai mult sex, pictorii să facă maci (simbolul sacrificiului eroic) la englezi, pașiști cu vacuțe la nemți, țărături cu idilice bărci la francezi și alte *năzbâtii*. Sunt ei creatori?! Să fim serioși... Nu există hazard după 1990: totul e subvenționat și organizat pentru cei care acceptă regulile jocului și „creează” conform comenzilor! Autori, nu credeți *teoria hazardului* în carieră: fără „acreditare” în sistem, n-aveți nici o șansă, indiferent cât sunteți de talentați!

N-a lipsit, ca de obicei, o piesă (video-spectacol la un eveniment cu pretenții?!) același Vișniec - regie Răzvan Mureșan. El și mulți alți regizori de „piese” vișniecien mi-au mărturisit că au primit 50-60 de pagini de ghiveci eseistic cu durată de 5 ore (anti-spectacol!), pe care s-au străduit să le reducă la 1-1,5h *scenabile*! Am scris în cronicile respective că e cazul *Monsieur Jourdain* care se credea *prozator*, auzind că e *proză* când scrii! Vișniec recunoaște, singular acces sincer: *Mureșan, la a 5-a montare, se simte foarte liber cu textile mele* (subl. mea: EC). La *Studio Euphorion* publicul a apreciat reușita comedie *Crimă cu pistol și bile* de Horia Gârbea în regia reușită a lui Emanuel Petran, urmată de discuții cu autorul. Sala mare a oferit *Lacrimile amare ale Petrei v. Kant* de R.W. Fassbinder (toate piesele cu ansamblul clujean - asta se numește „internațional?!”), unde regizorul Eugen Jebeleanu ne invită (în *trend*) la o *hecatombă lesbianică*!

Pseudo-internaționalele *Întâlniri TN Cluj* nu sunt chiar o *hecatombă*, însă plasează departe de cum ar trebui să se prezinte o instituție de rangul ei, cu trecutul glorios și pretențiile sale.

EUGEN COJOCARU

Un Festival de teatru ca

FORMĂ a comuniunii sufletești

Teatrul „Tony Bulandra” din Târgoviște, cu toate că este o instituție relativ tânără, fiind înființat în anul 2002, avându-l ca manager pe regizorul și totodată scenograful, Mihai Constantin Ranin (Mc Ranin), organizează un eveniment festivalier care, an după an, devine mai pregnant. Festivalul Artelor Spectacolului – BABEL, ajuns acum la cea de-a XI-a ediție, s-a impus progresiv pe plan național, chiar european, ajungând să își creioneze, prin calitatea și conținutul mesajului spectacolelor participante, o colaborare internațională cu trupe de succes. Ediția 2023 a avut loc în perioada 3-11 iunie. „Mitul biblic al turnului Babel capătă înțelesul dorinței omului de a cunoaște Absolutul [...] Babel este momentul zero al diversității. Prin Cuvânt, Dumnezeu l-a creat pe Om, prin cuvânt, l-a despărțit pe om de om, dând fiecărui neam alt grai, alte cuvinte. Festivalul Babel este punctul zero al diversității, pentru că își propune să reunească cele mai diferite culturi și forme de exprimare: acordă atenție unor minorități etnice și lingvistice [...] Babel-ul teatral și artistic este un mod de a atinge Cerul nu printr-o construcție din cărămidă, ci prin ceva mult mai trainic: prin comuniune sufletească.”, afirmă managerul instituției. Conceput ca o întâlnire a artelor, festivalul are în centrul demersului de alcătuire a programului anual o anumită temă, care-i determină traiectoria liniei de selecție. Prima ediție, organizată în anul 2007, a purtat numele ELEMENTE, următoarea SUPERSTIIII, apoi BUGET, VORBIRE, CULORI, CORPUL, SUNETUL, GESTUL, IMAGINEA, LIMBAJ, pentru ca în acest an, să se numească FORME, toate, abordări conceptuale privind definirea universului teatral.

Spectatorii au aplaudat, în ediția 2023, trupe invitate de pe continentul european, din țări ca Republica Moldova, Italia, Bulgaria, Polonia, Serbia, Franța, Scoția, Grecia, dar și de pe alte continente, din țări precum Coreea de Sud, Irak, China, sau Kazahstan. Alături de creatori ai spectacolului de teatru – actori, regizori, scenografi, dramaturgi, evenimentul a reunit cineaști, artiști vizuali, dansatori, muzicieni, scriitori, jurnaliști, critici de teatru sau film. Scena românească a fost reprezentată de Compania Respiro, cu spectacolul *Pe acoperiș*, adaptare a celei mai bune piese românești a anului

2018, *Matilda* și *Groparii de Stela Giurgeanu*, în regia Corinei Dragomir; de UNATC „I. L. Caragiale”, care a prezentat montarea semnată de Gabriel Apostol, *Signor Pantalone și Dragostea*; și de Teatrul „Maria Filotti” din Brăila, care a încântat publicul cu montarea de succes, prezentă la numeroase evenimente festivaliere, în ultimul timp, *Naufragiat!* de Donald Margulies, în conceptul regizoral al talentatului actor Andrei Huțuleac.

Teatrul „Tony Bulandra” a prezentat mai multe spectacole în cadrul evenimentului. Cuvântul de deschidere l-a avut cu montarea *Argonautas*, coproducție a Teatrului „Tony Bulandra” Târgoviște și Asociația Teatrelor din Coreea, un spectacol semnat de Mc Ranin, cu texte culese și adaptate de Darko Lukic și Mc Ranin, pe un concept coregrafic imaginat de Hugo Wolff. O interpretare modernă a expediției Argonauților, cu eroii care l-au însoțit pe Jason în căutarea Lânii de Aur. O montare despre migrația oamenilor din vechime în căutarea gloriei, dar și a sinelui, transpusă în odiseea omului modern care pleacă în căutarea unui loc unde să se poate exprima liber. Spectacolul folosește mijloacele dansului, reușind un dialog al trupurilor dincolo de cuvinte, desenând în aer „hieroglifice de o frumusețe plastică deosebită”, FORMA fiind întregită cu ajutorul luminii și muzicii. O imagine din trecut cu rădăcini în viitor.

Cunoscuta tragedie antică *Oreste*, semnată de poetul tragic grec, Euripide, a fost transpusă pe scena târgovișteană de actorul și regizorul de teatru Yiannis Paraskevopoulos. Viziunea regizorului, care a montat și alte texte în spațiul teatral românesc, la Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova, s-a cristalizat într-un spectacol în care clasicul

și modernul se contopesc. Elementul coregrafic, creat de Johanna Bodor, deține un rol esențial în definirea stărilor personajelor, conturând totodată latura de modernitate a spectacolului. Decorul minimalist, ce aparține scenografului Horațiu Mihaiu, precum și costumele reprezentative, ce poartă semnătura scenografului Valentin Codoiu, intensifică conceptul regizoral.

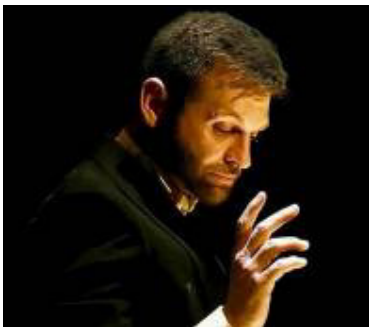
Cel de-al treilea spectacol târgoviștean, *Sfârșit de partidă* de Samuel Beckett, în concepția regizorală originală a lui Mihai Măniuțiu, s-ar putea numi și *Recviem pentru Terra*, după cum afirmă regizorul. Spectacolul redă forța pe care textul beckettian o are, ca meditație vizionară, amintind că o altă mare suferință se poate repeta oricând, idee potențată și de scenografia, imaginată de Adrian Damian, ce are forță a expresiei până în cele mai mici detalii. Traducătoarea textului, Ștefana Pop-Curșeu, reliefează stilul static al scrierii lui Samuel Beckett, care împinge până în cele mai îndepărtate limite granițele teatralității, mărturisind însă că această montare are vigoarea, forța, ce contrastează cu stilul de teatru clasic, cu care publicul este obișnuit. Distribuția cuprinde actori binecunoscuți din teatre bucureștene - Răzvan Vasilescu de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” și Marius Bodochi, de la Teatrul Național „I.L.Caragiale”, alături de Corneliu Jipa și Maria Nicola, de la teatrul târgoviștean.

Spectacolul teatrului gazdă, care practic a încheiat șirul reprezentațiilor teatrale ale evenimentului, a fost *Împărăteasa chinei* de Ruth Wolff, creație a regizorului Alexander Hausvater, în →

TAMARA CONSTANTINESCU

spațiul scenic imaginat de Alin Gavrilă. Textul se referă la o perioadă de doi ani din domnia împărătesei Tzu-his, care, încrâncenată în dorința de a conserva tradițiile Chinei, respinge prin orice mijloc ideea de progres, de modernitate. Povestea despre putere, trădare, crimă, feminism, ca o confruntare între vechi și nou, este plasată într-un muzeu, poate al unor figuri de ceară, în care exponatele prind viață. Costumele, lipsite de patină, create de Mc Ranin, accentuează ideea de timp al prezentului ce privește spre trecut. Atmosfera este completată de momentele coregrafice realizate de Galea Bobeicu, pe țesătura sonoră a lui Nicu Alifantis. Distribuția în care apar actorii Teatrului „Tony Bulandra” - Alex Iezdimir, Sebastian Bălășoiu, Iulia Verdeș, Oana Marcu, Liviu Cheloiu, Emanuel Bighe, Delia Lazăr, Cristina Dumitra, Antonia Ionescu, Andrada Fuscaș, Florin Georgescu, Andrei Mărcuță, este completată de Ada Navrot și de Constantin Florescu, invitați de la teatre din București. Ada Navrot, o actriță reprezentativă a Teatrului „Nottara”, în partitura complexă a Împărătesei, trece cu ingeniozitate de la o stare la alta, de la un moment la altul, intensificând severitatea personajului prin modulări stridente ale vocii. Constantin Florescu (Actorul) compune rolul cu subtilități în joc și alternări de ritm. Liviu Cheloiu (Generalul) se remarcă prin prezența scenică și expresivitatea interpretării.

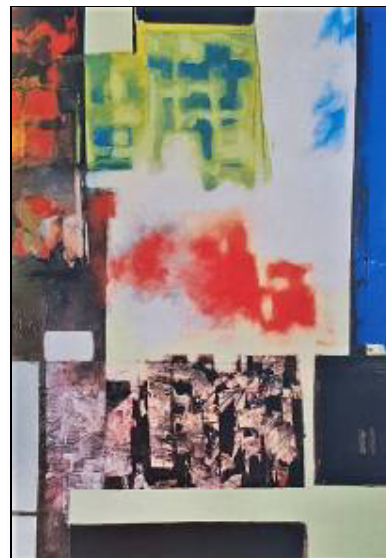

Actorul Mircea Silaghi, de la Teatrul „Tony Bulandra”, a prezentat monodrama Echilibrul fragil după texte de Jean Genet și alte scrieri din limba franceză, un one-man show, creat de actor ca omagiu pentru Francois Jacob, actor, regizor, director de trupe, dispărut în anul 2020. „Acest poem dramatic, este, pe de o parte, o declarație de dragoste și, pe de altă parte, o subtilă metaforă adresată lumii, privind poziția artistului în societatea noastră. Prin traversarea delicată a arenei, a vieții, artistul, venind de nicăieri și de niciunde, îndrăznește să sfideze acest penibil mister abisal.”, afirma Francois

Jacob, cel care credea că „opera de artă este o crimă perfectă”. Relația artistului cu publicul său, gloria și lipsa ei, sacrul și profanul, existența și non-existența sunt câteva dintre temele abordate în spectacol, dar, prin opera sa artistul pornește mai ales în căutarea sinelui. Cu eleganță și putere a sugestiei, cu o sonoritate vocală gravă, Mircea Silaghi își caligrafiază personajul reușind o abordare de adâncime a ideilor textului, asumându-și postura artistului acrobat, ce are ca partener imaginar sârma de oțel. Monodrama fiind creată în trei limbi – română, engleză și franceză, a permis ca în cadrul evenimentului, cu invitați din mai multe țări, să fie rostită în limba engleză.

Dincolo de spectacole și concerte, Festivalul a avut și o serie de evenimente conexe: filme documentare, lansări de carte, expoziții, conferințe, workshop-uri. Regizorul Cornel Mihalache a fost prezent cu două filme, producții TVR. *Babel X* este un strălucit documentar despre ediția aniversară a Festivalului BABEL, cea de-a zecea, iar, remarcabilul *Phoenix. Har / Jar*, un film despre membrii formației Phoenix, de la primele lor apariții în 1962, până în prezent, cu relatări despre întâmplările prin care au trecut în țară, înainte de a reuși să fugă din România în anul 1977, și cum a fost viața lor dincolo de blocul comunist. Regizorul de teatru, Tudor Chirilă, care s-a redefinit în timp, devenind regizor în Televiziunea română, primul care a reușit, până acum, să urce în topul audienței pe segment de grilă cu film documentar, a prezentat de asemenea două producții TVR. *Vama veche veche*, realizat în anul 2013, primul lung-metraj documentar, despre „legendarul pol al contraculturii din România”, *Vama veche*. Filmul a fost finalizat în anul 2015, fiind o paralelă între imaginea localității Vama veche din perioada comunistă, aproape un film istoric, și imaginea ei de astăzi. Documentarul a avut însă premiera națională abia în această ediție a Festivalului, fiind oprit de TVR de la difuzare, în anul 2016. *Festivalul BABEL 2*, un alt documentar realizat de Tudor Chirilă, oglindește ce-a de-a doua ediție a evenimentului, care devenea din ce în ce mai cunoscut.

Lansările de carte s-au desfășurat în prezența autorilor sau a unor personalități, printre care: criticul de film Irina Margareta Nistor, regizorul Laurențiu Damian, editorul Valentin Ajder. Volumul, *Scenografi români contemporani* de Harațiu Mihaiu, cuprinde o colecție de articole apărute la rubrica „Portret de scenograf”, a

Arcadie Răileanu, Atelierul lui Andrei Sârbu

Revistei „Teatrul Azi”, între anii 2017-2022. Ediția îngrijită de Cornel Mihalache, Claudia Nedelcu Duca și Costel Postolache, *Phoenix Har / Jar*, face parte din conceptul dual, film-carte, cu lansare simultană și conținut complementar. Volumele, minuțios documentate, despre personalități din lumea teatrului și a filmului: *Eternitatea. Și încă o zi – Teatrul lui Andrei Șerban* de Andreea Nanu, *Birlic* de Gaby Michailescu, *Gopo 100* de Dana Duma, **ANDREI TARKOVSKI – o teodicee cinematografică** de Lucian Mocrei Rebrea, au fost întregite de expoziția de gravuri și stampe, *Operele complete ale lui William Shakespeare 400*, expoziție de carte, și *Shakespeare și epoca sa*, desfășurată în prezența lui Emil Boroghina, directorul fondator al Festivalului Internațional Shakespeare, Președinte al Fundației William Shakespeare Craiova. Workshop-urile au fost susținute de regizorul Dumitru Acriș, cel care a semnat și regia spectacolului prezent în Festival, *Dispariții* de Elise Wilk, al Teatrului Sava Ognyanov din Ruse, Bulgaria; de actorul-regizor Ben Harrison; și de Scott Johnston, regizor, director, profesor la Edinburgh College din Scoția.

Conducerea Teatrului „Tony Bulandra”, managerul Mihai Constantin Ranin, Președintele Festivalului, directorul artistic Sanda Vișan, critic de teatru, cunoscut om de televiziune, alături de cei din echipa BABEL, actorul Liviu Cheloiu, Producător executiv, Dieter Topp, jurnalist, regizorul coreean Jeungwoo Son și regizorul-profesor Scott Johnston, pot trece și această ediție la rubrica „reușite întâlniri culturale și de suflet”.

Mizele puterii

Tarik Saleh (1972) trăiește în Suedia. Mama e suedeză, iar tatăl egiptean, care a fugit la Stockholm de regimul lui Nasser. Recentul film al lui Tarik Saleh – *Conspirație la Cairo* – a obținut la Cannes (2022) Premiul pentru scenariu. Joacă în film cunoscutul Fares Fares (Ibrahim), Tawfeek Barhom (Adam) și Mehdi Dehbi (Zizo). Normal că regizorul a filmat în Turcia, la o moschee veche din Istanbul; nu putea în Egipt, unde e *persona non grata*. Filmul e un *thriller* politic, un film de spionaj, un *policier* socio-politic.

Adam e fiu de pescar sărac. Reperat și ajutat de imamul din sat, el obține o bursă pentru prestigioasa universitate Al-Azhar, far al gândirii islamice (cum e Vaticanul pentru noi). Statul vrea să influențeze Al-Azhar, să coordoneze, să impună... Începe un adevărat război de

sucesione, după moartea Marelui Imam. Pătrundem în culisele sângeroase, parcă am fi în *Numele trandafirului*, deoarece și aici se petrece o crimă incertă. Încep suspiciunile, aluziile și un teribil suspans à la Hitchcock. Ne aflăm între religie și politică, într-un scenariu inteligent, cu sobrietate și ritm ingenios. Facțiuni religioase și mizele puterii, la fel ca oriunde. Mașinații și capcane, deoarece dictatura din Egipt vrea să supună o instituție religioasă independentă și să impună un iman fidel. Jocurile puterii în secretele universității devin o metaforă sui-generis a regimului lui Al-Sissi. Adam e obligat oarecum să intre într-un hățiș greu de decriptat („în ce te-ai băgat, Adame!” – concluzionează un prieten), care duce la pierderea inocenței, dar și a iluziilor. El nu înțelege cine manipulează și cine e manipulat, în inima celui război de influențe, într-o societate în plină criză.

Avem de-a face cu un subiect riscant, cu un pamflet curajos, cu o

autopsie contondentă a unei realități arzătoare. Imaginile spectaculoase potențază virtuozitatea regiei. Există planuri largi, monumentale, cu o mulțime de actori. Nu pot trece cu vederea montajul chirurgical. Totuși, remarcăm câteva clișee, dar și formule narative cunoscute. Actorul libanezo-suedez Fares Fares, în rolul unui agent al securității interne, impresionează printr-un joc echilibrat, natural, aseasonat cu doze de cinism, dar și de neliniște premonitorie.

ALEXANDRU JURCAN

Teatrul zilelor noastre

Alt festival piteștean. Tradițional

La Teatrul "Alexandru Davila", în Florar. Manifestare ajunsă la a douăzeci și șasea ediție. Oferind opt montări de studio. De la Chișinău, București, Brașov, Pitești, Vrața (Bulgaria), Vârșeț (Serbia). Plus un simpozion util pe tema teatrului de gen...

Dramă, comedie, și-n programul anului ăst. Caragiale, de pildă. Și "Năpasta" lui. Sau "Urmuz", dublu omagial (de la naștere și moarte). Apoi, regizori știuți, actori cunoscuți. Unii (Florin Piersic jr., Marius Bodochi, Ion Grosu, Alexandru Crîlov, Sandu Grecu, Ciulei fiul, Cioabă, Gavrița, de exemplu) mai mult. Alții mai puțin. Dar la fel de apreciați pentru munca lor. Pentru efortul de-a juca, regiza cu vocație, dăruire, ingeniozitate. I-aș remarca, în context, pe studentul (la Timișoara) Darie Doclean. Membru al echipei sârbe de la "Sterija", promițător foarte. Realmente, o mare plăcere să stau de vorbă cu el. Ori pe Simona Pop (de la poalele Tâmpiei), expresivă nespus...

Neîndoios, despre fiecare spectacol și oricare dintre protagoniști ar fi ceva de scris. Eu aș mai aminti doar că directorul manifestării fu Sebastian Tudor. Cândva, șef al instituției gazdă. Mi-aș permite însă o recomandare: mai multe piese-n program, mai mulți participanți pe scândură. Ca altădată, sporind faima evenimentului. Și atracția publicului, cert. Care, și acum, a umplut, benefic,

sala "Liviu Ciulei", sub acoperișul edificiului piteștean de profil. Semn că mai e, totuși, aplecare spre astă nobilă artă străveche. Chiar dacă barurile și cazinourile tot mai numeroase devenitu-i-au concurențe asidue. Noi, fanii genului, suntem deja cu gândul-n toamnă, la celălalt festival, închinat de managerul Dan Tudor neuitatului Liviu Ciulei. Întrucât, ca mâine, Brumarul următor ne chemă și el, iară, cu așa ceva. De s-or ajunge banii și pentru el, de la Județ. Că totuși ține, în fond, de politic, se știe de mult...

ADRIAN SIMEANU

Muzica zilelor noastre

"Tangoul, veșnic tânăr"

S-a dovedit încă o dată la mijloc de Cireșar că așa stau lucrurile. Când pe scena Filarmonicii Pitești urcatu-s-au câțiva artiști de la Cluj. Ca să dea glas unora dintre creațiile nemuritoare-ale genului. Toate din Argentina îndepărtată. Patria lui, latino...

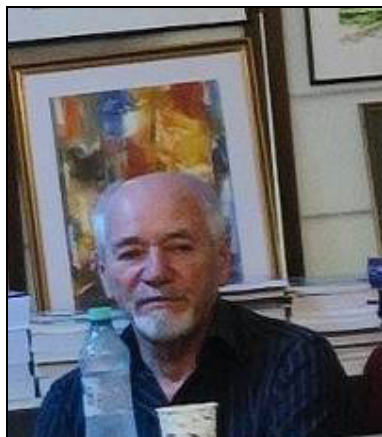
Tangoul se cântă și se dansează de cel puțin un veac și pe plai român. Cândva, restaurantele și lăutarii susurau în urechi melodii celebre. Ce plac și azi la fel de mult unora dintre noi. Așa că fuse binevenită (re)întâlnirea cu mezzosoprana Iulia Merca de pe dealul Feleacului. De la Opera locală. Fiica talentată a regretatului chitarist ardelean de soft-rock Ionuț Merca. Care-l moștenește și-l onorează pe tătâne-su ca vocalistă. Sigur, este cunoscută și apreciată ca interpretă de operă. Cu-atât

mai mult surprinzând în cazul de față. Căci a dezvăluit resurse potrivite în a face o paradă a muzicii argentiniene clar apreciată de piteșteni. Întrecând, în opinia mea, concurența bucureșteană. Iulia are voce bună și-acum. Școlită, îngrijită, nuanțată după necesități. Și s-a gândit bine abordând un asemenea program, nu lipsit de dificultăți. Dar delicios categoric. Fincă s-a nsoțit inspirat chiar c-un cântăreț din țara respectivă, stabilit, prin mariaj, în România. Marthin Marcos e numele său și-au cântat pe rând ori împreună. Pentru autenticitate sporită. Având în spate un cvintet foarte precis în acompaniament. În componența căruia există și un bandoneon. Instrument specific zonei, precum dudukul armean. Sau alphornul Alpilor elvețieni. A mai apărut pe scenă, în concordanță, un cuplu (Kicsi Csongor și Silvia Spătaru) de dansatori specifici. Tineri, mobili, expresivi, el premiat în domeniu la nivel european...

M-am bucurat s-o revăd, reaud pe Iulia. După, să stau de vorbă cu ea. Și să-i propun a face un superconcert cu piese ale răposatului tată. Aș crede că poate. Ar fi inedit, onorant. Cu trupă rock și, de ce nu?, cu orchestră simfonică. Sunt în urbea ei dirijori potriviți. N-ar strica totodată ca instituția noastră să reia și tangourile într-un mix adecvat. Merca și colegii s-ar integra corespunzător într-un astfel de spectacol plin de culoare. De ritm, armonie, înflăcărare, vibrație. Dovadă, iarăși, că lumea de pretutindeni se poate nfrăți radios prin cânt minunat...

ADRIAN SIMEANU

ARCADIE RĂILEANU

Arcadie Răileanu s-a născut la 28 noiembrie 1950, în satul Petreni, raionul Drochia, Republica Moldova.

În 1969 a absolvit Școala de Arte Plastice „A. V. Șciusev” din Chișinău, iar în 1978 - Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea de Construcții Urbane, specialitatea arhitectură.

În 1978 -1981, a fost arhitect-șef al raionului Florești, iar anii 1983-1999 – director al Școlii de pictură pentru copii din raionul Dondușeni. Din 1987, e membru al Uniunii Artiștilor Plastici din R. Moldova și, din 2004, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România.

În 1999 se stabilește la Piatra-Neamț, România.

În 2006-2015 a fost director al Școlii Județene de Artă Populară din Piatra-Neamț.

A avut expoziții personale în Belgia, Italia, R. Moldova (Chișinău, Bălți) și România (Bârlad, București, Craiova, Galați, Piatra-Neamț, Roman, Timișoara). Arcadie Răileanu a participat, de-a lungul carierei, la numeroase expoziții de grup, desfășurate în R. Moldova (Tighina, Chișinău), România (Călimănești, Râmnicu-Vâlcea, Timișoara, Piatra-Neamț), Rusia (Moscova).

În 1999 a obținut premiul I, secția pictură, la Bienala Națională „Lascăr Vorel” din Piatra-Neamț.

Distins cu titlul „Artistul anului”, distincție acordată de Uniunea Artiștilor Plastici din România, Filiala Neamț, în 2008..

A editat un album de pictură, cuprinzând 125 de reproduceri, uleiuri și acuarelă, din creația sa, album prefăcut de Mircea V. Ciobanu.

La Galeria Hertzog, din Târgu-Mureș, Arcadie Răileanu a expus în 2022 un ciclu de acuarele.

Afirmam, după vernisaj, într-o declarație făcută ziarului *Atitudinea de Neamț*, că „Prin prezența maestrului Arcadie Răileanu la Târgu-Mureș *autostrada culturală*, până la Piatra Neamț, inițiată de Radu Iațcu, capătă relief.

Așa cum s-a prezentat cu lucrările în această secvență de expoziție – doar acuarele – Răileanu își arată forța cu care poate să stăpânească ideile și culorile într-una din cele mai delicate tehnici. El a venit cu două ipostaze plastice în acuarela sa. În primul rând, e vorba de lucrările abstracte cu tentă impresionistă, cu o forță cromatică puternică, portrete ale unui sine agitat, în căutarea unor sensuri ontologice.

Cealaltă ipostază ca autor de acuarele este cea care îi pune în valoare formația sa profesională, cea de arhitect, realizând peisaje urbane în care personaje centrale sunt clădirile, în general de factură sacră – biserici, mănăstiri.

E acest univers al autorului, unul de forță, unul care demonstrează că el a reușit să învingă prejudecăți legate de pictura abstractă în acuarelă. Pentru că acuarela, spuneam, își are regulile ei și, dacă nu reușești să fii stăpânul ideii, e ușor să ratezi în acest gen. Maestrul Răileanu reușește, iar acuarelele lui abstracte pun în valoare energii nebănuite”.

N. BĂCIUȚ

Arcadie Răileanu, Roma, Columna lui Traian

„Lucrez în diverse tehnici, spune Arcadie Răileanu, și sunt influențat de curente diferite. Pictura care o fac este aproape de expresionism abstract, neoplasticism și cubism. Totodată, am lucrări de pictură realistă cu tentă impresionistă. Mă inspiră foarte mult peisajele de la Piatra-Neamț”.

*

„Pentru mine, acuarela, de multe ori, e o relaxare, e o stare de liniște. Acuarela mă ajută să intru în zona picturii „grele”. Știți cum e, până a face simfonii, e bine să interpretezi și un cântec popular. E o tehnică foarte greu de stăpânit, însă cei care posedă cunoștințe temeinice în domeniul acesta pot face față cu mult succes graficii sau picturii monumentale”

*

„Libertatea este, cred, cel mai important lucru pe care l-am câpătat în ultimii 25 de ani și trebuie să o prețuim, pentru că restul se poate de reparat, pe când libertatea - dacă nu o ai, nu ai nimic.

Îmi amintesc foarte bine perioada de până la revoluțiile noastre, când exista o presiune din partea aparatului ideologic și puțini pictori și-au permis sau au avut curajul să facă ce doreau.”

*

„Principalul aspect al etapei actuale este că acum pot acorda picturii mai mult timp, că am liniște dar și siguranța că ceea ce am făcut până acum a fost acceptat și confirmat. Am avut aproximativ zece teme principale pe care le-am ținut permanent în vizor. Mă refer la lucrări care au avut mai multe variante, fiecare unică în felul ei... Pentru că e păcat să descoperi o idee și să n-o aprofundezi, să n-o duci mai departe.

Cineva m-a întrebat dacă nu cumva m-am repetat în niște acuarele și eu – păstrând proporțiile bineînțelese – am citat subiectul „Carul cu boi”, la Grigorescu. Nu veți găsi două tablouri la fel, el nu s-a copiat pe sine ci s-a oprit asupra unei teme pe care a aprofundat-o. Când concepi o lucrare trebuie să existe și o doză de autocenzură, adică trebuie să fii sincer cu tine, cinstit, să nu te păcălești și să nu cazi pradă unei euforii personale”.

ARCADIE RĂILEANU

CÂT SĂ MAI UMBLĂM CU FOFĂRLICA?

Să-i treacă pofta de-a mai candida La Președinție

Curvăsar. Departe de-a fi sanct.
Pus la index nu știți de ce-a fost?
A rostit un lucru sacrosanct:
Că războiu-n lume n-are rost.

Adevărul nu mai poate fi tăinuit

Operațiunea „Jarul”
A-nghițit-o ce moroi,
Dacă astăzi însuși țarul
Îi spune ce e: ... război?!

Pe cât de mare e dorința, Pe-atât de dură-i neputința

Cum nu-nțelege morțiș, măi fato,
Că te iubim (și tu pe noi),
Dar cum să te primim în NATO,
Când țara ta e-n plin război?

Ca să nu alarmeze populația

Ascultându-i pe propagandiști
Despre viitura din Kahovka,
Nu la un dezastru-ar fi s-asiști –
La mirozna ce-a încins duhovca!

Conducătorii noștri renunță, contrar Constituției țării și Tratatului de bază al UE, la dreptul de veto?

Sunt niște drepturi ferm asigurate,
Nu poate nime-n UE să le ia.
Un drept de veto-i suveranitate,
Iar tu renunți ca fraierul la ea??!

Pofta vine mâncând

Cum să fie subaltern
La rocadă?! – A căpiat?
Decât locul doi-n Guvern,
Nu-i mai bine-al doilea-n stat?!

Rocadă între administrația prezidențială și cea guvernamentală

Foști consilieri mai ieri,
Sunt împinși, pe rând, miniștri.
De-aici, pe făraș, siniștri,
Sunt zvârliți consilieri.

Săraca țară bogată

N-are bani doar pentru gloată

Ar avea, de nu i-ar cere
(Și bani forte, și lichid)
Cocoșății la putere,
Nepotismul la vedere,
Clientela de partid...

De la cap sau de la coadă?

Învățământul – toți actorii
Îl văd „prioritatea-ntâi”.

Ce nu ne spun promițătorii
E: de la care căpătâi?

A dat cu oiștea-n ... curcubeu!

Vor fi ca toți: ostași, valeți,
defenderi,
Vesteă, solemn, un mare Licurici,
Dar, vrând în slăvi să-i ‘nalțe pe
transgénderi,
El i-a numit, zurliu, ...
transmăscărici!

Celor care „își fac treaba în interesul românilor”

Dacă tot muriți de grija
Bietului român de rând,
Leafă-i dați - în loc de-a mija -
Ca salariul vostru când?

Sporuri la salarii pentru condiții dăunătoare

Primesc la salarii spor
Că stau la calculator.
Dar că șed în jilț rotund
Și-și fac bătăture la fund?!

Dezbinare aspidă

Cei din arca guvernării
Cam prin ce tertipuri, fux
Împart bugetarii țării
În de rând și-avuți (de lux)??!

Guvernul știe unde s-apese pedala (moralei)

La muncă, frați, că nu-i timp de
plimbări!
Nu-ți fi și voi nătângi ca alți zevzeci.
Treizeci de ani ați așteptat schimbări
Și n-o să fiți în stare alți treizeci??

Vrei în formare excelență? Tratează-i, state, cu decență!

Nu pot trăi din ciuguleli.
S-au saturat de păcăleli.
Și tu te miri că ei, măi state,
Salarii cer și ... demnitate?!

Cum se vor fi împăcând creșterea economică vertiginoasă cu sărăcia lucie?

Pe locul trei la creșteri PIB în UE,
Pe primul loc, în schimb, la sărăcie.
Să te mai miri că-o cifră sîntem
șuie?
Așa-i când crești frumos ... pe
datorie!

Diferență cosmică la salarizare

Un sus-pus – pentru ce fapte? -
Nu ne-ar explica probând
De ce el papă de șapte
Ori mai mult ca al de rând?

În loc de soluționare, intenție punitivă

Las’ că nu primești salariu
Cât respecti - al grevei – actul,
Ei ți-ar – legii în contrariu! –
Întrepre și contractul!

Amenințare cu întreruperea vechimei în muncă pentru profesorii protestatari stagiari

Pricepând care-i impactul
De-a rezilia contractul,
Ce-a gândit birocrăția?
A le-ntrepre vechimea!

Notă discordantă

Pe portativul larg al melodiilor
O notă doar la șefi nu le convine:
Murim de viitorul – al copiilor,
Dar de prezentul dascălilor – cine?

Bucuroși am aștepta, dar n-ăvem când

Am așteptat, de la obraz, un veac,
Cu lumea doar ne-ați pune, -n fine, -
n rând.
Să mai ... – un secol?! Pentru noi e-
un fleac,
Dar nu vedeți, fărtați, că n-ăvem când?

O nouă variantă a „Mioriței”

Baciul penelist
Și cel pesedist,
Mări, se vorbiră
Și se sfătuiră
Pe l’-apus de soare
Afară să-l zboare
Din cea coaliție
Drept în opoziție
Pe udemerist,
Că-i mai arivist
Și-are ministere
Pline de mistere,
Ciolane mai grase,
Locuri mai bănoase...

NICOLAE MĂTCAS

Lumea lui Larco

ÎN LUNA IULIE

CRONICĂ DE IULIE

Căldura verii o suport,
La treierat e treabă grea,
Va merge grâul spre export
Și-apoi vom importa fidea.

NIVEL DE TRAI

Pe la noi în scumpa țară,
Sărăcia-i de poveste,
Vorba pare de ocară:
Mult a fost, destul mai este.

RETROGRADARE

Șeful care-i cumsecade
Știe cum din post se cade,
Doar, adesea, mototolul
Vine-așa de-o rostogolul.

PRIORITĂȚI

Din zori în seară tot o grabă,
Muncind încovoiat din spate,
Fiind cu ochii după treabă,
E greu să-ți vezi de sănătate.

Pământ românesc înstrăinat

Această faptă o reprob,
Și nu știu unde-i ghinionul:

Românii-adună bob cu bob,
Străinii cară cu vagonul.

UNUI SPORTIV LIMITAT

E-al sportului de iarnă rob
Ori sclavul lui, spus mai
degrabă,
Știind mai totul despre bob,
Dar despre restul, nici o boabă.

LA NOI

Aplauze din inimi explodează
S-or îndrepta, cu drag, spre
România,
De-ar înflori în permanență
toate,
Așa cum văd că face sărăcia.

DORINȚĂ

Pretențios ca alții nu-s,
Am o dorință, doar, banală:
Să pot dormi o noapte-n plus
În casa mea memorială!

STRATEGIE CONJUGALĂ

Oricât s-ar strădui bărbatul,
Problema vârstei e eternă.
Doar soața, când îi face patul,
Și-ascunde anii grei sub pernă.

CONFRUNTĂRI POLITICE

S-au hărțuit ca-ntr-un război
Acele două mari perechi:
Demult „ciocoi vechi și noi”,
Recent corupții noi și vechi.

SPERANȚA ROMÂNILOR

Știindu-se descurcăreți,
O-ncurajare-i oportună:
Având „românii șapte vieți”,
Din toate-or face una bună.

RECUNOȘȚINȚĂ

La Putna clopotele bat,

E lume multă-n mănăstire,
Să-i facă, iar, s-a adunat
Lui Ștefan Vodă pomenire.

Și nu-l vom da nicidecum uitării,
Ne-om aminti de cel ce-a stat
De strajă la hotarul țării
Și de dușmani l-a apărut.

La două iulie mereu

Toți vom aprinde-o lumânare
Căci Sfânt e lângă Dumnezeu
El, Ștefan, Ștefan Domn cel
Mare.

CRONICĂ UMORISTICĂ

(rondelo – sonet)

„O țară tristă plină de umor”
E România noastră milenară,
Spunea Bacovia, întâia oară,
Gândindu-se la bravul său
popor.

Haz de necaz se face, dar e clară
Această stare, ce-i de mulțisor;
O țară tristă plină de umor
E România noastră milenară.

Dar și satira are-un colțișor,
Știind la vreme unde să apară,
Dorind oricare viciu să dispară,
S-avem noi toți românii-n viitor:

O țară mândră plină de umor,
Cu poante fine, nu ca din topor
Și-n tot, cu drag, ce facem fi-va
spor.

Satira și umoru-n mână-n mână,
Prin vorbe ticluite, înțelepte
Lupta-vor, cu ce au la îndemână,
Moravurile grele să le-ndrepte!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

NICOLAE MUNTEANU
(1927-2023)

VIITORUL

Linia de-o ținem dreaptă
Și c-o bună conjunctura,
Viitorul ne așteaptă
Undeva... la cotitură.

RĂZBUNAREA BEȚIVULUI

Soața ieri l-a cam certat;
El, să-i facă în necaz
Și s-arate că-i bărbat,
A venit acasă treaz.

DOAMNA MEA

Pentru mine-i ca un zeu,

Înger scump, ce să mai spui!
Să mi-o țină Dumnezeu...
Dar, pe socoteala lui!

LUNA DE MIERE

Patru săptămâni de vis,
Spun mereu profanii,
Totul e de nedescris;
Și urmează anii.

SOȚUL AVOCATEI

Gândul mi se limpezește
Dacă judec bine treaba:
Soața mea pe bani vorbește,
Numai eu vorbesc degeaba.

Selecție: VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

DE CE IUBESC „VATRA VECHE”

Pentru un observator atent al panoramei revistelor de cultură din România este lesne de constatat că revista *Vatra veche* este una dintre cele mai elegante publicații. Continuatoare declarată a celebrei reviste *Vatra* „Foaie ilustrată pentru familie” (având ca fondatori pe Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale și George Coșbuc), iar ulterior a revistei *Vatra* (redactor-șef Romulus Guga), *Vatra veche* a fost înființată în anul 2009 la Târgu-Mureș de cel care îi hotărăște cu deplin succes evoluția, scriitorul Nicolae Băciuț.

Câteva gânduri privind calitățile deosebite ale revistei merită cu prisosință a fi relevate. Materialele publicate, înainte de orice, dovedesc forță prin densitate, inedit și profunzime. Sumarul fiecărei ediții probează această aserțiune, impresionând prin abundența și diversitatea problemelor puse în lumină, aparținând literaturii și istoriei românilor. Mi-a plăcut încă de la începutul colaborării mele cu această rafinată revistă, preocuparea de a aduce în atenția cititorului biografii ale unor remarcabili intelectuali români care au avut un rol însemnat în cultura noastră națională. Publicația scoate deseori din adâncurile românismului valori pe nedrept uitate sau minimalizate și le șterge de praful dezinteresului, împropiindu-ne memoria cu strălucirea lor de odinioară. *Vatra veche* nu publică comentarii din categoria celor care îndeamnă la ură etnică, religioasă, sexuală sau care fac apologia crimei ori scuză manifestări criminale. Tot de la început, am apreciat că revista cultivă standarde de decență și urbanitate, constituind un spațiu ales de dezbateri inteligente și un for al comentariului și criticii literare. Este demn de apreciat principiul afirmat deschis, fără echivoc: practicarea unui soi de ecumenism literar, revista fiind deschisă tuturor celor interesați, indiferent de opțiunile politice, literare, religioase, ținând de departe orice tentativă de constituire

de grup, gașcă literară. Acest element fundamental explică și numărul mare de colaboratori de notorietate datorită cărora *Vatra veche* a devenit un loc admirabil de întâlnire a celor care cred în salvarea prin literatură.

Un atribut special al revistei îl constituie ilustrația sa, reprezentând fotografii de la manifestări de sorginte culturală, fotocopii ale unor manuscrise, fotografii ale unor lucrări de artă (pictură, sculptură, grafică, artă fotografică), un efect deosebit conferindu-l coperta care, invariabil, prezintă o creație artistică plăcută, tonică.

Prezentarea noilor apariții editoriale este o preocupare constantă, îmbogățind conținutul publicației.

Indiscutabil, nu se poate vorbi despre *Vatra veche* fără a remarca demersurile și diligențele admirabile ale lui Nicolae Băciuț, cel care asigură apariția publicației: colectarea și analizarea materialelor, alegerea ilustrației, procesarea fotografiilor, tehnoredactarea, tipărirea pe cheltuială proprie, difuzarea online, distribuția ajungând la peste 16 000 de adrese de email, publicația fiind postată și pe numeroase bloguri, siteuri.

În ce mă privește, avantajul de a mă afla alături de condeieri valoroși, consacrați, care prin scrierile lor consolidează valoarea revistei, îmi induce o stare de satisfacție aparte, sentiment benefic ce obligă, fiind alături de ceilalți colaboratori conștienți că *Vatra veche* nu este o culegere de semnături întâmplătoare și vremelnice, ci reprezintă o apariție literară viguroasă ținând conservarea unei culturi nealterate.

DORIN NĂDRĂU

Mulțumesc frumos pentru darul dvs.
Cu respect,

Viorel Nicula, California, USA

Mulțumesc, stimate maestre Nicolae Băciuț, pentru că mi-ați trimis revista *Vatra veche*, recent apărută, felicitări, este din ce în ce mai cuprinzătoare și pe gustul fiecăruia dintre noi, și cum suntem în plină vară, când ziua-i cea mai lungă, pot spune:

Oricare cititor, pus la curent
Cu tot ce-i nou, afirmă mulțumit:
Că ziua-i lungă-i timp suficient
Și pentru *Vatra veche* de citit!

Vasile Larco

Dragă domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru onoarea de a-mi publica schița „Discuție cu un prieten” în paginile revistei *Vatra veche*. Este într-adevăr o mare onoare să vă cunosc, să citesc contribuțiile stimaților colaboratori ai revistei din care aflu, învăț și-mi îmbogățesc sufletul cu licoarea creațiilor lor.

Alaturat vă trimit pentru următorul număr al revistei o schiță recentă „Nicu, Mara, Vali și cu mine”, care ar putea fi pe placul cititorilor. Cu deosebită stimă și respect, urându-vă multă sănătate și succes,

David Kimel, Israel

Dragă d-le Băciuț

În *Vatra veche* 6 / 2023 care, ca de obicei, e foarte bogată în materiale interesante, acum m-a impresionat atât prin prezentare, cât și din p.d.v. al scopului educativ, ansamblul de articole și ilustrații legate de Concursul Internațional de Creație „Ana Blandiana”. De asemenea, lucrările artistului Vasile Bedreagă, ca și interviul cu el, mi s-au „lipit de suflet”. Întregul număr, remarcabil Mulțumiri și felicitări!

V.P.L. Canada

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru acest nou număr al revistei *Vatra veche*. Un număr f. f. interesant, așa cum de fapt ne-ați obișnuit cu fiecare apariție a revistei. Mii de mulțumiri, un gând bun, de-aici, din Țara Bârsei!

Nicolette Orghidan

Am parcurs cu plăcere și acest număr al revistei – nr. 6, *Vatra veche*, - vă felicit că bune și utile lucrări puneți în pagini! Succes,

INO, Iași

Am primit revista *Vatra veche*, o voi răsfoi și citi cu plăcere.

Alte numere am mai parcurs pe platformă și vă transmit felicitări reverențioase pentru munca inclusă, mai puțin la vedere!

Cu aleasă prețuire,

A. Crețaru

Vă felicit pentru recentul număr al revistei *Vatra Veche* (5/2023). Este ceva din noi, care ne aparține, orice s-ar spune, și nouă, semnatărilor, și care nu va muri niciodată, cum pe bună dreptate spune poetul Q. Horatius Flaccus: „Non omnis moriar/ Pars mei vitabit Libitinam”.

Toate cele bune și mult spor în tot ceea ce faceți, că bine primit va fi la Dumnezeu, pentru că e muncit și cu inima!

Cu prețuire,

N. Suci

Am citit revista, atrăgătoare ca totdeauna. În articolele mele n-am găsit nicio greșală.

M-am bucurat să aflu lucruri atât de frumoase despre fostul meu coleg de facultate Ion Buzași. Mă alătur și eu celor care i-au urat lun-gime de zile și rodnicie intelectuală.

Mulțumesc pt trimitere și toate cele foarte bune.

S. Jinga

Mulțumesc frumos pentru publicare! Mulțumiri și de la d-l Mihai Mălaimare!

Tot binele din lume!!!!!!

Tamara Constantinescu

Mulțumesc, domnule Băciut,
Revista arată superb !

Numai bine,

Tea (mcn)

Mulțumesc, dragă domnule Nicolae Băciut. Îndatorat.

Îți doresc sănătate și putere ca să continui această frumoasă muncă la vis.

Ioan Groșescu

Mulțumiri dle Băciut, pentru inserarea în colanele revistei *Vatra Veche* nr. 5/2023, a materialului dedicat profesorului univ. dr blajean Ion Buzași, la aniversarea de 80 ani, continuator de frunte de azi, ai corifeilor Școlii Ardelene.

Stimă și mulțumiri,

**Ioan Mihălțan,
Președinte ASTRA Blaj**

Nicule, felicitări, pentru tot ce faci pentru cultura română în miezul Transilvaniei. Îngăduie-mi să-ți trimit piesa istorică *Avram Iancu*, spre publicarea măcar a unui fragment... poate, finalul piesei... Nu uita că sunt beiușean, iar Ioan Dragoș a fost beiușean și el, sârmanul...

Pașcu Balaci, Oradea

Sehr geehrte Damen und Herren,

vielen Dank für die Zeitschrift.

Freue mich aufs Lesen.

Ich wünsche eine gute, eine schöne Sommerzeit.

Liebe Grüße, Herzlichst

Elisabeth Anton

Multe mulțumiri! Număr de citit cu plăcere și folos sufletes!

Adrian Popescu

O vară plăcută! Mulțumesc mult pentru revistă! E greu să țin pasul cu litaratura română dar încerc!

Bianca, Israel

Cu mulțumiri și cu binecuvântare.

+Serafim

Mulțumim și, ca de obicei, cetim!

Magda U.

Excelență, vii mulțumiri și calde felicitări pentru noul număr al revistei. Mult succes în continuare!

V. Tudor

Vă salut, domnule redactor-șef Nicolae Băciut!

Vă mulțumesc! Am primit și am citit cu mult interes acest număr 6 al revistei *Vatra veche*. Da, ca de obicei, este remarcabil! Felicitări!

Vă mulțumesc mult și pentru... nominalizare!

Multă sănătate și spor în toate!

S-auzim de bine! Doamne-ajută!

Cu aleasă prețuire,

Marin Ștefan

Dragă domnule Băciut,

Vă mulțumesc pentru publicarea materialului meu în numărul din iunie al revistei *Vatra Veche* pe care o socotesc una dintre cele mai bune reviste din câte am avut ocazia să citesc. Nuvelele și lucrările celorlalți scriitori mi-au făcut o deosebită plăcere datorită temelor, subiectelor și a talentului folosirii cuvântului.

Nuvela „Corina” pe care am scris-o recent este puțin cam lungă, dar

povestea cred că ilustrează un moment dramatic din trecut în care oamenii au trebuit să se adapteze unui gen diferit de viață și nu toată lumea a putut face acest lucru. Îmi permit să sugerez publicarea povestirii în două numere ale revistei. În orice situație vă rămân recunoscător și îndatorat pentru ajutorul dvs.

Cu deosebită stimă și respect,

David Kimel

Dragă Nicolae Băciut,

Nu ne-am mai scris de câțva timp, dar noi totdeauna am făcut lucruri bune când ne-am prins mintea cu câte o idee sănătoasă și vrednică de cinstire, fie cândva la Academia de Teatru din Tg. Mureș, unde am fot colegi de cancelarie, fie mai apoi în evenimente culturale, cel mai recent din Muzeul Astra, aflat în Dumbrava Sibiului, când am cinstit împreună cu voi, mureșenii, limba română. Așteptam să mă invite directoarea Bibliotecii din Sârmașu de Mureș să-l evocăm și să-l sărbătorim pe profesorul meu de estetică și de literatură comparată, care ne-a predat cel mai de neuitat Goethe prin 1965, Liviu Rusu, dar văd că a uitat. Eu i-am consacrat la Cenaclul „Mircea Eliade” din Denver Colorado, USA, o reuniune de toată frumusețea, mai ales că directorii cenaclului au adus acolo pe una dintre fiicele lui, cea trăitoare în America, și pe cei doi nepoți, Ioana și Radu. Îmi amintesc că fiecare a vorbit minunat despre profesorul Liviu Rusu. Surpriza a fost că o profesoară, dna Elena Vasiliu, care i-a fost studentă prin 1947, a adus niște amintiri neașteptate din anii mijlocului de veac în facultățile românești.

Mă alătur rugămintii domnului Horia Groza din California, în speranța că vei găsi justificată dorința noastră de a face cunoscută personalitatea unui autentic intelectual român, format în interbelic și distrus de comuniști.

Spor la treabă!

Anca Sîrghie

Mulțumesc! Revista - o plăcere! Dumneavoastră - neobosit, ca de obicei!

Irina Iorga

Mulțumesc, frate,

ca întotdeauna nu ne desminți. E un număr excelent!

Cu drag,

Liviu

Constantin Țoiu

evocat la centenar

Scriitorul Constantin Țoiu (Urziceni, 19 iulie 1923 - București, 4 octombrie 2012), fiu de aromâni veniți din Grecia, absolvent al Facultății de Litere și Filosofie din București, redactor la edituri și reviste de cultură, a obținut premii ale Uniunii Scriitorilor și Academiei Române și a fost declarat cetățean de onoare al orașului natal. Este înmormântat la Cimitirul Bellu din București.

A debutat în anul 1958 în „Gazeta literară”, iar editorial cu romanul „Moartea în pădure”, 1965. Cel mai cunoscut roman al său este „Galeria cu viță sălbatică”, prima ediție apărută în anul 1976. La nivel național, opera scriitorului („Galeria cu viță sălbatică”, „Obligado”, „Înșoțitorul”, „Căderea în lume”, „Barbarius”, „Istoriisirele signorei Sisi”) a fost apreciată de cititori și de critica literară.

Astfel, Nicolae Manolescu a observat că „nivelul adevărat la care se desfășoară acțiunea nu este niciodată al faptelor brute..., ci întotdeauna acela superior, al vieții în consecință”, iar Paul

Cernat l-a portretizat ca „un domn de modă veche, sfătos și acid, un (îndrăznesc să spun) bătrân amic octogenar care-și trăia cu umor vârsta. Și un prozator *first class*, care a cunoscut și înțeles dedesubturile lumii prin care a trecut.”

La exact un secol de la nașterea scriitorului Constantin Țoiu (19 iulie 1923, Urziceni - 4 octombrie 2012, București), Biblioteca Municipală Urziceni, care îi poartă numele, a organizat o manifestare literară omagială, la care au fost numeroși invitați din Urziceni, București, Slobozia, Buzău, și din alte zone ale țării, inclusiv colaboratori la publicații din Canada.

Au avut intervenții privind viața și activitatea literară a lui Constantin Țoiu membrii Uniunii Scriitorilor din România: Radu Voinescu (și președinte al filialei de critică - referat), Titi Damian (și redactor șef adjunct la revista „Helis” - comunicare), Gheorghe Dobre (și redactor-șef al aceleiași reviste), Grigore Spermezan (doctor în filologie), subsemnatul, directoarea instituției, d-na Mariana Vlădăreanu, primarul localității, Constantin Sava, profesori, oameni de cultură, prieteni și cunoscuți ai prozatorului.

Biblioteca municipală a mai organizat, cu această ocazie, o expoziție cu tablouri din viața scriitorului omagiat, s-au proiectat imagini din viața și activitatea sa, iar frumoase arii la vioară a interpretat tânărul Mihai Roman, simpozionul conținând și alte activități dedicate prozatorului. Astfel, participanții au avut prilejul să cunoască personalități și evenimente din Urziceni și din Ialomița, fiindu-le oferite lucrările, apărute sub egida bibliotecii: „Oameni de seamă din municipiul Urziceni”, ediție cuprinzătoare, documentată și valoroasă de Alexandru Buleandru, antologia „Amintiri dintr-un veac”, culegerea de articole cu prezența în presă a orașului în perioada 1941-1952, „Matematica pitică” de profesorul Virgil Datcu, revista de cultură „Helis”, la douăzeci de ani de la apariție, numere ale periodicului „Gazeta de Urziceni”.

Pentru un oraș relativ mic, cu numai paisprezece mii de locuitori, importanța culturală este dată de numeroase lansări de carte, evocări, concursuri literare și alte manifestări culturale, organizate, cele mai multe, de către bibliotecă, iar omagierea scriitorului Constantin Țoiu, și în alți ani, este exemplul convingător.

CORNELIU VASILE

Dragă Domnule Băciuț,
Am primit revista pe luna iunie 2023, bogată, elegantă, instructivă, utilă, după obiceiul prea bine cunoscut, devenit: tradiție!

Vă mărturisesc că, la ora actuală, este poate revista de cultură cea mai atractivă și de cel mai înalt interes. Sunt atâtea colaborări cu reală valoare culturală. Filozoful Zhuang Zi și-a numit, cu trei sute de ani înainte de Iisus Hristos, 小说 xiaoshuo (expuneri sau prezentări, elucidări mici, mărunte), textele sale parabolice, textele filozofice care aveau să stea la baza taoismului, împreună cu lucrările lui Lao Zi. Cuvântul inventat de el s-a generalizat și astăzi desemnează proza. Vă mărturisesc că la el mă gândesc adesea atunci când citesc revista „Vatra veche” cu deviza călăuzitoare - Români din toate țările, uniți-vă!

Și, de asemenea, merită să ajungă la milioanele de români universali, de peste hotarele României de astăzi. Se cuvine ca profesorii de limba română să o recomande număr de număr liceenilor, fiind fără dar și poate de mare ajutor în formarea lor.

Noi, ne-liceenii o citim cu bucurie și mulțumim Domniei Voastre și echipei redacționale. La Mulți Ani!

Constantin Lupeanu

Vă mulțumesc, stimate domnule Nicolae Băciuț, pentru revistă. Asume pentru „Cele trei feluri de rugăciune” din *Convorbirile duhovnicești ale Înaltpreașfințitului Părinte Mitropolit Ioan al Banatului*: „Să se roage Hristos pentru tine este mai presus decât orice altă rugăciune!” Vă mulțumesc și pentru „Energia benefică” din lucrările Simonei Pascale

Doina Curticăpeanu

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Un alt număr al revistei „Vatra veche”, o nouă bucurie pentru suflet și minte, pentru care vă mulțumesc!
Cu recunoștință,

Adriana Pană

Am primit, mulțumim pentru vechea vatră încinsă, la propriu și la figurat!

Redacția JUNIMEA-SCRIPTOR
(LV)

Stimate Dle Nicolae Băciuț,
Mulțumesc mult pentru publicarea în revista dumneavoastră a recenziei mele la cartea Violetei Ionescu. Felicitări pentru calitatea revistei. Sănătate multă, inspirație, putere de muncă și tot binele din lume.

Valentina Teclici

Domnule director Nicolae Băciuț,
Colaborator mai vechi al revistei „Vatra veche”, am avut plăcerea să apar în paginile publicației pe care o redactați, inclusiv să vizionez sau să citesc despre minunatele manifestări literare, lansări, păstrarea tradițiilor folclorice românești din județul Mureș și din alte zone ale Transilvaniei, ale României în general, organizate de Dv., la care ați fost invitat sau ați luat premii.

Eu rămân admiratorul întregii Dv. activități culturale, literare și editoriale și voi colabora în continuare cu multă plăcere la „Vatra veche”,
Acum, vă trimit o scurtă notă despre o evocare literară (și o poză) la care am participat de curând.
Cu deosebită prețuire,

Corneliu Vasile

Panoramic cultural 2023

IULIE

Râciu, Festivalul Multicultural Itinerant, „Unitate în diversitate”

Luminița Odobescu, Ministru de externe, acasă, între mureșeni

Răstolița, Festivalul de Poezie Populară

Sângeorgiu de Mureș, lansare de carte

Sânpetru, Sărbătoarea „Cununa grâului”

Archiud, În atelierul Melaniei Cuc

Răstolița, Festivalul Văii Mureșului

OCHIUL CICLOPULUI

ARCADIE RĂILEANU, ORIZONTURI

ÎNTOARCERE

Cândva mă voi întoarce, de tot, la mine-n munți,
Voi păstori acolo vecia, ca pe-o turmă;
Umblând, hai-hui, pe dealuri, cu sufletul desculț,
Nu voi lăsa-n orașul de piatră nicio urmă.

Voi sta cu brazii seara pe margini de-Arieș,
Voi bea cu pumnii apa stră-limpede și rece;
În pânza lui albastră lumină să mă țeși,
Când nu mai cade steaua și timpul nu mai trece.

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Doina Bălțat,
Florin Bengean, Valeria Bîlț, Sorina Bloj, A.I.
Brumaru, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu,
Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș,
Răzvan Ducan, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan,

Și ca-ntr-o adiere de la-nceput de vânt
Îmi voi aduce-aminte de dragostele-mi toate;
În fluier și-n tulpnic voi reînvăța să cânt
Să-mi pot trimite dorul pribeag și peste moarte,

Și-oi tot cânta cât lumea, amarnic și duios,
Strămoșii lângă mine să stea și să m-asculte;
Să curgă veșnicia pe Arieș în jos...,
Cândva mă voi întoarce, de tot, la mine-n munte.

DUMITRU MĂLIN

Vasile Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu,
Ioan Marcoș, Eugen Mera, Simona Mihașiu, Cristina
Sava, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciu, Titus Suciu,
Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu,
Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan,
(Paris), Dumitru Ichim, (Canada), Bianca Marcovici
(Israel), Dorina Brândușa-Landen (Suedia) Simina
Lazăr (Paris), Veronica Pavel Lerner (Canada),
Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA),
Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev
(Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată
fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2023 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com;
vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon:
0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea
asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

3 0 4 4 0 9 5 2